

KNO 430.5.2024

Nr ewid. 74/2024/P/23/025/KNO

Informacja o wynikach kontroli

SZKOLNICTWO ZAWODOWE

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

p.o. Dyrektor Departamentu Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego

Sławomir Żyła
/podpisano elektronicznie/

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś
/podpisano elektronicznie/

Warszawa, lipiec 2024 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

Spis treści

Wykaz skrótów, skrótowców i pojęć	4
1. Wprowadzenie	6
2. Ocena ogólna	8
3. Synteza.....	10
4. Wnioski.....	20
5. Ważniejsze wyniki kontroli.....	21
5.1. Zmiany w systemie szkolnictwa zawodowego	21
5.2. Warunki kształcenia w szkołach zawodowych	46
5.2.1. Kierunki kształcenia.....	47
5.2.2. Kwalifikacje i doskonalenie zawodowe nauczycieli.....	49
5.2.3. Spełnianie warunków w zakresie bezpieczeństwa i higieny	53
5.2.4. Warunki lokalowe i baza szkolna.....	58
5.3. Realizacja procesu kształcenia w szkołach zawodowych.....	60
5.3.1. Oferta kształcenia i szkolne programy nauczania.....	60
5.3.2. Realizowany wymiar godzin	61
5.3.3. Doradztwo zawodowe i nabywanie dodatkowych uprawnień	62
5.3.4. Praktyczna nauka zawodu i współpraca z podmiotami zewnętrznymi	65
5.4. Nadzór Ministra nad wykonywaniem nadzoru pedagogicznego przez kuratorów oświaty w obszarze kształcenia zawodowego	76
6. Załączniki	81
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.....	81
6.1.1. Wykaz ocen kontrolowanych jednostek.....	85
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych	94
6.3. Szkolnictwo zawodowe – opinie przedsiębiorców	105
6.4. Szkolnictwo zawodowe w wybranych krajach europejskich	115
6.5. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności.....	128
6.6. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	130

WYKAZ SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ

Absolwent	należy przez to rozumieć absolwenta branżowej szkoły I stopnia, branżowej szkoły II stopnia, technikum, a także absolwenta szkoły ponadgimnazjalnej: zasadniczej szkoły zawodowej i technikum;
Dyrektor szkoły	należy przez to rozumieć dyrektora szkoły, w której jest realizowane kształcenie zawodowe;
Egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie (PP 2012 i PP 2017)	<ul style="list-style-type: none">– egzamin umożliwiający uzyskanie świadectwa potwierdzającego kwalifikację w zawodzie w zakresie jednej kwalifikacji;– egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie jest formą oceny poziomu opanowania przez zdającego wiedzy i umiejętności z zakresu danej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie, ustalonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach; <p>Egzamin obejmuje zakresem tematycznym jedną kwalifikację, czyli liczba egzaminów w danym zawodzie będzie zależna od liczby kwalifikacji wyodrębnionych w podstawie programowej kształcenia w zawodach. W praktyce jest to jeden, dwa lub trzy egzaminy w danym zawodzie.</p>
Egzamin zawodowy (PP 2019)	<p>Przepisy odnoszące się do przeprowadzania egzaminu zawodowego weszły w życie w dniu 1 września 2019 r., do egzaminu obowiązuje podstawa programowa kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego z dnia 16 maja 2019 r.</p> <ul style="list-style-type: none">– egzamin umożliwiający uzyskanie certyfikatu kwalifikacji zawodowej w zakresie jednej kwalifikacji;– egzamin zawodowy jest formą oceny poziomu opanowania przez zdającego wiedzy i umiejętności, z zakresu danej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie, ustalonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach. <p>Egzamin obejmuje zakresem tematycznym jedną kwalifikację, a liczba egzaminów w danym zawodzie jest zależna od liczby kwalifikacji wyodrębnionych w podstawie programowej kształcenia w zawodach. W praktyce to jeden/dwa/trzy egzaminy w danym zawodzie.</p>
Kwalifikacja (wyodrębniona) w zawodzie	Wyodrębniony w danym zawodzie zestaw oczekiwanych efektów kształcenia, których osiągnięcie (tj. zdanie egzaminu potwierdzający kwalifikacje w zawodzie (PP 2012 i PP 2017)/egzaminu zawodowego (PP 2019) potwierdza świadectwo potwierdzające kwalifikację w zawodzie (PP z 2012 i PP z 2017)/certyfikat kwalifikacji zawodowej (PP 2019) wydane przez okręgową komisję egzaminacyjną, po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie jednej kwalifikacji.
MEN, MEiN, Ministerstwo	Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Edukacji i Nauki utworzone 1 stycznia 2021 r. w drodze przekształcenia Ministerstwa Edukacji Narodowej (MEN) oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego ¹ .
Podstawa programowa kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego (PP)	Obowiązkowe zestawy celów kształcenia i treści nauczania opisanych w formie oczekiwanych efektów kształcenia: wiedzy, umiejętności zawodowych oraz kompetencji personalnych i społecznych, niezbędnych dla zawodów lub kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach, uwzględniane w programach nauczania i umożliwiające ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych oraz warunki realizacji kształcenia w zawodach, w tym zalecane wyposażenie w pomoce dydaktyczne i sprzęt oraz minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego.

¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2020 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz zniesienia Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. poz. 2334). Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 2023 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 2694) od 1 stycznia 2024 r. utworzono Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe	Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe ² ;
Uczeń	Należy przez to rozumieć ucznia branżowej szkoły I stopnia i technikum oraz słuchacza branżowej szkoły II stopnia;
Ustawa Karta Nauczyciela	Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela ³ ;
Ustawa o NIK	Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴ ;
Ustawa Prawo oświatowe, Prawo oświatowe	Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe ⁵ ;
Ustawa o systemie oświaty	Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty ⁶ ;
Zdający	Należy przez to rozumieć ucznia lub absolwenta.

² Dz. U. z 2017 r. poz. 60, ze zm.

³ Dz. U. z 2023 r. poz. 984, ze zm.

⁴ Dz.U. z 2022 r. poz. 623.

⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 737, ze zm.

⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 750.

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy zmiany w szkolnictwie zawodowym zwiększyły jakość i skuteczność kształcenia zawodowego?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podjął prawidłowe i skuteczne działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych do kształcenia w szkołach zawodowych?
2. Czy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania sprawował prawidłowy i skuteczny nadzór nad wykonywanym przez kuratorów oświaty nadzorem pedagogicznym obejmującym szkoły prowadzące kształcenie zawodowe?
3. Czy szkoła zapewniła warunki gwarantujące odpowiednią jakość kształcenia zawodowego?
4. Czy szkoła prawidłowo i skutecznie realizowała proces kształcenia zawodowego?

Jednostki kontrolowane

Ministerstwo Edukacji i Nauki

Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego oraz 15 zespołów szkół, w ramach których kontrolą objęto:

- osiem szkół branżowych I stopnia,
- osiem szkół branżowych II stopnia,
- osiem techników.

Okres objęty kontrolą

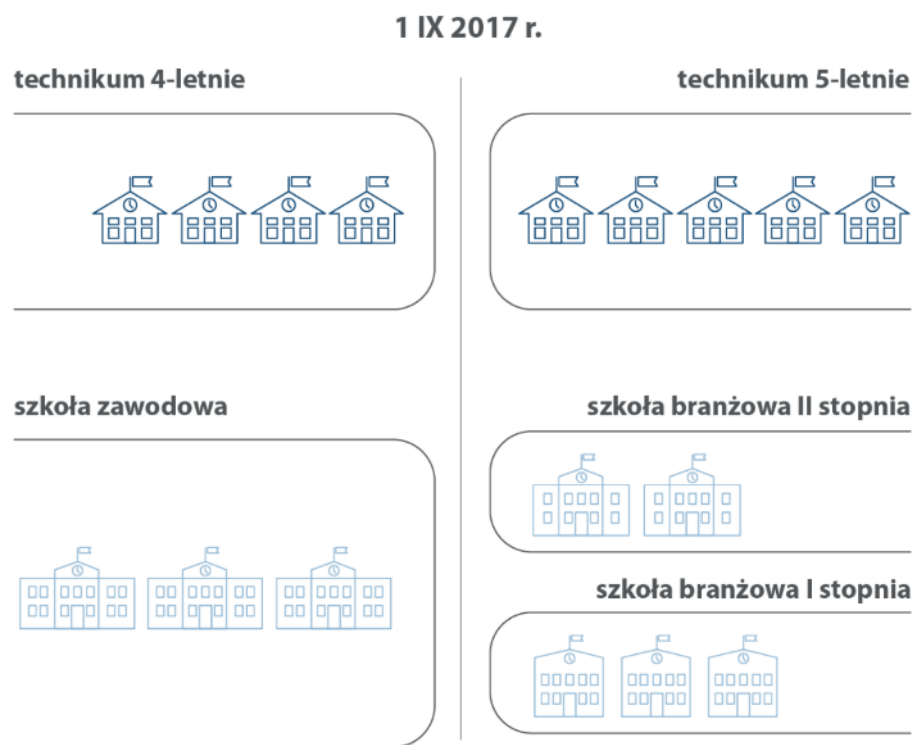
2019-2023
(z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem)

Celem kształcenia zawodowego jest przygotowanie do wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy. W procesie kształcenia zawodowego powinny być podejmowane działania wspomagające rozwój uczniów ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnych ścieżek edukacji i kariery, możliwości podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych oraz zapobiegania przedwczesnemu kończeniu nauki.

W roku szkolnym 2017/2018 rozpoczęto wprowadzanie zmian w systemie szkolnictwa zawodowego, w wyniku których utworzono szkoły branżowe I i II stopnia. Szkoły te zastąpiły zasadnicze szkoły zawodowe i wraz z technikami miały zwiększyć atrakcyjność kształcenia zawodowego na poziomie ponadpodstawowym. Dodatkowo zmodyfikowano podstawę programową kształcenia zawodowego, ramowe plany nauczania, a także klasyfikację zawodów. Nowe rozwiązania zakładały zwiększenie udziału przedstawicieli biznesu (m.in. pracodawców, organizacji pracodawców, samorządów gospodarczych) w procesie kształcenia. Przewidywały również realizację tzw. staży uczniowskich oraz szkoleń branżowych dla nauczycieli u przedsiębiorców.

Infografika nr 1

Zmiana struktury szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Źródło: opracowanie własne NIK

Szkoły branżowe I stopnia znane również jako szkoły zawodowe I stopnia, są to 3-letnie szkoły dające wykształcenie zasadnicze branżowe. W roku szkolnym 2020/2021 w Polsce działało 1 668 branżowych szkół I stopnia, do których uczęszczało 202,0 tys. uczniów (o 3,4% więcej niż w poprzednim roku szkolnym), wśród których 68,7% to mężczyźni.

Szkoły branżowe II stopnia (powstałe z dniem 1 września 2020 r.) to 2-letnie szkoły dające wykształcenie średnie branżowe, umożliwiające uzyskanie dyplomu zawodowego w zawodzie nauczonym na poziomie technika, po zdaniu egzaminu zawodowego w danym zawodzie oraz uzyskanie świadectwa dojrzałości po zadaniu egzaminu maturalnego, a następnie kontynuację nauki na

studiach. Od roku szkolnego 2020/2021 w Polsce funkcjonują 82 branżowe szkoły II stopnia przeznaczone dla absolwentów branżowych szkół I stopnia, wśród których 80,5% to szkoły publiczne (tj. 66 szkół publicznych oraz 16 szkół niepublicznych). Do szkół branżowych II stopnia uczęszczało 1 699 uczniów, w tym 460 kobiet.

Poza wymienionymi powyżej szkołami branżowymi w roku szkolnym 2020/2021 funkcjonowały 1 864 technika, do których uczęszczało 647,1 tys. uczniów (o 0,2% mniej niż w poprzednim roku szkolnym), wśród których przeważali mężczyźni, którzy stanowili 60,9% uczniów.

Najwyższa Izba Kontroli w 2015 r. przeprowadziła kontrolę *System szkolnictwa zawodowego* (P/15/029), która wykazała m.in. że system szkolnictwa zawodowego nie był w pełni skuteczny. Świadczył o tym zarówno wysoki poziom bezrobocia wśród absolwentów szkół zawodowych (41%), jak również negatywna ocena ich umiejętności ze strony pracodawców. Natomiast zrealizowana w 2021 r. kontrola *Baza dydaktyczna szkół rolniczych w Polsce* (P/21/047) wykazała, że baza dydaktyczna szkół rolniczych prowadzonych zarówno przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jak i przez jednostki samorządu terytorialnego, mimo niepełnego wyposażenia pozwalała na przygotowanie do zawodów rolniczych.

W 2022 r. NIK przeprowadziła kontrolę doraźną *Funkcjonowanie szkoły branżowej I i II stopnia* (I/22/001/KNO), której wyniki wykazały, że szkoły zawodowe nie nawiązują współpracy z przedsiębiorcami na etapie ustalania kierunków kształcenia, co skutkuje ograniczeniem oferty praktyk zawodowych. Ponadto NIK w okresie grudzień 2023 r. – luty 2024 r. przeprowadziła kontrolę doraźną *Przyznawanie środków wsparcia finansowego przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji na tworzenie Branżowych Centrów Umiejętności* (I/23/001/KNO). Wyniki powyższych kontroli doraźnych zostały przedstawione w niniejszej Informacji.

2. OCENA OGÓLNA

Zmiany w systemie szkolnictwa zawodowego nie zwiększyły istotnie jakości i skuteczności kształcenia

W latach 2019-2023 Minister podjął właściwe działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, jednakże nie przeprowadził ewaluacji kształcenia w branżowych szkołach I stopnia pozwalającej na ocenę efektów kształcenia w tych szkołach. Zdaniem NIK Minister powinien dysponować taką ewaluacją, ponieważ pierwsi absolwenci ukończyli kształcenie w tych szkołach w 2020 r., a absolwenci nauczani według nowych podstaw programowych w 2022 r. Tym bardziej, że Minister posiadał dane ilościowe dotyczące absolwentów szkół zawodowych, które zostały szczegółowo przedstawione w raportach analitycznych Instytutu Badań Edukacyjnych.⁷ Przeprowadzenie ewaluacji umożliwiłoby zdiagnozowanie obszarów wymagających działań korygujących. NIK podkreśla również, że nie w pełni zrealizowano wniosek sformułowany do Ministra po poprzedniej kontroli⁸ dotyczący monitorowania efektywności i skuteczności rozwiązań dualnego systemu kształcenia zawodowego. Tymczasem z danych Instytutu Badań Edukacyjnych⁹ wynika, że:

- ok. 30% absolwentów szkół branżowych I stopnia nie uzyskiwało kwalifikacji,
- kontynuacja nauki w szkołach branżowych II stopnia była realizowana przez 4%-6% tych absolwentów,
- znacząca część tych absolwentów (od ponad 40% we wrześniu po zakończeniu szkoły do ok. 30% w maju roku następnego) nie kontynuowała nauki oraz nie pracowała.

Powyższe oznacza, że – zmiana w systemie szkolnictwa zawodowego wprowadzona w 2017 r. – nie wpłynęła na istotną poprawę jakości szkolnictwa zawodowego i nie doprowadziła do nasycenia rynku specjalistami. Wskazywały na to również organizacje zrzeszające przedsiębiorców¹⁰, które przyczyn tego stanu upatrywały przede wszystkim w trudnościach w nawiązaniu przez szkoły efektywnej współpracy z pracodawcami. NIK zwraca również uwagę, że w ramach realizowanego przez szkoły procesu kształcenia wystąpiły liczne nieprawidłowości w organizacji praktycznej nauki zawodu, m.in. w umowach z pracodawcami brakowało: programu nauczania zawodu, określenia formy nadzoru pedagogicznego czy zapewnienia odzieży, obuwia roboczego i środków ochrony indywidualnej. Dodatkowo skontrolowane szkoły nie w każdym przypadku zapewniały ubezpieczenia od NNW uczniom kierowanym na praktyczną naukę zawodu organizowaną poza szkołą, a także wystąpiły nieprawidłowości w zapewnieniu bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w szkołach.

Jednakże w latach 2019-2023 w objętych badaniem szkołach branżowych I i II stopnia oraz technikach podjęto działania w celu zapewnienia odpowiedniej jakości kształcenia zawodowego, a proces kształcenia zawodowego, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości realizowany był zgodnie z obowiązującymi przepisami. Niemniej jednak NIK w szczególności zwraca uwagę na występujące przypadki braku udziału nauczycieli

⁷ W ramach projektu „Monitorowanie losów absolwentów szkół zawodowych – edycja II (2019-2023)” powstały dwa raporty Instytutu Badań Edukacyjnych: *Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2019 i 2020* oraz *Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2020 i 2021*.

⁸ *System szkolnictwa zawodowego* (P/15/029) – <https://www.nik.gov.pl/kontrola/wyniki-kontroli-nik/kontrola,15929.html>.

⁹ *Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych*. Instytut Badań Edukacyjnych, kwiecień 2023 r. (Rozdział 6. Absolwenci branżowych szkół I stopnia z 2020 r. i 2021 r., str. 87-133).

¹⁰ W trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f) ustawy o NIK uzyskano od organizacji zrzeszających przedsiębiorców – Związek Rzemiosła Polskiego, Krajowa Izba Gospodarcza, Business Center Club oraz Konfederacja Lewiatan informacje dotyczące przygotowania zawodowego absolwentów szkół zawodowych oraz prowadzonej współpracy ze szkołami zawodowymi, a także ich oczekiwania w tym zakresie (Załącznik 6.3.).

w szkoleniach branżowych, nieustalania harmonogramów udziału nauczycieli w tych szkoleniach, kształcenia w zawodach nieokreślonych w statutach szkół. Jednocześnie z ustaleń kontroli NIK wynika, że w kontrolowanym okresie osiągnięto wartość – opracowanego i monitorowanego przez Ministerstwo – miernika dotyczącego oczekiwanego poziomu zdawalności egzaminów zawodowych /potwierdzających kwalifikacje w zawodzie, którą określono na poziomie 72%. W 2023 r. osiągnięto wartość 78,48%, jednakże należy zauważyć, że uzyskany poziom zdawalności obejmuje zarówno uczniów szkół branżowych I stopnia oraz techników, jak również słuchaczy szkół policealnych i branżowych II stopnia, absolwentów szkół, eksternów a także osób, które ukończyły kwalifikacyjne kursy zawodowe.

Minister przygotował wdrożenie reformy szkolnictwa zawodowego, szacując koszty wprowadzanych zmian oraz potrzeby kadrowe. Łączne wydatki na sfinansowanie zmian w systemie kształcenia zawodowego w ciągu dziesięciu lat od ich wprowadzenia mają wynieść 664,1 mln zł.

NIK pozytywnie ocenia zróżnicowanie przez Ministra wag w algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego (dla uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe) w zależności od kosztowności i wymogów realizacji podstawy programowej kształcenia w poszczególnych zawodach. Subwencja oświatowa w latach 2019-2022 wzrosła o 41,3%, tj. 2 486 082 tys. zł¹¹ i pokrywała odpowiednio: 90,98%, 99,63%, 96,35% oraz 94,48% wydatków poniesionych przez jednostki samorządu terytorialnego na kształcenie zawodowe.

Minister, zgodnie z art. 60 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo oświatowe, sprawował nadzór nad wykonywaniem nadzoru pedagogicznego przez kuratorów oświaty, w ramach którego ustalał kierunki realizacji polityki oświatowej państwa z uwzględnieniem kwestii dotyczących kształcenia zawodowego. Ministerstwo przeprowadziło 13 kontroli sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty.

Jednocześnie NIK negatywnie ocenia nierzetelne przygotowanie przez Ministra założeń konkursu pn. „Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU), realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)”, ponieważ zaniechał rozpoznania wpływu powstania BCU na funkcjonowanie szkolnictwa zawodowego w regionach i ryzyka związanego z ich działalnością. NIK zwraca również uwagę na wysokie koszty utworzenia BCU¹², które zaplanowano na poziomie 1,4 mld zł¹³ oraz krótką trwałość tego przedsięwzięcia¹⁴. Należy także podkreślić, że koszty funkcjonowania BCU po zakończeniu ich finansowania ze środków Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)¹⁵ obciążą budżet państwa¹⁶. Jednocześnie Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji przyznając w latach 2022-2023 środki finansowe na tworzenie branżowych centrów umiejętności podejmowała nieprawidłowe działania w ramach procesu naboru i oceny wniosków.

¹¹ Subwencja oświatowa wynosiła: 6 018 819 tys. zł w 2019 r., 7 700 512 tys. zł w 2020 r., 8 019 764 tys. zł w 2021 r. oraz 8 504 901 tys. zł w 2022 r. Natomiast na 2023 r. naliczono subwencję w wysokości 10 078 445 tys. zł.

¹² W ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) Minister w latach 2022 i 2023 ogłosił konkurs pn. „Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU), realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)” (konkurs) przeprowadzany przez FRSE.

¹³ Dla porównania: w kontrolowanych latach 2019-2022 łączna kwota na wydatki inwestycyjne szkół zawodowych prowadzonych przez jst wyniosła 823 635 tys. zł.

¹⁴ Zgodnie z regulaminem konkursu opublikowanym na stronie FRSE okres trwałości będzie wynosił trzy lata.

¹⁵ BCU będą finansowane ze środków konkursu organizowanego w ramach KPO, do dnia 30 września 2025 r. (BCU założone przed 1 stycznia 2024 r.) lub do 30 czerwca 2026 r. (BCU założone w okresie od 1 stycznia 2024 r. do 31 grudnia 2024 r.), wg regulaminu konkursu.

¹⁶ W ramach części oświatowej subwencji ogólnej, dotacji oraz budżetów ministrów.

3. SYNTEZA

Minister przygotował wdrożenie reformy szkolnictwa zawodowego

Minister przygotował wdrożenie reformy szkolnictwa zawodowego, szacując koszty wprowadzanych zmian oraz potrzeby kadrowe. Opracował nowelizację ustaw oraz wydał akty wykonawcze współpracując z pracodawcami i organizacjami społecznymi oraz ekspertami. Podejmował także działania na rzecz wspierania doskonalenia zawodowego nauczycieli zawodów oraz wspierał działalność eksperymentalną i innowacyjną w obszarze szkolnictwa zawodowego.

[str. 21]

Opracowanie Planu działań w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, wypełniając rekomendacje wynikające z zalecenia Rady Unii Europejskiej¹⁷, opracował *Plan działań w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego na lata 2022-2025*. Plan określa wyzwania i cele główne¹⁸. Głównym celem działań zawartych w Planie było przygotowanie kadr na potrzeby nowoczesnej gospodarki poprzez rozwój wysokiej jakości, trafnego, skutecznego i sprzyjającego włączeniu społecznemu kształcenia zawodowego na wszystkich poziomach. Plan zakładał, że cel ten będzie realizowany przy pomocy pięciu celów szczegółowych¹⁹, dla których określono zadania główne. Opracowany w sierpniu 2022 r. *Plan* zawiera działania, których efekty będą możliwe do oceny w dłuższej perspektywie – przykładowo w celu 2. *Zapewnienie i rozwój kadr dla kształcenia zawodowego* dla działania 2.1. wskazano końcowe terminy realizacji rok 2025 i rok 2027 r., a dla działania 2.4. przyjęto, że zostanie zrealizowane do końca 2024 r.

[str. 22]

Zmniejszająca się liczba szkół i zwiększająca się liczba nauczycieli

W okresie objętym kontrolą²⁰ nastąpiło zmniejszenie liczby szkół prowadzących kształcenie zawodowe²¹. W roku szkolnym 2018/2019 funkcjonowało 8,6 tys. takich szkół a w roku szkolnym 2023/2024 już tylko 5 tys. szkół. Zaobserwowany spadek dotyczył zarówno szkół publicznych (z 5,9 tys. do 3,6 tys. szkół), jak również szkół niepublicznych (2,7 tys. do 1,5 tys. szkół)²². Dodatkowo należy zauważyć, że liczba szkół publicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego²³ spadła w kontrolowanym okresie o 2,3 tys. (41,7%), tj. z 5,6 tys. w roku szkolnym 2018/2019 do 3,3 tys. w roku szkolnym 2023/2024. Do szkół tych uczęszczało średnio 788,6 tys. uczniów i zatrudniały średnio 120,3 tys. nauczycieli. Pomimo spadku liczby szkół, w kontrolowanym okresie nastąpił wzrost liczby zatrudnionych nauczycieli o 12,7 tys. (11%), co może być związane ze zmianami strukturalnymi w systemie oraz uruchomieniem nowych kierunków kształcenia.

[str. 24]

¹⁷ Zalecenie Rady z dnia 24 listopada 2020 r. w sprawie kształcenia i szkolenia zawodowego na rzecz zrównoważonej konkurencyjności, sprawiedliwości społecznej i odporności (2020/C 417/01).

¹⁸ Jeden z celów wskazywał, że kształcenie zawodowe powinno stać się narzędziem do reagowania na skutki pandemii COVID-19 oraz mierzenia się z wyzwaniami uczenia się przez całe życie.

¹⁹ Cele szczegółowe: 1. Wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności poprzez rozwój umiejętności zawodowych w edukacji formalnej i pozaformalnej, w tym umiejętności związanych z zieloną i cyfrową transformacją; 2. Zapewnienie i rozwój kadr dla kształcenia zawodowego; 3. Rozwój doradztwa zawodowego i promocja kształcenia zawodowego; 4. Wdrażanie innowacyjnych i trwałych mechanizmów współpracy na gruncie krajowym i międzynarodowym w zakresie kształcenia zawodowego, sprzyjających adekwatności i jakości kształcenia oraz odporności i doskonałości zawodowej; 5. Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego i uczenia się przez całe życie w regionach we współpracy z samorządami wojewódzkimi i partnerami społecznymi.

²⁰ Dane z lat 2018-2023 wg stanu na 30 września danego roku obejmujące lata szkolne 2018/2019, 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023, 2023/2024.

²¹ Tj. zasadnicze szkoły zawodowe, branżowe szkoły I stopnia, branżowe szkoły II stopnia, technika i szkoły policealne.

²² Tj. 8,6 tys. w tym: 5,8 tys. publicznych i 2,7 tys. niepublicznych w roku szkolnym 2018/2019; 5,1 tys. w tym: 3,5 tys. i 1,7 tys. w roku szkolnym 2019/2020; 5 tys. w tym: 3,4 tys. i 1,6 tys. w roku szkolnym 2020/2021, 5 tys. w tym: 3,5 tys. i 1,5 tys. w roku szkolnym 2021/2022, 5 tys. w tym: 3,5 tys. i 1,5 tys. w roku szkolnym 2022/2023, 5 tys. w tym: 3,6 tys. i 1,4 tys. w roku szkolnym 2023/2024.

²³ Tj. gminy, miasta na prawach powiatu, powiaty ziemskie, samorządy województwa.

Brak uzależnienia wysokości dotacji od efektów kształcenia - wyzwanie dla edukacji zawodowej

Podczas prac nad zmianą ustawy Prawo oświatowe i ustawy o systemie oświaty w Ministerstwie powołano Zespół do spraw wspierania zmian w szkolnictwie zawodowym²⁴, którego zadaniem było m.in. ustalenie wyzwań stojących przed edukacją zawodową w kontekście Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Zespół zwrócił uwagę m.in. na brak uzależnienia wysokości dotacji od efektów kształcenia, zwiększanie się liczby techników, a nie uczniów szkół technicznych, brak rzetelnej diagnozy potrzeb lokalnych rynków pracy i wysoki poziom bezrobocia wśród absolwentów szkół zawodowych i techników.

[str. 26]

Zakładane koszty reformy (664,1 mln zł) ponoszone w większości z Funduszu Pracy

W przygotowanej przez Ministerstwo ocenie skutków regulacji zakładano, że łączne wydatki na sfinansowanie zmian w systemie kształcenia zawodowego, w ciągu dziesięciu lat od ich wprowadzenia, wyniosą 664,1 mln zł, z czego 95,9% kosztów zostanie poniesionych ze środków Funduszu Pracy. Koszty w ramach Funduszu Pracy dotyczyły wprowadzenia obowiązkowego egzaminu zawodowego (418,4 mln zł) oraz podwyższenia dofinansowania pracodawcom kosztów kształcenia młodocianego pracownika, który zdał egzamin zawodowy lub czeladniczy (218,5 mln zł).

[str. 27]

Konsultacje społeczne projektu ustawy

Projekt zmian w ustawach Prawo oświatowe i ustawa o systemie oświaty został skierowany do konsultacji społecznych z przedstawicielami związków zawodowych, organizacjami pracodawców, nauczycieli, reprezentantami placówek oświatowych i uczelni wyższych, a także jednostek samorządu terytorialnego.

[str. 27]

Opracowanie podstaw programowych przez ORE z udziałem m.in. pracodawców

W ramach przygotowania do wydania rozporządzeń wdrażających zmiany w systemie szkolnictwa zawodowego Minister zlecił przygotowanie podstaw programowych kształcenia w zawodach Ośrodkowi Rozwoju Edukacji (ORE). Opracowane projekty podstaw programowych skierowano do konsultacji społecznych, w których wzięli udział przedstawiciele organizacji pracodawców oraz do ekspertów zewnętrznych, którzy mieli za zadanie zarówno wprowadzenie zmian merytorycznych jak i redakcyjnych do udostępnionego im materiału.

[str. 27]

Brak audytów w obszarze kształcenia zawodowego

Obszar szkolnictwa zawodowego nie był przedmiotem audytu Ministerstwa Edukacji Narodowej w latach 2019-2023. Kształcenie zawodowe i ustawiczne zostało umieszczone w Planie audytu wewnętrznego Ministerstwa na rok 2019 jako obszar działalności, który wstępnie powinien zostać objęty audytem wewnętrznym w 2020 r. Następnie w Planie audytu wewnętrznego Ministerstwa Edukacji Narodowej na rok 2020 Kształcenie zawodowe i uczenie się przez całe życie wskazano do audytu w 2022 r. Jednak w modyfikacji ww. planu, potencjalny audyt ww. obszaru został przesunięty na 2025 r.

[str. 28]

Ministerstwo nie przeprowadziło kontroli kształcenia zawodowego

W Planach kontroli dla działu *Oświata i wychowanie* z lat 2019-2023 nie zaplanowano kontroli w obszarze kształcenia zawodowego, w tym dotyczącej realizacji założeń reformy systemu szkolnictwa zawodowego. Natomiast kontrole w zakresie wdrażania realizacji założeń reformy systemu szkolnictwa zawodowego, która weszła w życie od 1 września 2019 r. prowadzone były przez kuratoria oświaty.

[str. 28]

²⁴ Zarządzenie nr 6 Dyrektora Generalnego MEN z dnia 20 marca 2017 r.

**Dodatkowe
doskonalenie
zawodowe
nauczycieli,
w związku z reformą**

W toku przygotowania do reformy szkolnictwa zawodowego Ministerstwo zajmowało się również kwestią doskonalenia umiejętności i kwalifikacji zawodowych nauczycieli. W rezultacie nauczyciele zostali zobowiązani do doskonalenia umiejętności i kwalifikacji zawodowych poprzez uczestnictwo w szkoleniach branżowych u pracodawców, realizowanych w trzyletnich cyklach, w łącznym wymiarze 40 godzin w cyklu²⁵. W szkołach objętych badaniem nauczyciele realizowali szkolenia branżowe, jednakże w pięciu skontrolowanych szkołach wystąpiły przypadki nieuczestniczenia nauczycieli w tych szkoleniach (patrz str. 49).

W latach 2019-2023 działania na rzecz doskonalenia zawodowego podjęło 25,9 tys. nauczycieli uczących zawodu. Najpopularniejszą formą doskonalenia zawodowego były kursy aktualizujące wiedzę nauczyciela trwające do 20 godzin, które wybierano 54,6 tys. razy, a następnie kursy trwające do 60 godzin (5,6 tys. razy) oraz studia podyplomowe (wybrane w 1,7 tys. przypadków).

[str. 29]

**Więcej uczniów
w szkołach
kształcących
w zawodach**

Łącznie w latach 2019-2023²⁶ naukę w szkołach kształcących w zawodach (technika i branżowe szkoły I stopnia) rozpoczęło 1 407,6 tys. uczniów wobec 1 144,7 tys. w szkołach ogólnokształcących²⁷. Przewaga liczbowa uczniów w szkołach zawodowych nad liczbą uczniów w szkołach ogólnokształcących utrzymywała się przez cały okres objęty kontrolą. Wg danych z systemu SIO w latach 2019-2023²⁸ kształcenie zawodowe w technikach oraz branżowych szkołach I i II stopnia ukończyło łącznie 670,9 tys. uczniów.

[str. 29]

**Mierniki oceny
skuteczności nowego
systemu szkolnictwa
zawodowego**

W odniesieniu do kwestii dotyczącej mierników oceny skuteczności nowego systemu szkolnictwa zawodowego, wyjaśniono²⁹: „Jednym z mierników, które będą brane pod uwagę będzie zwiększenie efektywności egzaminów zawodowych. Skuteczność kształcenia powinna być mierzona liczbą absolwentów, którzy uzyskują kwalifikacje zawodowe, bowiem egzamin zawodowy jest formą oceny poziomu opanowania przez zdającego wiedzy i umiejętności z zakresu danej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie. Drugim z mierników będzie zbadanie sytuacji zawodowej absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe na rynku pracy.”

[str. 30]

**Monitorowanie losów
absolwentów szkół
zawodowych**

W okresie objętym kontrolą Minister w zakresie zwiększenia efektywności egzaminów zawodowych monitorował miernik przyjęty do zmierzenia osiągnięć uczniów szkół kształcących w zawodach, natomiast w odniesieniu do drugiego nieokreślonego ilościowo miernika, przeprowadzono projekt o nazwie „Monitorowanie losów absolwentów szkół zawodowych – edycja II (2019-2023)”³⁰. W efekcie realizacji tego projektu, w latach 2022-2023 powstały dwa raporty analityczne. IBE, pod nadzorem Ministerstwa, w okresie czerwiec 2019 r. – październik 2023 r. realizował ww. projekt.

[str. 3031]

²⁵ Art. 6 pkt 20 ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2245).

²⁶ Tj. lata szkolne 2019/2020-2023/2024.

²⁷ Wg stanu bazy SIO na dzień 30 października 2023 r.

²⁸ Tj. lata szkolne 2019/2020-2022/2023.

²⁹ Zgodnie z pismem znak DSKKZ-WMRP.0911.1.2023.JP z dnia 27 października 2023 r.

³⁰ Projekt współfinansowany ze środków Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 w ramach II Osi priorytetowej: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji (POWR.02.15.00-IP.02-00-002/19). Projekt realizuje 4 cel Działania 2.15 „Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki”, którym jest „zapewnienie informacji zwrotnej dla systemu kształcenia zawodowego na temat losów absolwentów szkół zawodowych”.

**Zrealizowano cel
w ramach
poddziałania
Diagnoza osiągnięć
edukacyjnych**

W ramach opracowywanych w latach 2019-2023 zestawień celów i mierników w budżecie zadaniowym części 30 dla poddziałania Funkcjonowanie egzaminów zewnętrznych określono cel „Diagnoza osiągnięć edukacyjnych osób przystępujących do egzaminu zawodowego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie”. Miernikiem przyjętym do zmierzenia osiągnięć uczniów szkół kształcących w zawodach był „Odsetek osób, które zdały egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie lub egzamin zawodowy w stosunku do liczby osób przystępujących do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie lub egzaminu zawodowego”. Jego wartość określono na poziomie 72%. Wg danych z systemu SIO w latach 2019-2022³¹ do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie przystąpiło łącznie 1 459,1 tys. osób, z czego zdało go 1 119,5 tys. osób (76,7%). W 2019 r. egzamin zdało 77,3%, w 2020 r. 75,1%, w 2021 r. 75,9%, a w 2022 r. 78,1% przystępujących osób.

[str. 31]

**Brak ewaluacji
kształcenia
w szkołach
branżowych I stopnia**

W okresie objętym kontrolą Minister nie przeprowadził ewaluacji kształcenia w branżowych szkołach I stopnia pozwalającej na ocenę efektów kształcenia w tych szkołach, pomimo że pierwsi absolwenci tych szkół ukończyli kształcenie w 2020 r., a absolwenci kształceni według nowych podstaw programowych w 2022 r. Zdaniem NIK Minister po pięciu latach kształcenia w branżowych szkołach I stopnia powinien dysponować taką ewaluacją. Tym bardziej, że Minister posiadał dane ilościowe dotyczące absolwentów szkół zawodowych, które zostały szczegółowo przedstawione w raportach analitycznych Instytutu Badań Edukacyjnych. Przeprowadzenie ewaluacji umożliwiłoby zdiagnozowanie obszarów wymagających działań korygujących. Ponadto standard nr 6 – *Określanie celów i zadań, monitorowanie i ocena ich realizacji* – kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych zawiera zalecenie przeprowadzenia oceny realizacji celów i zadań z uwzględnieniem m.in. kryterium efektywności i skuteczności³².

[str. 32]

**Niewykorzystanie –
do ewaluacji
kształcenia –
raportów IBE**

NIK zauważa, że w latach 2022-2023 w ramach realizacji projektu „Monitorowanie losów absolwentów szkół zawodowych – edycja II (2019-2023)” powstały raporty dotyczące monitoringu losów absolwentów *Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2019 i 2020* oraz *Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2020 i 2021*. Niezależnie od zakładanej oceny efektów reformy kształcenia zawodowego, która ma być przeprowadzona w odniesieniu do wszystkich typów szkół dopiero po 2024 r., wyniki dostępnych raportów IBE powinny zostać już wykorzystane przez Ministra do przeprowadzenia ewaluacji kształcenia w branżowych szkołach I stopnia.

[str. 32]

**Brak pełnej realizacji
wniosku NIK po
kontroli w 2015**

NIK podkreśla, że nie w pełni zrealizowano wniosek sformułowany po kontroli – System szkolnictwa zawodowego (P/15/029) w zakresie dotyczącym monitorowania efektywności i skuteczności rozwiązań dualnego systemu kształcenia zawodowego, w szczególności w związku ze zmianami w szkolnictwie zawodowym, wprowadzającymi do systemu edukacji branżowe szkoły I i II stopnia.

[str. 45]

**Ok. 30%
absolwentów szkół
branżowych I stopnia
bez kwalifikacji**

Instytut Badań Edukacyjnych w *Raporcie analitycznym. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2020 i 2021* wskazał, że „Spośród absolwentów BS I z 2020 r. dyplom

³¹ Ministerstwo nie dysponowało danymi za 2023 r.

³² Komunikat Nr 33 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych. Standard kontroli zarządczej nr 6 „Określanie celów i zadań, monitorowanie i ocena ich realizacji”.

potwierdzający kwalifikacje zawodowe zdobyła ponad jedna trzecia (36%), świadectwo czeladnicze ponad jedna czwarta (27%), a co dwudziesty jedynie świadectwo potwierdzające kwalifikację w zawodzie (5%). Blisko jedna trzecia zakończyła naukę w BS I nie uzyskując żadnego z tych dokumentów (32%).”

[str. 32]

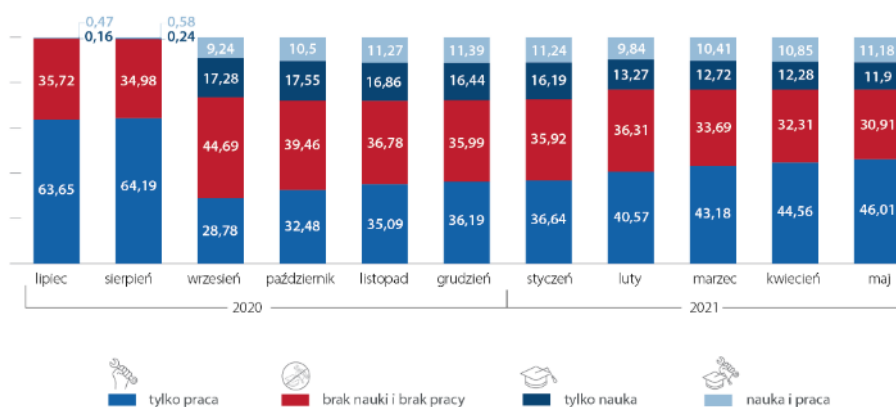
**Kontynuacja nauki
w szkołach
branżowych
II stopnia na
poziomie 4%-6%**

Jednocześnie IBE wskazał, że „Absolwenci BS I naukę w branżowych szkołach drugiego stopnia (BS II) podejmowali znacznie rzadziej niż w liceach ogólnokształcących dla dorosłych. W grudniu roku zakończenia nauki w BS I, w BS II kształciło się 4% spośród absolwentów z 2020 r. i 6% spośród tych, którzy BS I ukończyli w 2021 r.”

[str. 33]

Infografika nr 2

Status edukacyjno-zawodowy absolwentów szkół branżowych I stopnia z roku 2020 – ogółem [w %]

Źródło: opracowanie własne NIK – dane IBE

**Znaczny odsetek
absolwentów szkół
branżowych I stopnia
nieuczących się
i niepracujących**

Najwyższa Izba Kontroli dostrzega – na podstawie danych Instytutu Badań Edukacyjnych dotyczących statusu edukacyjno-zawodowego absolwentów szkół branżowych I stopnia – występowanie znaczącego odsetka absolwentów, którzy nie podejmują pracy i nie kontynuują nauki. W przypadku ogółu absolwentów z roku 2020 oraz z roku 2021 odsetek ten zawierał się w przedziale 44%-45% we wrześniu zakończenia nauki, a w maju następnego roku kształtował się na poziomie 31%-32%. Na powyższą kwestię w odniesieniu do absolwentów będących pracownikami młodocianymi zwrócił uwagę IBE: „Odsetek absolwentów, którzy nie pracowali ani się nie uczyli, w przypadku obu roczników był najwyższy we wrześniu roku zakończenia nauki, gdy wynosił 40-41%. Następnie stopniowo się obniżał, do poziomu 27-29% w maju następnego roku.”

[str. 33]

**Współpraca z innymi
resortami**

Minister współpracował z Ministrem Rodziny i Polityki Społecznej w zakresie rozwiązań dotyczących przygotowania zawodowego młodocianych pracowników oraz dofinansowania egzaminów zawodowych ze środków Funduszu Pracy. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania opiniował przekazywane przez ministra właściwego do spraw pracy materiały dotyczące propozycji zmian w klasyfikacjach zawodów szkolnictwa zawodowego/branżowego.

[str. 34]

**Opracowywanie
corocznej prognozy
zapotrzebowania
w zawodach
szkolnictwa
branżowego**

Minister współpracował z organami administracji, w tym z Głównym Urzędem Statystycznym, wojewódzkimi urzędami pracy, wojewódzkimi radami rynku pracy i wojewódzkimi radami dialogu społecznego w zakresie analiz potrzeb

i oczekiwań rynku pracy i pracodawców w ramach corocznie³³ przygotowywanej „Prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy”. Jednocześnie w szkołach objętych badaniem podejmowano działania w celu dostosowania oferty kształcenia w zawodach do potrzeb rynku pracy (patrz str. 65).

[str. 34]

Wzrost kwoty części oświatowej subwencji ogólnej o 18,5% – 2023 r.

W latach 2019-2022 subwencja oświatowa dla uczniów szkół zawodowych³⁴ wzrosła o 2 486 082 tys. zł, tj. o 41,3% i wynosiła odpowiednio: 6 018 819 tys. zł, 7 700 512 tys. zł, 8 019 764 tys. zł oraz 8 504 901 tys. zł. Na 2023 r. naliczono subwencję w wysokości 10 078 445 tys. zł (wzrost o 18,5% w stosunku do roku poprzedniego).

[str. 35]

Wagi w algorytmie (0,23-0,4) w zależności od kosztu kształcenia

W 2018 r. w rozporządzeniu w sprawie sposobu podziału subwencji oświatowej wprowadzono po raz pierwszy zróżnicowanie finansowania ze względu na koszt kształcenia w zawodach w szkołach ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych prowadzących kształcenie zawodowe na zawody o niskim, średnim, wyższym i najdroższym koszcie kształcenia³⁵. W wyniku wprowadzenia powyższego zróżnicowania poziom finansowania kształcenia zawodowego nie uległ obniżeniu dla żadnego zawodu, natomiast w przypadku większości zawodów uległ podwyższeniu. Przed wprowadzaniem ww. wag dla większości uczniów szkół zawodowych była naliczana waga dotycząca kształcenia zawodowego wynosząca w 2017 r. 0,23.

[str. 35]

Wzrost wydatków jst na szkolnictwo zawodowe o 36,1%

Wydatki bieżące samorządów na szkolnictwo zawodowe³⁶ w latach 2019-2022 wyniosły odpowiednio: 6 615 409 tys. zł, 7 729 098 tys. zł, 8 323 868 tys. zł oraz 9 001 920 tys. zł. W kontrolowanym okresie wydatki te wzrosły o 36,1%, tj. o 2 386 511 tys. zł. Wykonanie wydatków bieżących w dwóch pierwszych kwartałach 2023 r. wyniosło 5 272 652 tys. zł³⁷. W latach 2019-2022 subwencja oświatowa pokrywała odpowiednio: 90,98%, 99,63%, 96,35% oraz 94,48% wydatków poniesionych przez jst na kształcenie zawodowe.

[str. 36]

Wzrost średniego kosztu kształcenia ucznia o 8,6%

Średni roczny koszt kształcenia ucznia w szkołach zawodowych w latach 2019-2022 wzrósł o 0,85 tys. zł, tj. 8,6% i wyniósł: 9,91 tys. zł w 2019 r., 10,24 tys. zł w 2020 r., 10,01 tys. zł w 2021 r. oraz 10,76 tys. zł w 2022 r.

[str. 37]

Nierzetelne założenia konkursu dotyczącego utworzenia BCU

Minister nierzetelnie przygotował założenia konkursu pn. „Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU), realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)”, ponieważ zaniechał rozpoznania wpływu powstania BCU na funkcjonowanie szkolnictwa zawodowego w regionach i ryzyka związanego z ich działalnością. W ramach konkursu zrealizowano trzy nabory wniosków³⁸ na utworzenie branżowych centrów umiejętności (BCU). W ramach ww. naborów ostatecznym odbiorcom wsparcia przekazano środki na łączną kwotę 409 563 tys. zł³⁹. Koszty

³³ Od 2019 roku.

³⁴ Branżowe szkoły I i II stopnia technika oraz oddziały dotychczasowych zasadniczych szkół zawodowych.

³⁵ Wstępne wprowadzenie zróżnicowania wag ze względu na kosztocłonność kształcenia w zawodach polegało na wyodrębnieniu nowych wag ze zróżnicowaniem ze względu na koszt kształcenia w zawodach w szkołach ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół policealnych): na zawody o niskim koszcie kształcenia waga o wartości 0,23, na zawody o średnim koszcie kształcenia waga 0,29, na zawody o wyższym koszcie waga 0,35 a na zawody o najdroższym koszcie kształcenia 0,4.

³⁶ Technika, szkoły branżowe oraz zasadnicze szkoły zawodowe.

³⁷ Dane pochodzą ze sprawozdań budżetowych Rb-28S sporządzanych na poziomie jst.

³⁸ Tj. I nabór zakończony 15 grudnia 2022 r., II nabór zakończony 3 kwietnia 2023 r. oraz nabór w konkursie uzupełniającym zakończony 25 września 2023 r.

³⁹ Według stanu na dzień 23 października 2023 r.

utworzenia 120 BCU określono na poziomie 1,4 mld zł, a okres trwałości przedsięwzięcia przewidziano na trzy lata.

[str. 38]

Brak analiz dotyczących lokalizacji BCU

Minister nie przygotował analiz dotyczących lokalizacji sieci 120 ogólnokrajowych BCU w kontekście potrzeb regionalnych w zakresie wsparcia dla różnych branż zawodowych. Spowodowało to uzależnienie lokalizacji centrów w głównej mierze od decyzji podmiotów, które złożą wnioski w konkursie organizowanym przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji.

[str. 39]

Infografika nr 3
Branżowe Centra Umiejętności w poszczególnych województwach

Źródło: opracowanie własne NIK – dane FRSE (stan na dzień 9 maja 2024 r.)

Lokalizacja BCU niezależnie od potrzeb regionu

NIK zauważa, że ustalenie niskiej wagi dla kryterium „Lokalizacja BCU będzie uwzględniała strategię rozwoju regionalnego oraz regionalne inteligentne specjalizacje” przy ocenie wniosków, dopuszcza powstawanie BCU niezależnie od potrzeb regionu. NIK szczególnie podkreśla, że lokalizacja BCU będzie znacząco wpływała na kształt szkolnictwa zawodowego w regionach, a rolą Ministra jest koordynowanie i realizowanie polityki oświatowej państwa.

[str. 39]

Wysokie koszty utworzenia BCU i krótka trwałość przedsięwzięcia

Ponadto NIK zwraca uwagę na wysokie koszty utworzenia BCU, które zaplanowano na poziomie 1,4 mld zł⁴⁰ oraz krótką trwałość przedsięwzięcia. Należy także podkreślić, że koszty funkcjonowania BCU po zakończeniu KPO obciążą budżet państwa. Ponadto istnieje ryzyko powielania przez BCU zadań statutowych innych jednostek funkcjonujących w systemie oświaty. Wątpliwości NIK budzi także zasadność finansowania budowy nowej infrastruktury dla BCU,

⁴⁰ Dla porównania: w latach 2019-2022 łączna kwota na wydatki inwestycyjne szkół zawodowych prowadzonych przez jst wyniosła 823 635 tys. zł.

wobec już istniejącej, wymagającej dofinansowania, infrastruktury szkół zawodowych.

[str. 40]

Nieprawidłowe działania FRSE przy tworzeniu BCU

W latach 2022-2023 Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji na podstawie umowy zawartej z Ministrem Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2022 r. w sprawie powierzenia zadań związanych z realizacją inwestycji w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) wykonywała zadania jednostki wspierającej w zakresie przeprowadzenia i nadzoru nad realizacją przedsięwzięcia „Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU) realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)”. Kwota przeznaczona na przedsięwzięcie wynosiła 1 429 000 tys. zł, w podziale na 120 dziedzin od 9 000 tys. zł do 16 000 tys. zł. Fundacja przyznając środki finansowe na tworzenie branżowych centrów umiejętności podejmowała nieprawidłowe działania w ramach procesu naboru i oceny wniosków. Ponadto w zakresie zawierania i realizacji umów wystąpiła nieprawidłowość dotycząca wniesionego zabezpieczenia wykonania umowy.

[str. 40]

Koszty działań FRSE wyniosły 4,2 mln zł

Fundacja w ramach powierzonej inwestycji prowadziła zadania informacyjno-promocyjne w zakresie realizacji przedsięwzięcia BCU. W latach 2022-2023 Fundacja na obsługę inwestycji KPO wydatkowała łącznie 4 224,9 tys. zł.

[str. 45]

Uwzględnianie w polityce oświatowej kształcenia zawodowego

Minister ustalał kierunki realizacji polityki oświatowej państwa z uwzględnieniem kwestii dotyczących kształcenia zawodowego, m.in. w roku szkolnym 2019/2020 uwzględniono „Tworzenie oferty programowej w kształceniu zawodowym. Wdrażanie nowych podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego”, a w kolejnych latach wdrażania reformy odpowiednio: „Wdrażanie zmian w kształceniu zawodowym, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia osób dorosłych”, „Wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności – rozwój umiejętności zawodowych w edukacji formalnej i pozaformalnej”, „Doskonalenie systemu kształcenia zawodowego we współpracy z pracodawcami – wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030” oraz „Rozwój kształcenia zawodowego i uczenia się w miejscu pracy w partnerstwie z przedstawicielami branż”.

[str. 76]

Minister wydawał wiążące wytyczne i polecenia

W okresie objętym kontrolą Minister wydawał na piśmie kuratorom oświaty wiążące ich wytyczne i polecenia⁴¹ dotyczące spraw związanych ze szkolnictwem zawodowym, a także żądał od kuratorów oświaty informacji, dokumentów i sprawozdań okresowych dotyczących kształcenia zawodowego. Wytyczne i polecenia dotyczyły m.in. sposobu sprawowania nadzoru podczas czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 oraz założeń do opracowania planu nadzoru pedagogicznego w danym roku szkolnym.

[str. 78]

Kuratorzy oświaty w ramach kontroli planowych badaniem objęli ok. 3 000 szkół

W okresie objętym kontrolą kuratorzy oświaty przeprowadzili kontrole planowe w zakresie kształcenia zawodowego w 2 988 szkołach, a monitorowaniem w obszarze szkolnictwa zawodowego objęto 676 szkół⁴². Wyniki kontroli planowych oraz monitorowania⁴³ nie wskazywały na występowanie poważniejszych nieprawidłowości związanych z organizacją kształcenia zawodowego lub realizacją podstawy programowej kształcenia w zawodach.

⁴¹ W latach szkolnych 2019/2020–2022/2023 trzykrotnie przekazano wytyczne, czterokrotnie założeń do opracowania planu nadzoru pedagogicznego oraz wydano jedno polecenie.

⁴² Kontrole przeprowadzone wg arkuszy przygotowanych przez Ministerstwo. Od września 2021 r. monitorowanie przestało być formą nadzoru pedagogicznego.

⁴³ Przedstawione w rocznych sprawozdaniach kuratorów oświaty oraz w zbiorczych informacjach publikowanych przez MEiN.

Kuratorzy oświaty w ramach kontroli doraźnych badaniem objęli ok. 3 400 szkół	W okresie objętym kontrolą kuratorzy oświaty przeprowadzili łącznie 3 398 kontroli doraźnych, co stanowiło 40,2% wszystkich kontroli przeprowadzonych w szkołach ponadpodstawowych. W wyniku przeprowadzonych kontroli dyrektorom szkół wydano łącznie 5 096 zaleceń. Zalecenia dotyczyły m.in. realizacji podstawy programowej, kwalifikacji nauczycieli, przeprowadzania egzaminów, prowadzenia szkolnej dokumentacji oraz przestrzegania postanowień statutu szkoły.	[str. 79]
Kontrole sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego	W latach 2019-2023 (do 30 września 2023 r.) Ministerstwo przeprowadziło 13 kontroli sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty. W latach 2019–2022 tematem kontroli była „Realizacja przez kuratora oświaty nadzoru pedagogicznego w zakresie przestrzegania zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach oraz zadań związanych z awansem zawodowym nauczycieli”, a w roku 2023 tematem kontroli była „Realizacja przez kuratora oświaty nadzoru pedagogicznego w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę lub placówkę oraz zadań związanych z awansem zawodowym nauczycieli”.	[str. 79]
W statutach szkół nie uwzględniono zawodów, w których kształcono	W okresie objętym kontrolą w pięciu skontrolowanych szkołach kształcono w zawodach, których nie uwzględniono w statutach tych szkół. Podobna sytuacja wystąpiła również w trakcie kontroli doraźnej realizowanej w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Warszawie, ul. Księcia Janusza 45/47 w odniesieniu do szkoły branżowej I stopnia i II stopnia.	[str. 80]
Nauczyciele posiadali kwalifikacje, jednakże część z nich nie uczestniczyła w szkoleniach branżowych	W skontrolowanych szkołach zatrudnieni w nich nauczyciele przedmiotów zawodowych posiadali kwalifikacje wymagane do zajmowanego stanowiska. Nauczyciele podlegali obowiązkowi szkoleń branżowych oraz doskonalili swoje umiejętności i kwalifikacje zawodowe. Jednakże w pięciu skontrolowanych szkołach wystąpiły przypadki nieuczestniczenia nauczycieli w szkoleniach branżowych. Dodatkowo Dyrektorzy trzech szkół nie ustalili harmonogramu uczestniczenia nauczycieli przedmiotów zawodowych w szkoleniach branżowych. Ponadto w czterech skontrolowanych szkołach wystąpiły nieprawidłowości dotyczące składania wniosków o doskonalenie zawodowe nauczycieli.	[str. 46]
Zapewnianie bezpiecznych i higienicznych warunków z nieprawidłowościami	W szkołach dyrektorzy podejmowali działania w celu zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu, niemniej jednak wystąpiło szereg nieprawidłowości w tym obszarze, m.in.: <ul style="list-style-type: none"> – przekroczenie pięcioletniego terminu przeprowadzenia kontroli obiektu budowlanego; – brak wpisów w książce obiektu budowlanego; – niepodpisanie lub nieprzekazanie protokołów z kontroli obiektów; – nierealizowanie zaleceń po przeglądach obiektów; – brak zabezpieczeń na poręczach schodów oraz apteczek pierwszej pomocy; – niezabezpieczone szlaki komunikacyjne; – nieogrodzony teren szkoły; – szkolenia z BHP realizowane z opóźnieniem. 	[str. 49]
Zapewniono warunki lokalowe, jednak pracownie nie były w pełni wyposażone	Objęte kontrolą szkoły posiadały warunki lokalowe i wyposażenie umożliwiające realizację programu kształcenia w zawodzie, jednakże w przypadku trzech skontrolowanych szkół pracownie nie były w pełni wyposażone w zakresie niezbędnym do realizacji kształcenia.	[str. 53]

[str. 58]

Dopuszczanie programów nauczania zgodnie z wymogami

W okresie objętym kontrolą w skontrolowanych szkołach dopuszczano do stosowania programy nauczania zawodów zgodnie z wymogami ustawy o systemie oświaty. Wyjątek stanowiły dwie szkoły, w których dopuszczono do stosowania programy nauczania czterech zawodów bez uzyskania opinii rady pedagogicznej, co było niezgodne z art. 22a ust. 6 ustawy o systemie oświaty.

[str. 60]

Zachowanie minimalnego wymiaru godzin poza dwiema szkołami

W większości skontrolowanych szkół – poza dwoma przypadkami – zachowano odpowiedni wymiar godzin niezbędny do osiągnięcia efektów kształcenia zawodowego określony w ramowych planach nauczania i podstawie programowej. W dwóch szkołach wystąpiły nieprawidłowości dotyczące zachowania wymaganej minimalnej liczby godzin.

[str. 61]

Nieopracowanie programów doradztwa zawodowego

W okresie objętym kontrolą w dwóch skontrolowanych szkołach nie opracowano programów doradztwa zawodowego na lata szkolne 2019/2020 – 2022/2023, a w jednej szkole programy doradztwa zawodowego nie zawierały wymaganych elementów, m.in.: nie dookreślono metod i form realizacji programowanych działań oraz terminów realizacji poszczególnych działań i osób odpowiedzialnych za realizację poszczególnych działań. Ponadto uczniom jednej ze szkół nie stworzono możliwości nabycia dodatkowych uprawnień lub umiejętności zawodowych.

[str. 62]

Nieprawidłowości w organizacji praktycznej nauki zawodu

W okresie objętym kontrolą dyrektorzy skontrolowanych szkół podejmowali, we współpracy z pracodawcami, działania w celu zapewnienia praktycznej nauki zawodu, niemniej jednak w organizacji tej nauki wystąpiły nieprawidłowości:

- postanowienia Statutu nie odzwierciedlały organizacji praktycznej nauki zawodu;
- brak programu nauczania zawodu w umowach z pracodawcami;
- umowy bez wskazania obowiązków dot. bezpieczeństwa i higieny pracy;
- umowy bez określenia formy nadzoru pedagogicznego;
- inne brakujące elementy w umowach;
- brak zapewnienia odzieży, obuwia roboczego i środków ochrony indywidualnej;
- brak zwrotu kosztów przejazdów;
- nie zapewniano ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków (NNW) podczas praktyk zawodowych lub koszty ubezpieczenia pokrywali rodzice.

Ponadto Dyrektor jednej ze szkół⁴⁴ przed ustaleniem zawodów na rok szkolny 2021/2022 w szkole branżowej I stopnia nie nawiązał – poza zawarciem jednej umowy kierującej ucznia do pracodawcy w celu odbycia praktycznej nauki zawodu – współpracy z pracodawcami w ramach umów, porozumień lub ustaleń obejmujących co najmniej jeden cykl kształcenia w danym zawodzie.

[str. 65]

⁴⁴ Ustalenia kontroli Funkcjonowanie szkoły branżowej I i II stopnia (I/22/001).

4. WNIOSKI

Najwyższa Izba Kontroli, mając na uwadze wyniki kontroli wnioskuje o:

- Minister Edukacji**
- 1) przeprowadzenie – w związku z wdrożonymi w systemie oświaty zmianami – ewaluacji jakości i skuteczności kształcenia zawodowego, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia w szkołach branżowych I i II stopnia oraz form kształcenia dualnego, a następnie podjęcie działań korygujących wynikających z wyników ewaluacji;
 - 2) przeprowadzenie analizy wpływu powstania branżowych centrów umiejętności na proces uzyskiwania i uzupełniania wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych oraz na działalność innych jednostek systemu oświaty;
 - 3) podjęcie działań promocyjno-informacyjnych dotyczących form i kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym, w szczególności w odniesieniu do kształcenia w szkołach branżowych II stopnia.
- Dyrektorzy szkół**
- 1) dokonanie przeglądu – w celu ewentualnej aktualizacji – statutów w zakresie nauczanych zawodów, a także w odniesieniu do liczby i nazwy pracowni, będących w dyspozycji szkoły;
 - 2) ustalanie harmonogramu szkoleń branżowych w trzyletnich cyklach dla nauczycieli przedmiotów zawodowych uczących w szkołach branżowych, stosownie do zapisów § 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe⁴⁵;
 - 3) dostosowanie umów o praktyczną naukę zawodu i o praktykę zawodową do wymogów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu⁴⁶, w tym odnośnie nadzoru nad realizacją programu praktycznej nauki zawodu oraz bezpieczeństwa i higieny pracy;
 - 4) podjęcie działań w celu wywiązania się z zapisów § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, tj. zapewnienia ubezpieczenia od NNW uczniom kierowanym na praktyczną naukę zawodu organizowaną poza szkołą, którego koszty powinny być ponoszone przez szkołę;
 - 5) zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu uczniów i słuchaczy w szkole stosownie do przepisów § 7 ust. 4 § 16 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach⁴⁷.

⁴⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 2628 (dalej: rozporządzenie w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli).

⁴⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 391 (dalej: rozporządzenie w sprawie praktycznej nauki zawodu).

⁴⁷ Dz.U. z 2020 r. poz. 1604 (dalej: rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny).

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. ZMIANY W SYSTEMIE SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO

Minister przygotował wdrożenie reformy szkolnictwa zawodowego

Minister przygotował wdrożenie reformy szkolnictwa zawodowego, szacując koszty wprowadzanych zmian oraz potrzeby kadrowe. Opracował nowelizację ustaw oraz wydał akty wykonawcze współpracując z pracodawcami i organizacjami społecznymi oraz ekspertami. Podejmował także działania na rzecz wspierania doskonalenia zawodowego nauczycieli zawodów oraz wspierał działalność eksperymentalną i innowacyjną w obszarze szkolnictwa zawodowego. W Ministerstwie opracowano miernik oczekiwanego poziomu zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie/egzaminów zawodowych i monitorowano jego poziom. W latach 2019-2022 miernik przyjęty do zmierzenia osiągnięć uczniów szkół kształcących w zawodach dotyczący zdawalności egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie lub egzaminu zawodowego⁴⁸ był corocznie osiąganym⁴⁹.

Strategie dotyczące kształcenia zawodowego

W latach 2019-2023 w obszarze kształcenia zawodowego obowiązywało sześć dokumentów o charakterze strategicznym⁵⁰. Zawierały one konkretne, mierzalne, osiągalne, istotne i określone w czasie cele, w tym cele szczegółowe i planowane działania zmierzające do ich osiągnięcia. Cztery dokumenty strategiczne zostały opracowane poza MEiN⁵¹. Natomiast Ministerstwo stworzyło dwa dokumenty - *Zintegrowaną Strategię Umiejętności 2030* oraz *Plan działań w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego na lata 2022-2025*.

W *Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* określono cele stawiane szkolnictwu zawodowemu w postaci m.in. wdrożenia nowego modelu szkolnictwa zawodowego poprzez zaangażowanie w jego realizację również przedsiębiorców oraz organizacji ich zrzeszających, zmiany struktury szkolnictwa z określeniem docelowej struktury⁵², jej uelastycznienie. W dokumencie tym przewidziano realizację trzech projektów strategicznych dotyczących szkolnictwa zawodowego, tj.:

- *Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK)* – realizacja w latach 2016-2023,
- *Inicjatywy na rzecz umiejętności* – realizacja w latach 2017-2023,
- *Nowoczesne kadry dla polskiego przemysłu (szkolnictwo zawodowe)* – realizacja w latach 2017-2023.

Do *Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020* nawiązywała *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030*, która kładła nacisk na zwiększenie współpracy w zakresie szkolnictwa zawodowego z firmami i przesunięcie

⁴⁸ Miernik: „Odsetek osób, które zdały egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie lub egzamin zawodowy w stosunku do liczby osób przystępujących do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie lub egzaminu zawodowego”. W kontrolowanym okresie wartość miernika określano na poziomie 72%.

⁴⁹ W 2019 r. egzamin zdało 77,3%, w 2020 r. - 75,1%, w 2021 r. - 75,9%, w 2022 r. - 78,1% przystępujących osób.

⁵⁰ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) przyjęta uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 przyjęta uchwałą Nr 184/2020 Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 2020 r., Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna przyjęta uchwałą Nr 12/2019 z dnia 25 stycznia 2019 r., część szczegółowa przyjęta uchwałą Nr 195/2020 z dnia 28 grudnia 2020 r.), Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności zatwierdzony Decyzją Wykonawczą Rady Unii Europejskiej z dnia 14 czerwca 2022 r., Plan działań w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego na lata 2022-2025 przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 2 sierpnia 2022 r., Strategia Produktywności 2030 przyjęta uchwałą Nr 154 Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2022 r.

⁵¹ Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030) została opracowana w trybie uzgodnień międzyresortowych przy koordynacji Ministerstwa Rozwoju, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego została opracowana przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności opracowywano w trybie uzgodnień międzyresortowych, a prace koordynowało Ministerstwo Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej oraz na dalszym etapie Komisja Europejska, Strategia Produktywności 2030 została opracowana w Ministerstwie Rozwoju.

⁵² Strategia przewidywała strukturę obejmującą: 5-letnie technikum, 3-letnią branżową szkołę I stopnia, 2-letnią branżową szkołę II stopnia.

nauczania zawodów do przedsiębiorstw. W tym celu w dokumencie strategicznym zaplanowano działanie polegające m.in. na uelastycznieniu struktury szkolnictwa branżowego i zapewnieniu dostępu do dalszego kształcenia.

KPO przewidywał realizację inwestycji A3.1.1. *Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie*. Zgodnie z zapisami KPO inwestycja miała objąć m.in. utworzenie sieci 120 funkcjonujących BCU⁵³ zapewniających ukierunkowane podnoszenie umiejętności i przekwalifikowywanie oraz zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego.

W *Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030* przedstawiono założenia polityki na rzecz rozwoju umiejętności. W zakresie szkolnictwa zawodowego strategia przewidywała m.in. rozwijanie zaplecza technicznego, dydaktycznego i instytucjonalnego kształcenia zawodowego uwzględniającego rzeczywiste warunki pracy poprzez wspieranie rozwoju zaplecza instytucjonalnego dla celów badawczych i rozwojowych kształcenia zawodowego, doposażenie lub wyposażenie, we współpracy z pracodawcami, pracowni i warsztatów kształcenia zawodowego oraz tworzenie i rozwój centrów kształcenia, szkolenia i doskonalenia zawodowego.

W celu realizacji założeń zawartych w ww. strategii zaplanowano i zorganizowano branżowe fora edukacyjne⁵⁴. Ponadto ogłoszono konkursy na utworzenie branżowych centrów umiejętności i wdrożenie koordynacji polityki umiejętności w regionach. Opracowywanie corocznych planów działalności Ministerstwa.

**Plan działań
w zakresie
kształcenia
i szkolenia
zawodowego
na lata 2022-2025**

Wypełniając rekomendacje wynikające z zalecenia Rady Unii Europejskiej⁵⁵ Minister opracował *Plan działań w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego na lata 2022-2025*. Plan określa wyzwania i cele główne⁵⁶. Głównym celem działań zawartych w Planie było przygotowanie kadr na potrzeby nowoczesnej gospodarki poprzez rozwój wysokiej jakości, trafnego, skutecznego i sprzyjającego włączeniu społecznemu kształcenia zawodowego na wszystkich poziomach. Plan zakładał, że cel ten będzie realizowany przy pomocy pięciu celów szczegółowych⁵⁷, dla których określono zadania główne. Opracowany w sierpniu 2022 r. *Plan* zawiera działania, których efekty będą możliwe do oceny w dłuższej perspektywie – przykładowo w celu 2. *Zapewnienie i rozwój kadr dla kształcenia zawodowego* dla działania 2.1. wskazano końcowe terminy realizacji rok 2025 i rok 2027 r., a dla działania 2.4. przyjęto, że zostanie zrealizowane do końca 2024 r.

⁵³ BCU mają działać przy szkołach zawodowych lub centrach kształcenia zawodowego, a ich celem ma być upowszechnianie uczenia się w rzeczywistych warunkach pracy i analiza zapotrzebowania na zawody i umiejętności w danej branży.

⁵⁴ Tj. forum branżowe dla dziedzin ogrodnictwo i architektura krajobrazu (23 września 2022 r.), forum branżowe dla dziedzin informatyka i programowanie (13 października 2022 r.), forum branżowe dla dziedzin: mechanika i elektroautomatyka okrętowa (27 października 2022 r.), forum branżowe dla dziedzin przemysł meblarski, papiernictwo, przemysł drzewny, wikliniarstwo (17 listopada 2022 r.), forum branżowe dla dziedzin ślusarstwo, mechanika i obróbka skrawaniem, spawalnictwo (30 listopada 2022 r.), forum branżowe dla dziedzin warsztaty (ogrodnictwo i architektura krajobrazu, 7 grudnia 2022 r.).

⁵⁵ Zalecenie Rady z dnia 24 listopada 2020 r. w sprawie kształcenia i szkolenia zawodowego na rzecz zrównoważonej konkurencyjności, sprawiedliwości społecznej i odporności (2020/C 417/01).

⁵⁶ Jeden z celów wskazywał, że kształcenie zawodowe powinno stać się narzędziem do reagowania na skutki pandemii COVID-19 oraz mierzenia się z wyzwaniami uczenia się przez całe życie.

⁵⁷ Cele szczegółowe: 1. Wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności poprzez rozwój umiejętności zawodowych w edukacji formalnej i pozaformalnej, w tym umiejętności związanych z zieloną i cyfrową transformacją; 2. Zapewnienie i rozwój kadr dla kształcenia zawodowego; 3. Rozwój doradztwa zawodowego i promocja kształcenia zawodowego; 4. Wdrażanie innowacyjnych i trwałych mechanizmów współpracy na gruncie krajowym i międzynarodowym w zakresie kształcenia zawodowego, sprzyjających adekwatności i jakości kształcenia oraz odporności i doskonałości zawodowej; 5. Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego i uczenia się przez całe życie w regionach we współpracy z samorządami wojewódzkimi i partnerami społecznymi.

**Opracowywanie
corocznych planów
działalności
Ministerstwa**

Minister opracowywał coroczne plany działalności⁵⁸. Plany działalności uwzględniały cele związane ze szkolnictwem zawodowym i były one spójne z obowiązującymi dokumentami strategicznymi⁵⁹. Cele zawarte w planach działalności wprost odnosiły się do konkretnych strategii, sformułowano dla nich mierniki i planowane do osiągnięcia wartości referencyjne oraz najważniejsze zadania służące realizacji celu. Założone w planach działalności mierniki zostały wykonane⁶⁰.

⁵⁸ Plan działalności Ministra Edukacji Narodowej na rok 2019 dla działu administracji rządowej oświata i wychowanie zaktualizowany 26 września 2019 r., Plan działalności Ministra Edukacji Narodowej na rok 2020 dla działu administracji rządowej oświata i wychowanie przyjęty 28 listopada 2019 r., zaktualizowany 29 września 2020 r., Plan działalności Ministra Edukacji i Nauki na rok 2021 dla działu administracji rządowej oświata i wychowanie przyjęty 27 listopada 2020 r., Plan działalności Ministra Edukacji i Nauki na rok 2022 dla działów administracji rządowej oświata i wychowanie oraz szkolnictwo wyższe i nauka przyjęty 27 października 2021 r., Plan działalności Ministra Edukacji i Nauki na rok 2023 dla działów administracji rządowej oświata i wychowanie oraz szkolnictwo wyższe i nauka przyjęty 25 października 2022 r.

⁵⁹ W planie działalności na rok 2018 (część A planu), celem powiązaniem ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju było: przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia. W planie działalności na rok 2019 (część A planu), celem powiązaniem ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju było: zwiększenie wpływu pracodawców, firm oraz organizacji zrzeszających przedsiębiorstwa na funkcjonowanie kształcenia zawodowego i promocja szkolnictwa branżowego wśród uczniów, ich rodziców i innych osób dorosłych. W planie działalności na rok 2020 (część A planu), celem powiązaniem ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju było: dopasowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb nowoczesnej gospodarki poprzez upowszechnianie i promowanie zmian w kształceniu zawodowym oraz rozwój współpracy z pracodawcami w zakresie podnoszenia adekwatności, jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego. W planie działalności na rok 2021 (część A planu), celem powiązaniem ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju było: dopasowanie szkolnictwa branżowego do potrzeb nowoczesnej gospodarki poprzez upowszechnianie i promowanie zmian w kształceniu zawodowym oraz rozwój współpracy z pracodawcami w zakresie podnoszenia adekwatności, jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego. W planie działalności na rok 2022 (część A planu), celem powiązaniem ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i Zintegrowaną Strategią Umiejętności było: wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności – rozwój umiejętności zawodowych w edukacji formalnej i pozaformalnej, w tym uczenie się dorosłych, we współpracy z organizacjami branżowymi i samorządami wojewódzkimi. W planie działalności na rok 2023 (część A planu), celem powiązaniem ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, Zintegrowaną Strategią Umiejętności oraz KPO było: doskonalenie systemu kształcenia zawodowego, we współpracy z organizacjami branżowymi oraz rozwój umiejętności zawodowych w edukacji formalnej i pozaformalnej.

⁶⁰ W Planie działalności na rok 2019: planowana wartość miernika: „Wejście w życie (1 września 2019 r.) przepisów ustawy wprowadzającej zmiany w kształceniu zawodowym oraz pięciu istotnych dla realizacji celu rozporządzeń wykonawczych” wyniosła 6. Wartość ta została osiągnięta. Osiągnięto również miernik: „Ogłoszenie konkursu na opracowanie we współpracy z pracodawcami i udostępnienie na domenie publicznej informacji o zawodach, wspierających proces doradztwa zawodowego oraz promujących zawody szkolnictwa branżowego wśród uczniów, ich rodziców i innych osób dorosłych”.

W Planie działalności na rok 2020: planowana wartość miernika „Liczba zorganizowanych branżowych forów edukacyjnych (spotkań z branżami), upowszechniających zmiany w kształceniu zawodowym oraz możliwości współpracy pracodawców ze szkołami” wyniosła 4 i została zrealizowana na poziomie 6. Planowana wartość miernika: „Liczba ogłoszonych lub rozstrzygniętych konkursów w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, służących podnoszeniu adekwatności i jakości kształcenia zawodowego, przygotowanych i/lub realizowanych we współpracy z pracodawcami” wyniosła 2 i została zrealizowana na poziomie 2. Planowana wartość miernika: „Liczba zawodów, dla których we współpracy z pracodawcami przygotowano i udostępniono informacje edukacyjno-zawodowe upowszechniające wiedzę o zawodach, w tym o zawodach szkolnictwa branżowego” wyniosła 115 i została zrealizowana na poziomie 120.

W Planie działalności na rok 2021: planowana wartość miernika: „Liczba zaplanowanych i zorganizowanych branżowych forów edukacyjnych” wyniosła 5 i została wykonana na tym poziomie. Wykonany został miernik: „Wejście w życie rozwiązań prawnych w zakresie monitorowania karier absolwentów szkół ponadpodstawowych”.

W Planie działalności na rok 2022: planowana wartość miernika: „Liczba zaplanowanych i zorganizowanych branżowych forów edukacyjnych” wyniosła 5 i została zrealizowana na poziomie 6. Ponadto został zrealizowany miernik: „Ogłoszenie konkursu na utworzenie branżowych centrów umiejętności”.

**Zmniejszająca się
liczba szkół
i zwiększająca się
liczba nauczycieli**

W okresie objętym kontrolą⁶¹ nastąpiło zmniejszenie liczby szkół prowadzących kształcenie zawodowe⁶². W roku szkolnym 2018/2019 funkcjonowało 8,6 tys. takich szkół a w roku szkolnym 2023/2024 już tylko 5 tys. szkół. Zaobserwowany spadek dotyczył zarówno szkół publicznych (z 5,9 tys. do 3,6 tys. szkół), jak również szkół niepublicznych (2,7 tys. do 1,5 tys. szkół)⁶³. Dodatkowo należy zauważyć, że liczba szkół publicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego⁶⁴ spadła w kontrolowanym okresie o 2,3 tys. (41,7%), tj. z 5,6 tys. w roku szkolnym 2018/2019 do 3,3 tys. w roku szkolnym 2023/2024. Do szkół tych uczęszczało średnio 788,6 tys. uczniów i zatrudniały średnio 120,3 tys. nauczycieli. Pomimo spadku liczby szkół, w kontrolowanym okresie nastąpił wzrost liczby zatrudnionych nauczycieli o 12,7 tys. (11%) i przedstawiał się następująco: 116,5 tys. w roku szkolnym 2018/2019, 116,6 tys. w roku szkolnym 2019/2020, 116,6 tys. w roku szkolnym 2020/2021, 119 tys. w roku szkolnym 2021/2022, 124,1 tys. w roku szkolnym 2022/2023 i 129,2 tys. nauczycieli w roku szkolnym 2023/2024. Ponadto wzrosła także liczba uczniów uczęszczających do szkół publicznych prowadzonych przez jst o 285,5 tys. (46,4%)⁶⁵. Powyższy wzrost może być związany ze zmianami strukturalnymi w systemie oraz uruchomieniem nowych kierunków kształcenia.

Szkoły publiczne

Liczba szkół publicznych prowadzonych przez osoby fizyczne i podmioty inne niż jst⁶⁶, w tym ministrów⁶⁷, spadła w kontrolowanym okresie o 83 (22,2%), tj. z 374 w roku szkolnym 2018/2019 do 291 w roku szkolnym 2023/2024. Do szkół tych uczęszczało średnio 39,5 tys. uczniów i zatrudniały one średnio 6,5 tys. nauczycieli. Pomimo spadku liczby szkół, w kontrolowanym okresie nastąpił wzrost o 2 tys. (34,8%) liczby nauczycieli zatrudnionych w szkołach publicznych prowadzonych przez podmioty inne niż jst. W latach szkolnych 2018/2019-2023/2024 liczba ta przedstawiała się następująco (odpowiednio): 5,7 tys., 5,6 tys., 6,2 tys., 6,6 tys., 7,1 tys. i 7,7 tys. nauczycieli. Ponadto ponad dwukrotnie wzrosła także liczba uczniów kształcących się w tych szkołach (wzrost o 29 tys., tj. 113,2%)⁶⁸.

Szkoły niepubliczne

W latach szkolnych 2018/2019-2022/2023 spadła o 1,2 tys. (45,2%) liczba szkół niepublicznych. Wynosiła ona 2,6 tys. w roku szkolnym 2018/2019, 1,7 tys. – 2019/2020, 1,6 tys. – 2020/2021, 1,5 tys. – 2021/2022, 1,5 tys. – 2022/2023 i 1,4 tys. – 2023/2024.

⁶¹ Dane z lat 2018-2023 wg stanu na 30 września danego roku obejmujące lata szkolne 2018/2019, 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023, 2023/2024.

⁶² Tj. zasadnicze szkoły zawodowe, branżowe szkoły I stopnia, branżowe szkoły II stopnia, technika i szkoły policealne.

⁶³ Tj. 8,6 tys. w tym: 5,8 tys. publicznych i 2,7 tys. niepublicznych w roku szkolnym 2018/2019; 5,1 tys. w tym: 3,5 tys. i 1,7 tys. w roku szkolnym 2019/2020; 5 tys. w tym: 3,4 tys. i 1,6 tys. w roku szkolnym 2020/2021, 5 tys. w tym: 3,5 tys. i 1,5 tys. w roku szkolnym 2021/2022, 5 tys. w tym: 3,5 tys. i 1,5 tys. w roku szkolnym 2022/2023, 5 tys. w tym: 3,6 tys. i 1,4 tys. w roku szkolnym 2023/2024.

⁶⁴ Tj. gminy, miasta na prawach powiatu, powiaty ziemskie, samorzady województwa.

⁶⁵ Tj. w roku szkolnym 2018/2019 funkcjonowało 5,6 tys. szkół prowadzonych przez jst, które kształciły 614,9 tys. uczniów i zatrudniały 116,5 tys. nauczycieli, w roku szkolnym 2019/2020: 3,2 tys., 787,3 tys. i 116,6 tys.; w roku szkolnym 2020/2021: 3,2 tys., 787 tys. i 116,5 tys.; w roku szkolnym 2021/2022: 3,2 tys., 799,2 tys. i 119 tys.; w roku szkolnym 2022/2023: 3,2 tys., 842,6 tys. i 124,1 tys.; w roku szkolnym 2023/2024: 3,2 tys., 900,3 tys. i 129,2 tys.

⁶⁶ Tj. przez stowarzyszenia, samorzady gospodarcze i zawodowe, organizacje wyznaniowe, uczelnie niepubliczne, spółki prawa handlowego, fundacje, osoby fizyczne.

⁶⁷ Odpowiednio w kontrolowanych latach: Ministra ds. gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej, Ministra ds. rolnictwa i rozwoju wsi, Ministra ds. sprawiedliwości, Ministra ds. środowiska, Ministra ds. wewnętrznych, Ministra ds. oświaty i wychowania, Ministra ds. wewnętrznych i administracji.

⁶⁸ Tj. w roku szkolnym 2018/2019 funkcjonowało 374 szkół prowadzonych przez podmioty inne niż jst, które kształciły 25,7 tys. uczniów i zatrudniały 5,7 tys. nauczycieli, w roku szkolnym 2019/2020: 234, 33,6 tys. i 5,6 tys.; w roku szkolnym 2020/2021: 252, 35,6 tys. i 6,2 tys.; w roku szkolnym 2021/2022: 266, 40,2 tys. i 6,6 tys.; w roku szkolnym 2022/2023: 283, 47,3 tys. i 7,1 tys.; w roku szkolnym 2023/2024: 291, 54,7 tys. i 7,7 tys.

**Diagnoza potrzeb –
zmiany
w szkolnictwie
zawodowym**

Minister podjął działania związane z diagnozą potrzeb w zakresie zmian w obszarze systemu kształcenia zawodowego. MEiN zainaugurowało m.in. cykl debat regionalnych o kształceniu zawodowym w systemie oświaty⁶⁹. Wnioski i rekomendacje z przedmiotowych debat nie zostały jednak udokumentowane.

Dyrektor Departamentu Strategii Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego MEiN wyjaśnił, że wnioski i rekomendacje z debaty „Uczeń. Rodzic. Nauczyciel – Dobra Zmiana” m.in. w zakresie konieczności zmiany struktury szkolnictwa zawodowego, określenia treści programowych z zakresu doradztwa zawodowego, warunków i sposobu realizacji doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach, zmniejszenia liczby kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach szkolnictwa zawodowego oraz zwiększenia wydajności systemu zewnętrznych egzaminów zawodowych zostały wykorzystane w rozwiązaniach wprowadzonych ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe⁷⁰ oraz aktach wykonawczych do tej ustawy.

Analizując potrzeby gospodarki w reformie szkolnictwa zawodowego zastosowano podejście branżowe⁷¹. W ramach prowadzonego przez ORE projektu „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego” zorganizowano 12 seminariów branżowych⁷² dla przedstawicieli 25 branż⁷³. W seminariach uczestniczyli przedstawiciele MEiN, a efekty tych spotkań były wykorzystywane w planowanych zmianach prawnych w szkolnictwie zawodowym⁷⁴.

**Rada Dyrektorów
Szkoł Zawodowych**

W 2018 r. Minister powołała Radę Dyrektorów Szkół Zawodowych⁷⁵. Rada przygotowała trzy rekomendacje w zakresie zmiany przepisów prawa oświatowego dotyczące: utrzymania dotychczasowych wymagań egzaminacyjnych oraz progu zdawalności na egzaminie zawodowym i egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe⁷⁶, zwiększenia w branżowych szkołach I stopnia wymiaru dodatkowych dni wolnych od zajęć dydaktycznych oraz zwolnienia z obowiązku odbywania szkoleń branżowych u pracodawców nauczycieli, którzy uczą wyłącznie języka obcego zawodowego.

⁶⁹ Debaty odbywały się w okresie od marca do czerwca 2016 r. Na cykl składały się konferencje oraz spotkania.

⁷⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 900, ze zm.

⁷¹ Podejście branżowe było efektem licznych spotkań z przedstawicielami branż, podczas których sygnalizowano potrzeby w zakresie przygotowania kadr dla poszczególnych branż.

⁷² W okresie od 9 października 2017 r. do 24 stycznia 2018 r.

⁷³ Branże: fryzjersko-kosmetyczna, artystyczno-medialna, skórzano-obuwnicza, włókienniczo-odzieżowa, transportowo-spedycyjno-logistyczna, ekonomiczno-administracyjno-biurowa, poligraficzno-fotograficzno-reklamowa, leśno-ogrodnicza, rolno-hodowlana, drzewno-meblerska, chemiczno-ceramiczno-szklarska, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, ochrony bezpieczeństwa, hotelarsko-gastronomiczno-turystyczna, spożywcza, teleinformatyczna, elektryczno-elektroniczna i energetyczna, mechaniczna – budowa maszyn, obróbki metali i tworzyw sztucznych, mechaniczna – mechaniki precyzyjnej, motoryzacyjna, górniczo-wiertnicza, hutniczo-odlewnicza, drogową, inżynieryjno-instalacyjną, budowlaną.

⁷⁴ Ministerstwo wykorzystało rekomendacje, wytyczne i wnioski z przeprowadzonych seminariów m.in. poprzez działania: w branży fryzjersko-kosmetycznej zawód asystent fryzjera zastąpiono zawodem pracownik pomocniczy fryzjera, wprowadzono możliwości odbywania przez uczniów stażu uczniowskiego w okresie nauki, wprowadzono możliwości przekazywania szkołom darowizn rzeczowych lub finansowych na cele kształcenia zawodowego odliczanych od dochodu; w branży chemiczno-ceramiczno-szklarskiej zwiększono wymiar praktyk zawodowych do 8 tygodni, w branży teleinformatycznej do klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego wprowadzono zawód technik programista.

⁷⁵ Na podstawie Zarządzenia Nr 1 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 stycznia 2018 r., dalej: Rada. W latach 2018-2022 członkowie Rady spotykali się na posiedzeniach, podczas których prowadzili dyskusje na temat planowanych zmian w szkolnictwie branżowym i technicznym. Z posiedzeń Rady nie sporządzano protokołów. Do dnia 6 października 2023 r. Rada nie podejmowała uchwał.

⁷⁶ Rekomendacje Rady zostały uwzględnione w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 stycznia 2022 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 186) oraz w ustawie z dnia 12 maja 2022 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1116).

Kształcenie w „zawodach eksperymentalnych”

W latach 2019-2023 do Ministerstwa wpłynęły 54 wnioski⁷⁷ o wyrażenie zgody na rozpoczęcie eksperymentu pedagogicznego⁷⁸ w obszarze kształcenia zawodowego. Dotyczyły one głównie prowadzenia kształcenia w „zawodach eksperymentalnych”, czyli nieujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (20 zawodów). Minister wyraził zgodę na prowadzenie 37 eksperymentów pedagogicznych i uznał jedną szkołę niepubliczną za eksperymentalną. Spośród zatwierdzonych wniosków, 34 (92%) weszły w fazę realizacji. Wg danych z systemu SIO w latach 2019-2023 działalność eksperymentalna w zakresie szkolnictwa zawodowego (zawody eksperymentalne) była prowadzona w 221 oddziałach na terenie kraju, w których uczyło się 4,2 tys. osób. Najwięcej zawodów eksperymentalnych (15) nauczano w technikach⁷⁹. W branżowych szkołach I stopnia kształcono w trzech zawodach eksperymentalnych⁸⁰.

Należy podkreślić, że wnioski o zgodę na prowadzenie eksperymentu pedagogicznego dotyczyły głównie⁸¹ prowadzenia kształcenia w „zawodach eksperymentalnych”, tj. zawodach nieujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego⁸².

Celem wsparcia działalności eksperymentalnej i innowacyjnej Ministerstwo od 2021 r. organizuje konkurs „Kierunek – innowacja”, w którym brały też udział szkoły kształcące w zawodach. Koszty konkursu związane z udziałem w nim szkół kształcących w zawodach wyniosły w latach 2021-2023 31,2 tys. zł.

Powołanie Zespołu do spraw wspierania zmian w szkolnictwie zawodowym

Podczas prac nad zmianą ustawy Prawo oświatowe i ustawy o systemie oświaty w Ministerstwie powołano Zespół do spraw wspierania zmian w szkolnictwie zawodowym⁸³, którego zadaniem było m.in. ustalenie wyzwań stojących przed edukacją zawodową w kontekście Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Efekty prac Zespołu zostały przedstawione na posiedzeniu Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów. Zespół zwrócił uwagę m.in. na brak uzależnienia wysokości dotacji od efektów kształcenia, zwiększanie się liczby techników, a nie uczniów szkół technicznych, brak rzetelnej diagnozy potrzeb lokalnych rynków pracy i wysoki poziom bezrobocia wśród absolwentów szkół zawodowych i techników.

Stworzenie struktury umożliwiającej naukę

Minister stworzył strukturę umożliwiającą kontynuację nauki przez absolwentów branżowych szkół I stopnia, tj. uczeń, który ukończył szkołę ponadpodstawową przed ukończeniem 18 roku życia, obowiązek nauki może

⁷⁷ W 2019 r. – 22 wnioski, w 2020 r. – osiem, w 2021 r. – siedem, w 2022 r. – dziewięć, w 2023 r. (do 30 października) – osiem.

⁷⁸ Zgodnie z art. 45 ustawy Prawo oświatowe eksperyment pedagogiczny, polega na modyfikacji istniejących lub wdrożeniu nowych działań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu nowatorskich rozwiązań programowych, organizacyjnych, metodycznych lub wychowawczych, w ramach których są modyfikowane warunki, organizacja zajęć edukacyjnych lub zakres treści nauczania.

⁷⁹ W roku szkolnym 2019/2020 działalność eksperymentalna w technikach była prowadzona pod ogólną nazwą „zawód eksperymentalny”, a od roku szkolnego 2020/2021 były to: technik obsługi pasażerów w przewozach lotniczych, morskich i lądowych, technik jeździectwa, technik kontroli jakości i bezpieczeństwa żywności, technik spawalnictwa, technik stylisty, technik programista, technik naprawy nadwozi pojazdów samochodowych, technik mechatronik pojazdów samochodowych, technik aranżacji wnętrz, technik elektromobilności, technik automatyki i robotyki, technik robotyki, technik projektant tekstyliów, technik tekstronik.

⁸⁰ W roku szkolnym 2019/2020 działalność eksperymentalna w branżowych szkołach I stopnia była prowadzona pod ogólną nazwą „zawód eksperymentalny”, a od roku szkolnego 2020/2021 były to zdobnik ceramiki i mechanik pojazdów kolejowych.

⁸¹ Wnioski dotyczyły również kształcenia eksperymentalnego w zakresie „innowacji w zawodzie technik leśnik” i „projektowania biżuterii i zdobienia odzieży”, uznania szkoły niepublicznej za szkołę eksperymentalną kształcąca w „zawodzie eksperymentalnym” - technik automatyki i robotyki, jeden wniosek dotyczył rozwiązań programowo-organizacyjno-metodyczno-wychowawczych mających znamiona innowacyjności i interdyscyplinarności dla różnych zawodów.

⁸² Dz. U. poz. 316, ze zm.).

⁸³ Zarządzenie nr 6 Dyrektora Generalnego MEN z dnia 20 marca 2017 r.

<p>Zakładane koszty reformy - 664,1 mln zł</p>	<p>spełniać na kwalifikacyjnym kursie zawodowym⁸⁴. Ponadto osoba, która ukończyła branżową szkołę I stopnia oraz najpóźniej w dniu rozpoczęcia zajęć dydaktyczno-wychowawczych ukończyła 16 lat może być przyjęta do publicznego lub niepublicznego liceum ogólnokształcącego dla dorosłych⁸⁵. Absolwent liceum ogólnokształcącego, który potwierdzi wszystkie kwalifikacje wyodrębnione w danym zawodzie nauczonym na poziomie technika, będzie mógł uzyskać dyplom zawodowy.</p> <p>W przygotowanej przez Ministerstwo ocenie skutków regulacji zakładano, że łączne wydatki na sfinansowanie zmian w systemie kształcenia zawodowego, w ciągu dziesięciu lat od ich wprowadzenia wyniosą 664,1 mln zł, z czego 95,9% kosztów zostanie poniesionych ze środków Funduszu Pracy. Koszty w ramach Funduszu Pracy dotyczyły wprowadzenia obowiązkowego egzaminu zawodowego (418,4 mln zł) oraz podwyższenia dofinansowania pracodawcom kosztów kształcenia młodocianego pracownika, który zdał egzamin zawodowy lub czeladniczy (218,5 mln zł).</p>
<p>Badanie IBE dotyczące kosztowności kształcenia</p>	<p>Ministerstwo w związku z ujednoczeniem pensum dla nauczycieli praktycznej nauki zawodu⁸⁶ przewidywało, że wygenerowane zostaną 192 etaty. Ich koszt dla jednostek samorządu terytorialnego w okresie od 2019 do 2029 r. wyniesie 193,4 mln zł. Ponadto Ministerstwo szacowało, że konieczne będzie wprowadzenie obowiązkowych szkoleń branżowych dla nauczycieli kształcenia zawodowego w przedsiębiorstwach związanych z nauczonym zawodem. Przewidywane, w dziewięcioletnim okresie po wprowadzeniu reformy, koszty ww. rozwiązania szacowano na 343,7 mln zł. Miały być one sfinansowane ze środków Krajowego Funduszu Szkoleniowego, środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły oraz z programów UE.</p> <p>Na zamówienie MEiN Instytut Badań Edukacyjnych (IBE) przeprowadził badanie dotyczące kosztowności kształcenia w zawodach szkolnictwa zawodowego. Oparto się w nim na ankietach dotyczących wydatków poniesionych w 2016 r. w obszarze branży górniczo-hutniczej, medyczo-społecznej i pozostałych zawodów (łącznie 214 zawodów). Wyniki zostały oparte na badaniu próby 730 placówek spośród 1226, które udzieliły odpowiedzi na ankietę. Na tej podstawie we wrześniu 2018 r. powstało opracowanie pt. <i>Kosztowność kształcenia w zawodach. Opracowanie wyników badań</i>.</p>
<p>Konsultacje społeczne projektu ustawy</p>	<p>Potrzeby rzeczowe szkolnictwa zawodowego wynikają z podstawy programowej kształcenia w danym zawodzie. Decyzje o uruchomieniu kształcenia w zawodzie podejmuje organ prowadzący szkołę, który ma wiedzę dotyczącą wyposażenia, jakim dysponuje dana szkoła⁸⁷.</p> <p>Projekt zmian w ustawach Prawo oświatowe i ustawa o systemie oświaty został skierowany do konsultacji społecznych z przedstawicielami związków zawodowych, organizacjami pracodawców, nauczycieli, reprezentantami placówek oświatowych i uczelni wyższych, a także jednostek samorządu terytorialnego.</p>
<p>Opracowanie podstaw programowych przez ORE</p>	<p>W ramach przygotowania do wydania rozporządzeń wdrażających zmiany w systemie szkolnictwa zawodowego Minister zlecił przygotowanie podstaw programowych kształcenia w zawodach Ośrodkowi Rozwoju Edukacji (ORE). Minister zlecił ORE łącznie siedem zadań, wśród których znalazło się: opracowanie projektów podstaw programowych kształcenia dla szeregu kwalifikacji niezbędnych dla 19 zawodów szkolnictwa branżowego,</p>

⁸⁴ Art. 36 ust. 12 ustawy Prawo oświatowe.

⁸⁵ Zgodnie z § 1 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 sierpnia 2017 r. w sprawie przypadków, w których do publicznej lub niepublicznej szkoły dla dorosłych można przyjąć osobę, która ukończyła 16 albo 15 lat, oraz przypadków, w których osoba, która ukończyła ośmioletnią szkołę podstawową, może spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie na kwalifikacyjny kurs zawodowy (Dz. U. z 2023 r. poz. 1190. ze zm.).

⁸⁶ Z 21-22 godzin do 20 godzin tygodniowo.

⁸⁷ Pismo znak DSKKZ-WOKZ.0911.1.2023.EM7 z dnia 27 października 2023 r.

opracowanie 40 programów nauczania dla 37 zawodów⁸⁸, uwzględniających podstawy programowe kształcenia w zawodach określone rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego⁸⁹, wykonanie korekty językowej, redakcyjnej i technicznej tekstu podstaw programowych kształcenia w zawodach ujętych w załącznikach nr 3-34 do projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zawodów szkolnictwa branżowego. ORE wywiązał się z realizacji powierzonych zadań. Opracowane projekty podstaw programowych skierowano do konsultacji społecznych, w których wzięli udział przedstawiciele organizacji pracodawców oraz do ekspertów zewnętrznych, którzy mieli za zadanie zarówno wprowadzenie zmian merytorycznych jak i redakcyjnych do udostępnionego im materiału.

Brak audytów w obszarze kształcenia zawodowego

Obszar szkolnictwa zawodowego nie był przedmiotem audytu w latach 2019-2023. Kształcenie zawodowe i ustawiczne zostało umieszczone w Planie audytu wewnętrznego Ministerstwa Edukacji Narodowej na rok 2019 jako obszar działalności, który wstępnie powinien zostać objęty audytem wewnętrznym w 2020 r. Następnie w Planie audytu wewnętrznego Ministerstwa Edukacji Narodowej na rok 2020 Kształcenie zawodowe i uczenie się przez całe życie wskazano do audytu w 2022 r. Jednak w modyfikacji ww. planu potencjalny audyt ww. obszaru został przesunięty na 2025 r. Jak wyjaśniła Monika Bukowska-Łoś, Kierownik komórki audytu wewnętrznego MEiN, obszary do rocznego planu audytu wewnętrznego wybierane były z uwzględnieniem analizy ryzyka opracowywanej na potrzeby sporządzenia ww. planu. Przy wyborze zadań, które znajdowały się w planie na dany rok uwzględniano również m.in. dostępne zasoby osobowe komórki audytu wewnętrznego. W okresie 2019-2020 komórka audytu wewnętrznego MEiN doświadczała fluktuacji kadr, przez co w 2020 r. zaplanowano realizację dwóch zadań i dokonano aktualizacji kierunków działania audytu wewnętrznego na kolejne lata. W konsekwencji planowana na 2020 r. realizacja zadania audytowego w obszarze *Kształcenie zawodowe i uczenie się przez całe życie* została przesunięta na 2025 r.

Ministerstwo nie przeprowadziło kontroli kształcenia zawodowego

W Planach kontroli dla działu *Oświata i wychowanie* z lat 2019-2023 nie zaplanowano kontroli w obszarze kształcenia zawodowego, w tym dotyczącej realizacji założeń reformy systemu szkolnictwa zawodowego. Wg wyjaśnień Dyrektora Departamentu Audytu i Kontroli MEiN, odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu kontroli były poszczególne komórki organizacyjne MEiN. Wg wyjaśnień Dyrektora Departamentu Strategii Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego w okresie objętym kontrolą przeprowadzono kontrole dotyczące organizacji turniejów i olimpiad tematycznych, które obejmowały m.in. tematykę związaną z kształceniem zawodowym.

Natomiast kontrole w zakresie wdrażania realizacji założeń reformy systemu szkolnictwa zawodowego, która weszła w życie od 1 września 2019 r., prowadzone były przez kuratoria oświaty.

Pozyskiwanie informacji na temat wdrożenia zmian od kuratorów oświaty

Minister pozyskiwał informacje dotyczące przygotowania i możliwości wdrożenia zmian w obszarze kształcenia zawodowego w procesie monitorowania i kontroli prowadzonych przez kuratoria oświaty. Ponadto w okresie marzec-kwiecień 2019 r. kuratorzy oświaty we współpracy z MEN organizowali spotkania wojewódzkie pod nazwą „Regionalne Kongresy Zawodowe”, związane z procesem wdrażania zmian w kształceniu zawodowym. Działanie to było skierowane m.in. do lokalnych i regionalnych pracodawców, dyrektorów szkół, organów prowadzących szkoły, urzędów pracy. W roku szkolnym 2019/2020 kuratorzy oświaty przeprowadzili też monitorowanie wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa

⁸⁸ Programy nauczania był zamieszczane na stronie ORE w okresie od 21 sierpnia do 6 września 2019 r.

⁸⁹ Dz. U. poz. 991, ze zm.

branżowego w zakresie warunków realizacji kształcenia w zawodzie oraz kontrolę zgodności oferty kształcenia zawodowego z nową klasyfikacją zawodów szkolnictwa branżowego.

Doskonalenie zawodowe nauczycieli	<p>W toku przygotowania do reformy szkolnictwa zawodowego Ministerstwo zajmowało się również kwestią doskonalenia umiejętności i kwalifikacji zawodowych nauczycieli. W rezultacie nauczyciele zostali zobowiązani do doskonalenia umiejętności i kwalifikacji zawodowych poprzez uczestnictwo w szkoleniach branżowych u pracodawców, realizowanych w trzyletnich cyklach, w łącznym wymiarze 40 godzin w cyklu⁹⁰.</p> <p>Wg danych z systemu SIO w latach 2019-2023 działania na rzecz doskonalenia zawodowego podjęło 25,9 tys. nauczycieli uczących zawodu. Najpopularniejszą formą doskonalenia zawodowego były kursy aktualizujące wiedzę nauczyciela trwające do 20 godzin, które wybierano 54,6 tys. razy, a następnie kursy trwające do 60 godzin (5,6 tys. razy) oraz studia podyplomowe (wybrane w 1,7 tys. przypadków)⁹¹.</p> <p>Wg danych z systemu SIO na doskonalenie zawodowe nauczycieli techników i branżowych szkół I i II stopnia, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, w latach 2019-2022 wydatkowano łącznie 198 089,9 tys. zł⁹².</p>
Skargi i wnioski dotyczące szkolnictwa zawodowego	<p>W kontrolowanym okresie do Ministerstwa wpłynęły 34 skargi⁹³ i osiem wniosków, tj. odpowiednio: dziewięć skarg i jeden wniosek w 2019 r., 10 i sześć w 2020 r., sześć i jeden w 2021 r., sześć i zero w 2022 r. oraz trzy skargi w 2023 r. Badaniem kontrolnym objęto po trzy sprawy, które wpłynęły do Ministerstwa w każdym roku objętym kontrolą. W wyniku badania stwierdzono, że zostały one rozpatrzone i udzielono na nie odpowiedzi w terminie wynikającym z art. 237 §1 Kodeksu postępowania administracyjnego⁹⁴ lub przekazano wg właściwości.</p> <p>Skargi uznane za bezzasadne stanowiły 22% skarg w 2019 r., 10% w 2020 r., 33,3% w 2021 r., 50% w 2022 r. tj. odpowiednio dwie z dziewięciu, jedna z dziesięciu, dwie z sześciu, trzy z sześciu. Skargi, które wpłynęły do Ministerstwa w 2023 r. przekazano zgodnie z właściwością do kuratorów oświaty.</p>
Interpelacje poselskie	<p>Do Ministerstwa wpłynęło łącznie 149 wystąpień parlamentarzystów w zakresie kształcenia zawodowego: 34 w 2019 r., 31 w 2020 r., 19 w 2021 r., 49 w 2022 r. i 16 w 2023 r. Na 140 interpelacji⁹⁵ udzielono odpowiedzi, natomiast dziewięć przekazano wg właściwości⁹⁶.</p>
Więcej uczniów w szkołach kształcących w zawodach	<p>Łącznie w latach 2019-2023⁹⁷ naukę w szkołach kształcących w zawodach (technika i branżowe szkoły I stopnia) rozpoczęło 1 407,6 tys. uczniów wobec 1 144,7 tys. w szkołach ogólnokształcących⁹⁸. Przewaga liczbowa uczniów w szkołach zawodowych nad liczbą uczniów w szkołach ogólnokształcących utrzymywała się przez cały okres objęty kontrolą. Wg danych z systemu SIO w latach 2019-2023⁹⁹ kształcenie zawodowe w technikach oraz branżowych</p>

⁹⁰ Art. 6 pkt 20 ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.

⁹¹ Najmniej popularne były kursy doskonalące w wymiarze co najmniej 100 godzin (wybrane łącznie 461 razy) i kursy doskonalące w wymiarze 60-100 godzin (wybrane łącznie 646 razy).

⁹² Stan na 21 listopada 2023 r. W 2023 r., wg danych cząstkowych za dwa pierwsze kwartały roku, wydatkowano 15 736, 9 tys. zł.

⁹³ Skargi dotyczyły m.in. działań kuratorów oświaty oraz indywidualnych spraw uczniowskich w zakresie działania szkoły.

⁹⁴ Dz.U. z 2023 r. poz. 775, ze zm.

⁹⁵ Parlamentarzyści zwracali uwagę na m.in. kwestię 17-letnich absolwentów branżowych szkół I stopnia i możliwości kontynuowania przez nich nauki, zmianę pensum dla nauczycieli przedmiotów zawodowych, wpis nowych zawodów do klasyfikacji zawodów.

⁹⁶ Tj. w 2020 r. przekazano dwie interpelacje do Ministra Kultury Dziedzictwa Narodowego i Sportu, w 2021 r. trzy do Ministra Zdrowia, w 2022 r. dwie do Ministra Zdrowia i jedną do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w 2023 r. jedna do Ministra Zdrowia.

⁹⁷ Tj. lata szkolne 2019/2020-2023/2024.

⁹⁸ Wg stanu bazy SIO na dzień 30 października 2023 r.

⁹⁹ Tj. lata szkolne 2019/2020-2022/2023.

szkołach I i II stopnia ukończyło łącznie 670,9 tys. uczniów¹⁰⁰. Najwięcej absolwentów miały technika (459,7 tys.). Branżowe szkoły I stopnia, w okresie objętym kontrolą, ukończyło 209 tys. uczniów. Pierwsi absolwenci branżowych szkół II stopnia pojawili się w roku szkolnym 2021/2022, a ich łączna liczba do października 2023 r. wyniosła 2,2 tys. osób. W latach 2019-2023 do egzaminu maturalnego przystąpiło 404,3 tys. uczniów techników i 964 uczniów branżowych szkół II stopnia (od roku szkolnego 2021/2022). Egzamin zdało 274 tys. (67,8%) uczniów techników i 243 uczniów branżowych szkół II stopnia (25,2%).

Kompleksowa ocena efektów reformy dopiero w 2025 r.

Kompleksowa ocena efektów reformy kształcenia zawodowego nie została przeprowadzona w okresie objętym kontrolą¹⁰¹. Jednak w latach 2020-2021 resort edukacji przygotował i wdrożył rozwiązanie, które pozwoliło na bieżącą analizę skuteczności szkolnictwa zawodowego. Publikacja raportu dotyczącego przebiegu karier absolwentów branżowych szkół I stopnia została zaplanowana na 2024 r. W przypadku absolwentów 5-letniego technikum przeprowadzenie monitoringu pozwalającego na zbadanie karier zostało zaplanowane na 2025 r.

Mierniki oceny skuteczności nowego systemu szkolnictwa zawodowego

W odniesieniu do kwestii dotyczącej mierników oceny skuteczności nowego systemu szkolnictwa zawodowego, wyjaśniono¹⁰²: „Jednym z mierników, które będą brane pod uwagę będzie zwiększenie efektywności egzaminów zawodowych. Skuteczność kształcenia powinna być mierzona liczbą absolwentów, którzy uzyskują kwalifikacje zawodowe, bowiem egzamin zawodowy jest formą oceny poziomu opanowania przez zdającego wiedzy i umiejętności z zakresu danej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie. Drugim z mierników będzie zbadanie sytuacji zawodowej absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe na rynku pracy.”

Monitorowanie losów absolwentów szkół zawodowych

Zgodnie z zaleceniami Rady Unii Europejskiej¹⁰³ państwa członkowskie powinny podjąć działania, by zapewnić terminowe, regularne i szerokie rozpowszechnianie i wykorzystywanie wyników analizy monitorowania losów absolwentów. Celem tych działań jest m.in.: udoskonalenie poradnictwa zawodowego dla przyszłych i obecnych studentów oraz absolwentów, wspieranie projektowania i aktualizowania programów nauczania (w celu udoskonalenia nabywania odpowiednich umiejętności i zwiększenia zatrudnienia), lepsze dopasowanie umiejętności do potrzeb rynku pracy (mające na celu wsparcie konkurencyjności i innowacji na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym oraz zaradzenie niedoborowi “kwalifikowanej siły roboczej”), planowanie uwzględniające i wyprzedzające zmieniające się potrzeby w zakresie zatrudnienia i edukacji oraz potrzeby społeczne, a także przyczynianie się do kształtowania polityki na szczeblu krajowym i unijnym.

W okresie objętym kontrolą Minister w zakresie zwiększenia efektywności egzaminów zawodowych monitorował miernik przyjęty do zmierzenia osiągnięć uczniów szkół kształcących w zawodach, natomiast w odniesieniu do drugiego nieokreślonego ilościowo miernika przeprowadzono projekt o nazwie „Monitorowanie losów absolwentów szkół zawodowych – edycja II (2019-2023)”¹⁰⁴. W efekcie realizacji tego projektu, w latach 2022-2023 powstały dwa raporty analityczne. IBE, pod nadzorem Ministerstwa, w okresie czerwiec 2019 r. – październik 2023 r. realizował ww. projekt. W 2021 r. uruchomiono też monitoring karier absolwentów szkół ponadpodstawowych. Powyższe raporty monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych

¹⁰⁰ Ponadto, w okresie objętym kontrolą, było też 237,2 tys. absolwentów zawodowych szkół policealnych. Stan bazy SIO na 17 października 2023 r.

¹⁰¹ Zaplanowano ją na 2024 r.

¹⁰² Zgodnie z pismem znak DSKKZ-WMRP.0911.1.2023.JP z dnia 27 października 2023 r.

¹⁰³ Zalecenie Rady z dnia 20 listopada 2017 r. dotyczące monitorowania losów absolwentów (Dz. Urz. UE z dnia 9.12.2017 C 423/1).

¹⁰⁴ Projekt współfinansowany ze środków Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 w ramach II Osi priorytetowej: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji (POWR.02.15.00-IP.02-00-002/19). Projekt realizuje 4 cel Działania 2.15 „Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki”, którym jest „zapewnienie informacji zwrotnej dla systemu kształcenia zawodowego na temat losów absolwentów szkół zawodowych”.

i ponadgimnazjalnych¹⁰⁵ zawierały statystyki dotyczące sytuacji edukacyjnej i zawodowej absolwentów w podziale na typ szkoły, płeć oraz zawód, służące m.in. szkołom i ich organom prowadzącym w dostosowaniu kształcenia do wymogów rynku pracy. Celem monitoringu wskazanym w raportach było zapewnienie informacji na temat przebiegu karier absolwentów na potrzeby prowadzenia polityki oświatowej państwa na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. W raportach podkreślono także, że wiedza na temat przebiegu karier absolwentów oraz informacje na temat spodziewanego zapotrzebowania na zawody¹⁰⁶ stanowią istotne wsparcie w dostosowywaniu kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy oraz w przygotowywaniu uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia¹⁰⁷.

Zdaniem NIK sformułowanie przez Ministra wniosków na podstawie wyników monitoringu karier absolwentów mogłyby przyczynić się do usprawnienia kształcenia lub rozwoju systemu szkolnictwa zawodowego.

Diagnoza osiągnięć edukacyjnych

W ramach opracowywanych w latach 2019-2023 zestawień celów i mierników w budżecie zadaniowym części 30 dla poddziałania Funkcjonowanie egzaminów zewnętrznych określono cel „Diagnoza osiągnięć edukacyjnych osób przystępujących do egzaminu zawodowego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie”. Miernikiem przyjętym do zmierzenia osiągnięć uczniów szkół kształcących w zawodach był „Odsetek osób, które zdały egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie lub egzamin zawodowy w stosunku do liczby osób przystępujących do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie lub egzaminu zawodowego”. Jego wartość określono na poziomie 72%.

Do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie przystępowali uczniowie/słuchacze w różnych latach nauki (nie zawsze był to ostatni rok). Ponadto uczniowie/słuchacze mogli wielokrotnie podchodzić do egzaminu w trakcie nauki. Wg danych z systemu SIO w latach 2019-2022¹⁰⁸ do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie przystąpiło łącznie 1 459,1 tys. osób, z czego zdało go 1 119,5 tys. osób (76,7%). W 2019 r. egzamin zdało 77,3%, w 2020 r. 75,1%, w 2021 r. 75,9%, a w 2022 r. 78,1% przystępujących osób. W latach 2019-2022 osiągnięto zakładany poziom zdawalności egzaminów¹⁰⁹. W 2023 r. osiągnięto wartość 78,48%, jednakże należy zauważyć, że uzyskany poziom zdawalności obejmuje zarówno uczniów szkół branżowych I stopnia oraz techników, jak również słuchaczy szkół policealnych i branżowych II stopnia, absolwentów szkół, eksternów a także osób, które ukończyły kwalifikacyjne kursy zawodowe.¹¹⁰

¹⁰⁵ „Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2019 i 2020” oraz „Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2020 i 2021”.

¹⁰⁶ Tj. publikowane od 2019 r. prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy.

¹⁰⁷ „Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2019 i 2020” str. 6 oraz „Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2020 i 2021” str. 6.

¹⁰⁸ Ministerstwo nie dysponowało danymi za 2023 r.

¹⁰⁹ W przypadku absolwentów techników z poszczególnych lat do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie przystąpiło: 107 tys. z 2019 r., 110,1 tys. z 2020 r., 112,1 tys. z 2021 r. i 116,6 tys. z 2022 r. Egzamin zdało odpowiednio: 75,2 tys. w 2019 r. (70,3%), 79,5 tys. w 2020 r. (72,3%), 77,2 tys. w 2021 r. (68,9%) i 83,7 tys. w 2022 r. (71,8%). Z kolei w przypadku absolwentów branżowych szkół I stopnia: 15,8 tys. z 2019 r., 14,9 tys. z 2020 r., 14,9 tys. z 2021 r. i 30,9 tys. z 2022 r. Egzamin zdało odpowiednio: 8,5 tys. w 2019 r. (55,4%), 8 tys. w 2020 r. (51,8%), 8 tys. w 2021 r. (60,6%) i 20,1 tys. w 2022 r. (67,8%). Wg informacji Departamentu Współpracy z Samorządem Terytorialnym dane za 2023 r. nie zostały opracowane do dnia zakończenia kontroli.

¹¹⁰ Sprawozdanie z osiągnięć zdających egzamin zawodowy oraz egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie w 2023 roku, Centralna Komisja Egzaminacyjna, grudzień 2023 – <https://cke.gov.pl/wyniki-egzaminow/egzamin-zawodowy-2/>

<p>Brak ewaluacji kształcenia w szkołach branżowych I stopnia</p>	<p>W okresie objętym kontrolą Minister nie przeprowadził ewaluacji kształcenia w branżowych szkołach I stopnia, pozwalającej na ocenę efektów kształcenia w tych szkołach, pomimo że pierwsi absolwenci tych szkół ukończyli kształcenie w 2020 r. Zdaniem NIK Minister po pięciu latach kształcenia w branżowych szkołach I stopnia powinien dysponować taką ewaluacją. Tym bardziej, że Minister posiadał dane ilościowe dotyczące absolwentów szkół zawodowych, które zostały szczegółowo przedstawione w raportach analitycznych Instytutu Badań Edukacyjnych. Przeprowadzenie ewaluacji umożliwiłoby zdiagnozowanie obszarów wymagających działań korygujących. Ponadto standard nr 6 – <i>Określanie celów i zadań, monitorowanie i ocena ich realizacji</i> – kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych zawiera zalecenie przeprowadzenia oceny realizacji celów i zadań z uwzględnieniem m.in. kryterium efektywności i skuteczności¹¹¹. Minister nie przeprowadził również audytu kształcenia zawodowego zaplanowanego na 2020 r.</p> <p>Dyrektor Departamentu Strategii Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego MEiN oświadczył, że w latach 2020-2021 resort edukacji przygotował i wdrożył rozwiązanie, które pozwala na bieżącą analizę skuteczności szkolnictwa zawodowego. Wskazał, że wdrażanie reformy systemu edukacji w obszarze kształcenia zawodowego zostało zaplanowane na lata 2019-2024. Pierwsi absolwenci 5-letnich techników, w których kształci się największy odsetek uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe (61,8%), ukończą naukę w roku szkolnym 2023/2024. W związku z powyższym kompleksowa ocena efektów reformy będzie możliwa nie wcześniej niż w 2024 r. Ponadto w 2024 r. zostanie opublikowany raport dotyczący przebiegu karier absolwentów branżowych szkół I stopnia, którzy rozpoczęli kształcenie od roku szkolnego 2019/2020, a w 2025 r. będzie przeprowadzony monitoring pozwalający na zbadanie karier absolwentów nowego 5-letniego technikum.</p>
<p>Niewykorzystanie – do ewaluacji kształcenia – raportów IBE</p>	<p>NIK zauważa, że w latach 2022-2023, w ramach realizacji projektu „Monitorowanie losów absolwentów szkół zawodowych – edycja II (2019-2023)” powstały raporty dotyczące monitoringu losów absolwentów <i>Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2019 i 2020</i> oraz <i>Raport analityczny. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2020 i 2021</i>. Celem ww. raportów było przedstawienie informacji dotyczących sytuacji edukacyjnej i zawodowej absolwentów szkół zawodowych w podziale na typ szkoły, płęć oraz zawodów. W raportach zawarto analizę danych dotyczących m.in. poziomu uzyskiwania dyplomów potwierdzających kwalifikacje zawodowe, świadectw czeladniczych i świadectw potwierdzających kwalifikację w zawodzie oraz kontynuowania nauki przez absolwentów branżowych szkół I stopnia¹¹², a także stopnia bezrobocia (w tym m.in. w podziale na zawody o największej liczbie absolwentów w badanych latach oraz na absolwentów będących lub nie będących pracownikami młodocianymi w trakcie kształcenia w branżowej szkole I stopnia). Niezależnie od zakładanej oceny efektów reformy kształcenia zawodowego, która ma być przeprowadzona w odniesieniu do wszystkich typów szkół dopiero po 2024 r., wyniki dostępnych raportów IBE powinny zostać już wykorzystane przez Ministra do przeprowadzenia ewaluacji kształcenia w branżowych szkołach I stopnia.</p>
<p>Ok. 30% absolwentów szkół branżowych I stopnia bez kwalifikacji</p>	<p>Instytut Badań Edukacyjnych w <i>Raporcie analitycznym. Wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Absolwenci z lat 2020 i 2021</i> w zakresie zdawalności egzaminów przez uczniów szkół branżowych I stopnia wskazał, że „Spośród absolwentów BS I z 2020 r. dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe zdobyła ponad jedna trzecia (36%), świadectwo czeladnicze ponad jedna czwarta (27%), a co dwudziesty jedynie</p>

¹¹¹ Komunikat Nr 33 Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych. Standard kontroli zarządczej nr 6 „Określanie celów i zadań, monitorowanie i ocena ich realizacji”.

¹¹² W liceach ogólnokształcących dla dorosłych, branżowych szkołach II stopnia, na kwalifikacyjnych kursach zawodowych i kursach umiejętności zawodowych.

świadectwo potwierdzające kwalifikację w zawodzie (5%). Blisko jedna trzecia zakończyła naukę w BS I nie uzyskując żadnego z tych dokumentów (32%).” Natomiast w odniesieniu do absolwentów szkół branżowych I stopnia z 2021 r. wskazano, że świadectwa czeladniczego, dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe lub świadectwa potwierdzającego kwalifikację w zawodzie nie odnotowano w przypadku blisko połowy (48%) absolwentów. Należy zaznaczyć, że okres objęty badaniem był krótszy niż w przypadku absolwentów z 2020 r., jak również, że występująca różnica może wynikać częściowo z nieprzekazania danych za rok 2021 przez część izb czeladniczych.

**Kontynuacja nauki
w szkołach
branżowych
II stopnia na
poziomie 4%-6%**

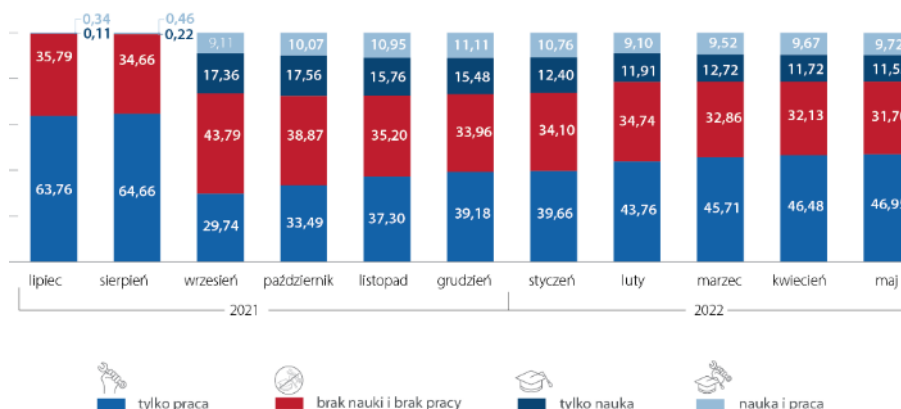
Inną kwestią, na którą Instytut Badań Edukacyjnych zwrócił uwagę w powyższym *Raporcie*, były formy kontynuowania nauki przez absolwentów szkół branżowych I stopnia: „Najczęstszą formą kontynuowania edukacji przez absolwentów BS I, którzy uczyli się w nich jako pracownicy młodociani, wybraną przez blisko jedną czwartą absolwentów (23%) było kształcenie w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych.” Jednocześnie IBE wskazał, że „Absolwenci BS I naukę w branżowych szkołach drugiego stopnia (BS II) podejmowali znacznie rzadziej niż w liceach ogólnokształcących dla dorosłych. W grudniu roku zakończenia nauki w BS I, w BS II kształciło się 4% spośród absolwentów z 2020 r. i 6% spośród tych, którzy BS I ukończyli w 2021 r.”

**Znaczny odsetek
absolwentów szkół
branżowych I stopnia
nieuczących się
i niepracujących**

Najwyższa Izba Kontroli dostrzega – na podstawie danych Instytutu Badań Edukacyjnych dotyczących statusu edukacyjno-zawodowego absolwentów szkół branżowych I stopnia – występowanie znaczącego odsetka absolwentów, którzy nie podejmują pracy i nie kontynuują nauki. W przypadku ogółu absolwentów z roku 2020 oraz z roku 2021 odsetek ten zawierał się w przedziale 44%-45% we wrześniu zakończenia nauki, a w maju następnego roku kształtował się na poziomie 31%-32%. Na powyższą kwestię w odniesieniu do absolwentów będących pracownikami młodocianymi zwrócił uwagę IBE: „Odsetek absolwentów, którzy nie pracowali ani się nie uczyli, w przypadku obu roczników był najwyższy we wrześniu roku zakończenia nauki, gdy wynosił 40-41%. Następnie stopniowo się obniżał, do poziomu 27-29% w maju następnego roku.”

Infografika nr 4

Status edukacyjno-zawodowy absolwentów szkół branżowych I stopnia z roku 2021 – ogółem [w %]

Źródło: opracowanie własne NIK – dane IBE

Ponadto NIK podkreśla, że nie w pełni zrealizowano wniosek sformułowany po kontroli *System szkolnictwa zawodowego* (P/15/029) w zakresie dotyczącym monitorowania efektywności i skuteczności rozwiązań dualnego systemu kształcenia zawodowego, w szczególności w związku ze zmianami w szkolnictwie zawodowym, wprowadzającymi do systemu edukacji branżowe szkoły I i II stopnia. Mając na uwadze, że pierwsi absolwenci branżowych szkół I stopnia zakończyli edukację w 2020 r., zatem nie było przeszkód, aby dokonać

Współpraca z innymi resortami

analizy efektywności i skuteczności kształcenia w systemie dualnym i tradycyjnym m.in. w oparciu o wyniki monitorowania karier absolwentów branżowych szkół I stopnia.

Minister współpracował z Ministrem Rodziny i Polityki Społecznej w zakresie rozwiązań dotyczących przygotowania zawodowego młodocianych pracowników oraz dofinansowania egzaminów zawodowych ze środków Funduszu Pracy. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania opiniował przekazywane przez ministra właściwego do spraw pracy materiały dotyczące propozycji zmian w klasyfikacjach zawodów szkolnictwa zawodowego/branżowego.

Minister realizował zadania dotyczące organizacji kształcenia zawodowego we współpracy z innymi resortami, w tym:

- we współpracy z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi w podstawach programowych kształcenia w zawodach przyporządkowanych do branży rolno-hodowlanej oraz ogrodniczej obowiązujących od 1 września 2019 r. rozszerzono treści nauczania o zagadnienia dotyczące środków ochrony roślin, w rezultacie absolwenci szkół branżowych zostali zwolnieni z obowiązku ukończenia dodatkowego szkolenia dotyczącego stosowania środków ochrony roślin;
- we współpracy z Ministrem Infrastruktury umożliwiono uczniom kształcącym się w zawodach, w zakresie których przewidziano przygotowanie do uzyskania prawa jazdy, rozpoczęcie szkolenia wraz z rozpoczęciem nauki¹¹³, a treści nauczania w zawodach przyporządkowanych do branży transportu kolejowego rozszerzono o zagadnienia niezbędne do uzyskania licencji maszynisty;
- na wniosek Ministra Klimatu i Środowiska we współpracy z Sektorową Radą ds. Kompetencji Sektora Odzysku Materiałowego Surowców od roku szkolnego 2023/2024 wprowadzono trzy nowe zawody, a także opracowano podstawy programowe odpowiadające potrzebom rynku pracy obiegu zamkniętego;
- na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego we współpracy z Polską Izbą Książki oraz we współpracy z Krajową Izbą Producentów Audiowizualnych od roku szkolnego 2023/2024 wprowadzono trzy nowe zawody. Przedstawiciele ww. organizacji pracodawców uczestniczyli w opracowaniu podstaw programowych odpowiadających potrzebom odpowiednio rynku książki oraz rynku filmowego.

Programy nauczania umiejętności dodatkowych

W zakresie przygotowania propozycji dodatkowych umiejętności zawodowych w 2019 r. został ogłoszony konkurs pn. „Opracowanie programów nauczania do umiejętności dodatkowych dla zawodów”¹¹⁴, skierowany m.in. do organizacji pracodawców, samorządów gospodarczych, stowarzyszeń zawodowych lub pracodawców, uczelni prowadzących kształcenie na kierunkach studiów odpowiadających zawodom szkolnictwa branżowego.

Roczne prognozy zapotrzebowania w zawodach szkolnictwa branżowego

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania współpracował z organami administracji, w tym z Głównym Urzędem Statystycznym, wojewódzkimi urzędami pracy, wojewódzkimi radami rynku pracy i wojewódzkimi radami dialogu społecznego w zakresie analiz potrzeb i oczekiwań rynku pracy i pracodawców w ramach corocznie¹¹⁵ przygotowywanej „Prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy”. W ramach współpracy, w wyniku konsultacji z Ministrem i IBE, GUS zaplanował i przeprowadził w końcu II kwartału 2018 r. badanie eksperymentalne pt. „Zapotrzebowanie rynku pracy na zawody z systemu szkolnictwa zawodowego”, które następnie weszło do Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej jako badanie

¹¹³ Wcześniej niż na trzy miesiące przed ukończeniem 18 roku życia.

¹¹⁴ Współfinansowany przez UE w ramach programu Wiedza Edukacja Rozwój.

¹¹⁵ Od 2019 roku.

pn. „Zapotrzebowanie rynku pracy na pracowników według zawodów”. W 2021 r. badanie zostało przeprowadzone przez Ośrodek Badań i Analiz Rynku Pracy w Urzędzie Statystycznym w Bydgoszczy we współpracy z IBE. Kolejna edycja po konsultacji Ministra, IBE i GUS jest planowana na 2024 r. W latach 2018-2023 IBE rokrocznie prowadził badania mające na celu ocenę sytuacji oraz zmian, jakie zajdą w zapotrzebowaniu na pracowników zawodach szkolnictwa branżowego w perspektywie trzech do pięciu lat. W badaniu uczestniczyli eksperci regionalni z wojewódzkich urzędów pracy, wojewódzkich rad rynku pracy i wojewódzkich rad dialogu społecznego, a także eksperci branżowi m.in. z Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Rady Programowej ds. Kompetencji, a także organizacji będących przedstawicielami sektorów niereprezentowanych przez sektorowe rady ds. kompetencji.

Rezultatem badań było coroczne obwieszczenie Ministra w sprawie prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy. Wstępna prognoza była rokrocznie przedstawiana PARP, a następnie przesyłana do opiniowania przez Radę Programową ds. Kompetencji i sektorowe rady ds. kompetencji.

**Wzrost kwoty części
oświatowej
subwencji ogólnej
o 18,5% – 2023 r.**

W latach 2019-2022 subwencja oświatowa dla uczniów szkół zawodowych¹¹⁶ wzrosła o 2 486 082 tys. zł, tj. o 41,3% i wynosiła odpowiednio: 6 018 819 tys. zł, 7 700 512 tys. zł, 8 019 764 tys. zł oraz 8 504 901 tys. zł. Na 2023 r. naliczono subwencję w wysokości 10 078 445 tys. zł (wzrost o 18,5% w stosunku do roku poprzedniego).

Część oświatowa subwencji ogólnej po odliczeniu rezerwy dzieli się między jednostki samorządu terytorialnego według zasad określonych corocznie w rozporządzeniu w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego¹¹⁷ wydanym przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania¹¹⁸ (rozporządzenie w sprawie sposobu podziału subwencji oświatowej).

**Wagi w algorytmie
(0,23-0,4)
w zależności od
kosztu kształcenia**

W 2018 r. w rozporządzeniu w sprawie sposobu podziału subwencji oświatowej wprowadzono po raz pierwszy zróżnicowanie finansowania ze względu na koszt kształcenia w zawodach w szkołach ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych prowadzących kształcenie zawodowe na zawody o niskim, średnim, wyższym i najdroższym koszcie kształcenia¹¹⁹. W wyniku wprowadzenia powyższego zróżnicowania poziom finansowania kształcenia zawodowego nie uległ obniżeniu dla żadnego zawodu, natomiast w przypadku większości zawodów uległ podwyższeniu. Przed wprowadzaniem ww. wag dla większości uczniów szkół zawodowych była naliczana waga dotycząca kształcenia zawodowego wynosząca w 2017 r. 0,23. W 2017 r. wagą tą naliczono kwotę 914 127 tys. zł dla 740 611 uczniów co daje kwotę na ucznia 1 234 zł. Natomiast w 2018 r. naliczono środki w subwencji w podziale na cztery grupy kosztowości, w efekcie w zależności od przypisanej grupy naliczono środki w wysokości od 1 266 zł¹²⁰ do 2 200 zł¹²¹ w przeliczeniu na jednego ucznia.

W kolejnych latach przy podziale subwencji utrzymywano dotychczasowy mechanizm zróżnicowania finansowania ze względu na koszt kształcenia w zawodach, dokonywano natomiast przesunięć zawodów między grupami kosztowości. W 2023 r. w zależności od przypisanej grupy dodatkowe

¹¹⁶ Branżowe szkoły I i II stopnia technika oraz oddziały dotychczasowych zasadniczych szkół zawodowych.

¹¹⁷ Dz.U. z 2022 r. poz. 2820, Dz.U. 2021 poz. 2453, ze zm., Dz.U. 2020 poz. 2384, Dz.U. 2019 poz. 2446, ze zm., Dz.U. 2018 poz. 2446, ze zm.

¹¹⁸ Zgodnie z art. 28 ust. 2, 5 i 6 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 2267, ze zm.).

¹¹⁹ Wstępne wprowadzenie zróżnicowania wag ze względu na kosztowość kształcenia w zawodach polegało na wyodrębnieniu nowych wag ze zróżnicowaniem ze względu na koszt kształcenia w zawodach w szkołach ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół policealnych): na zawody o niskim koszcie kształcenia waga o wartości 0,23, na zawody o średnim koszcie kształcenia waga 0,29, na zawody o wyższym koszcie waga 0,35 a na zawody o najdroższym koszcie kształcenia 0,4.

¹²⁰ Dla najniższej wagi wynoszącej 0,23.

¹²¹ Dla najwyższej wagi wynoszącej 0,4.

środki na kształcenie zawodowe zostały naliczone w wysokości od 1 615 zł do 2 806 zł w przeliczeniu na jednego ucznia.

Zróznicowanie wag w algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jst (dla uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe) uwzględniało różnice związane z kosztochłonnością i wymogami realizacji podstawy programowej kształcenia w poszczególnych zawodach. W pracach nad tym zróznicowaniem wykorzystano rekomendowane wyposażenie pracowni i warsztatów szkolnych, opracowane przez ówczesny Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (KOWEziU) na potrzeby projektów realizowanych w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014 – 2020. Zróznicowanie finansowania ze względu na koszt kształcenia w zawodach dokonywano też m.in. z uwzględnieniem analizy wyników ankiet dotyczących kosztochłonności. Badanie ankietowe szkół zawodowych zostało przeprowadzone w 2018 r. i dotyczyło wydatków za 2016 r.¹²². W rozporządzeniach w sprawie sposobu podziału subwencji oświatowej w latach 2019-2023 wprowadzono korekty dotyczące przesunięć zawodów pomiędzy poszczególnymi grupami kosztochłonności lub w przypadku wprowadzania nowych zawodów. Korekt dokonywano w oparciu o wymagania podstaw programowych.

**Dodatkowe wagi
w algorytmie dla
zawodów
rekomendowanych**

Dodatkowo w algorytmie uwzględniono zwiększone wagi na finansowanie kształcenia w zawodach na które prognozowane jest zwiększone zapotrzebowanie na krajowym i wojewódzkim rynku pracy. Prognozy zapotrzebowania są ogłaszane od 2019 r. w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", w terminie do dnia 1 lutego danego roku¹²³.

Na ucznia, który kształcił się w zawodzie uwzględnionym w prognozie zawodów na które prognozowane jest zwiększone zapotrzebowanie na krajowym i wojewódzkim rynku pracy naliczane były środki w subwencji z zastosowaniem wag dotyczących kosztochłonności oraz również wagi dotyczącej zawodów prognozowanych. Oprócz wag z tytułu kształcenia zawodowego na ucznia mogą być naliczane też inne wagi.

Dodatkowe wagi dla zawodów rekomendowanych wyniosły 0,08 dla młodocianych pracowników oraz 0,2 dla pozostałych uczniów. W 2019 r. odpowiadało to naliczeniu dodatkowej subwencji odpowiednio w kwocie 464 zł oraz 1 155 zł w przeliczeniu na jednego ucznia. W 2023 r. wysokość naliczonych środków wynosiła odpowiednio 564 zł oraz 1 406 zł w przeliczeniu na jednego ucznia.

**Wzrost wydatków jst
na szkolnictwo
zawodowe o 36,1%**

Wydatki bieżące samorządów na szkolnictwo zawodowe¹²⁴ w latach 2019-2022 wyniosły odpowiednio: 6 615 409 tys. zł, 7 729 098 tys. zł, 8 323 868 tys. zł oraz 9 001 920 tys. zł. W kontrolowanym okresie wydatki te wzrosły o 36,1%, tj. o 2 386 511 tys. zł. Wykonanie wydatków bieżących w dwóch pierwszych kwartałach 2023 r. wyniosło 5 272 652 tys. zł¹²⁵. W latach 2019-2022 subwencja oświatowa pokrywała odpowiednio: 90,98%, 99,63%, 96,35% oraz 94,48% wydatków poniesionych przez jst na kształcenie zawodowe.

W związku z prowadzeniem szkół zawodowych w latach 2019-2022 jst wykazywały dodatkowe dochody, w tym dotacje bieżące, pozostałe dochody bieżące (np. wpływy z opłat, najmu, itp.) oraz środki bieżące pochodzące z UE¹²⁶. Z uwzględnieniem tych środków oraz środków subwencji oświatowej jst uzyskały w ww. okresie dochody w łącznej wysokości 31 862 461 tys. zł,

¹²² Ankiety dotyczące wydatków szkół zostały rozesłane do 1561 szkół zawodowych i dotyczyły 158 zawodów.

¹²³ Na podstawie art. 46b ust. 1 i 3 ustawy Prawo oświatowe.

¹²⁴ Technika, szkoły branżowe oraz zasadnicze szkoły zawodowe.

¹²⁵ Dane pochodzą ze sprawozdań budżetowych Rb-28S sporządzanych na poziomie jst.

¹²⁶ Wydatki UE na szkolnictwo zawodowe dla szkół prowadzonych przez jst wyniosły w latach 2019-2022 odpowiednio: 197 311 tys. zł, 95 908 tys. zł, 179 901 tys. zł oraz 201 749 tys. zł.

tj.: 6 615 409 tys. zł w 2019 r., 7 921 264 tys. zł w 2020 r., 8 323 868 tys. zł w 2021 r., oraz 9 001 920 tys. zł w 2022 r.¹²⁷.

Wzrost średniego kosztu kształcenia ucznia o 8,6%

Średni roczny koszt kształcenia ucznia w szkołach zawodowych w latach 2019-2022 wzrósł o 0,85 tys. zł, tj. 8,6% i wyniósł: 9,91 tys. zł w 2019 r., 10,24 tys. zł w 2020 r., 10,01 tys. zł w 2021 r. oraz 10,76 tys. zł w 2022 r.

Wzrost wydatków inwestycyjnych

Wydatki inwestycyjne szkół zawodowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego¹²⁸ w latach 2019-2022 wyniosły odpowiednio: 230 825 tys. zł, 186 391 tys. zł, 162 042 tys. zł. oraz 244 377 tys. zł. Wykonanie wydatków inwestycyjnych w szkołach zawodowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w dwóch pierwszych kwartałach 2023 r. wyniosło 126 794 tys. zł. Natomiast wydatki inwestycyjne z budżetu środków europejskich szkół zawodowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w latach 2019-2022 wyniosły odpowiednio: 251 454 tys. zł, 150 164 tys. zł, 131 508 tys. zł. oraz 150 938 tys. zł. Wykonanie wydatków inwestycyjnych z budżetu środków europejskich w szkołach zawodowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w dwóch pierwszych kwartałach 2023 r. wyniosło 39 535 tys. zł.

Środki z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej

Dodatkowo jst otrzymywały środki z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej, dzielonej zgodnie z kryteriami podziału tej rezerwy na dany rok budżetowy. Kryteria podziału rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej są corocznie opracowywane przez Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz opiniowane przez Zespół ds. Edukacji, Kultury i Sportu Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Po zaopiniowaniu przez Zespół, kryteria podziału rezerwy są publikowane na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji i Nauki w zakładce finansowanie edukacji - subwencja ogólna dla jst.

W ramach ww. kryteriów w latach 2019-2023 jednostki samorządu terytorialnego (w szczególności dotyczyło to powiatów) miały możliwość ubiegania się o dofinansowanie wyposażenia szkół i placówek w zakresie pomieszczeń dla szkół rozpoczynających kształcenie w nowych zawodach. Ze środków ww. rezerwy subwencji jednostki samorządu terytorialnego miały możliwość ubiegania się o dofinansowanie zakupu wyposażenia publicznych szkół i placówek prowadzonych (dotowanych) przez jednostki samorządu terytorialnego, w zakresie pomieszczeń do nauki w nowo wybudowanych budynkach, nowych pomieszczeń do nauki pozyskanych w wyniku adaptacji.

Środki przeznaczone z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej na szkolnictwo zawodowe w latach 2019-2023 wyniosły odpowiednio: 13 900 tys. zł, 7 236 tys. zł, 23 504 tys. zł oraz 42 437 tys. zł. W roku 2023 do 2 października przekazano środki w wysokości 1 272 tys. zł.

Dodatkowo z budżetu państwa pokrywane były inne wydatki na zadania z obszaru kształcenia zawodowego, m.in. na finansowanie egzaminów zawodowych, tworzenie elektronicznych materiałów do kształcenia zawodowego, organizację olimpiad i turniejów, przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu oraz opracowanie podstaw programowych i programów nauczania. W latach 2019-2022 wydatkowano na te cele odpowiednio: 49 767 tys. zł, 35 471 tys. zł, 33 480 tys. zł, 45 993 tys. zł. W roku 2023 do 10 września 2023 r. przekazano środki w wysokości 33 734 tys. zł.

Ponadto na pokrycie kosztów przygotowania i przeprowadzenia egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie oraz egzaminów zawodowych

¹²⁷ Dane pochodzą ze sprawozdań budżetowych Rb-27S sporządzanych na poziomie jst.

¹²⁸ Wydatki wykazane przez technika, szkoły branżowe i zasadnicze szkoły zawodowe w rozdziałach 80151, 80117, 80130. SIO nie dysponuje pełnymi danymi o wydatkach inwestycyjnych szkół prowadzonych przez inne podmioty niż jst. Natomiast wydatki ponoszone przez jst na dotacje dla szkół prowadzonych przez inne podmioty niż jst mają charakter wyłącznie bieżący.

przeznaczono środki z Funduszu Pracy¹²⁹. W latach 2019-2022 wysokość wykorzystanych środków wyniosła odpowiednio: 5 484 tys. zł, 15 300 tys. zł, 24 926 tys. zł oraz 36 149 tys. zł. W 2023 r. do 25 października wykorzystano 32 071 tys. zł¹³⁰.

Perspektywa finansowa 2014-2020

W latach 2019-2022 zrealizowano łącznie 93 projekty finansowane ze środków UE¹³¹ z perspektywy finansowej 2014-2020 na łączną kwotę 236 232,8 tys. zł¹³². W wyniku realizacji projektów unijnych m.in. rozwijano banki zadań do egzaminu zawodowego, wypracowane rozwiązania organizacyjne w zakresie praktycznej nauki zawodu dla 131 zawodów wypracowano przykładowe rozwiązania w zakresie współpracy szkół zawodowych z wyższymi dla 12 zawodów, we współpracy z pracodawcami opracowano programy nauczania do umiejętności dodatkowych dla 179 zawodów, przygotowano materiały do kształcenia zawodowego.

Perspektywa finansowa 2021-2027

Na 17 października 2023 r. projekty ze środków z perspektywy finansowej 2021-2027 są w trakcie realizacji. Instytucja Pośrednicząca dla Działań 1.04, 1.06 oraz 1.08 Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego (FERS) w Ministerstwie Edukacji i Nauki zawarła dotychczas, w obszarze szkolnictwa zawodowego, jedną umowę o dofinansowanie w formie decyzji powierzającej realizację projektu niekonkurencyjnego pn. „Rozwijanie egzaminów zawodowych w zakresie weryfikacji kompetencji kluczowych ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji cyfrowych” Centralnej Komisji Egzaminacyjnej na kwotę 50 000 tys. zł. Ponadto zatwierdzone do realizacji w ramach FERS, w obszarze kształcenia zawodowego, zostały wnioski o dofinansowanie dwóch kolejnych projektów niekonkurencyjnych, tj. projektu pn. „Przygotowanie rozwiązań wspierających proces kształcenia przyszłych i doskonalenia obecnych nauczycieli zawodu”, którego realizatorem będzie Instytut Badań Edukacyjnych o wartości 4 982,2 tys. zł oraz projektu pn. „Utworzenie i upowszechnienie portalu infozawodowe.mein.gov.pl”, którego realizatorem będzie Ośrodek Rozwoju Edukacji o wartości 7 500 tys. zł. Obecnie¹³³ trwa proces przygotowania umów o dofinansowanie dla przedmiotowych projektów. Ocenie merytorycznej podlegają wnioski o dofinansowanie trzech kolejnych projektów niekonkurencyjnych z obszaru szkolnictwa zawodowego, których łączna alokacja wynosi 60 438,2 tys. zł. Jednocześnie na etapie planowania bądź przygotowywania znajdują się fiszki czterech projektów niekonkurencyjnych oraz dwóch konkursów z obszaru szkolnictwa zawodowego łącznej wartości alokacji równej 301 000 tys. zł.

Nierzetelne założenia konkursu dotyczącego utworzenia BCU

Minister nierzetelnie przygotował założenia konkursu pn. „Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU), realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)”, ponieważ zaniechał rozpoznania wpływu powstania BCU na funkcjonowanie szkolnictwa zawodowego w regionach i ryzyka związanego z ich działalnością.

W ramach konkursu zrealizowano trzy nabory wniosków¹³⁴ na utworzenie branżowych centrów umiejętności (BCU). W ramach ww. naborów ostatecznym odbiorcom wsparcia przekazano środki na łączną kwotę 409 563 tys. zł¹³⁵. Koszty utworzenia 120 BCU określono na poziomie 1,4 mld zł, a okres trwałości przedsięwzięcia przewidziano na trzy lata.

¹²⁹ Na podstawie umowy zawartej 12 marca 2019 r. pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Ministrem Edukacji Narodowej.

¹³⁰ Według danych zebranych z okręgowych komisji egzaminacyjnych.

¹³¹ Departament Funduszy Strukturalnych w Ministerstwie Edukacji i Nauki, realizował zadania Instytucji Pośredniczącej (IP) dla Działań 2.10, 2.11, 2.13, 2.14 i 2.15 w ramach Osi Priorytetowej II Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

¹³² Wydatki zatwierdzone i rozliczone w latach 2018-2023 (do 9 października) wyniosły 171 504,7 tys. zł, w kolejnych latach odpowiednio: 37,8 tys. zł, 5 447,6 tys. zł, 12 786,0 tys. zł, 43 379,1 tys. zł, 75 938,7 tys. zł oraz 33 915,4 tys. zł.

¹³³ Odpowiedzi udzielono 17 października 2023 r.

¹³⁴ Tj. I nabór zakończony 15 grudnia 2022 r., II nabór zakończony 3 kwietnia 2023 r. oraz nabór w konkursie uzupełniającym zakończony 25 września 2023 r.

¹³⁵ Według stanu na dzień 23 października 2023 r.

W ramach utworzenia BCU ze środków KPO w regulaminie konkursu przewidziano finansowanie działań inwestycyjnych tj.: budowę nowej infrastruktury BCU albo rozbudowę/przebudowę/remont (adaptację) istniejącej infrastruktury na potrzeby BCU. Dyrektor Departamentu Strategii Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego MEiN oświadczył, że po zakończeniu realizacji projektów finansowanych ze środków KPO przewiduje się docelowo, finansowanie BCU w ramach części oświatowej subwencji ogólnej, dotacji oraz budżetów ministrów. Finansowanie BCU w ramach subwencji oświatowej będzie od 2027 r. odbywać się dwutorowo, tj. finansowanie naliczane na ucznia objętego branżowym szkoleniem zawodowym w BCU oraz finansowanie placówki BCU. W okresie przejściowym¹³⁶ w przypadku samorządów planowane jest finansowanie hybrydowe, tj. finansowanie w ramach dotacji celowej¹³⁷ udzielanej jst na funkcjonowanie publicznych i niepublicznych BCU oraz mechanizm podziału części oświatowej subwencji ogólnej. BCU prowadzone przez ministrów będą finansowane z budżetów tych ministrów.

**Brak analiz
dotyczących
lokalizacji BCU**

Minister nie przygotował analiz dotyczących lokalizacji sieci 120 ogólnokrajowych BCU w kontekście potrzeb regionalnych w zakresie wsparcia dla różnych branż zawodowych. Spowodowało to uzależnienie lokalizacji centrów w głównej mierze od decyzji podmiotów, które złożą wnioski w konkursie organizowanym przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji.

Dyrektor Departamentu Funduszy Strukturalnych MEiN potwierdził¹³⁸, że Minister nie stworzył opracowania, na potrzeby konkursu, ze wskazaniem regionów, które potrzebują wsparcia w określonej dziedzinie. Wyjaśnił, że lokalizacja BCU w głównej mierze zależy od podmiotów¹³⁹, które złożyły wnioski w konkursie organizowanym przez FRSE. Podkreślił natomiast, że w regulaminie konkursu zawarto kryterium premiujące odnoszące się do lokalizacji BCU, tj. przy ocenie wniosków uwzględniane są strategie rozwoju regionalnego oraz regionalne inteligentne specjalizacje¹⁴⁰.

**Lokalizacja BCU
niezależnie od
potrzeb regionu**

NIK zauważa, że ustalenie niskiej wagi dla kryterium „Lokalizacja BCU będzie uwzględniała strategie rozwoju regionalnego oraz regionalne inteligentne specjalizacje” przy ocenie wniosków, dopuszcza powstawanie BCU niezależnie od potrzeb regionu. NIK szczególnie podkreśla, że lokalizacja BCU będzie znacząco wpływała na kształt szkolnictwa zawodowego w regionach, a rolą Ministra jest koordynowanie i realizowanie polityki oświatowej państwa. Z tego względu Minister powinien wykorzystać posiadane narzędzia¹⁴¹, aby móc ją świadomie kształtować.

Zdaniem NIK przygotowując założenia do KPO w zakresie utworzenia 120 BCU, po jednym BCU o zasięgu ogólnokrajowym dla danej branży, Minister powinien opracować analizy i przygotować wstępne założenia odnośnie ich lokalizacji, szczególnie mając na uwadze znaczne środki¹⁴², jakie są przeznaczone na to przedsięwzięcie.

¹³⁶ W latach 2025 i 2026.

¹³⁷ Ze środków pochodzących z rezerwy celowej budżetu państwa.

¹³⁸ Pismo znak DFS-ZKPO.633.7.2023.KK z dnia 26 października 2023 r.

¹³⁹ Tj. organów prowadzących szkołę prowadzącą kształcenie zawodowe lub centrum kształcenia zawodowego oraz podmiotów branżowych oraz spółek skarbu państwa lub przedsiębiorstw państwowych.

¹⁴⁰ Tj.: „Lokalizacja BCU będzie uwzględniała strategie rozwoju regionalnego oraz regionalne inteligentne specjalizacje” za które wniosek może otrzymać dodatkowy 1 pkt przy ocenie (kryteria premiujące (17) mają przyznane punkty od 1 do 10). Zgodnie z zapisami regulaminu konkursu: „dodatkowe punkty premiujące będą uwzględniane po uzyskaniu przez wnioskodawcę minimum 60 punktów z oceny merytorycznej. Oznacza to, że wniosek o objęcie wsparciem, który nie uzyska pozytywnej oceny merytorycznej nie będzie miał doliczonych punktów za kryteria premiujące.” Za spełnienie 17 kryteriów premiujących wnioskodawca może otrzymać maksymalnie 40 punktów.

¹⁴¹ M.in. opracowywane corocznie prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy.

¹⁴² Kwota przeznaczona na dofinansowanie przedsięwzięć w konkursie wynosi 1,4 mld zł, w podziale na 120 dziedzin, z których każda może otrzymać środki na utworzenie BCU w wysokości od 9 mln zł do 16 mln zł.

Wysokie koszty utworzenia BCU i krótka trwałość przedsięwzięcia

Ponadto NIK zwraca uwagę na wysokie koszty utworzenia BCU, które zaplanowano na poziomie 1,4 mld zł¹⁴³ oraz krótką trwałość przedsięwzięcia. Należy także podkreślić, że koszty funkcjonowania BCU po zakończeniu KPO obciążą budżet państwa. Ponadto istnieje ryzyko powielania przez BCU zadań statutowych innych jednostek funkcjonujących w systemie oświaty. Wątpliwości NIK budzi także zasadność finansowania budowy nowej infrastruktury dla BCU, wobec już istniejącej, wymagającej dofinansowania, infrastruktury szkół zawodowych. Minister zaplanował sposób finansowania BCU po zakończeniu ich finansowania z KPO, jednak nie podjął działań w zakresie regulacji kwestii kosztów związanych z odbywaniem stacjonarnych form kształcenia, szkoleń i egzaminowania w BCU¹⁴⁴, które będą ponosić uczniowie i nauczyciele szkół zawodowych. Pojawia się zatem ryzyko ograniczonej dostępności BCU dla osób z odległych miejscowości, które mają mniejsze zasoby finansowe. W sytuacji braku rozwiązań finansowych wyrównujących szanse szkół na terenie całego kraju, rozkład BCU według branż może także wpłynąć na decyzje dotyczące wyboru kierunków kształcenia, niezależnie od prognoz zapotrzebowania na krajowym i wojewódzkim rynku pracy.

Dyrektor Departamentu Strategii Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego MEiN oświadczył, że zastosowane będą te same rozwiązania co w przypadku uczniów odbywających turnusy doksztalcania teoretycznego młodocianych pracowników lub zajęcia praktyczne w centrach kształcenia zawodowego albo przystępujących do egzaminów w takich centrach¹⁴⁵. W perspektywie kolejnych lat oznacza to zwiększenie wydatków ponoszonych przez jst na kształcenie zawodowe.

Nieprawidłowe działania FRSE przy tworzeniu BCU

W latach 2022-2023 Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji na podstawie umowy zawartej z Ministrem Edukacji i Nauki¹⁴⁶ z dnia 14 września 2022 r. w sprawie powierzenia zadań związanych z realizacją inwestycji w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) wykonywała zadania jednostki wspierającej w zakresie przeprowadzenia i nadzoru nad realizacją przedsięwzięcia „Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU) realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)”. Kwota przeznaczona na przedsięwzięcie wynosiła 1 429 000 tys. zł, w podziale na 120 dziedzin od 9 000 tys. zł do 16 000 tys. zł. Fundacja przyznając środki finansowe na tworzenie branżowych centrów umiejętności podejmowała nieprawidłowe działania w ramach procesu naboru i oceny wniosków. Ponadto w zakresie zawierania i realizacji umów wystąpiła nieprawidłowość dotycząca wniesionego zabezpieczenia wykonania umowy.

Brak harmonogramu inwestycji

Fundacja nie sporządziła harmonogramu realizacji inwestycji w zakresie utworzenia i wsparcia funkcjonowania branżowych centrów umiejętności, co było niezgodne z § 3 ust. 4 umowy w sprawie powierzenia zadań związanych z realizacją inwestycji w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności zawartej 14 września 2022 r. z Ministrem Edukacji i Nauki.

Zgodnie z ww. § 3 ust. 4 umową w celu zapewnienia terminowej realizacji inwestycji, w tym terminowego osiągnięcia wskaźnika/ów, jednostka wspierająca (tj. FRSE) *w terminie 30 dni do dnia zawarcia umowy, zobowiązała się sporządzić harmonogram realizacji inwestycji w ujęciu kwartalnym, który miał zawierać również harmonogram wydatków ponoszonych na realizację działań wykonywanych bezpośrednio przez instytucję odpowiedzialną za realizację inwestycji (tj. Ministerstwo) lub jednostkę wspierającą (tj. FRSE) plan rozwojowy.* Harmonogram po zatwierdzeniu przez Ministerstwo i FRSE w formie pisemnej pod rygorem nieważności, miał stanowić załącznik do umowy.

Zastępca Dyrektora Generalnego FRSE wskazał, że harmonogramy realizacji inwestycji zostały zawarte w Regulaminie Konkursu BCU. Wskazane terminy

¹⁴³ Dla porównania: w latach 2019-2022 łączna kwota na wydatki inwestycyjne szkół zawodowych prowadzonych przez jst wyniosła 823 635 tys. zł.

¹⁴⁴ Dojazdy, noclegi, wyżywienie.

¹⁴⁵ Pismo znak DSKKZ-WOKZ.0911.1.2023.EM.8 z dnia 1 grudnia 2023 r.

¹⁴⁶ Dalej: Minister.

były również bezpośrednio związane z osiągnięciem wskaźników, z których OOW miały się sprawozdawać do FRSE, a FRSE będzie te dane raportować do Ministerstwa poprzez sprawozdania miesięczne. Zaznaczył również, że w zakresie przygotowania i zatwierdzenia Regulaminu Konkursu BCU FRSE współpracowało z MEiN. Ponadto dodał, że skonstruowany w ten sposób mechanizm nie wymagał dodatkowych uregulowań w formie harmonogramu weryfikującego postęp w realizacji inwestycji.

Najwyższa Izba Kontroli wskazuje, że harmonogram zawarty w Regulaminie Konkursu BCU jest jedynie harmonogramem technicznym, który obejmuje wyłącznie terminy realizacji przedsięwzięć w ramach poszczególnych naborów. Harmonogram ten w ocenie NIK nie odnosi się natomiast do wydatków ponoszonych na realizację działań wykonywanych bezpośrednio przez Jednostkę Wspierającą, w związku z powyższym nie stanowi realizacji zapisów umowy z dnia 14 września 2022 r.

Wnioski oceniane przez ekspertów z innych dziedzin

Fundacja, w ramach I naboru do Konkursu BCU, przyznała wsparcie finansowe pięciu podmiotom w łącznej wysokości 59 633,7 tys. zł¹⁴⁷, pomimo że złożone przez nie wnioski zostały ocenione wyłącznie przez ekspertów, którzy byli zaklasyfikowani w bazie jako eksperci z innych dziedzin, a zatem nie posiadali specjalistycznej wiedzy lub umiejętności z dziedzin gospodarki, których dotyczyły oceniane przez nich wnioski.

Zgodnie z *Podręcznikiem procedur wewnętrznych Jednostki Wspierającej dla KPO* zatwierdzonym uchwałą Zarządu Fundacji nr 65/2022 z dnia 3 listopada 2022 r. w celu zapewnienia rzetelnej i bezstronnej oceny wniosków o objęcie wsparciem z planu rozwojowego, w ocenie tej mogą uczestniczyć eksperci posiadający specjalistyczną wiedzę lub umiejętności z poszczególnych dziedzin. Jednocześnie w § 1 ust. 4 zawartej umowy¹⁴⁸ ekspert oświadcza, że jest merytorycznie przygotowany do należytego i kompletnego wykonania Zlecenia według swojej najlepszej wiedzy i posiadanego doświadczenia, z uwzględnieniem wskazówek właściwych dla danego konkursu wniosków.

Jak wskazał Dyrektor Generalny Fundacji we wszystkich przypadkach do oceny merytorycznej wniosków w pierwszej kolejności wyznaczono ekspertów, którzy zadeklarowali doświadczenie w danej branży. We wskazanych przypadkach w bazie ekspertów brakowało osób, które zadeklarowały doświadczenie w branżach ceramiczno-szklarskiej, ogrodniczej i lotniczej. Ponadto dodał, że po ustnej konsultacji z MEiN zdecydowano o przekazaniu wniosków ekspertom w branży budowlanej lub pokrewnej. Dodał również, że ze względu na konieczność terminowego zakończenia oceny zdecydowano o wykorzystaniu doświadczenia eksperta z branży budowlanej, gdyż przedsięwzięcia KPO BCU mają duży komponent dotyczący działań budowlanych.

Brak zgody MEiN

Z informacji uzyskanej od Ministra Edukacji wynika, że za przeprowadzenie oceny wniosków w ramach konkursu „Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU), realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)” odpowiada Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, ogłaszająca konkurs. Ponadto wskazano, że MEiN nie prowadził z Fundacją Rozwoju Systemu Edukacji korespondencji w sprawie wyrażenia zgody na przekazywanie wniosków do oceny merytorycznej ekspertom w innej branży niż złożony wniosek.

¹⁴⁷ Na podstawie umów: KPO/22/BCU/W0003 z dnia 10 sierpnia 2023 r. na kwotę 10 536,3 tys. zł zawarta z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi; KPO/22/BCU/W/0045 z dnia 4 lipca 2023 r. na kwotę 12 000,0 tys. zł zawarta z Powiatem Opoczyńskim; KPO/22/BCU/W/0061 z dnia 4 lipca 2023 r. na kwotę 15 510,5 tys. zł zawarta z Powiatem Mileckim; KPO/22/BCU/W/0087 z dnia 31 lipca 2023 r. na kwotę 9 589,9 tys. zł zawarta z Powiatem Opolskim; KPO/22/BCU/W0093 z dnia 4 lipca 2023 r. na kwotę 11 997,0 tys. zł zawarta z Zakładem Doskonalenia Zawodowego w Katowicach.

¹⁴⁸ Dotyczy umowy zlecenie, której przedmiotem jest określenie zasad udziału Eksperta w ocenie wniosków składanych przez wnioskodawców w Konkursie *Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności, realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)*.

**Niepełne
zabezpieczenie
realizacji umowy –
70% wsparcia**

NIK wskazuje, że zgodnie z *Podręcznikiem procedur wewnętrznych Jednostki Wspierającej dla KPO* wszyscy wnioskodawcy powinni być ocenieni przez ekspertów posiadających specjalistyczną wiedzę w danej branży.

Fundacja, pomimo wymagania od wnioskodawców niepublicznych wniesienia zabezpieczenia wykonania umowy w wysokości 100% przyznanego wsparcia, w odniesieniu do jednego podmiotu niepublicznego Międzynarodowej Wyższej Szkoły Logistyki i Transportu we Wrocławiu¹⁴⁹ zaakceptowała zabezpieczenie w wysokości 70% przyznanego dofinansowania.

Fundacja w ramach zawartych umów z OOW będącymi instytucją niepubliczną w 19 przypadkach na 20 żądała zabezpieczenia należytego wykonania umowy na poziomie 100% otrzymanego wsparcia wskazując formę zabezpieczenia m.in. jak: weksel *in blanco* wraz z deklaracją wekslową, hipotekę łączoną z deklaracją wekslową, hipotekę łączoną z wekslem *in blanco* wraz z deklaracją wekslową oraz gwarancję bankową.

Fundacja zleciła wypłatę środków w wysokości 7 854,5 tys. zł w ramach umowy¹⁵⁰ z Międzynarodową Wyższą Szkołą Logistyki i Transportu we Wrocławiu, pomimo że Uczelnia nie posiadała zabezpieczenia w wysokości całości przyznanego dofinansowania. Przedłożona gwarancja bankowa¹⁵¹, wynosiła 7 854,5 tys. zł, co stanowiło 70% przyznanego wsparcia (11 220,7 tys. zł).

W dniu 19 lipca 2023 r. Fundacja skierowała pismo¹⁵² do Prezesa Zarządu PIOT Związku Pracodawców Przemysłu Odzieżowego i Tekstylnego w Łodzi (jednego z OOW), w którym wyjaśniła, że zgodnie z interpretacją Biura Prawnego oraz Zespołu Rozliczeń i Kontroli Finansowych FRSE przyjęto wykładnię, iż zaliczką jest suma wszystkich wypłaconych kwot w ramach zawartej umowy. Ponadto Fundacja wskazała, że rodzaj zabezpieczenia uzależniony jest od łącznej kwoty udzielonej zaliczki.

Dyrektor Generalny Fundacji FRSE wskazał, że Fundacja wymagała od OOW zabezpieczeń w wysokości wynoszącej równowartość całości przyznanego dofinansowania. Jednocześnie Zastępca Dyrektora Biura Programów Zewnętrznych i Międzysektorowych Fundacji wskazała, że interpretację stanowiły ustne stanowiska zarówno Biura Prawnego jak i Zespołu Rozliczeń i Kontroli Finansowych, po wskazaniu przez Ministerstwo Edukacji i Nauki obowiązku stosowania rozporządzenia Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 21 września 2022 r. w sprawie zaliczek w ramach programów finansowych z udziałem środków europejskich¹⁵³. Ponadto Dyrektor Biura Programów Zewnętrznych i Międzysektorowych wyjaśniła, że przyjęcie zabezpieczenia w tej formie wynikało z zapisów rozporządzenia w sprawie zaliczek. Dodała również, że w dniu 11 września 2023 r. FRSE zwróciła się do MEN w powyższej sprawie i postąpiła zgodnie z otrzymaną odpowiedzią z dnia 12 września 2023 r. Ponadto wskazała również, że Biuro Prawne w 2023 r. Fundacji stało na stanowisku, że należyte zabezpieczenie umowy powinno obejmować 100% kwoty realizacji umowy dlatego też w dniu 5 października 2023 r. potwierdziło, że zgodnie z przyjętymi ustaleniami – przy zabezpieczeniu w postaci gwarancji bankowej zabezpieczana musi być każda kolejna transza gwarancji, tak żeby objęła całość dofinansowania.

Najwyższa Izba Kontroli, nie kwestionuje przedłożonych wyjaśnień w zakresie wyboru formy zabezpieczenia należytego wykonania umowy wskazuje jednak, że działania, które podejmowała Fundacja w zakresie realizacji obowiązku wymaganego przez Fundację wynikającego z § 8 zawartej umowy były niejednolite z uwagi na różny wymiar zabezpieczenia należytego wykonania

¹⁴⁹ Dalej: Uczelnia lub MWSLiT.

¹⁵⁰ Dotyczy umowy nr KPO/23/BCU/W/0042 z dnia 24 sierpnia 2023 r.

¹⁵¹ Tj. DOK3840GWB23WS z 13 września 2023 r.

¹⁵² Znak KPO.430.1.9.2023.

¹⁵³ Dz.U. z 2022 r. poz. 2055, dalej rozporządzenie w sprawie zaliczek.

Zmiana terminu naboru wniosków bez uchwały Zarządu

umowy. NIK zwraca uwagę, że w celu uniknięcia podobnych omyłek w przyszłości niezbędne jest wzmocnienie mechanizmów nadzoru.

Fundacja, nie zachowując wewnętrznych procedur w zakresie realizacji inwestycji BCU, dokonała zmiany terminu zakończenia I naboru Konkursu BCU – Zarząd Fundacji przed zmianą powyższego terminu nie przyjął stosownej uchwały, co było niezgodne z trybem określonym w *Podręczniku procedur wewnętrznych Jednostki Wspierającej dla KPO*.

Zgodnie z Regulaminem I naboru Konkursu BCU termin zakończenia przyjmowania wniosków w ramach I naboru wyznaczony był na 15 grudnia 2022 r. do godziny 16:00. W dniu 15 grudnia 2022 r. Dyrektor Biura Programów Zewnętrznych i Międzysektorowych (o godz. 12:40) zwróciła się do Ministerstwa Edukacji i Nauki z prośbą o wyrażenie zgody na wydłużenie naboru z uwagi na nieprzewidzianą awarię wynikającą z przeciążenia systemu FRSE – Finera IT. Jednocześnie zaproponowała wydłużenie zamknięcia Konkursu do dnia 16 grudnia 2022 r. do godziny 16:00. W dniu 15 grudnia 2022 r. (o godz. 12:43) Ministerstwo wyraziło zgodę na propozycję przedłużenia terminu przesłaną przez FRSE. 15 grudnia 2023 r. Fundacja na stronie internetowej (pod adresem: <https://www.frse.org.pl/kpo-bcu-wnioskowanie>¹⁵⁴) zamieściła komunikat informujący, że ze względu na problemy techniczne systemu <https://online.frse.org.pl/> termin na złożenie wniosków w ramach konkursu został wydłużony do 16 grudnia 2022 r. do godziny 16:00.

Zgodnie z przyjętym przez Zarząd Fundacji *Podręcznikiem procedur wewnętrznych Jednostki Wspierającej dla KPO* Ministerstwo Edukacji i Nauki zatwierdziło Regulamin konkursu wraz z załącznikami. W następnej kolejności *Podręcznik* był zatwierdzany przez Zarząd FRSE. Zarząd Fundacji na mocy uchwały zatwierdzał wszelkie zasady formalne, jakościowe oraz finansowe konkursu wraz z terminami i obowiązującymi dokumentami związanymi z dalszą obsługą konkursu.

Dyrektor Generalny Fundacji wskazał m.in., że zakres zmian był jedynie doprecyzowaniem zapisów i ze względu na mniej znaczący charakter nie wymagały one zatwierdzenia przez Zarząd.

Jak wskazuje Minister Edukacji, Fundacja zwróciła się z prośbą o wyrażenie zgody na wydłużenie terminu zamknięcia Konkursu z nieprzewidzianej awarii związanej z przeciążeniem systemu FRSE - Finera IT, tj. systemu za pomocą którego przez który Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji prowadziła nabór wniosków w ramach konkursu pn. Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU), realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs). W związku z powyższym po konsultacjach wewnątrz Ministerstwa, MEiN podjęło decyzję o wyrażeniu zgody na zmianę terminu. Informację do FRSE przekazano drogą elektroniczną.

Najwyższa Izba Kontroli, nie kwestionując powyższych wyjaśnień, wskazuje, że przyjęte przez Fundację procedury nie rozróżniały charakteru wprowadzanych zmian. Należy podkreślić, że zgodnie z cz. IV pkt. 1 przyjętego przez Zarząd Fundacji *Podręcznika procedur wewnętrznych jednostki wspierającej dla KPO*, zgodnie z którym *Zarząd FRSE na mocy uchwały zatwierdza wszelkie zasady formalne, jakościowe oraz finansowe konkursu wraz z terminami i obowiązującymi dokumentami*.

Ogłoszenie o naborze wniosków bez uchwały Zarządu

Fundacja, pomimo braku stosownej uchwały Zarządu Fundacji, opublikowała w dniu 15 października 2022 r. ogłoszenie o I naborze wniosków w ramach Konkursu BCU – uchwała Zarządu Fundacji w sprawie zatwierdzenia Regulaminu została przyjęta w dniu 3 listopada 2022 r.¹⁵⁵, tj. 19 dni po zamieszczeniu informacji o otwarciu naboru wniosków.

¹⁵⁴ Data dostępu: 19 stycznia 2024 r.

¹⁵⁵ Uchwała nr 66/2022 w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Konkursu „Utworzenie i wsparcie Funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU), realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)” w związku z realizacją przedsięwzięć w ramach Inwestycji KPO A3.1.1. Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego

Zgodnie z cz. IV pkt 1 *Podręcznika procedur wewnętrznych Jednostki Wspierającej dla KPO*, zatwierdzonym uchwałą Zarządu Fundacji nr 65/2022 z dnia 3 listopada 2022 r., Regulamin konkursu jest zatwierdzany najpierw przez Ministra Edukacji i Nauki, a następnie przez Zarząd FRSE. W dniu 15 września 2022 r. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki zaakceptowała regulamin Konkursu BCU dla I naboru. W dniu 15 października 2022 r. Fundacja na dedykowanej stronie internetowej opublikowała ogłoszenie od naborze I Konkursu BCU wraz z Regulaminem Konkursu BCU. Dopiero w dniu 3 listopada 2022 r. Zarząd Fundacji podjął uchwałę w sprawie Regulaminu Konkursu BCU dla I naboru.

Dyrektor Generalny Fundacji wskazał, że FRSE opublikowała ogłoszenie o naborze w dniu 15 października 2022 r. na polecenie Ministerstwa jako instytucji odpowiedzialnej za realizację KPO, które przekazało Regulamin zatwierdzony przez Ministra w dniu 15 września 2022 r. Jak wskazał Dyrektor Generalny Fundacji w latach 2016-2023 – było to zwykłe przeoczenie pracowników merytorycznych, którzy nie złożyli odpowiedniego wniosku na Zarząd.

Zdaniem NIK Fundacja nie dołożyła należytych starań, aby Zarząd Fundacji zatwierdził Regulamin Konkursu przed zamieszczeniem ogłoszenia na stronie internetowej Fundacji.

Przyjęcie Regulaminu przed zatwierdzeniem przez Ministra

Zarząd Fundacji zatwierdził Regulamin IV naboru uzupełniającego w ramach Konkursu BCU, przed jego zatwierdzeniem przez Ministra, co było niezgodne z trybem określonym w *Podręczniku procedur wewnętrznych Jednostki Wspierającej dla KPO*

W dniu 22 grudnia 2023 r. Minister Edukacji zlecił Fundacji przygotowanie i ogłoszenie IV naboru uzupełniającego na utworzenie i wsparcie funkcjonowania branżowych centrów umiejętności w celu zminimalizowania ryzyka nieosiągnięcia wskaźnika 120 branżowych centrów umiejętności zgodnie z Krajowym Planem Odbudowy. Dyrektor Biura Programów Zewnętrznych i Międzysektorowych Fundacji w dniu 28 grudnia 2023 r. przekazała do Ministerstwa Regulamin IV naboru uzupełniającego Konkursu BCU z prośbą o akceptację ze strony Ministerstwa. W dniu 28 grudnia 2023 r. Dyrektor Departamentu Strategii, Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego przekazał Fundacji, że Ministerstwo akceptuje pod względem merytorycznym projekt Regulaminu Konkursu BCU dla IV naboru uzupełniającego. Dyrektor Biura w dniu 28 grudnia 2023 r. zarekomendowała Zarządowi Fundacji zatwierdzenie Regulaminu i jednocześnie ogłoszenie konkursu w terminie do 29 grudnia 2023 r. Zarząd Fundacji uchwałą nr PRA.020.90.2023 r. z dnia 28 grudnia 2023 r. wyraził zgodę na uruchomienie IV naboru uzupełniającego Konkursu BCU. Edycji oraz zatwierdził Regulamin na Konkursu. W dniu 29 grudnia 2023 r. Dyrektor Departamentu Funduszy Strukturalnych Ministerstwa przekazał zaakceptowany i podpisany przez Ministra Regulamin Konkursu BCU dla IV naboru uzupełniającego wskazując jednocześnie na uaktualnienie listy dziedzin.

Zgodnie z cz. IV pkt 3 *Podręcznika procedur wewnętrznych Jednostki Wspierającej dla KPO*, zatwierdzonym uchwałą Zarządu Fundacji nr 65/2022 z dnia 3 listopada 2022 r., Regulamin Konkursu BCU jest zatwierdzany najpierw przez Ministra, a następnie przez Zarząd FRSE. Ponadto Zarząd na mocy uchwały zatwierdzał wszelkie zasady formalne, jakościowe oraz finansowe konkursu wraz z terminami i obowiązującymi dokumentami związane z dalszą obsługą konkursu. Zgodnie z ustaleniami kontroli Regulamin Konkursu BCU został zatwierdzony przez Zarząd Fundacji w dniu 28 grudnia 2023 r. a przez Ministra w dniu 29 grudnia 2023 r.

oraz uczenia się przez całe życie ogłoszonej w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności – Komponent A Odporność i konkurencyjność gospodarki, dalej: uchwała w sprawie Regulaminu Konkursu BCU dla I naboru.

Jak wskazuje Dyrektor Generalny Fundacji Regulamin Konkursu uzupełniającego – 2 edycji, został wraz z załącznikami przekazany do Ministerstwa Edukacji i Nauki 27 grudnia 2023 r. Ustalono z Ministerstwem, że zatwierdzony zostanie następnego dnia. W związku z powyższym Dyrektor Biura Programów Zewnętrznych i Międzysektorowych wystąpiła z wnioskiem o zwołanie Zarządu na dzień 28 grudnia 2023 r. jako, że ogłoszenie konkursu musiało nastąpić do końca 2023 r. Dodał, że posiedzenie Zarządu odbyło się w zaplanowanym terminie z uwagi na otrzymaną z Ministerstwa akceptację.

Najwyższa Izba Kontroli, nie kwestionuje powyższych wyjaśnień, wskazuje, że Zarząd Fundacji w dniu 28 grudnia 2023 r. uchwałą nr PRA.020.90.2023 zatwierdził Regulamin IV naboru uzupełniającego w ramach Konkursu BCU, pomimo że jego zatwierdzenie przez Ministra nastąpiło 29 grudnia 2023 r.

FRSE zawarła umowy na kwotę 846,6 mln zł

W ramach przeprowadzonych naborów do udziału przedsięwzięciu (Konkurs BCU) złożono łącznie 185 wniosków, z czego 90 w ramach I naboru, 42 – II naboru oraz 53 – III naboru uzupełniającego. Zarząd Fundacji zatwierdził do 23 stycznia 2024 r.¹⁵⁶ (na dzień zakończenia czynności kontrolnych) łącznie 151 wniosków pod względem formalnym, (co stanowiło 81,6% ogółem złożonych wniosków). Fundacja zawarła łącznie 73 umowy z ostatecznymi odbiorcami wsparcia (OOW) na łączną kwotę 846 584,9 tys. zł netto. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie zawierania umów. W sprawowanym przez Fundację nadzorze nad realizacją umów NIK nie stwierdziła nieprawidłowości, jednakże jego pełna ocena – biorąc pod uwagę wciąż początkowy etap przedsięwzięcia – będzie możliwa w późniejszym okresie.

Koszty działań FRSE wyniosły 4,2 mln zł

Fundacja w ramach powierzonej inwestycji prowadziła zadania informacyjno-promocyjne w zakresie realizacji przedsięwzięcia BCU. W latach 2022-2023 Fundacja na obsługę inwestycji KPO wydatkowała łącznie 4 224,9 tys. zł.

Brak danych o wydatkach na kształcenie w poszczególnych zawodach

Środki na kształcenie zawodowe znajdują się również w budżetach innych ministrów prowadzących szkoły zawodowe, jednakże Minister Edukacji i Nauki nie dysponuje informacją dotyczącą wysokości tych środków oraz ich wydatkowania. Z przedstawionych danych wynika, iż w statystycznym ujęciu szkoły zawodowe dysponują środkami w wysokościach wystarczających do realizacji ich zadań statutowych. Natomiast Minister nie przedstawił danych wskazujących, że środki będące w dyspozycji organów prowadzących są wystarczające w odniesieniu do potrzeb w zakresie poszczególnych zawodów. Wynikało to z faktu, iż MEiN nie dysponuje danymi dotyczącymi faktycznie poniesionych wydatków w poszczególnych zawodach. Szkoły zawodowe często funkcjonują w zespołach szkół (część wydatków wspólnych jest ponoszona w ramach zespołu szkół). Nauczyciele są zatrudniani w zespole szkół więc też często trudno ich wynagrodzenia przypisać do typu szkoły. Inne czynniki, które utrudniają oszacowanie kosztów kształcenia w zawodach to m.in.: kształcenie w tzw. oddziałach wielozawodowych, realizacja kształcenia praktycznego u pracodawców, realizacja kształcenia teoretycznego zawodowego na turnusach doksztalających lub centrach kształcenia zawodowego, koszty wyposażenia pracowni do nauki zawodów (wydatki wieloletnie i niektóre pracownie służą do nauki kilku zawodów).

Wnioski NIK po kontroli System szkolnictwa zawodowego P/15/029

W wystąpieniu pokontrolnym NIK skierowanym do Ministra Edukacji Narodowej po kontroli – *System szkolnictwa zawodowego* P/15/029 (tekst ujednolicony z dnia 23 marca 2016 r.) oraz w informacji o wynikach tej kontroli skierowano do Ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania dwa wnioski pokontrolne:

1) monitorowanie wdrażania nowej podstawy programowej kształcenia zawodowego w kontekście dostosowania bazy technologiczno-dydaktycznej szkół do jej wymagań oraz efektywności i skuteczności rozwiązań dualnego systemu kształcenia zawodowego;

¹⁵⁶ Do dnia zakończenia czynności kontrolnych.

2) podjęcie działań w celu ograniczenia różnic w kosztach usług edukacyjnych tego samego rodzaju zamawianych u poszczególnych oferentów w ramach projektów finansowanych ze środków UE.

W odniesieniu do realizacji pierwszego wniosku na podstawie danych i informacji pozyskanych w toku kontroli NIK stwierdza, że w okresie objętym kontrolą Minister monitorował wdrażanie nowej podstawy programowej kształcenia zawodowego (obowiązującej od 2019 r.) w szczególności poprzez ustalenie i realizację podstawowych kierunków polityki oświatowej państwa, poprzez realizację prowadzonego przez ORE projektu „Partnerstwo na rzecz kształcenia zawodowego”. Przeprowadzono proces uzależnienia finansowania poszczególnych grup zawodów od ich kosztowności.

W latach 2020-2021 resort edukacji przygotował i wdrożył rozwiązanie, które pozwala na bieżącą analizę skuteczności szkolnictwa zawodowego poprzez monitorowanie karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół zawodowych¹⁵⁷. Według oświadczenia Dyrektora Departamentu Strategii Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego MEiN sformułowanie wniosków dotyczących efektywności i skuteczności rozwiązań dualnego systemu kształcenia zawodowego oraz przeprowadzenia analizy porównawczej efektywności i skuteczności modelu kształcenia dualnego z efektywnością i skutecznością dominującego modelu kształcenia tradycyjnego, będzie możliwe nie wcześniej niż w 2024 r.

Brak pełnej realizacji wniosku NIK po kontroli w 2015

Jednocześnie NIK zwraca uwagę, że pierwsi absolwenci branżowych szkół I stopnia zakończyli edukację w 2020 r., zatem nie było przeszkód, aby dokonać analizy efektywności i skuteczności kształcenia w systemie dualnym i tradycyjnym w oparciu o wyniki monitorowania karier absolwentów branżowych szkół I stopnia. Wobec powyższego należy stwierdzić, że przedmiotowy wniosek NIK nie został w pełni zrealizowany.

Drugi z ww. wniosków został zrealizowany poprzez opracowanie przez Ministerstwo, jako IP zestawienia standardu i cen rynkowych w zakresie najczęściej finansowanych¹⁵⁸ wydatków. Przedmiotowe zestawienia, zawierające w szczególności opis towaru lub usługi, standard¹⁵⁹ oraz maksymalną cenę rynkową zostały opracowane odrębnie dla każdego konkursu i wprowadzone jako załącznik do regulaminów konkursów oraz wezwań do złożenia wniosków w naborach pozakonkursowych.

5.2. WARUNKI KSZTAŁCENIA W SZKOŁACH ZAWODOWYCH

W szkołach podjęto działania w celu zapewnienia odpowiedniej jakości kształcenia

W latach 2019-2023 w objętych badaniem szkołach branżowych I i II stopnia oraz technikach podjęto działania w celu zapewnienia odpowiedniej jakości kształcenia zawodowego. Nauczyciele przedmiotów zawodowych zatrudnieni w skontrolowanych szkołach posiadali wymagane kwalifikacje. Nauczyciele podlegali obowiązkowi szkoleń branżowych oraz doskonalili swoje umiejętności i kwalifikacje zawodowe. Jednakże wystąpiły przypadki braku udziału nauczycieli w szkoleniach branżowych (pięć szkół), a także nieustalenia

¹⁵⁷ Tj. rozwiązanie prawne pozwalające na prowadzenie monitoringu karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych wprowadzone ustawą z dnia 25 lutego 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 619). Pismo znak DSKKZ-WMRP.0911.1.2023.JP z dnia 27 października 2023 r. oraz pismo znak DSKKZ-WOKZ.0911.1.2023.EM.8 z dnia 1 grudnia 2023 r. Zgodnie z art. 26b ustawy Prawo oświatowe monitoring karier absolwentów ma na celu zapewnienie informacji na temat przebiegu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych na potrzeby prowadzenia polityki oświatowej państwa na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym dostosowywania kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy oraz przygotowywania uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia. Monitoring karier absolwentów jest prowadzony na podstawie danych gromadzonych w systemie SIO, Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on oraz akumulowanych przez okręgowe komisje egzaminacyjne i Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

¹⁵⁸ W ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020.

¹⁵⁹ Np. wymagane wykształcenie oraz doświadczenie osoby, z którą zawierana jest umowa.

harmonogramu uczestnictwa nauczycieli przedmiotów zawodowych w szkoleniach branżowych (trzy szkoły). Większość szkół – poza skontrolowanymi pięcioma szkołami – kształciła w zawodach określonych w ich statutach. Dyrektorzy szkół realizowali działania w zakresie zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w szkołach, niemniej jednak wystąpiło szereg nieprawidłowości w tym obszarze.

Zdaniem NIK skontrolowane szkoły posiadały warunki lokalowe i wyposażenie umożliwiające realizację programu kształcenia w zawodzie, jednakże w przypadku trzech skontrolowanych szkół pracownie nie były w pełni wyposażone w zakresie niezbędnym do realizacji kształcenia.

5.2.1. KIERUNKI KSZTAŁCENIA

W okresie objętym kontrolą w pięciu skontrolowanych szkołach kształcono w zawodach, których nie uwzględniono w statutach tych szkół. Podobna sytuacja wystąpiła również w trakcie kontroli doraźnej realizowanej w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Warszawie, ul. Księcia Janusza 45/47 w odniesieniu do szkoły branżowej I stopnia i II stopnia.

W statutach szkół nie uwzględniono zawodów, w których kształcono

W statucie Zespołu Szkół Ekonomicznych w Kielcach (Technikum nr 5) nie zawarto zapisów dotyczących możliwości kształcenia w zawodach: technik usług kelnerskich oraz technik żywienia i usług gastronomicznych, na które otrzymano zgodę Prezydenta Miasta Kielce 31 marca 2020 r. i prowadzono kształcenie począwszy od roku szkolnego 2020/2021. W statucie ZSE kształcenie w ww. zawodach ujęto dopiero od roku szkolnego 2022/2023.

Dyrektor wyjaśniła, że sytuacja była spowodowana występującą w tamtym czasie ogromną pandemią, a zebrania Rady Pedagogicznej ograniczono praktycznie do kwestii klasyfikacji uczniów i spraw pandemicznych.

Również w statutach Szkoły Branżowej I stopnia i Szkoły Branżowej II stopnia (Zespół Szkół Zawodowych nr 3 w Starachowicach) brak było zapisów dotyczących możliwości kształcenia w czterech zawodach (w każdej z tych szkół w dwóch zawodach), w odniesieniu do których prowadzono nabór na rok szkolny 2023/2024.

Na ww. rok szkolny został ogłoszony nabór do Szkoły Branżowej I stopnia na kształcenie w zawodach monter stolarki budowlanej (712906) oraz magazynier logistyk (432106), a do Szkoły Branżowej II stopnia – technik logistyk (333107) oraz technik montażu i automatyki stolarki budowlanej (311222), pomimo tego, że zawodów tych nie ujęto w statutach.

Dyrektor wyjaśniła: *Przeoczeniem było niezawarcie nowych zawodów w statucie szkoły, choć wszystkie formalności zostały dopełnione. Zespół do spraw zmian w statucie szkoły skupił się na zmianach zachodzących w zmianach strukturalnych ZSZ, tj. włączenie CKZ, stąd przeoczenie.* Ponadto Dyrektor oświadczyła, że trwają prace nad zmianą statutów BS1 i BS2, które dostosują ich zapisy m.in. do zwiększonej liczby kierunków kształcenia. Rada Pedagogiczna na najbliższym zebraniu będzie opiniować zmiany w tych dokumentach.

Podobna sytuacja wystąpiła w Zespole Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie, gdzie nie aktualizowano zapisów statutu w zakresie liczby i nazw zawodów, w których kształciła BS I stopnia oraz w zakresie pracowni, którymi dysponuje Zespół Szkół.

W Statucie Szkoły w latach szkolnych 2019/2020 – 2023/2024 podano, że BS I stopnia kształciła w siedmiu zawodach, podczas gdy faktycznie w latach szkolnych 2019/2020 – 2020/2021 kształciła w pięciu, a w latach 2021/2022 – 2023/2024 w czterech zawodach. Ponadto w Statucie Szkoły wskazano tylko dwie pracownie do nabywania przez uczniów umiejętności praktycznych, podczas gdy w Szkole faktycznie funkcjonowały cztery pracownie.

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że Statut Szkoły określa wszystkie zawody, w których może kształcić BS I stopnia na podstawie posiadanej bazy dydaktycznej i w oparciu o zatrudnioną kadrę pedagogiczną. W BS I stopnia do roku 2020/2021 kształcono w zawodzie lakiernik. W związku z wieloletnim brakiem naboru do kształcenia w tym zawodzie przeoczony został fakt utworzenia nowego zawodu, związanego z branżą motoryzacyjną, tj. lakiernika samochodowego, który jest następcą zawodu lakiernik. W Statucie Szkoły nie ujęto tej zmiany.

W ocenie NIK, zgodnie z art. 98 ust.1 pkt 9 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Statut Szkoły powinien zawierać nazwy zawodów, w których aktualnie kształci Szkoła.

Również w Zespole Szkół Technicznych i Branżowych im. Stanisława Staszica „Handlówka” w Jeleniej Górze postanowienia obowiązującego w roku szkolnym 2022/2023 Statutu dla Szkoły Branżowej I stopnia, nie spełniały warunków określonych w art. 98 ust. 1 pkt 9 i 10 Prawa oświatowego, bowiem nie zawierały informacji o wszystkich zawodach, w których kształciła BS I, tj. w szczególności w rozdziale I – dotyczącym postanowień ogólnych - w § 1 pkt 3 Statutu nie wskazano zawodu kelnera (513101) i cukiernika (751201).

Dyrektor wyjaśniła, że powyższe braki wynikały z natłoku prac spowodowanych zmianą nazwy Szkoły. W trakcie kontroli NIK, 7 listopada 2023 r., Dyrektor zwołała zebranie Rady Pedagogicznej i dokonano stosownych zmian w Statucie.

W Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Warszawie, ul. Księcia Janusza 45/47¹⁶⁰ nie aktualizowano zapisów Statutu szkoły branżowej I stopnia oraz Statutu szkoły branżowej II stopnia w zakresie nazw zawodów, w których kształci szkoła (szkoła branżowa I i II stopnia) oraz organizacji kształcenia w przypadku pracowników młodocianych (szkoła branżowa I stopnia). W ww. statutach wskazano, iż:

- szkoła branżowa I stopnia kształci w 11 kierunkach (§ 3 ust. 10 Statutu tejże szkoły), podczas gdy w roku szkolnym 2020/2021 szkoła kształciła w siedmiu zawodach a roku szkolnym 2021/2022 – w ośmiu;
- szkoła branżowa I stopnia kształci w dwóch zawodach: monter sieci i instalacji sanitarnych – symbol BD.05; monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie – symbol BD.04 (§ 3 ust. 10 Statutu tejże szkoły), podczas gdy faktycznie w roku szkolnym 2021/2022 szkoła kształciła w czterech zawodach, tj.: monter sieci i instalacji sanitarnych (712618), monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie (712905), stolarz (752205), fryzjer (514101);
- uczniowie szkoły branżowej I stopnia odbywają praktyczną naukę zawodu w Centrum Kształcenia Zawodowego przy ul. Mińskiej 1/5 lub w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Warszawie (§ 19 ust. 5 ww. Statutu tejże szkoły), podczas gdy w roku szkolnym 2021/2022 praktyczna nauka zawodu w formie zajęć praktycznych odbywała się u pracodawcy, zajęcia praktyczne odbywały się na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego zawartej pomiędzy młodocianym pracownikiem a pracodawcą.

Dyrektor Centrum odnośnie zapisów w Statucie szkoły branżowej I stopnia dotyczących kierunków kształcenia oraz organizacji kształcenia w przypadku pracowników młodocianych wyjaśnił, iż m.in. na początku roku szkolnego wystąpiła trudność w stwierdzeniu jakie kierunki będą prowadzone (problemy z naborem i znalezieniem pracodawcy w celu odbycia praktyki), a później w wyniku niedopatrzenia Statut nie został zaktualizowany. Zapisy Statutu będą zaktualizowane od nowego roku szkolnego.

Ponadto w odniesieniu do zapisów Statutu szkoły branżowej II stopnia Dyrektor Centrum wyjaśnił, iż zapisy w Statucie są informacją o możliwych kierunkach kształcenia w branżowej szkole II stopnia. To, czy kształcenie odbywa się

¹⁶⁰ Ustalenia kontroli Funkcjonowanie szkoły branżowej I i II stopnia (1/22/001).

w konkretnym zawodzie zależy od naboru do szkoły. Zapisy w Statucie szkoły są przedstawieniem oferty i możliwości kształcenia w wybranych zawodach. Aktualizacja Statutu zostanie przeprowadzona podczas zmiany oferty kwalifikacyjnych kursów zawodowych dopuszczonych do realizacji przez Biuro Edukacji m. st. Warszawy.

Zadaniem NIK Statut szkoły powinien zawierać nazwę zawodu lub zawodów, w których kształci szkoła – zgodnie z art. 98 ust.1 pkt. 9 Prawo oświatowe.

5.2.2. KWALIFIKACJE I DOSKONALENIE ZAWODOWE NAUCZYCIELI

W okresie objętym kontrolą w skontrolowanych szkołach zatrudnieni w nich nauczyciele przedmiotów zawodowych posiadali kwalifikacje wymagane do zajmowanego stanowiska. Nauczyciele podlegali obowiązkowi szkoleń branżowych oraz doskonalili swoje umiejętności i kwalifikacje zawodowe. Jednakże w pięciu skontrolowanych szkołach wystąpiły przypadki nieuczestniczenia nauczycieli w szkoleniach branżowych. Dodatkowo Dyrektorzy trzech szkół nie ustalili harmonogramu uczestniczenia nauczycieli przedmiotów zawodowych w szkoleniach branżowych. Ponadto w czterech skontrolowanych szkołach wystąpiły nieprawidłowości dotyczące składania wniosków o doskonalenie zawodowe nauczycieli.

Nieuczestniczenie nauczycieli w szkoleniach branżowych

W Zespole Szkół Techniczno-Zawodowych w Piekarach Śląskich (Szkoła Branżowa I i II stopnia) trzech z 20 (15,0%) nauczycieli kształcących w zawodzie nie uczestniczyło w szkoleniach branżowych, pomimo że z dniem 31 sierpnia 2023 r. upłynął okres cyklu, w którym należało odbyć te szkolenia:

- trzyletni, określony w art. 70c ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela¹⁶¹ (w przypadku jednego nauczyciela języka obcego zawodowego);
- czteroletni, określony w art. 143a ustawy zmieniającej Prawo oświatowe, ustawę o systemie oświaty i niektóre inne ustawy (w przypadku dwóch nauczycieli języka obcego zawodowego).

Jak wyjaśnił Dyrektor Zespołu Szkół „...Przeszkolenie tych osób ze znajomości języka w jakiegokolwiek branży jest bardzo skomplikowane gdyż praktycznie nie ma zakładów rzemieślniczych gdzie językiem do komunikacji jest język obcy. Nauczyciele ci nie uczą zawodu w danej branży a jedynie języka obcego ukierunkowanego zawodowo. Powyższe dostrzegł ustawodawca zmieniając wymogi w tym zakresie, rezygnując od dnia 27 września 2023 r. z wymogu odbywania szkoleń branżowych przez nauczycieli języka obcego zawodowego”.

NIK zauważa, że w powyższych przypadkach okres cyklu, w którym nauczyciele winni byli uczestniczyć w szkoleniach branżowych, upłynął przed dniem 27 września 2023 r. (31 sierpnia 2023 r.), a zatem ich brak pozostawał w sprzeczności z ww. przepisami. Z uwagi na zmianę stanu prawnego (art. 70c ust. 2 pkt 4 ustawy Karta Nauczyciela) nie sformułowano wniosku pokontrolnego w celu usunięcia powyższej nieprawidłowości.

W latach 2019-2023 w odniesieniu do dziewięciu nauczycieli zatrudnionych w Branżowej Szkole I stopnia (Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nysie)¹⁶² Dyrektor nie zapewnił spełnienia obowiązku odbycia szkoleń branżowych w obowiązujących cyklach i w łącznym wymiarze 40 godzin w cyklu. Zgodnie z art. 70c ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela nauczyciele

¹⁶¹ Dz. U. z 2023 r., poz. 984.

¹⁶² Dotyczyło to nauczycieli, dla których CKZiU było podstawowym miejscem pracy, tj.: 1/ C.M., H.A., W.M., Dz. S., S.J., S.G., G.J. (nauczyciel zatrudniony od 1 września 2019 r., nie został zwolniony z obowiązku realizacji szkolenia branżowego); 2/ W.K. (nauczyciel zatrudniony w okresie: a/ od 1 września 2018 r. do 31 sierpnia 2019 r., b/ od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2020 r., c/ od 1 września 2020 r. do 31 sierpnia 2021 r. Nauczyciel nie został zwolniony z obowiązku realizacji szkolenia branżowego); 3/ Z. T. (nauczyciel zatrudniony w okresie od 1 września 2020 r. do 31 sierpnia 2021 r. oraz od 1 września 2021 r., nie został zwolniony z obowiązku realizacji szkolenia branżowego).

teoretycznych przedmiotów zawodowych i nauczyciele praktycznej nauki zawodu, którzy są zatrudnieni w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe oraz placówkach i centrach, obowiązani są doskonalić umiejętności i kwalifikacje zawodowe potrzebne do wykonywania pracy poprzez uczestniczenie w szkoleniach branżowych, realizowanych w trzyletnich cyklach, w łącznym wymiarze 40 godzin w cyklu.

Zgodnie z art. 70c ust. 4 ww. ustawy szkolenia branżowe organizuje dyrektor szkoły, placówki lub centrum, o których mowa w ust. 1. W przypadku nauczyciela zatrudnionego w więcej niż jednej szkole lub placówce szkolenia branżowe organizuje dyrektor szkoły lub placówki wskazanej przez nauczyciela jako podstawowe miejsce zatrudnienia. Stosownie do ust. 5 ww. artykułu, do obowiązków dyrektora szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe należało także kierowanie nauczyciela na szkolenie branżowe u pracodawcy lub osoby prowadzącej indywidualne gospodarstwo rolne¹⁶³.

Dyrektor w sprawie braku spełnienia ww. obowiązku, wskazał następujące powody (...) *ograniczona oferta szkoleń branżowych, brak zainteresowania pracodawców przyjęciem na szkolenia branżowe nauczycieli, brak możliwości wysłania na szkolenie branżowe nauczyciela w ciągu roku szkolnego z powodu braków kadrowych (brak możliwości zapewnienia zastępstwa, wszyscy wykazani nauczyciele mają przydzielone w granicach 1,5 etatu), brak możliwości wybrania dogodnego terminu szkolenia dla nauczyciela – w okresie wakacji, gdy nauczyciel dysponuje czasem to w większości firm jest okres urlopowy i pracodawcy nie chcą przyjmować na szkolenia branżowe, małe zainteresowanie nauczycieli szkoleniami branżowymi u pracodawców z powodu słabej jakości merytorycznej szkolenia, brak powstania grupy szkoleniowej (zbyt mała liczba zgłoszonych chętnych), braku instytucji realizujących szkolenia branżowe. Branżowe Centra Umiejętności są w fazie organizowania. (...) W celu umożliwienia nauczycielom dostępu do szerszej oferty szkoleń branżowych oraz zapewnienia finansowania placówka przystąpiła do wspólnego projektu Opolskie szkolnictwo dla rynku pracy I, II realizowanego przez Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji w Opolu. Jednym z działań projektu jest organizacja szkoleń branżowych dla nauczycieli szkół biorących udział w projekcie (...).*

Również w Zespole Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie nauczyciel przedmiotu zawodowego, podlegający obowiązkowi doskonalenia umiejętności i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do wykonywania pracy poprzez uczestniczenie w szkoleniach branżowych realizowanych w trzyletnich cyklach, nie zrealizował do 31 sierpnia 2023 r., szkoleń branżowych w wymiarze 40 godzin.

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że nauczyciel nie zrealizował szkoleń branżowych z powodu złego stanu zdrowia. Jego częste nieobecności, pokrywające się z terminami szkoleń, wymagały nadrabiania przez niego zaległego materiału. Do 21 czerwca 2024 r. nauczyciel przebywa na urlopie dla poratowania zdrowia, a po powrocie do pracy zostanie ujęty w harmonogramie szkoleń branżowych.

Zgodnie z art. 7 ust. 2 pkt. 1 i 4 Karty Nauczyciela Dyrektor Szkoły odpowiedzialny jest w szczególności za dydaktyczny i wychowawczy poziom Szkoły oraz zapewnienie pomocy nauczycielom w realizacji ich zadań i ich doskonaleniu zawodowemu.

Podobna sytuacja wystąpiła w Zespole Szkół Technicznych i Branżowych im. Stanisława Staszica „Handlówka” w Jeleniej Górze, gdzie czterech nauczycieli¹⁶⁴ przedmiotów zawodowych nie wywiązało się z obowiązku realizacji 40 godzinowego cyklu szkolenia branżowego, mimo że termin na jego realizację upłynął 31 sierpnia 2023 r.

Dyrektor wyjaśniła, że brak realizacji szkoleń wynikał głównie z ograniczeń w ich dostępności wywołanej epidemią COVID-19. Ponadto Dyrektor wyjaśniła,

¹⁶³ Od 27 września 2023 r. także w branżowym centrum umiejętności.

¹⁶⁴ Zatrudnieni przed 31 sierpnia 2020 r.

że trzech nauczycieli odbędzie szkolenie branżowe do końca listopada 2023 r. W przypadku czwartego nauczyciela przeszedł on na emeryturę i nie chciał podejmować szkoleń.

W okresie od 1 stycznia 2019 do 22 października 2023 r., Dyrektor Zespołu Szkół nr 34 im. Mieszka I, ul. Piotra Wysockiego 51, 03-202 Warszawa nie zapewnił realizacji obowiązku szkolenia branżowego przez nauczyciela Szkoły Branżowej I stopnia prowadzącego przedmiot „kompetencje personalne i społeczne” w roku szkolnym 2019/2020 i „komunikacja społeczna i interpersonalna” w latach szkolnych 2021/2022-2022/2023.

Dyrektor wyjaśnił, że brak organizacji szkolenia branżowego dla tego nauczyciela wynikał z przeoczenia spowodowanego faktem, że w roku 2020/2021 nie prowadził on zajęć z przedmiotu zawodowego, a w konsekwencji błędnie liczono początek okresu obowiązkowego cyklu szkoleń dopiero od roku szkolnego 2021/2022. W okresie od 23 października do 17 listopada 2023 r. nauczyciel ten odbył szkolenie branżowe.

Brak harmonogramu uczestnictwa nauczycieli w szkoleniach branżowych

Dyrektor Zespołu Szkół Zawodowych im. Romualda Mielczarskiego w Katowicach (Technikum nr 13) nie ustalił harmonogramu uczestniczenia nauczycieli przedmiotów zawodowych w szkoleniach branżowych, w sytuacji gdy sporządzenie takiego harmonogramu było wymagane w § 8 rozporządzenia w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Dyrektor wyjaśnił, że wymagany harmonogram nie został ustalony ze względu na trwającą pandemię COVID-19, natomiast po zawieszeniu stanu zagrożenia epidemiologicznego, tzn. w maju 2022 r. wyznaczeni na szkolenie branżowe zostali wszyscy nauczycieli przedmiotów zawodowych pracujący w Technikum, a w 2023 r. na ww. szkolenie wyznaczono kolejną grupę nauczycieli zatrudnionych w roku szkolnym 2022/23. Dyrektor nadmienił, że wymagany harmonogram zostanie opracowany począwszy od 2024 r.

NIK zwraca uwagę, że brak harmonogramu uczestniczenia nauczycieli przedmiotów zawodowych w szkoleniach branżowych występował zarówno przed, jak i po pandemii COVID-19.

Również w przypadku Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Gzowskiego w Opolu – Publiczne Technikum nr 1 Dyrektor nie ustalał harmonogramu uczestniczenia przez nauczycieli w szkoleniach branżowych realizowanych w trzyletnich cyklach, o którym mowa w § 8 rozporządzenia MEN w sprawie doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Dyrektor Szkoły potwierdził, że w latach 2019-2023 nie ustalano harmonogramów uczestniczenia przez nauczycieli w szkoleniach branżowych realizowanych w trzyletnich cyklach oraz wyjaśnił, że zasady te ustalano bezpośrednio z nauczycielami zawodu, przyjmując przewidywane terminy. Kilukrotnie kontaktowałem się z nauczycielami w celu przypomnienia i aktualizacji. Część szkoleń odbyła się w ramach projektów unijnych, co powodowało zmiany wcześniej ustalonych terminów. Dodatkowym utrudnieniem był okres pandemii. Na bieżąco monitorowałem uczestnictwo poszczególnych nauczycieli w szkoleniach. Proponowałem szkolenia oferowane przez instytucje prowadzące programy unijne. Ponieważ był to okres wprowadzania szkoleń branżowych, nie ustalaliśmy ich harmonogramu. Mając już wszystkie szkolenia i znając terminy ich „ważności” przystępujemy na bieżąco do sporządzania harmonogramów.

Podobna sytuacja wystąpiła w Branżowej Szkole I stopnia (Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nysie), gdzie Dyrektor również nie ustalał harmonogramu uczestniczenia przez nauczycieli w szkoleniach branżowych realizowanych w trzyletnich cyklach, o którym mowa w § 8 rozporządzenia w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli. Dyrektor wskazał, że (...) *Szkolenia odbywały się w sposób doraźny po ustaleniu firmy oraz nauczyciela biorącego udział w szkoleniu oraz, że nauczyciele nie składali wniosków dotyczących udziału w szkoleniach branżowych.*

Również Dyrektor Zespół Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie nie ustalił harmonogramu uczestniczenia nauczycieli przedmiotów zawodowych w BS I stopnia i w BS II stopnia w szkoleniach branżowych realizowanych w trzyletnich cyklach. Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że szkolenia są prowadzone na bieżąco w zależności od aktualnych potrzeb oraz posiadanych środków finansowych.

W latach 2019-2023 nie sporządzano harmonogramów szkoleń branżowych dla nauczycieli również w Zespole Szkół nr 3 we Wrocławiu (Technikum nr 16 im. Czesława Miłosa). Dyrektor przedłożył roczne plany nadzoru pedagogicznego dla lat szkolnych od 2019/2020 do 2023/2024, wskazując przy tym, że w jego ocenie dokumenty te odpowiadają wymogom właściwym dla harmonogramów szkoleń branżowych.

NIK zwraca uwagę, że w przedłożonych dokumentach: za rok szkolny 2019/2020 – w ogóle nie odniesiono się do szkoleń branżowych, za rok szkolny 2020/2021 – porzeczano na wskazaniu, że w tym roku szkolnym odbędą się szkolenia zawodowe, bez wskazania kiedy, w jakiej formie, jakie i którzy nauczyciele będą braли w nich udział, za lata szkolne 2021/2022, 2022/2023 oraz 2023/2024 – porzeczano na wymienieniu branż, w jakich w tych latach szkolnych miały się odbyć szkolenia branżowe oraz nauczycieli, którzy mieli w nich uczestniczyć, nie wskazując jednak rodzaju, tematyki i terminu poszczególnych szkoleń. Harmonogram jest dokumentem określającym szczegółowe rozplanowanie poszczególnych czynności w czasie. Stąd brak precyzyjnego określenia który nauczyciel, kiedy i jakie szkolenie w danym roku szkolnym miał odbyć powodował, że przedłożone dokumenty nie stanowiły w swojej istocie harmonogramów szkoleń branżowych.

**Brak wniosków
o dofinansowanie**

Dyrektor Szkoły (w Zespole Szkół im. ks. dra Jana Zwierza w Ropczycach – Technikum Nr 1) wbrew zapisom § 4 rozporządzenia w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe, do dnia 31 października nie składał do organu prowadzącego wniosków o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli, w następnym roku kalendarzowym.

W związku z powyższym Dyrektor wyjaśnił, że nie występuje potrzeba składania do organu prowadzącego wniosków dotyczących dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli. Fundusz na kształcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli jednostka otrzymuje wraz z zatwierdzeniem przez organ nadzórny planu finansowego na dany rok budżetowy. Nauczyciel w formie pisemnej bądź ustnej zwraca się z prośbą o dofinansowanie potrzebnego rodzaju szkolenia, kursu, czy też studiów podyplomowych.

**Nieterminowe
składanie wniosków
o dofinansowanie**

Nieterminowe złożenie przez Dyrektora Zespołu Szkół Zawodowych nr 3 w Starachowicach wniosku o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli w 2019 r.

Zgodnie z § 4 rozporządzenia w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe, dyrektor szkoły powinien najpóźniej do dnia 31 października danego roku złożyć do organu prowadzącego wnioski o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli w następnym roku kalendarzowym.

Wniosek w 2019 r., o którym mowa w ww. rozporządzeniu, został złożony w dniu 7 listopada 2019 r. w Starostwie, tj. siedem dni po wymaganym terminie, ówczesny Dyrektor ZSZ wyjaśnił: (...) *nie pamiętam przyczyn złożenia wniosku po wymaganym terminie. Być może wniosek był modyfikowany w trakcie, a pierwotny był złożony terminowo. Przyczyną mógł też być fakt, że często wyjeżdżamy z młodzieżą poza granice kraju. Pragnę też podkreślić, że z pewnością gdyby termin nie był dotrzymany, zareagowałiby pracownicy Starostwa.*

W związku z tym, że liczba dni, o które przekroczone termin była niewielka, a przekroczenie to miało charakter incydentalny NIK odstąpiła od formułowania wniosku pokontrolnego.

Również w przypadku Branżowej Szkoły I stopnia (Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nysie) Dyrektor złożył do organu prowadzącego pięć wniosków o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli z opóźnieniem wynoszącym od 12 do 78 dni. Wnioski o dofinansowanie doskonalenia zawodowego zostały złożone w poszczególnych latach (odpowiednio): na 2021 r. - 12 listopada 2020 r., na 2022 r. - 25 listopada 2021 r. i 17 stycznia 2022 r. oraz na 2023 r. - 15 i 29 listopada 2022 r.

Podobna sytuacja wystąpiła w Zespole Szkół nr 3 we Wrocławiu (Technikum nr 16 im. Czesława Miłosza), gdzie wniosek o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli w 2020 r. został złożony do organu prowadzącego 9 grudnia 2019 r., tj. 39 dni po terminie przypadającym na 31 października 2019 r. Dyrektor w złożonych wyjaśnieniach wskazał, że nie posiada wiedzy dlaczego wniosek o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli w 2020 r. został złożony do organu prowadzącego po terminie.

5.2.3. SPEŁNIANIE WARUNKÓW W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA I HIGIENY

W okresie objętym kontrolą w skontrolowanych szkołach dyrektorzy podejmowali działania w celu zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu, niemniej jednak wystąpiło szereg nieprawidłowości w tym obszarze, m.in.:

- przekroczenie pięcioletniego terminu przeprowadzenia kontroli obiektu budowlanego;
- brak wpisów w książce obiektu budowlanego;
- niepodpisanie lub nieprzekazanie protokołów z kontroli obiektów;
- nierealizowanie zaleceń po przeglądach obiektów;
- brak zabezpieczeń na poręczach schodów oraz apteczek pierwszej pomocy;
- niezabezpieczone szlaki komunikacyjne;
- nieogrodzony teren szkoły;
- szkolenia z BHP realizowane z opóźnieniem.

Przekroczenie pięcioletniego terminu przeprowadzenia kontroli obiektu budowlanego

W Zespole Szkół im. ks. dra Jana Zwierza w Ropczycach – Technikum Nr 1 doszło do przekroczenia pięcioletniego terminu przeprowadzania kontroli obiektu budowlanego wskazanego w art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo budowlane. Zgodnie z powyższym przepisem obiekty budowlane winny być w czasie ich użytkowania poddawane przez właściciela lub zarządcę kontroli, okresowej, co najmniej raz na 5 lat, polegającej na sprawdzeniu przede wszystkim stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego, estetyki obiektu budowlanego oraz jego otoczenia. W 2023 r. pięcioletnia kontrola została przeprowadzona w dniu 18 maja 2023 r., podczas gdy poprzednia kontrola została przeprowadzona w dniu 28 lutego 2018 r.

W wyjaśnieniu na powyższą okoliczność Dyrektor podał, że w związku z faktem, iż okres od lutego oraz całej wiosny był obfity w opady atmosferyczne oraz wiatr, podjęto decyzję o przeprowadzaniu kontroli w możliwie dogodnym i bezpiecznym terminie. Dlatego też weryfikacja pokrycia dachowego, rynien, okuć dachowych, pasów rynnowych, elementów zawieszonych wysoko mogła odbyć się dopiero w okresie bezdeszczowym. Część wewnętrzna budynku została sprawdzona w porze zimowej przed upływem terminu, niemniej jednak dokończenie przeglądu nastąpiło w maju.

Brak wpisów w książce obiektu budowlanego

W książce obiektu budowlanego prowadzonej dla budynku Zespołu Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich im. Kazimierza Andrzeja Jaworskiego w Chełmie brak było wpisów (za lata 2021-2023), o których mowa w art. 60a pkt

Niepodpisanie protokołów z kontroli obiektów	<p>3-6 Prawa budowlanego¹⁶⁵. Brakujące wpisy zostały uzupełnione w trakcie kontroli NIK.</p> <p>Protokoły z kontroli obiektów należących do Technikum nr 16 im. Czesława Miłosza (w Zespole Szkół nr 3 we Wrocławiu) pod względem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z tych obiektów sporządzone odpowiednio: 31 sierpnia 2020 r., 15 stycznia 2021 r., 31 sierpnia 2021 r., 11 lutego 2022 r., 31 sierpnia 2022 r., 24 lutego 2023 r. i 31 sierpnia 2023 r., nie zostały podpisane przez wszystkie osoby biorące udział w kontroli obiektu, tj. członków Komisji wskazanych w ww. protokołach, z wyjątkiem Dyrektora. Powyższe było niezgodne z § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny.</p> <p>Dyrektor wyjaśnił, że braki podpisów członków komisji na protokołach wynikają z oczywistej omyłki. Jednocześnie wskazał, że braki te zostały uzupełnione oraz przedłożył na potrzeby kontroli uzupełnione protokoły.</p>
Nieprzekazanie protokołów z kontroli obiektów	<p>W Zespole Szkół Technicznych i Branżowych im. Stanisława Staszica „Handlówka” w Jeleniej Górze nie przekazano do organu prowadzącego kopii protokołów z przeprowadzonych w latach 2020, 2022 i 2023 kontroli zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do Szkoły.</p> <p>Było to niezgodne z § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny, w myśl którego kopię protokołu takiej kontroli dyrektor przekazuje organowi prowadzącemu.</p> <p>Dyrektor wyjaśniła, że wynikało to z przeoczenia. W toku kontroli NIK zaległe protokoły za lata 2020, 2022 i 2023 r. zostały przekazane do organu prowadzącego.</p>
Nierealizowanie zaleceń po przeglądach obiektów	<p>Dyrektor Zespołu Szkół Zawodowych im. Romualda Mielczarskiego w Katowicach (Technikum nr 13) nie podjął działań mających na celu wymianę nawierzchni dróg i chodników na terenie Szkoły oraz umieszczenie informacji o nośności regałów w magazynie nr 34 i sali nr 5, podczas gdy w zaleceniach, po przeprowadzonych w latach 2019-2023 przeglądach obiektów należących do Szkoły pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z tych obiektów przez uczniów, wskazywano na potrzebę podjęcia takich działań. W niektórych miejscach na nawierzchni dróg i chodników występowały bowiem nierówności oraz płytkie ubytki. Z kolei wykorzystywane w magazynie nr 34 i w sali nr 5 regały wymagały oznaczenia ich nośności w celu ich bezpiecznego użytkowania. Naruszono zatem § 2 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, zgodnie z którym dyrektor zapewnia m.in. bezpieczne i higieniczne warunki pobytu w szkole, a także § 7 ust. 2 pkt 2 tego rozporządzenia, stanowiący m.in., iż na terenie szkoły zapewnia się równą nawierzchnię dróg i przejść.</p> <p>Dyrektor wyjaśnił: W zakresie wymiany nawierzchni dróg i chodników nie poczyniłem starań o środki, gdyż priorytetem w mojej ocenie był remont boiska. Dodał, że brak informacji o nośności regałów zostanie uzupełniony w najbliższym czasie.</p> <p>NIK zwraca uwagę, że Dyrektor Szkoły winien podejmować działania w celu spełnienia wszystkich wymogów określonych w rozporządzeniu w sprawie bezpieczeństwa i higieny, a nie tylko tych, które w jego ocenie są priorytetowe.</p> <p>Również w Zespole Szkół Ekonomicznych w Kielcach (Technikum nr 5) nie realizowano na bieżąco zaleceń pokontrolnych wydanych w następstwie przeprowadzonych kontroli obiektów Szkoły, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2 Prawa budowlanego. ZSE nie wykonał dotychczas czterech spośród</p>

¹⁶⁵ Roboty budowlane związane z obiektem budowlanym; kontrole, o których mowa w art. 62 ust. 1 wymienionej ustawy; ekspertyzy i opinie techniczne dotyczące obiektu budowlanego oraz imion i nazwisk osób, przez które zostały sporządzone, a także przeglądy techniczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 275).

siedmiu zaleceń pokontrolnych wydanych w następstwie kontroli przeprowadzonej w 2019 r. Niewykonanie żadnego z tych zaleceń stwierdzono też w kontroli w 2021 r. Obowiązek realizacji zaleceń z poprzednich kontroli był każdorazowo wskazywany w protokołach z przeprowadzonych kontroli.

Dyrektor ZSE wyjaśniła, że zalecania nie dotyczyły zagrożenia bezpieczeństwa osób przebywających w Szkole, niemniej niezwłocznie dokonane zostanie oszacowanie kosztu wykonania poszczególnych prac i podjęte będą działania w celu realizacji zaleceń pokontrolnych.

**Nierówności i ubytki
w nawierzchni terenu**

Również na parkingu szkolnym Technikum Budowlano-Geodezyjnego w Lublinie (w Państwowych Szkołach Budownictwa i Geodezji - PSBiG), będącym jednocześnie przejściem do wejścia głównego Szkoły, stwierdzono nierówności i ubytki w nawierzchni terenu, co było niezgodne z § 7 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, zgodnie z którym na terenie Szkoły zapewnia się równą nawierzchnię dróg, przejść i boisk.

Dyrektor wyjaśniła, że teren, na którym znajdują się ubytki – to wspólne działki PSBiG oraz Zespołu Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego. Przez środek nierówności terenu przebiega linia graniczna między działkami obu szkół, co stanowi pewne utrudnienie podczas wykonywania prac remontowych. Nierówności są skutkiem osiadania gruntów. Niestabilność gruntu powoduje powstawanie ubytków zwłaszcza w okresie jesiennym i wiosennym. Pierwotną przyczyną powstałych nierówności była awaria kanalizacji. W toku kontroli NIK wyrównano kruszywem ww. nierówności terenu PSBiG.

**Brak zabezpieczeń na
poręczach schodów
oraz apteczek
pierwszej pomocy**

W Zespole Szkół Zawodowych nr 3 w Starachowicach (Szkoła Branżowa I i II stopnia), w budynku przy ul. Szkolnej 10 nie było zabezpieczeń na poręczach schodów oraz apteczek pierwszej pomocy.

Zgodnie z § 16 ust. 1 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, schody wyposaża się w balustrady z poręczami zabezpieczonymi przed ewentualnym zsuwaniem się po nich. Stosownie do § 20 ww. rozporządzenia, pomieszczenia szkoły i placówki, w szczególności m.in. pokój nauczycielski, pracownie, pokój nauczycieli wychowania fizycznego wyposaża się w apteczki zaopatrzone w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy i instrukcję o zasadach udzielania tej pomocy.

Poręcze schodów nie były w żaden sposób zabezpieczone przed ewentualnym zsuwaniem się po nich. W ciągach komunikacyjnych, dwóch pokojach nauczycieli WF, pokoju nauczycielskim, pracowni fryzjerskiej, pracowni rysunku technicznego, pracowni pojazdów samochodowych brak było apteczek pierwszej pomocy wraz z instrukcjami jej udzielania. Powyższe stanowiło naruszenie odpowiednio § 16 ust.1 § 20 ww. rozporządzenia.

Dyrektor wyjaśniła: *W szkole została przeprowadzona termomodernizacja, która trwa na hali sportowej, tym samym przeoczono zawieszenie apteczek pierwszej pomocy wraz z instrukcją jej udzielania.(...) Poręcze zostały wymienione na nowe w trakcie trwania termomodernizacji, zostały zaprojektowane, odebrane przez nadzór budowlany i wszystkie służby sprawujące bezpieczeństwo w dopuszczeniu do użytku budynku. Nie dokonano w tym zakresie uchybień, co sugeruje prawidłowość w tym zakresie.*

Nieprawidłowość dotycząca braku apteczek pierwszej pomocy wraz z instrukcjami jej udzielania usunięto w trakcie kontroli.

Podobna sytuacja wystąpiła w Zespole Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie, gdzie pracownie elektrotechniki i elektroniki samochodowej, obsługi pojazdów samochodowych oraz podwozi i nadwozi nie były wyposażone w apteczki pierwszej pomocy. Ponadto schody nie były wyposażone w balustrady z poręczami zabezpieczającymi przed ewentualnym zsuwaniem się po nich, a otwarta przestrzeń pomiędzy biegami schodów nie była zabezpieczona.

Brak możliwości zamknięcia kabin od wewnątrz

W drzwiach łazienkowych kabin ustępowych pomieszczeń sanitarno-higienicznych poddanych oględzinom (łazienki na I, II i III piętrze w części geodezyjnej budynku) Technikum Budowlano-Geodezyjnego w Lublinie (w Państwowych Szkołach Budownictwa i Geodezji) brak było zasuwek w zamkach wewnętrznych umożliwiających zamknięcie drzwi od wewnątrz, przez co nie zapewniono warunków intymności uczniom korzystającym z kabin.

Dyrektor wyjaśniła, że w drzwiach łazienkowych zamontowane zostały zamki wewnętrzne w postaci klamek bez możliwości zamykania ich na klucz. Jest to związane z troską o bezpieczeństwo uczniów w przypadku ich ewentualnego złego samopoczucia lub zasłabnięcia. Dotychczasowe kontrole nie kwestionowały takiego zamknięcia. Jednakże na podstawie przepisów od § 76 do § 89 rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych oraz rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach w celu zapewnienia intymności dla korzystających z kabin – w szkole zamontowano w trakcie kontroli NIK we wszystkich kabinach zasuwki łazienkowe umożliwiające w razie potrzeby szybkie otwarcie drzwi od zewnątrz.

Brak osłon grzejników

Ponadto w pomieszczeniach sanitarno-higienicznych na I i II piętrze części geodezyjnej, w pracowni nr 21 oraz na korytarzach w części geodezyjnej budynku Technikum Budowlano-Geodezyjnego w Lublinie (w Państwowych Szkołach Budownictwa i Geodezji) stwierdzono brak górnych osłon łącznie 28 grzejników płytowych, co nie spełniało wymogów zabezpieczenia określonego w § 302 ust. 3 rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, narażając na bezpośredni kontakt z elementem grzejnym i ostrymi krawędziami blachy konwektora.

Dyrektor wyjaśniła, że „(...) Większość z 28 brakujących osłon jest obecnie w stanie naprawy przez konserwatora. Szkoła poczyniła starania o zamówienie części osłon bezpośrednio w firmie produkującej dany typ grzejników. W trakcie kontroli NIK część osłon została zamontowana.”

Podobna nieprawidłowość wystąpiła w Zespole Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich im. Kazimierza Andrzeja Jaworskiego w Chełmie (Szkoła branżowa I i II stopnia) gdzie grzejniki centralnego ogrzewania na korytarzu I piętra i parteru oraz w pracowni hotelarskiej nie zostały zabezpieczone w sposób określony w § 302 ust. 3 ww. rozporządzenia Ministra Infrastruktury.

Dyrektor ww. Zespołu Szkół wyjaśniła, że osłony z grzejników zostały zdjęte podczas remontu, a po jego zakończeniu, część z nich nie nadawała się do użytku. Poinformowała, że osłony będą sukcesywnie zakładane na grzejniki w miarę pozyskiwania środków finansowych.

Niezabezpieczone szlaki komunikacyjne

Szlak komunikacyjny – główne wyjście z budynku Szkoły (w Zespole Szkół im. ks. dra Jana Zwierza w Ropczycach – Technikum Nr 1) – nie był zabezpieczony w sposób uniemożliwiający bezpośrednie wejście na jezdnię (brak barierek lub innych zabezpieczeń uniemożliwiających wtargnięcie na jezdnię).

Zgodnie z § 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach szlaki komunikacyjne wychodzące poza teren szkoły i placówki zabezpiecza się w sposób uniemożliwiający bezpośrednie wyjście na jezdnię.

Dyrektor wyjaśnił, że *zarówno chodnik, przynależący do niego pas zieleni i granicząca z nim droga jest własnością Gminy Ropczyce i w związku z tym dyrekcja szkoły nie może sama podejmować decyzji oraz wykonywać żadnych prac w tym obszarze, a ponadto chodnik oddzielający go od drogi oraz pas zieleni pomiędzy bramką wejściową przy wejściu głównym do budynku szkoły uniemożliwia bezpośrednie wejście na ulicę.*

Również w Zespole Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie główny szlak komunikacyjny, wychodzący poza teren Szkoły od strony zachodniej prowadził bezpośrednio na ścieżkę rowerową, za którą znajdowała się zatoczka przystanku autobusowego i jezdnia. Ogrodzenie w tym

miejscu nie posiadało zamykanej furtki, szlabanu czy barierki ograniczających wyjście.

Nieogrodzony teren szkoły

Teren Zespołu Szkół – Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej im. Mikołaja Kopernika w Rawie Mazowieckiej (Szkoła Branżowa I i II stopnia) nie był w pełni ogrodzony, tj.: na odcinku pięciu metrów przy garażu i południowo-zachodnim narożniku działki Szkoły oraz dwóch metrów przy schodach przylegających do budynku garażu. Stanowiło to naruszenie § 7 ust 1 Rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny.

Dyrektor Szkoły w wyjaśnieniach wskazał, że wynikało to z aktów wandalizmu. (...) *Szkoła była wielokrotnie okradana przez osoby poszukujące „metalu”. Rozbudowany system monitoringu ograniczył to zjawisko, ale czasami dochodzi na terenie szkoły do drobnych kradzieży. Tak było również w przypadku stwierdzonego podczas kontroli braku fragmentu ogrodzenia wykonanego ze stalowej siatki. Po stwierdzeniu braku fragmentu ogrodzeń, pracownicy szkoły uzupełnili braki w ogrodzeniu. Obecnie konserwator co tydzień dokonuje obchodu ogrodzenia szkoły i sprawdza stan ogrodzenia.*

Do czasu zakończenia kontroli NIK, ww. brakujące elementy ogrodzenia zostały przez Szkołę uzupełnione.

Również w przypadku Technikum Budowlano-Geodezyjnego w Lublinie (w Państwowych Szkołach Budownictwa i Geodezji) nie ogrodzono terenu szkoły, co było niezgodne z § 7 ust. 1 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny.

Dyrektor wyjaśniła m.in. , że budynek PSBiG znajduje się w centrum miasta oraz stanowi kompleks z budynkiem Zespołu Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego. Każde z wyjść z budynku jest oddalone od ciągów komunikacyjnych ulicy o kilkanaście metrów. Dokładne i szczelne ogrodzenie wszystkich działek Szkoły nie jest możliwe ze względu na specyfikę usytuowania i funkcjonowania Szkoły, bowiem teren wewnętrzny Szkoły stanowią działki należące do dwóch szkół połączonych na stałe budynkami PSBiG i Zespołu Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego. Odgrozienie wspólnego terenu jest niemożliwe ze względów organizacyjnych (tj. dojście do wspólnie wykorzystywanych boisk „Orlik”, dojście młodzieży do warsztatów szkolnych, wspólnych miejsc postojowych aut dla pracowników obu szkół). Zamontowanie stałych ogrodzeń byłoby dużym utrudnieniem dla funkcjonowania obu szkół, zaś miejsca parkingowe byłyby przy wydzielonych oddzielnie dla szkół działkach niemożliwe do wykorzystania ze względu na ich małą powierzchnię. Dyrektor nadmieniła, że powstające na bazie PSBiG Branżowe Centrum Umiejętności (BCU), którego budowa rusza w listopadzie 2023 r. spowoduje zmianę wewnętrznych ciągów komunikacyjnych na działkach Szkoły. W wyniku rozbudowy BCU niezbędna będzie również zmiana ogrodzenia terenu Szkoły. Z tego powodu od pewnego czasu Szkoła nie wykonuje żadnych działań przy ogrodzeniu zewnętrznym.

Podobna sytuacja wystąpiła także w przypadku terenu Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Gzowskiego w Opolu – Publiczne Technikum nr 1, który nie był w pełni ogrodzony, pomimo tego, że zgodnie z § 7 ust. 1 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny teren szkoły ograda się. Teren Szkoły nie był ogrodzony od strony zachodniej i południowej, tj. – od strony ulicy Hallera oraz od strony Zespołu Szkół Zawodowych nr 4 im. Koraszewskiego. Od strony północnej – w stronę ulicy Koszyka – ogrodzenie nie było pełne – istniało przejście przez teren Szkoły.

Dyrektor Szkoły wyjaśnił m.in. , że *Szkoła właściwie od początku istnienia nie była do końca ogrodzona. Wiąże się to z tym, że do czerwca tego roku, do Szkoły należało boisko pełnowymiarowe do piłki nożnej. Z boiska korzystała młodzież i mieszkańcy miasta Opola. Odbywały się treningi rozgrywki między drużynami. 5 lat temu boisko zostało przebudowane w ramach budżetu obywatelskiego. Zostało utwardzone, położono sztuczną trawę i przystosowano je do gry w piłkę nożną i football amerykański. Ostatnio doprowadzono oświetlenie. Naczelnik*

Szkolenia z BHP realizowane z opóźnieniem

Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Opola wskazał też, że *przeprowadzone przeglądy stanu technicznego obiektu zlecane zewnętrznym podmiotom nie kwestionowały braku ogrodzenia szkoły, jak również nie sugerowały, że takie ogrodzenie powinno być i należy je wykonać.*

W przypadku dwóch nauczycieli zatrudnionych w Technikum Budowlano-Geodezyjnym w Lublinie (w Państwowych Szkołach Budownictwa i Geodezji) pierwsze szkolenie okresowe BHP zostało ukończony po terminie określonym w § 15 ust. 4 rozporządzenia MGIP w sprawie szkolenia BHP, tj. odpowiednio 605 i 635 dni po zawarciu umów o pracę w dniu 1 września 2019 r.

Dyrektor wyjaśniła, że obaj pracownicy mieli zaplanowane szkolenia okresowe BHP na wiosnę 2020 r. Niestety wybuch pandemii COVID-19 uniemożliwił realizację tego obowiązku w okresie do 31 sierpnia 2020 r. Z powodu ograniczeń pandemicznych nauczyciele prowadzili zajęcia dydaktyczne w trybie zdalnym. Nauczyciele ukończyli szkolenia BHP w najszybszym możliwym terminie, bezpiecznym dla zdrowia i życia pracowników.

NIK zauważa, że formy prowadzenia okresowych szkoleń BHP dawały możliwość udziału w nim z zachowaniem zasad bezpieczeństwa dla zdrowia i życia pracowników.

5.2.4. WARUNKI LOKALOWE I BAZA SZKOLNA

W okresie objętym kontrolą skontrolowane szkoły posiadały warunki lokalowe i wyposażenie umożliwiające realizację programu kształcenia w zawodzie, jednakże w przypadku trzech skontrolowanych szkół pracownie nie były w pełni wyposażone w zakresie niezbędnym do realizacji kształcenia.

Niepełne wyposażenie pracowni

W Zespole Szkół Zawodowych nr 3 w Starachowicach pracownie: fryzjerska, rysunku technicznego oraz pojazdów samochodowych nie były w pełni wyposażone:

1. pracownia fryzjerska nie była wyposażona w promiennik, podwłóśnik gumowy lub skórzany, hoker, saunę fryzjerską, mikroskop, urządzenia diagnostyczno-pomiarowe – mikrokamerę, atlas lub wzornik chorób włosów i skóry głowy;
2. pracownia rysunku technicznego nie była wyposażona w program do wspomagania projektowania i wykonywania rysunków technicznych CAD (Computer Aided Design);
3. pracownia pojazdów samochodowych nie była wyposażona w oprogramowanie do diagnostyki pojazdów samochodowych.

Zgodnie z § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, podstawy programowe kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego przyporządkowanych do branży fryzjersko-kosmetycznej określono w załączniku nr 9, a dla branży motoryzacyjnej w załączniku nr 17 do tego rozporządzenia. W powyższych załącznikach określono wyposażenie pracowni niezbędne do realizacji kształcenia.

Dyrektor wyjaśniła, że *pracownia fryzjerska nie została wyposażona w promiennik, ponieważ jest to sprzęt drogi, a można go zastąpić suszarką hełmową, która stanowi wyposażenie pracowni. Podwłóśnik gumowy lub skórzany nie został zakupiony do pracowni. Nauczyciel przedmiotów zawodowych grupy fryzjerskiej stwierdził, iż jest to zbędne, ponieważ uczniowie muszą się nauczyć wizualnie linii symetrycznych w stryżeniu pod kątem 0o oraz nabyć wprawy w delikatności stryżenia włosów techniką palcowania tuż przy plecach klienta, aby nie przeciąć materiału peleryny fryzjerskiej i nie naruszyć ciągłości tkanek klienta na plecach. Na podwłóśniku wyznaczone są linie do stryżenia (proste, wklęsłe i wypukłe), co ułatwia stryżenie w początkowych etapach, ale nie wyrabia*

wyobraźni która jest niezbędna w pracy fryzjera. Hoker jest elementem dodatkowym, który używany jest przy niektórych etapach strzyżenia – w tylnych partiach głowy pod kątem 0o oraz podczas wykonywania balejażu lub pasemek na folii na potylicy. Brak hokera nie ma wpływu na naukę zawodu, dodatkowo zabiera przestrzeń pracowni fryzjerskiej. Sauna fryzjerska jest zastąpiona również suszarką hełmową, która wówczas pracuje na niższej temperaturze i przy dodatkowych środkach pielęgnacji włosów spełnia funkcję. Ponadto sauna fryzjerska generuje dodatkowe koszty. Mikroskop i urządzenie diagnostyczne – pomiarowe – mikrokamera nie zostały zakupione do pracowni ze względu na koszty. Ponadto w podstawie programowej tematyka badania kondycji włosa i skóry realizowana jest w niewielkiej ilości godzin. Uczniowie mają z tym sprzętem do czynienia podczas zajęć praktycznych w zakładach fryzjerskich w BS1. Atlas lub wzornik włosów i skóry głowy jest dostępny na stronach internetowych, z których korzystają uczniowie podczas zajęć dydaktycznych. Do roku szkolnego 2021/2022 uczniowie korzystali z oprogramowania wspomagającego projektowanie typu CAD w Centrum Kształcenia Zawodowego (będącego wówczas oddzielną placówką). Obecnie w szkole przeprowadzona jest procedura pozyskania licencji edukacyjnej na oprogramowanie Auto CAD, które będzie docelowo zainstalowane na komputerach modernizowanej obecnie w tym celu pracowni zlokalizowanej w sali oznaczonej numerem 110. W pracowni pojazdów samochodowych nie ma zainstalowanych programów do diagnostyki pojazdów. Uczniowie korzystają z wyżej wymienionych urządzeń w trakcie realizacji zajęć praktycznych, gdzie istnieje możliwość rzeczywistego diagnozowania pojazdów samochodowych.

Również w szkolnej pracowni weterynaryjnej oraz pracowni architektury krajobrazu Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Gzowskiego w Opolu – Publiczne Technikum nr 1 nie zapewniono pełnego wyposażenia wymaganego przepisami rozporządzenia w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach (odpowiednio załącznik nr 24 i 19). Zgodnie z ww. załącznikami – *Warunki realizacji kształcenia w zawodzie* - szkoła prowadząca kształcenie zapewnia pomieszczenia dydaktyczne z wyposażeniem odpowiadającym technologii i technice stosowanej w zawodzie, aby zapewnić osiągnięcie wszystkich efektów kształcenia określonych w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego oraz umożliwić przygotowanie absolwenta do wykonywania zadań zawodowych. W pracowniach brakowało:

- w pracowni weterynaryjnej: poskromu (klatki poskromowej); zestawu do pielęgnacji uszu i zębów psów oraz kotów; luksomierza; sonometru; czytnika mikrochipów; lampy bezcieniowej; apteczki weterynaryjnej; urządzenia do sterylizacji; cewników urologicznych; kleszczyków hemostatycznych; sprzętu, narzędzi i materiałów do inseminacji bydła i świń; sprzętu i narzędzi do diagnozowania ciąży; sprzętu i narzędzi do udzielania pomocy porodowej; sprzętu i narzędzi do wykonywania zabiegów specjalnych; telewizora; zestawu do pielęgnacji skóry bydła i koni; zestawu narzędzi do korekcji racic i kopyt; dekornizatora; suszarki do szkła laboratoryjnego; barwników do preparatów; zestawu do badania mięsa; analizatorów – hematologicznego, biochemicznego, do moczu;
- w pracowni projektowania architektury krajobrazu – tablicy interaktywnej oraz stołów do projektowania (jeden stół dla dwóch uczniów).

Dyrektor Szkoły wyjaśnił m.in., że *zawód technik weterynarii wymaga ciągłego doposażania. W zawodzie tym występują duże braki w pomocach naukowych. Wiąże się to przede wszystkim z tym, że sprzęt weterynaryjny jest drogi. Zawód technik weterynarii jest w Szkole dość nowym zawodem (2016 r.) i wymaga jeszcze ciągłego doposażenia. Natomiast na bieżąco, po konsultacjach z nauczycielami, staramy się uzupełniać doposażenie pracowni.*

Ponadto wskazał, że: *W pracowni architektury krajobrazu brak tablicy interaktywnej związany jest z tym, że nauczyciele wolą pracować z wykorzystaniem rzutników multimedialnych, niż tablic interaktywnych. Taka tablica znajduje się w pracowni architektonicznej i jest bardzo słabo*

wykorzystywana. Ze względu na warunki lokalowe profesjonalny stół do projektowania znajduje się w sali informatycznej, gdzie dość często odbywają się zajęcia projektowania z wykorzystaniem komputerów i stołu.

Według stanu na 2 listopada 2023 r. również Technikum nr 16 im. Czesława Miłosza (w Zespole Szkół nr 3 we Wrocławiu) nie dysponowało pełnym wyposażeniem pracowni i warsztatów, zgodnie z wymogami załącznika nr 19 do rozporządzenia w sprawie podstaw programowych dla kierunku technik architektury krajobrazu (314202).

Dyrektor wyjaśnił, że brakujące sprzęty należą do najdroższego wyposażenia. Zawód technik architektury krajobrazu jest nauczany w Technikum dopiero od roku szkolnego 2019/2020. Od tego czasu Szkoła corocznie sukcesywnie zwiększa bazę dydaktyczną, między innymi w zakresie tego kierunku, w miarę swoich możliwości finansowych. Szkoła planuje zakupić ploter oraz mikrociągnik ogrodniczy z wymiennym osprzętem

5.3. REALIZACJA PROCESU KSZTAŁCENIA W SZKOŁACH ZAWODOWYCH

**Szkoły pomimo
nieprawidłowości
realizowały proces
kształcenia zgodnie
z przepisami**

W latach 2019-2023 objęte badaniem szkoły pomimo stwierdzonych nieprawidłowości realizowały proces kształcenia zawodowego zgodnie z obowiązującymi przepisami. Programy nauczania – poza dwoma przypadkami – dopuszczano do stosowania zgodnie z wymogami ustawy o systemie oświaty. Oferta kształcenia w tych szkołach uwzględniała krajowy i wojewódzki rynek pracy. W większości skontrolowanych szkół zachowano odpowiedni wymiar godzin niezbędny do osiągnięcia efektów kształcenia zawodowego określony w ramowych planach nauczania i podstawie programowej. Nieprawidłowości dotyczące zachowania wymaganej minimalnej liczby godzin wystąpiły w przypadku dwóch szkół. Ponadto w dwóch szkołach nie opracowano programów doradztwa zawodowego, a w jednej szkole programy doradztwa zawodowego nie zawierały wymaganych elementów. Ponadto uczniom nie stworzono możliwości nabycia dodatkowych uprawnień lub umiejętności zawodowych w jednej ze skontrolowanych szkół.

NIK zwraca również uwagę, że w ramach realizowanego przez szkoły procesu kształcenia wystąpiły liczne nieprawidłowości w organizacji praktycznej nauki zawodu.

5.3.1. OFERTA KSZTAŁCENIA I SZKOLNE PROGRAMY NAUCZANIA

W okresie objętym kontrolą w skontrolowanych szkołach dopuszczano do stosowania programy nauczania zawodów zgodnie z wymogami ustawy o systemie oświaty. Wyjątek stanowiły dwie szkoły, w których dopuszczono do stosowania programy nauczania czterech zawodów bez uzyskania opinii rady pedagogicznej, co było niezgodne z art. 22a ust. 6 ustawy o systemie oświaty. W procesie rekrutacji w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Warszawie, ul. Księcia Janusza 45/47 w odniesieniu do szkoły branżowej I stopnia przyjmowano uczniów (młodocianych) bez zawartej umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego. Oferta kształcenia w szkołach uwzględniała krajowy i wojewódzki rynek pracy.

**Brak opinii rady
pedagogicznej do
programu nauczania**

Dyrektor Zespołu Szkół Techniczno-Zawodowych w Piekarach Śląskich dopuścił do stosowania w roku szkolnym 2022/2023 z dniem 13 września 2022 r. program nauczania zawodu technik handlowiec w Szkole Branżowej II stopnia bez uzyskania opinii rady pedagogicznej tej szkoły, czym naruszył art. 22a ust. 6 ustawy o systemie oświaty.

Dyrektor wyjaśnił, że w Szkole Branżowej II stopnia kształcono w zawodzie technik handlowiec od roku szkolnego 2022/2023, a program nauczania dla tego zawodu został przygotowany przez zespół nauczycieli przedmiotów zawodowych posiadających kwalifikacje w ww. kierunku, otrzymał numer w szkolnym zestawie i został dopuszczony do użytku szkolnego, jednak przez

niedopatrzenie nie został zaopiniowany przez radę pedagogiczną Szkoły Branżowej II stopnia podczas konferencji w dniu 13 września 2022 r., kiedy to aktualizowane były programy nauczania.

W dniu 8 listopada 2023 r. (w toku kontroli NIK) rada pedagogiczna Szkoły Branżowej II stopnia pozytywnie zaopiniowała program nauczania zawodu technik handlowiec¹⁶⁶.

Również w Technikum nr 16 im. Czesława Miłosza (w Zespole Szkół nr 3 we Wrocławiu) programy nauczania, obowiązujące w roku szkolnym 2022/2023, dla zawodów technik hotelarstwa (422402), technik organizacji turystyki (422104) oraz technik architektury krajobrazu (314202), nie zostały zaopiniowane przez Radę Pedagogiczną. Było to niezgodne z art. 22a ust. 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

W uchwale Rady Pedagogicznej Technikum nr 16 z dnia 20 czerwca 2022 r. nr T26/2021/2022 w sprawie zaopiniowania Szkolnego Zestawu Programów Nauczania w roku szkolnym 2022/2023, zamiast ww. programów nauczania, dopuszczonych przez Dyrektora do użytku, pozytywnie zaopiniowano dokumenty przygotowane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, stanowiące podstawę do ich opracowania.

Dyrektor wyjaśnił, że opisany powyżej system zatwierdzania programów nauczania funkcjonował w Szkole od 2019 r. Programy nauczania, opracowane przez ORE, były programami obowiązującymi w Technikum. Rada Pedagogiczna zatwierdzała ww. programy dla poszczególnych kierunków. Następnie w obrębie tych programów zespoły przedmiotowe modyfikowały podział ich treści na poszczególne przedmioty, nie ingerując w ich merytorykę. Kolejno Dyrektor zatwierdzał wszystkie tak zmodyfikowane programy.

W ocenie NIK działanie wskazane przez Dyrektora Szkoły nie wypełniało obowiązku wynikającego z wyżej wskazanego przepisu prawa w tym zakresie.

**Uczniowie
(młodociani) bez
umów o pracę w celu
przygotowania
zawodowego**

W roku szkolnym 2021/2022 przyjęto do klasy I szkoły branżowej I stopnia uczniów (młodocianych) – Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Warszawie, ul. Księcia Janusza 45/47¹⁶⁷ – nie posiadających zawartych umów o pracę w celu przygotowania zawodowego, pomimo iż zgodnie z art. 130 ust. 7a Prawo oświatowe do klasy I publicznej branżowej szkoły I stopnia młodocianych pracowników przyjmuje się na podstawie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej i umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego odbywanego w formie nauki zawodu. W konsekwencji, według stanu na 29 marca 2022 r., dziewięciu uczniów szkoły nie posiadało zawartej umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego.

Dyrektor Centrum wyjaśnił, iż system rekrutacji prowadzony przez Biuro Edukacji nie uwzględnia dodatkowych dokumentów, takich jak umowa o pracę, tym samym nie dając możliwości odrzucenia kandydata nieposiadającego takiej umowy. Natomiast kandydat zarejestrowany w systemie elektronicznym rekrutacji i spełniający inne wymagania rekrutacyjne musi być przyjęty do szkoły (obowiązek nauki do 18 roku życia). Szkoła wraz z rodzicami i Ochotniczymi Hufcami Pracy (OHP) stara się znaleźć pracodawców chętnych do przyjęcia ucznia.

Zdaniem NIK, ostateczna weryfikacja dokumentów złożonych przez uczniów na etapie rekrutacji do szkoły należy do komisji rekrutacyjnej powołanej przez Dyrektora.

5.3.2. REALIZOWANY WYMIAR GODZIN

W okresie objętym kontrolą w większości skontrolowanych szkół zachowano odpowiedni wymiar godzin niezbędny do osiągnięcia efektów kształcenia

¹⁶⁶ Uchwała nr 7/BII/2023/2024.

¹⁶⁷ Ustalenia kontroli Funkcjonowanie szkoły branżowej I i II stopnia (I/22/001).

zawodowego określony w ramowych planach nauczania i podstawie programowej. W przypadku dwóch szkół wystąpiły nieprawidłowości dotyczące zachowania wymaganej minimalnej liczby godzin.

Niższa niż wymagana minimalna liczba godzin w programie nauczania

W programie nauczania dla Szkoły Branżowej I stopnia (w Zespole Szkół Technicznych i Branżowych im. Stanisława Staszica „Handlówka” w Jeleniej Górze) w zawodzie fryzjer, obowiązującym w roku szkolnym 2022/2023, liczba godzin kształcenia, określona w ramach kwalifikacji FRK.01 (Wykonywanie usług fryzjerskich), w poszczególnych efektach kształcenia była niezgodna z minimalną liczbą godzin, określoną w załączniku nr 9 do rozporządzenia w sprawie podstaw programowych¹⁶⁸.

Dyrektor wyjaśniła, że wynikało to z przeoczenia podczas opracowywania programu. W toku kontroli przedłożono poprawiony program nauczania w zawodzie fryzjer, zawierający zgodny z ww. rozporządzeniem, minimalny wymiar godzin.

Brak realizacji minimalnego wymiaru godzin

W Zespole Szkół Licealnych i Technicznych nr 1 (Technikum Mechatroniczne nr 1) nie zrealizowano minimalnej liczby godzin kształcenia zawodowego dla technika programisty dla klasy 1tc w roku szkolnym 2022/2023, w odniesieniu do jednostki INF.03.02. Podstawy informatyki.

Minimalną liczbę godzin kształcenia zawodowego dla technika programisty określono w załączniku nr 28¹⁶⁹ do rozporządzenia w sprawie podstaw programowych.

Zgodnie z ww. przepisami, minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego dla technika programisty w odniesieniu do jednostki INF.03.02. Podstawy informatyki wynosi 30 godzin¹⁷⁰, a w dzienniku klasy 1tc w roku szkolnym 2022/2023 ujęto 27 i 29 godzin (grupa 1 i grupa 2) – tj. odpowiednio o 3 i 1 godzinę mniej do minimalnej liczby godzin.

Dyrektor Szkoły m.in. wyjaśnił, że możliwość realizacji lekcji ograniczał już sam kalendarz¹⁷¹ – poszczególne dni tygodnia rozkładały się z różną częstotliwością, liczba piątków była najmniejsza. Zajęcia przypadające w ten dzień nie mogły odbyć się w zakładanym wymiarze, nawet jeśli żadne z nich nie przepadały z powodu nieobecności nauczyciela czy klasy. Ponadto wskazał, że zajęcia prowadzone przez nauczyciela pełniącego funkcję kierowniczą były obciążone dużym ryzykiem jego nieobecności na zajęciach dydaktycznych ze względu na nieprzewidziane i występujące zadania realizowane poza szkołą związane z jej funkcjonowaniem.

5.3.3. DORADZTWO ZAWODOWE I NABYWANIE DODATKOWYCH UPRAWNIENÍ

¹⁶⁸ W programie nauczania określono, że w ramach poszczególnych efektów kształcenia, tj. FRK.01.1. Bezpieczeństwo i higiena pracy – minimalna liczba godzin wynosiła 26, choć z załącznika nr 9 do rozporządzenia w sprawie podstaw programowych wynikało, że minimalna liczba godzin powinna wynosić 30; FRK.01.3. Wykonywanie zabiegów pielęgnacji włosów i skóry głowy – 50, choć zgodnie z ww. załącznikiem minimalna liczba godzin powinna wynosić 60; FRK.01.4. Nietrwałe odkształcanie włosów i formowanie fryzur – 50, choć zgodnie z ww. załącznikiem minimalna liczba godzin powinna wynosić 120; FRK.01.5. Trwałe odkształcanie włosów – 50, choć zgodnie z ww. załącznikiem minimalna liczba godzin powinna wynosić 120; FRK.01.6. Strzyżenie damskie i męskie włosów oraz formowanie zarostu męskiego – 97, choć zgodnie z ww. załącznikiem minimalna liczba godzin powinna wynosić 240.

¹⁶⁹ „Podstawy programowe kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego przyporządkowanych do branży teleinformatycznej (INF)”.

¹⁷⁰ W „5-letnim Planie nauczania dla zawodu technik programista od 2021/2022” wskazano 34 godziny.

¹⁷¹ Zajęcia te nie odbyły się z powodu: święta lub dnia wolnego od zajęć: 2 września – zajęcia integracyjne klas I, 14 października – święto KEN, 11 listopada, 6 stycznia, 23 stycznia – wycieczka integracyjna, 1 maja, 8 maja – egzaminy maturalne; oddelegowania nauczyciela: 8 października – Mistrzostwa IT w Poznaniu, 21 października – konkurs EXPLORY, 25 listopada – projekt unijny: wizyta w szkole w Finlandii (w ramach projektu unijnego); zwolnienia lekarskiego nauczyciela: 9 oraz 16 grudnia; urlopu nauczyciela: 13 stycznia.

W okresie objętym kontrolą w dwóch skontrolowanych szkołach nie opracowano programów doradztwa zawodowego na lata szkolne 2019/2020 – 2022/2023, a w jednej szkole programy doradztwa zawodowego nie zawierały wymaganych elementów, m.in.: nie dookreślono metod i form realizacji programowanych działań oraz terminów realizacji poszczególnych działań i osób odpowiedzialnych za realizację poszczególnych działań. Ponadto uczniom Technikum Budowlano-Geodezyjne w Lublinie (w Państwowych Szkołach Budownictwa i Geodezji) nie stworzono możliwości nabycia dodatkowych uprawnień lub umiejętności zawodowych.

Brak programu doradztwa zawodowego na lata szkolne 2019/2020 – 2022/2023

W Zespole Szkół Zawodowych im. Romualda Mielczarskiego w Katowicach (Technikum nr 13) nie opracowano programu realizacji doradztwa zawodowego na lata szkolne od 2019/2020 do 2022/2023, podczas gdy wymóg opracowania takiego dokumentu na każdy rok szkolny został określony w § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego. Z kolei dokument na rok szkolny 2023/2024 pn. *Przykładowy program doradztwa zawodowego dla technikum z proponowanymi scenariuszami*, przyjęty przez Radę Pedagogiczną i zatwierdzony przez Dyrektora 31 sierpnia 2023 r., nie zawierał elementów określonych w § 4 ust. 2 ww. rozporządzenia (tematyki działań; oddziałów, których dotyczą działania; terminów, metod i form realizacji działań; podmiotów, z którymi Szkoła miała współpracować przy realizacji działań) ustalonych dla konkretnej szkoły, lecz wskazywał przykładowe elementy programu realizacji doradztwa zawodowego.

Dyrektor wyjaśnił, że zajęcia z doradztwa zawodowego zostały zaplanowane do realizacji w Technikum w klasach piątych, w II półroczu roku szkolnego 2023/2024. Jak dalej wyjaśnił, błędnie interpretując § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego uznano, że dopiero na ww. rok należy sporządzić program realizacji doradztwa zawodowego i zakładano przygotowanie jego pełnej wersji na posiedzenie Rady Pedagogicznej podsumowujące wyniki nauczania za I półrocze roku szkolnego 2023/2024 (w grudniu 2023 r.).

NIK zwraca uwagę, że program realizacji doradztwa zawodowego winien zostać opracowany i zatwierdzony na każdy rok szkolny w terminie do 30 września danego roku.

Również w Zespole Szkół nr 2 im. Jana Długosza w Wieluniu (Technikum) w latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 oraz 2022/2023 nie opracowano programów realizacji doradztwa zawodowego. Dyrektor wyjaśnił, że program doradztwa zawodowego nie został opracowany, ponieważ „doradztwo zawodowe nie było ujęte w ramowych planach nauczania dla technikum po gimnazjum. Na rok szkolny 2023/2024 został w technikum opracowany program doradztwa zawodowego i jest to związane z rocznymi planami nauczania. W ramowych planach nauczania dla Technikum po szkole podstawowej zaplanowano realizację doradztwa zawodowego w klasie piątej, co jest obecnie realizowane dla klas technikum po ośmioletniej szkole podstawowej, którzy rozpoczęli edukację w roku szkolnym 2019/2020.

W Technikum nr 16 im. Czesława Miłosza (w Zespole Szkół nr 3 we Wrocławiu) Program doradztwa zawodowego z roku szkolnego 2021/2022 nie został zatwierdzony przez Dyrektora. Zgodnie z § 4 ust. 4 rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego, dyrektor szkoły, w terminie do dnia 30 września każdego roku szkolnego, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, zatwierdza program realizacji doradztwa zawodowego.

Dyrektor w złożonych wyjaśnieniach wskazał, że nie posiada wiedzy dlaczego program doradztwa zawodowego z roku szkolnego 2021/2022 nie zawierał wzmianki o jego zatwierdzeniu przez poprzedniego Dyrektora.

Również Dyrektor Zespołu Szkół Licealnych i Technicznych nr 1 (Technikum Mechatroniczne nr 1) nie zatwierdził Programu realizacji doradztwa zawodowego na rok szkolny 2019/2020. Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że ze względu na wiadomość o nieuleczalnej chorobie doradcy zawodowego

Programy doradztwa zawodowego nie zawierały wymaganych elementów

opracowany Program realizacji doradztwa zawodowego na rok szkolny 2019/2020 nie został przez niego zatwierdzony, tylko zarządzeniem nr 16/2019/2020 z dnia 10 października 2019 r. powołał zespół ds. modyfikacji Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego.

Ponadto programy doradztwa zawodowego w Technikum nr 16 im. Czesława Miłosza (w Zespole Szkół nr 3 we Wrocławiu) z lat szkolnych 2019/2020 – 2023/2024 nie spełniały wymagań określonych w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego. W dokumentach tych:

- nie dookreślono metod i form realizacji programowanych działań, terminów realizacji tych działań a także osób odpowiedzialnych za ich realizację (§ 4 ust. 2 pkt 1 lit. c-e rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego),
- nie dookreślono podmiotów, z którymi Technikum współpracowało przy realizacji programowanych działań, tj.: pracodawców, organizacji pracodawców, samorządów gospodarczych, organizacji gospodarczych, stowarzyszeń, samorządów gospodarczych, szkół prowadzących kształcenie zawodowe, instytucji rynku pracy (§ 4 ust. 2 pkt 2 oraz § 8 ust. 1 rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego).

Dyrektor przyznał, że omawiane dokumenty nie zawierały wskazanych powyższej treści. Wyjaśnił, że działania z zakresu doradztwa zawodowego realizowane były w ramach przedmiotów zawodowych, zgodnie z wymogami określonymi dla tych przedmiotów w podstawie programowej i tam zostały szczegółowo opisane. Stąd programy realizacji doradztwa zawodowego określały jedynie zarys tych działań i nie powtarzały treści zawartych w podstawie programowej.

Również programy realizacji doradztwa zawodowego obowiązujące w Zespole Szkół Zawodowych nr 3 w Starachowicach w latach szkolnych 2019/2020-2022/2023:

- nie zawierały treści programowych dla Szkoły Branżowej I stopnia,
- nie uwzględniały wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego,
- nie określały działań związanych z realizacją doradztwa zawodowego oraz podmiotów, z którymi ZSZ współpracował przy realizacji działań,

pomimo że obowiązki takie wynikały odpowiednio z § 2 pkt 4, § 4 ust. 1 oraz § 4 ust. 2 rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego.

Programy realizacji doradztwa zawodowego obowiązujące w roku szkolnym 2020/2021-2023/2024 nie zawierały treści programowych dla Szkoły Branżowej II stopnia, pomimo że obowiązek taki wynikał z § 2 pkt 7 ww. rozporządzenia. Dyrektor wyjaśniła, że powyższe spowodowane było przeoczeniem.

Brak możliwości nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych

W latach 2019-2023 (do 6 grudnia) uczniom Technikum Budowlano-Geodezyjnego w Lublinie (w Państwowych Szkołach Budownictwa i Geodezji) nie stworzono możliwości nabycia dodatkowych uprawnień lub umiejętności zawodowych, albo kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, co było działaniem nierzetelnym, ograniczającym możliwości konkurowania uczniów na rynku pracy.

Dyrektor wyjaśniła, że według nowych szkolnych planów nauczania dla Technikum (pięcioletniego), możliwość zdobycia dodatkowych umiejętności zawodowych w ramach tzw. „DUZ”, zaplanowano w klasach ostatnich (piątych). Ich realizacja nastąpi więc od roku szkolnego 2025/2026. Corocznie wszystkie piąte klasy będą miały możliwość zdobycia dodatkowych umiejętności zawodowych. Jednocześnie wskazała, że w okresie wcześniejszym Technikum nie oferowało uczniom przygotowania do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych, co uzasadniła brakiem fachowców – nauczycieli przedmiotów zawodowych lub przedstawicieli pracodawców z odpowiednimi uprawnieniami.

NIK zauważa, że w Szkole oferującej kształcenie w ośmiu zawodach w latach szkolnych 2019/2020 i 2020/2021, umożliwienie nabycia dodatkowych

umiejętności zawodowych klasom piątym dopiero od roku szkolnego 2025/2026, wskazuje na brak stworzenia takiej możliwości dla uczniów, którzy rozpoczęli naukę przed rokiem szkolnym 2021/2022 i w okresie lat 2019-2023 ją zakończyli lub zakończą ją do końca czerwca 2024. Jednocześnie należy zauważyć, że oferowanie nabycia dodatkowych umiejętności dla uczniów, mogłoby wpłynąć na podniesienie jakości kształcenia w poszczególnych zawodach oraz rozwój i promocję samej Szkoły.

5.3.4. PRAKTYCZNA NAUKA ZAWODU I WSPÓŁPRACA Z PODMIOTAMI ZEWNĘTRZNYMI

W okresie objętym kontrolą dyrektorzy skontrolowanych szkół podejmowali, we współpracy z pracodawcami, działania w celu zapewnienia praktycznej nauki zawodu, wskazywali również na działania w zakresie dostosowania oferty kształcenia w zawodach do potrzeb rynku pracy. Niemniej jednak w organizacji tej nauki wystąpiły nieprawidłowości:

- postanowienia Statutu nie odzwierciedlały organizacji praktycznej nauki zawodu;
- brak programu nauczania zawodu w umowach z pracodawcami;
- umowy bez wskazania obowiązków dot. bezpieczeństwa i higieny pracy;
- umowy bez określenia formy nadzoru pedagogicznego;
- inne brakujące elementy w umowach;
- brak zapewnienia odzieży, obuwia roboczego i środków ochrony indywidualnej;
- brak zwrotu kosztów przejazdów;
- nie zapewniano ubezpieczenia od NNW podczas praktyk zawodowych lub koszty ubezpieczenia pokrywali rodzice.

Ponadto Dyrektor Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Warszawie, ul. Księcia Janusza 45/47¹⁷² przed ustaleniem zawodów na rok szkolny 2021/2022 w szkole branżowej I stopnia nie nawiązał – poza zawarciem jednej umowy kierującej ucznia do pracodawcy w celu odbycia praktycznej nauki zawodu – współpracy z pracodawcami w ramach umów, porozumień lub ustaleń obejmujących co najmniej jeden cykl kształcenia w danym zawodzie.

Postanowienia Statutu nie odzwierciedlały organizacji praktycznej nauki zawodu

W Zespole Szkół Technicznych i Branżowych im. Stanisława Staszica „Handlówka” w Jeleniej Górze postanowienia obowiązującego w roku szkolnym 2022/2023 Statutu dla Szkoły Branżowej I stopnia nie spełniały warunków określonych w art. 98 ust. 1 pkt 9 i 10 Prawa oświatowego, bowiem nie odzwierciedlały rzeczywistego sposobu organizacji i realizacji praktycznej nauki zawodu, gdyż w rozdziale V Statutu – dotyczącym organizacji praktycznej nauki zawodu (w § 27 w pkt 5 lit. b) wskazano, że miejscem odbywania praktycznej nauki zawodu były zakłady pracy, warsztaty, firmy prywatne w kraju i za granicą (na podstawie umowy podpisanej przez szkołę z pracodawcą).

Tymczasem praktyczna nauka zawodu w zawodach: fryzjer (514101), cukiernik (751201), sprzedawca (522301) oraz kelner (513101), odbywała się u pracodawców, na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego, zawartej między młodocianym a pracodawcą, przy czym dla zawodów fryzjer (514101) i cukiernik (751201), umowa z pracodawcą była zawarta przy udziale Cechu Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorców w Jeleniej Górze. Ponadto w § 27 pkt 6 Statutu wskazano, że szczegółowe zasady praktycznej nauki zawodu określał Regulamin Szkolenia Praktycznego, a faktycznie obowiązywał Regulamin Praktycznej Nauki Zawodu.

Ponadto obowiązujący w roku szkolnym 2022/2023 Regulamin Praktycznej Nauki Zawodu dla Szkoły Branżowej I stopnia (w Zespole Szkół Technicznych i Branżowych im. Stanisława Staszica „Handlówka” w Jeleniej Górze) nie odzwierciedlał rzeczywistego sposobu organizacji i realizacji praktycznej nauki

¹⁷² Ustalenia kontroli Funkcjonowanie szkoły branżowej I i II stopnia (1/22/001).

zawodu. W szczególności w postanowieniach tego regulaminu nie wskazano, że zajęcia praktyczne dla zawodu kucharz (512001) odbywały się w pracowniach na terenie Szkoły.

Dyrektor wyjaśniła, że powyższa nieścisłość wynikała z natłoku prac spowodowanych zmianą nazwy Szkoły. W trakcie kontroli NIK, 7 listopada 2023 r., Dyrektor zwołała zebranie Rady Pedagogicznej i dokonano stosownych zmian w Statucie i Regulaminie.

Brak programu nauczania zawodu w umowach z pracodawcami

W Zespole Szkół Ekonomicznych w Kielcach (Technikum nr 5) nie dołączano do umów o praktyczną naukę zawodu w formie praktyk zawodowych w roku szkolnym 2022/2023, zawartych przez kierownictwo Szkoły z pracodawcami, programu nauczania danego zawodu. Obowiązek dołączenia do umowy programu nauczania danego zawodu, wynikał z § 7 ust. 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu.

Dyrektor ZSE wyjaśniła, że faktycznie nie dokonano w tym zakresie zapisów, a w umowach, które będą zawierane będą one dokonywane.

Również w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Warszawie, ul. Księcia Janusza 45/47¹⁷³ nie dołączono programów nauczania zawodu:

- do 10 umów w sprawie organizacji praktyki zawodowej kierujących 10 słuchaczy szkoły branżowej II stopnia do odbycia praktyki zawodowej u przedsiębiorców (w zawodzie 311218: umowa z 27 sierpnia 2021 r., 9 września 2021 r., 12 października 2021 r., 2 sierpnia 2021 r., 1 umowa brak daty; w zawodzie 311219 umowa z 13 września 2021 r.; w zawodzie 343404 umowa: z 28 sierpnia 2021 r., 30 czerwca 2021 r., 5 lipca 2021 r., 11 czerwca 2021 r.);
- do trzech umów w sprawie praktycznej nauki zawodu organizowanej poza szkołą zawartych z Centrum Kształcenia Zawodowego nr 1 w Warszawie (umowy z 11 września 2018 r., 11 września 2019 r., 1 września 2020 r. - dotyczące uczniów szkoły branżowej I stopnia w zawodach 712618, 712905).

Pomimo iż zgodnie z § 7 ust. 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu do umowy o praktyczną naukę zawodu dołącza się program nauczania danego zawodu.

Dyrektor Centrum wyjaśnił, iż programy nauczania zawodu zostały przekazane słuchaczom szkoły branżowej II stopnia razem z umowami, natomiast nie stanowiły załącznika do umowy co zostanie zmienione w bieżącym roku szkolnym. Natomiast w przypadku branżowej szkoły I stopnia w ramach współpracy na początku każdego roku szkolnego przekazywano programy nauczania ale nie stanowiły załącznika do umowy.

Umowy bez wskazania obowiązków dot. bezpieczeństwa i higieny pracy

W okresie objętym kontrolą (stan na 17 listopada 2023 r.) spośród 170 umów o praktyki zawodowe zawartych przez Dyrektora Zespołu Szkół Zawodowych im. Romualda Mielczarskiego w Katowicach (Technikum nr 13), 166 umów (97,6%) nie określało obowiązku podmiotu przyjmującego ucznia na praktyki zawodowe w zakresie:

- zapewnienia uczniom obuwia roboczego oraz środków ochrony indywidualnej i higieny osobistej przysługujących pracownikom na danym stanowisku pracy,
- pomieszczenia do przechowywania odzieży, obuwia roboczego i środków ochrony indywidualnej,
- zapoznania ucznia z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy,

czym naruszono § 7 ust. 2 pkt 7 w związku z § 8 ust. 2 pkt 1 lit. b i c oraz pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu.

Dyrektor wyjaśnił, że powyższy brak wynikał z korzystania ze wzorów umów zawieranych z pracodawcami przed rokiem szkolnym 2019/2020. Ówczesne

¹⁷³ Ustalenia kontroli Funkcjonowanie szkoły branżowej I i II stopnia (1/22/001).

wzory umów takich zapisów nie posiadały, a w umowach zawieranych od 2019 r. przedmiotowy zapis został przeoczony. Dodał również: Uczniowie Technikum w pierwszych dniach praktyk zawodowych zawsze byli przygotowywani/szkoleni przez podmioty organizujące praktyki zawodowe w zakresie bhp, we wszystkich firmach. Pracodawcy przedstawiali nam zaświadczenia, certyfikaty i inne poświadczenia w tym zakresie. Ponadto Kierownik Szkolenia Praktycznego sprawdzał to w trakcie wizyt kontrolnych u Pracodawców.

Ponadto w przypadku Branżowej Szkoły I stopnia w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nysie cztery umowy o praktyczną naukę zawodu, które zawarto na rok szkolny 2022/2023 nie zawierały listy imion i nazwisk uczniów Szkoły odbywających praktyczną naukę zawodu, z podziałem na grupy. Powyższe naruszało wymóg określony w § 7 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu.

Dyrektor wyjaśnił, że (...) *Wspomniane umowy dotyczą organizacji zajęć praktycznych danej klasy przygotowywane są w okresie wakacji przed rozpoczęciem roku szkolnego, gdy jeszcze nie ma ostatecznej listy uczniów danej klasy (trwają jeszcze egzaminy poprawkowe oraz migracja uczniów z technikum do Branżowej Szkoły I stopnia). Dlatego w umowie wskazany jest: zawód, klasa, ilość godzin zajęć praktycznych, wskazane są dni tygodnia, w których odbywają się zajęcia, nauczyciel realizujący zajęcia, okres realizacji. Z uwagi, że zawartymi umowami nadzór pedagogiczny i zajęcia w zakładzie pracy prowadzą nauczyciel CKZiU, którzy korzystają z e-dziennika oraz z uwagi na dużą migrację uczniów w ciągu roku z list drukowanych do umowy za obopólną zgodą zakładów zrezygnowano. W umowie wskazany jest oddział, który realizuje zajęcia, a w e-dzienniku aktualna lista uczniów z podziałem na grupy. Na żądanie zakładu pracy z e-dziennika drukowana jest lista oraz dołączany jest podział na grupy (tzw. harmonogram przejść). Przed wprowadzeniem e-dziennika do umów dołączano wykaz uczniów oraz harmonogram, jednak w przypadku rezygnacji ucznia z kształcenia w szkole trzeba było wprowadzić aneks do umowy co wiązało się z dodatkowymi czynnościami. Dlatego po wprowadzeniu e-dziennika z dołączania list zrezygnowano.*

Odnosząc się do powyższych wyjaśnień NIK zwraca uwagę, że przyjęta praktyka nie zapewniała prawidłowej realizacji ww. obowiązku, który wynika z przepisu powszechnie obowiązującego.

Również w Zespole Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie w umowach zawieranych z CKZ o praktyczną naukę zawodu uczniów BS I stopnia w latach 2020 – 2023 oraz w umowach o praktyki zawodowe dla słuchaczy BS II stopnia nie zawarto zapisów dot. bezpieczeństwa i higieny pracy.

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że CKZ jest placówką oświatową i kształcenie praktyczne uczniów odbywa się przy zachowaniu przepisów BHP opracowanych i obowiązujących w CKZ. W przypadku praktyk w zakładach pracy, wszyscy kierowani tam uczniowie przechodzą szkolenia BHP, według przepisów obowiązujących w danym zakładzie.

W ocenie NIK umowa o praktyczną naukę zawodu powinna określać w szczególności prawa i obowiązki podmiotów, o których mowa w art. 120 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe. Wśród tych obowiązków jest zapewnienie warunków materialnych do realizacji praktycznej nauki zawodu, a w szczególności stanowiska szkoleniowe wyposażone w niezbędne urządzenia, sprzęt, narzędzia, materiały i dokumentację techniczną, uwzględniające wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy.

Ponadto – w Zespole Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie od 2020 r. – w umowach o praktyczną naukę zawodu uczniów BS I stopnia zawieranych z CKZ nie określono kto i w jaki sposób sprawuje nadzór pedagogiczny nad realizacją praktycznej nauki zawodu.

**Umowy bez
określenia formy
nadzoru
pedagogicznego**

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że nadzór pedagogiczny nad realizacją zajęć praktycznych sprawuje dyrektor CKZ. Opiekunowie CKZ prowadzą stałą współpracę z dyrekcją Szkoły oraz wychowawcami klas, którzy na bieżąco kontrolują frekwencję i oceny uczniów na zajęciach praktycznych. Wicedyrektor Szkoły prowadzi wizyty monitorujące, natomiast pomiędzy wychowawcami a nauczycielami i dyrekcją CKZ utrzymywany jest stały kontakt bezpośredni i telefoniczny.

Zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, szkoła kierująca uczniami na praktyczną naukę zawodu m.in. nadzoruje realizację programu praktycznej nauki zawodu.

Brakujące elementy w umowach

Dodatkowo analiza umów o praktyczną naukę zawodu uczniów BS I stopnia w Zespole Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie wykazała, że nie określono w nich:

- miejsca odbywania praktycznej nauki zawodu w CKZ do czego zobowiązywały zapisy § 7 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu,
- sposobu ponoszenia przez strony kosztów realizacji praktycznej nauki zawodu wraz z ich kalkulacją, o których mowa w § 7 ust. 2 pkt 8 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu,
- zapisu, że Szkoła zapewnia uczniom ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków (NNW) - § 8 ust. 1 pkt 3 ww. rozporządzenia,
- sposobu akceptacji przez Szkołę instruktorów praktycznej nauki zawodów CKZ (§ 8 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu), a także
- zapisu, że CKZ przyjmując uczniów na praktyczną naukę zawodu zapewnia im warunki materialne do ich realizacji, o których mowa w § 8 ust. 1 pkt 2, 3 i 4 powołanego wyżej rozporządzenia, a w szczególności: stanowiska szkoleniowe wyposażone w niezbędne urządzenia, sprzęt, narzędzia, materiały i dokumentację techniczną, uwzględniającą wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy, odzież obuwie robocze i środki ochrony indywidualnej oraz środki higieny osobistej przysługujące pracownikom na danym stanowisku, pomieszczenia do przechowywania odzieży i obuwia roboczego oraz środków ochrony indywidualnej.

Dyrektor wyjaśnił, że zajęcia praktycznej nauki zawodu odbywały się w siedzibie głównej CKZ przy ul. Hetmańskiej oraz w CKZ przy ul. Warszawskiej (obok Szkoły) w zależności od zawodu i kwalifikacji.

W okresie objętym kontrolą Szkoła nie ponosiła kosztów kształcenia uczniów BS I stopnia w zakresie praktycznej nauki zawodu realizowanej przez CKZ.

Wicedyrektor Szkoły wyjaśnił, że uczniom odbywającym praktyczną naukę zawodu CKZ umożliwiała szkolenie zgodnie z programem nauczania zawodu, szkolenie bhp, opiekę wychowawczą i merytoryczną przez wykwalifikowaną kadrę opiekuńczo-wychowawczą. Otrzymywali bezpłatne środki ochrony osobistej (ubrania robocze, odpowiednie obuwie, okulary ochronne, nakrycie głowy), a także przysługiwało im zaplecze socjalne (szatnie, umywalnie i sanitariaty).

Również analiza 20 umów o praktykę zawodową słuchaczy BS II stopnia w Zespole Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie wykazała, że w umowach powołano rozporządzenie w sprawie praktycznej nauki zawodu z 1 lipca 2002 r., które zostało uchylone z dniem 1 stycznia 2011 r.

Umowy o praktyki zawodowe nie zawierały elementów określonych w rozporządzeniu w sprawie praktycznej nauki zawodu, tj. nie określono w nich:

- dziennej liczby godzin praktyki zawodowej (§ 4 pkt 13 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu),
- w jaki sposób Szkoła zapewniła słuchaczom BS II stopnia ubezpieczenie od NNW (§ 8 ust. 1 pkt 3 ww. rozporządzenia),

- opiekunów praktyk zawodowych (§ 11 ww. rozporządzenia), a także
- zapisu, że pracodawca przyjmując słuchaczy na praktykę zawodową zapewnia im warunki materialne do ich realizacji, o których mowa w § 8 ust. 1 pkt 2, 3 i 4 powołanego rozporządzenia, a w szczególności: stanowiska szkoleniowe wyposażone w niezbędne urządzenia, sprzęt, narzędzia, materiały i dokumentację techniczną, uwzględniającą wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy, odzież obuwie robocze i środki ochrony indywidualnej oraz środki higieny osobistej przysługujące pracownikom na danym stanowisku, pomieszczenia do przechowywania odzieży i obuwia roboczego oraz środków ochrony indywidualnej.

Dyrektor wyjaśnił, że wynikało to z „oczywistej pomyłki”. Umowy z zakładami pracy, przygotowano w oparciu o szablony z poprzednich lat i pomyłkowo pominięto uaktualnienie podstawy prawnej rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu.

Wicedyrektor Szkoły wyjaśnił, że w domyśle każdy dzień roboczy to 8 godzin (słuchacze BS II stopnia są pełnoletni), a opiekunem praktyk w zakładzie jest osoba występująca jako jedna ze stron umowy. Zakład pracy zapoznaje słuchaczy ze specyfiką i organizacją pracy, organizuje szkolenie z zakresu bhp, a także zabezpiecza warunki socjalne i materialne. Na czas praktyki zawodowej słuchacz od NNW ubezpiecza się indywidualnie. Wicedyrektor wyjaśnił, że ww. zostaną również objęci ubezpieczeniem przez Szkołę.

Brak zapewnienia odzieży, obuwia roboczego i środków ochrony indywidualnej

W umowach o praktyczną naukę zawodu obowiązku zawieranych przez Zespół Szkół Licealnych i Technicznych nr 1 (Technikum Mechatroniczne nr 1) nie zapewniono przez podmiot przyjmujący uczniów, odzieży, obuwia roboczego i środków ochrony indywidualnej oraz środków higieny osobistej przysługujących pracownikom na danym stanowisku pracy.

Zgodnie z § 7 ust. 2 pkt 7 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, umowa o praktyczną naukę zawodu określa prawa i obowiązki stron umowy, ze szczególnym uwzględnieniem praw i obowiązków określonych w § 8. Natomiast zgodnie z § 8 ust. 2 pkt 1 lit. b rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, podmioty przyjmujące uczniów lub młodocianych na praktyczną naukę zawodu zapewniają warunki materialne do realizacji praktycznej nauki zawodu, w szczególności odzież, obuwie robocze i środki ochrony indywidualnej oraz środki higieny osobistej przysługujące pracownikom na danym stanowisku pracy. Jednocześnie zgodnie z § 9 ust. 1 ww. rozporządzenia, organy prowadzące szkoły, które organizują praktyczną naukę zawodu poza szkołą, zapewniają środki finansowe umożliwiające uczniom odbycie praktycznej nauki zawodu. Natomiast zgodnie z § 9 ust. 2 pkt 3 ww. rozporządzenia, środki finansowe, o których mowa w ust. 1, są przeznaczone na refundowanie pracodawcom kosztów odzieży i obuwia roboczego oraz środków ochrony indywidualnej, niezbędnych na danym stanowisku szkoleniowym, przydzielonych uczniom na okres zajęć praktycznych prowadzonych u pracodawcy w danym roku szkolnym.

Dyrektor Szkoły m.in. wyjaśnił, że niektóre firmy wycofywały się z umów na praktykę zawodową w przypadku, gdy informowano je o konieczności zaopatrzenia praktykantów w odzież i obuwie robocze oraz środki ochrony indywidualnej oraz możliwość refundowania kosztów. Zazwyczaj pracodawcy przyjmują na praktyki zawodowe pojedynczych uczniów lub małe grupy na krótki okres i dlatego nie są zainteresowani takim rozwiązaniem. Dlatego odstąpiono w umowach o praktykę zawodową od zapisu dotyczącego organizacji obuwia i odzieży roboczej.

Również w Technikum nr 16 im. Czesława Miłosza (w Zespole Szkół nr 3 we Wrocławiu) sześć umów o praktykę zawodową zawartych w roku szkolnym 2022/2023, tj.: dwie umowy z 27 września 2022 r., dwie umowy z 21 marca 2023 r. oraz umowa z 3 marca 2023 r. i z 22 marca 2023 r. nie zawierały części elementów wymaganych przepisami rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu:

- wskazanego zakresu praktyki zawodowej, w tym dookreślenia, które z tematów i w jakim wymiarze – spośród wyszczególnionych w dołączanych do tych umów programach praktyki zawodowej – winny być realizowane w ramach poszczególnych praktyk zawodowych (§ 7 ust. 3 pkt 5 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu),
- zindywidualizowanych dla danej praktyki zawodowej praw i obowiązków stron umowy, w zakresie:
 - a. sposobu sprawowania nadzoru ze strony Technikum nad realizacją programu nauczania danego zawodu, w tym praktyki zawodowej, i ze strony pracodawcy nad przebiegiem praktyki zawodowej,
 - b. sposobu współpracy Technikum z pracodawcą oraz zakresu tej współpracy,
 - c. warunków materialnych koniecznych do należytej realizacji praktyki zawodowej, w tym wyposażenia, środków ochrony indywidualnej i higieny osobistej, nieodpłatnych posiłków profilaktycznych i napojów oraz innych wymogów BHP,
 - d. zwracania uczniom dojeżdżającym na praktyki zawodowe kosztów dojazdów, zakwaterowania i wyżywienia.

(§ 7 ust. 3 pkt 7 w związku z § 8 ust. 1 pkt 1, 2, 5 i 6 oraz § 8 ust. 2 pkt 1, 4 i 6 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu).

Dyrektor w złożonych wyjaśnieniach nie odniósł się do treści umów o praktykach zawodowych. Poprzestał na opisie faktycznie sprawowanego ze strony Technikum nadzoru nad realizacją programu nauczania danego zawodu, w tym praktyki zawodowej w roku szkolnym 2022/2023.

**W Kartach kontroli
praktyk zawodowych
brak odniesień do
obowiązku
przeszkolenia z BHP**

W analizowanych „Kartach kontroli praktyk zawodowych” z lat 2019-2023, wypełnianych przez Kierownika Szkolenia Praktycznego Technikum (Zespół Szkół Zawodowych im. Romualda Mielczarskiego w Katowicach – Technikum nr 13) nie stwierdzono zapisów odnoszących się do spełnienia przez pracodawców obowiązku przeszkolenia uczniów w zakresie bhp, jednak w dwóch przypadkach Szkoła dysponowała przedstawionymi przez pracodawców certyfikatami przeprowadzonego wstępnego szkolenia uczniów, w tym w zakresie BHP.

W trakcie kontroli NIK, Dyrektor przedstawił nowy wzór umowy o praktyki zawodowe (obowiązujący od 15 stycznia 2024 r.), spełniający wymóg określony w § 7 ust. 2 pkt 7 w związku z § 8 ust. 2 pkt 1 lit. b i c oraz pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, a także nowy wzór „Karty kontroli praktyk zawodowych”, zawierający odpowiednią kolumnę na potwierdzenie spełnienia przez podmiot przyjmujący ucznia na praktyki zawodowe wymogu przeszkolenia ucznia w zakresie bhp.

**Brak zwrotu kosztów
przejazdów**

W Zespole Szkół Licealnych i Technicznych nr 1 (Technikum Mechatroniczne nr 1) nie dokonywano zwrotu równowartości kosztów przejazdów środkami komunikacji publicznej¹⁷⁴, z uwzględnieniem ulg przysługujących uczniom oraz nie przeprowadzano kalkulacji ponoszonych przez Szkołę kosztów realizacji praktycznej nauki zawodu w ramach przyznanych przez organ prowadzący środków finansowych.

Zgodnie z § 7 ust. 2 pkt 7 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, umowa o praktyczną naukę zawodu określa prawa i obowiązki stron umowy, ze szczególnym uwzględnieniem praw i obowiązków określonych w § 8. Natomiast zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 5 i pkt 7 ww. rozporządzenia szkoła kierująca uczniami na praktyczną naukę zawodu zwraca uczniom odbywającym praktyczną naukę zawodu w miejscowościach poza ich miejscem zamieszkania i poza siedzibą szkoły, mającym możliwość codziennego powrotu do miejsca zamieszkania lub siedziby szkoły, równowartość kosztów przejazdów środkami komunikacji publicznej, z uwzględnieniem ulg przysługujących uczniom (pkt 5);

¹⁷⁴ Dotyczyło to uczniów odbywających praktyczną naukę zawodu w miejscowościach poza ich miejscem zamieszkania i poza siedzibą szkoły, mającym możliwość codziennego powrotu do miejsca zamieszkania lub siedziby szkoły.

przygotowuje kalkulację ponoszonych przez szkołę kosztów realizacji praktycznej nauki zawodu, w ramach przyznanych przez organ prowadzący środków finansowych (pkt 7).

W umowach o praktykę zawodową (w rozdziale I pkt 9 umowy) wskazano, że „Szkoła nie ponosi kosztów z tytułu odbywania przez uczniów praktyk zawodowych w zakładzie pracy oraz przejazdu uczniów środkami komunikacji publicznej”.

Dyrektor Szkoły wyjaśnił m.in., że wszystkie umowy o praktyki zawodowe są zawierane wg tego samego schematu, który został opracowany w 2013 r. i był aktualizowany przy kolejnych zmianach prawnych. Ustalono, że w roku szkolnym 2022/2023 spośród 96 uczniów 44 odbywało praktyczną naukę zawodu poza ich miejscem zamieszkania, w ośmiu podmiotach (zlokalizowanych poza siedzibą Szkoły). Szkoła nie zwróciła uczniom kosztów przejazdów środkami komunikacji publicznej. Dyrektor Szkoły wskazał, że od października 2001 r. na terenie m.st. Warszawy i ościennych gmin można korzystać z transportu środkami publicznymi na podstawie Warszawskiej Karty Miejskiej. W trakcie przygotowania uczniów do praktyk zawodowych, temat ponoszenie kosztów nie był pomijany, ale zawsze ustalano, że przejazd środkami komunikacji publicznej powiązany był z Kartą Młodego Warszawiaka.

Zdaniem NIK Szkoła jednostronnie wyłączyła stosowanie § 8 ust. 1 pkt 5 i pkt 7 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu i pozbawiła uczniów prawa do zwrotu kosztów przejazdu (§ 7 ust. 2 pkt 7 w związku z § 8 ust. 1 pkt 5 ww. rozporządzenia). Ponadto z § 8 ust. 1 pkt 5 i pkt 7 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu wprost wynika, że Szkoła kierująca uczniami na praktyczną naukę zawodu zwraca uczniom odbywającym praktyczną naukę zawodu w miejscowościach poza ich miejscem zamieszkania i poza siedzibą szkoły, mającym możliwość codziennego powrotu do miejsca zamieszkania lub siedziby szkoły, równowartość kosztów przejazdów środkami komunikacji publicznej, z uwzględnieniem ulg przysługujących uczniom oraz przygotowuje kalkulację ponoszonych przez szkołę kosztów realizacji praktycznej nauki zawodu, w ramach przyznanych przez organ prowadzący środków finansowych.

Nie zapewniano ubezpieczenia NNW podczas praktyk zawodowych

Od roku szkolnego 2021/2022, w związku z obowiązkiem realizacji praktyk zawodowych, Szkoła (Zespół Szkół Zawodowych im. Romualda Mielczarskiego w Katowicach) wymagała od uczniów Technikum nr 13 bądź ich rodziców zawarcia umowy ubezpieczenia ucznia od następstw nieszczęśliwych wypadków na czas odbywania tych praktyk, czym naruszono § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, stanowiący iż ubezpieczenie uczniów od następstw nieszczęśliwych wypadków zapewnia szkoła kierująca uczniami na praktyczną naukę zawodu.

Dyrektor wyjaśnił, że w latach szkolnych 2018/2019-2020/2021 uczniowie Szkoły byli objęci (również na czas praktyk zawodowych) ubezpieczeniem grupowym, lecz w związku z otrzymanym w 2019 r. komunikatem Ministerstwa Edukacji Narodowej w sprawie ubezpieczeń NNW na rzecz dzieci i młodzieży szkolnej odstąpiono od zawarcia umowy ubezpieczenia grupowego uczniów. Dodał, że: Od roku szkolnego 2021/2022 rodzice uczniów podczas rekrutacji byli informowani o konieczności wykupienia ubezpieczenia od NNW we własnym zakresie. Kierownik szkolenia praktycznego od roku szkolnego 2021/2022 każdorazowo przed rozpoczęciem odbywania praktyk zawodowych informował uczniów i rodziców o obowiązku posiadania ubezpieczenia NNW ze względu na brak ubezpieczenia grupowego. Dyrektor wyjaśnił również, że Szkoła nie występowała do organu prowadzącego o środki na pokrycie kosztów ubezpieczenia uczniów w związku z odbywaniem praktyk zawodowych. Ponadto wyjaśnił, że w okresie objętym kontrolą żaden z uczniów nie zgłaszał problemów z wykupieniem we własnym zakresie ubezpieczenia NNW. Zapewnił także, że w przypadku gdyby takie problemy się pojawiły Szkoła dokonałaby wszelkich starań aby uczniom zapewnić ubezpieczenie.

NIK zauważa, że obowiązek zapewnienia ubezpieczenia uczniów od następstw nieszczęśliwych wypadków podczas praktyk zawodowych ciążył na Szkole, która zamiast wypełnić ten obowiązek, informowała o nim uczniów bądź rodziców i oczekiwała, że to oni go wypełnią, co w rezultacie następowało.

Również w Zespole Szkół Zawodowych nr 3 w Starachowicach nie zapewniono w roku szkolnym 2022/2023 uczniom Szkoły Branżowej I i II stopnia skierowanym na praktyczną naukę zawodu ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, pomimo że obowiązek taki wynikał z § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenie w sprawie praktycznej nauki zawodu.

Dyrektor wyjaśniła, że kierując uczniów BS1 i BS2 na praktyczną naukę zawodu ZSZ przyjmuje oświadczenia od rodziców, że dziecko podlega ubezpieczeniu od NNW w ramach prywatnie wykupionego ubezpieczenia. Wszyscy uczniowie odbywający praktyczną naukę zawodu są ubezpieczeni od NNW.

Ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków uczniów kierowanych na praktyczną naukę zawodu organizowaną poza daną szkołą jest obowiązkiem tej szkoły, a praktyczna nauka zawodu jest jedną z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe. Organ prowadzący ZSZ otrzymuje subwencję oświatową na realizację zadań szkolnych (zadania związane między innymi z prowadzeniem szkół ponadpodstawowych oraz realizacją praktycznej nauki zawodu). Zatem ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków uczniów kierowanych na praktyczną naukę zawodu organizowaną poza ZSZ winno być finansowane z tego źródła.

Podobna sytuacja wystąpiła w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Gzowskiego w Opolu – Publiczne Technikum nr 1, gdzie w latach szkolnych 2019/2020-2021/2022 nie zapewniono uczniom na praktycznej nauce zawodu ubezpieczenia od NNW. Zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, obowiązującego od 1 września 2019 r., Szkoła kierująca uczniów na praktyczną naukę zawodu zapewnia ubezpieczenie uczniów od NNW.

Wicedyrektor Szkoły wyjaśniła, że w latach 2019/2020-2021/2022 szkoła przyjmowała oświadczenia od rodziców, że dziecko podlega ubezpieczeniu od NNW (wychowawcy zbierali potwierdzenia). Szkoła nie organizowała ofert i nie opłacała ich ze środków rodziców. Jedynie na stronie szkoły umieszczane były oferty wszystkich zainteresowanych towarzystw ubezpieczeniowych. Od roku szkolnego 2022/2023 szkoła ubezpiecza uczniów na czas praktyki i zajęć praktycznych ze swojego budżetu (subwencja przekazywane przez organ prowadzący – Miasto Opole). Zmiany w sposobie ubezpieczenia uczniów spowodowane były zmianami rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu oraz sugestiami organu prowadzącego i dyskusjami wśród zaprzyjaźnionych szkół technicznych.

W latach 2019-2023 Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nysie również nie zapewniło uczniom Branżowej Szkoły I stopnia kierowanym na praktyczną naukę zawodu organizowaną poza daną szkołą, ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, którego koszty powinny być ponoszone przez szkołę. Zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, szkoła kierująca uczniów na praktyczną naukę zawodu zapewnia ubezpieczenie uczniów od następstw nieszczęśliwych wypadków.

Dyrektor wyjaśnił, że (...) Centrum zapewnia swoim uczniom, możliwość skorzystania z ubezpieczenia grupowego NNW. Z każdym rozpoczynającym się nowym rokiem szkolnym Towarzystwa Ubezpieczeniowe przedstawiają swoje oferty ubezpieczenia grupowego, oferty przedstawione są prezydium Rady Rodziców działającej w Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nysie, zawsze wybierana jest najkorzystniejsza dla uczniów i rodziców, jest to jednak ubezpieczenie dobrowolne. Przygotowana umowa ubezpieczenia obejmuje wszystkich uczniów a w późniejszym okresie jest aneksowana do ilości wykupionych polis. (...) W roku szkolnym 2020/21 w okresie pandemii

ubezpieczenia grupowego nie zawierano uczniowie byli wycofani z zakładów pracy na zajęcia w warsztatach szkolnych. Część rodziców samodzielnie wykupuje polisę w innych zakładach ubezpieczeniowych, bądź korzysta z ubezpieczenia w swoim zakładzie pracy przekazując informację do wychowawcy klasy, że uczeń jest ubezpieczony w innym towarzystwie ubezpieczeniowym. (...) Ubezpieczenie NNW finansowane jest przez rodziców.

Podobna sytuacja wystąpiła w Technikum nr 16 im. Czesława Miłosza (w Zespole Szkół nr 3 we Wrocławiu), gdzie nie zapewniono w roku szkolnym 2022/2023, ubezpieczenia od NNW dla uczniów kierowanych na praktyczną naukę zawodu, chociaż na Szkole ciążył obowiązek zapewnienia takiego ubezpieczenia (w tym jego sfinansowania). Było to niezgodne z § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu.

Dyrektor wyjaśnił, że w roku szkolnym 2022/2023 Technikum nie sfinansowało ubezpieczenia od NNW dla potrzeb praktyk zawodowych uczniów, którzy odbywali w tym roku szkolnym praktyki zawodowe, ponieważ uczniowie byli ubezpieczeni na czas tych praktyk w ramach swojego własnego ubezpieczenia.

W roku szkolnym 2022/2023 w Zespole Szkół Technicznych i Branżowych im. Stanisława Staszica „Handlówka” w Jeleniej Górze) również nie zapewniono finansowania ubezpieczenia od NNW pięciu uczniom skierowanym przez Szkołę na praktyczną naukę zawodu organizowaną poza Szkołą w formie praktyki zawodowej w zawodach: technik usług fryzjerskich (514105), żywienia i usług gastronomicznych (343404) oraz handlowiec (522305). Szkoła była do tego zobowiązana w myśl § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu.

Dyrektor wyjaśniła, że w roku szkolnym 2022/2023 uczniowie Szkoły byli ubezpieczeni do następstw nieszczęśliwych wypadków na czas praktyk w ramach swojego własnego ubezpieczenia, które opłacali rodzice.

W Technikum Budowlano-Geodezyjne w Lublinie (w Państwowych Szkołach Budownictwa i Geodezji) również nie zapewniono ubezpieczenia od NNW dla uczniów Technikum skierowanych na praktyczną naukę zawodu w latach szkolnych 2019/2020 do 2023/2024 (wg stanu na listopad 2023 r.) pomimo, że zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, Szkoła kierująca uczniów na praktyczną naukę zawodu, zapewnia ubezpieczenie uczniów od następstw nieszczęśliwych wypadków. Dotyczyło to 1303 uczniów.

Dyrektor wyjaśniła, że młodzież szkolna ubezpieczała się dobrowolnie i indywidualnie, zgodnie z zaleceniami MEN wynikającymi z ustawy Prawo oświatowe. Szkoła dała uczniom możliwość ubezpieczenia się w wybranej przez Radę Rodziców formie. Z możliwości tej skorzystało ok. 40% uczniów, zaś rodzice pozostałych uczniów oświadczyli, że sami ubezpieczyli swoje dzieci. Oświadczyła, że wszyscy uczniowie odbywający praktykę w roku szkolnym 2022/2023 zostali objęci ubezpieczeniem, w Szkole nie zachowano jednak oświadczeń rodziców o ubezpieczeniu swoich dzieci. Następnie wskazała, że brak ubezpieczenia uczniów przez Radę Rodziców dotyczył 18 uczniów skierowanych na praktyki w roku szkolnym 2022/2023 oraz 114 uczniów w roku szkolnym 2023/2024. Powołując się na przepisy RODO, Dyrektor wyjaśniła, że oświadczenia lub polisy były przedkładane jedynie do wglądu.

Dyrektor wskazała, że w kolejnych okresach, jako Szkoła, planuje wykupować grupową polisę od NNW dla uczniów odbywających praktyki, na czas ich trwania. Dodała także, że wystąpi do Organu Prowadzącego o interpretację przepisu dotyczącego ubezpieczenia uczniów.

Lubelski Wicekurator Oświaty wskazał, że w kwestii dotyczącej ubezpieczenia od NNW uczniów zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, to na szkole kierującej uczniów na praktyczną naukę zawodu ciąży obowiązek zapewnienia tego ubezpieczenia. Natomiast zgodnie z treścią art. 10 ust 1 pkt 1 ustawy Prawo oświatowe, organ prowadzący szkołę odpowiada za jej działalność i do jego zadań należy w szczególności zapewnienie

**Stanowisko
Kuratorium –
ubezpieczenie NNW
powinna zapewnić
szkoła**

warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki. Poza tym na podstawie art. 7 ust. 2 pkt 6 ustawy KN, dyrektor szkoły odpowiedzialny jest w szczególności za zapewnienie bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę. Wicekurator Oświaty dodał, że na spotkaniach Lubelskiego Kuratora Oświaty z dyrektorami szkół przekazane były informacje dotyczące ubezpieczenia od NNW dzieci i młodzieży szkolnej, które jest dobrowolnym ubezpieczeniem i może być zawarte wyłącznie z woli rodziców, nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy uczeń jest kierowany przez szkołę do odbywania praktycznej nauki zawodu. Nie było uzgodnień Kuratorium Oświaty z MEN dotyczących innego sposobu postępowania tj. odstąpienia przez szkołę od zastosowania się do zapisu § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu.

Zgodnie z wyjaśnieniem Dyrektora Departamentu Strategii, Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego Ministerstwa Edukacji i Nauki z 28 listopada 2023 r., Szkoła kierująca uczniom na praktyczną naukę zawodu (zajęcia praktyczne lub praktyki zawodowe), zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu, ma obowiązek zapewnić ubezpieczenie uczniów od NNW. Innymi słowy uczeń nie przystępuje do NNW, ale jest nim objęty. Dodał również, iż biorąc pod uwagę, że zapewnienie ubezpieczenia od NNW uczniom kierowanym na praktyczną naukę zawodu jest obowiązkiem Szkoły, należy przyjąć, że w przypadku braku możliwości sfinansowania tego działania z innych źródeł (np. z dochodów własnych), ubezpieczenie to powinno być finansowane z subwencji oświatowej.

NIK zauważa, że zgodnie z treścią art. 10 ust 1 pkt 1 ustawy Prawo oświatowe, organ prowadzący szkołę odpowiada za jej działalność i do jego zadań należy w szczególności zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki. Do takiego obowiązku zaliczyć również należy realizację obowiązku wynikającego z § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu.

Koszty ubezpieczenia NNW pokrywali rodzice uczniów

W przypadku Zespołu Szkół nr 2 im. Jana Długosza w Wieluniu (Technikum) zapewniono uczniom kierowanym na praktyczną naukę zawodu ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków, jednakże środki na pokrycie kosztów ubezpieczenia nie pochodziły z subwencji oświatowej. Powyższe było niezgodne ze stanowiskiem Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Dyrektor wyjaśnił, że „każdorazowo koszty ubezpieczenia były pokrywane ze środków finansowych rodziców uczniów”.

Również w Zespole Szkół – Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej im. Mikołaja Kopernika w Rawie Mazowieckiej (Szkoła Branżowa I stopnia) zapewniono ubezpieczenie od NNW uczniów kierowanych na praktyczną naukę zawodu, jednakże środki na jego pokrycie nie pochodziły z subwencji oświatowej. Powyższe było niezgodne ze stanowiskiem Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Jak wyjaśnił Dyrektor, szkoła zapewniła ubezpieczenia dla Szkoła Branżowa I stopnia w formie ubezpieczenia grupowego a uczniowie uzyskali możliwość wykupienia jednego z dwóch wariantów (...) i przewiduje ono również ubezpieczenie NNW. (...) Starostwo Powiatowe w Rawie Mazowieckiej nie przekazywało informacji o sposobie pokrywania kosztów ubezpieczenia od NNW uczniów kierowanych przez Szkołę na praktyczną naukę zawodu.

Podobna sytuacja wystąpiła w Zespole Szkół im. ks. dra Jana Zwierza w Ropczycach – Technikum Nr 1, gdzie Szkoła nie zapewniła właściwego finansowania zakupu polisy NNW dla uczniów kierowanych na praktyczną naukę zawodu poza szkołą, co narusza przepis § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu, nie zapewniała uczniom ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków.

Dyrektor w wyjaśnieniach wskazał, że: *Każdy uczeń realizujący praktykę jest ubezpieczony. Polisa jest opłaca dobrowolnie przez rodziców, jest to corocznie ustalane przez Radę Rodziców i obejmuje okres jednego roku szkolnego. Rodzice wynegocjowali sobie bardzo dobre warunki u ubezpieczyciela.* W wyjaśnieniach Dyrektor podał, że: *W przypadku, kiedy wystąpiłaby taka sytuacja, szkoła ubezpieczy ucznia na czas realizacji praktyki zawodowej.*

Podobna sytuacja występowała w Zespole Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie. Wicedyrektor wyjaśnił również, że w latach szkolnych 2018/2019-2022/2023 Szkoła nie zapewniała uczniom BS I stopnia ubezpieczenia od NNW. Ubezpieczenie to zapewniali rodzice w ramach prywatnie wykupionego ubezpieczenia. Jednak dla wypełnienia wytycznych zawartych w rozporządzeniu w sprawie praktycznej nauki zawodu, Szkoła podejmie stosowne działania, aby zdobyć odpowiednie środki finansowe na ubezpieczenie uczniów BS I stopnia od NNW podczas praktycznej nauki zawodu. Zapisy dot. ubezpieczenia będą też umieszczone w umowach o praktyczną naukę zawodu.

NIK zauważa, że zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Edukacji i Nauki, „(...) zapewnienie ubezpieczenia NNW uczniom kierowanym na praktyczną naukę zawodu jest obowiązkiem szkoły i należy przyjąć, że w przypadku braku możliwości sfinansowania tego działania z innych źródeł (np. z dochodów własnych), ubezpieczenie to powinno być sfinansowane z subwencji oświatowej”.

Brak współpracy z pracodawcami

Dyrektor Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Warszawie, ul. Księcia Janusza 45/47¹⁷⁵ przed ustaleniem zawodów na rok szkolny 2021/2022 w szkole branżowej I stopnia nie nawiązał – poza zawarciem jednej umowy kierującej ucznia do pracodawcy w celu odbycia praktycznej nauki zawodu – współpracy z pracodawcami w ramach umów, porozumień lub ustaleń obejmujących co najmniej jeden cykl kształcenia w danym zawodzie pomimo obowiązku wynikającego z art. 68 ust. 7 pkt 2 ustawy Prawo oświatowe. W myśl tego przepisu dyrektor szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę ustala zawody, w których kształci szkoła, po nawiązaniu współpracy odpowiednio z pracodawcą lub osobą prowadzącą indywidualne gospodarstwo rolne, których działalność jest związana z danym zawodem lub branżą, w ramach umowy, porozumienia lub ustaleń, o których mowa w art.120a ust. 1, obejmujących co najmniej jeden cykl kształcenia w danym zawodzie.

W konsekwencji spośród 26 uczniów realizujących kształcenie w klasie pierwszej szkoły branżowej I stopnia w roku szkolnym 2021/2022, według stanu na 29 marca 2022 r., 16 młodocianych posiadało zawarte z pracodawcami umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego, jeden uczeń – umowę o praktyczną naukę zawodu, natomiast dziewięciu uczniów nie posiadało takich umów.

Jednocześnie, do ww. umów o pracę w celu przygotowania zawodowego zawartych przez 16 uczniów nie dołączono załącznika zawierającego ustalenia, o których mowa w art. 120a ust. 1 Prawo oświatowe. Ustalenia te w myśl powołanego przepisu powinny dotyczyć: 1) zakresu kształcenia zawodowego zapewnianego przez szkołę i pracodawcę, wynikającego z programu nauczania zawodu; 2) liczby dni w tygodniu, w których zajęcia praktyczne odbywają się u pracodawcy; 3) sposobu monitorowania przez każdą ze stron realizacji programu nauczania zawodu.

Dyrektor Centrum wyjaśnił m.in., iż w roku szkolnym 2021/2022 pierwszy raz rekrutowano do klasy wielozawodowej, stąd wystąpiły trudności w znalezieniu pracodawców chętnych do podjęcia współpracy. Ponadto Dyrektor Centrum wyjaśnił, iż ustalenia z pracodawcami dotyczące liczby dni w tygodniu, zakresu kształcenia i sposobu monitorowania nastąpiły w drodze rozmów trójstronnych pomiędzy szkołą, Ochotniczymi Hufcami Pracy a pracodawcą.

¹⁷⁵ Ustalenia kontroli Funkcjonowanie szkoły branżowej I i II stopnia (I/22/001).

5.4. NADZÓR MINISTRA NAD WYKONYWANIEM NADZORU PEDAGOGICZNEGO PRZEZ KURATORÓW OŚWIATY W OBSZARZE KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

Minister sprawował nadzór nad wykonywaniem nadzoru pedagogicznego

Minister, zgodnie z art. 60 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo oświatowe, sprawował nadzór nad wykonywaniem nadzoru pedagogicznego przez kuratorów oświaty, w ramach którego ustalał kierunki realizacji polityki oświatowej państwa z uwzględnieniem kwestii dotyczących kształcenia zawodowego, m.in. w roku szkolnym 2019/2020 uwzględniono „Tworzenie oferty programowej w kształceniu zawodowym. Wdrażanie nowych podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego”, a w kolejnych latach wdrażania reformy odpowiednio: „Wdrażanie zmian w kształceniu zawodowym, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia osób dorosłych”, „Wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności – rozwój umiejętności zawodowych w edukacji formalnej i pozaformalnej”, „Doskonalenie systemu kształcenia zawodowego we współpracy z pracodawcami – wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030” oraz „Rozwój kształcenia zawodowego i uczenia się w miejscu pracy w partnerstwie z przedstawicielami branż”.

W okresie objętym kontrolą Minister określił zadania dotyczące kształcenia zawodowego obejmujące zadania kontrolne z zakresu nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty oraz monitorowanie wdrażania nowych podstaw programowych i organizacji kształcenia w branżowej szkole II stopnia. Kuratorzy oświaty przeprowadzili kontrole planowe w zakresie kształcenia zawodowego w 2 988 szkołach i objęli monitorowaniem 676 szkół.

Ponadto w latach 2019-2023 (do 30 września 2023 r.) Ministerstwo przeprowadziło 13 kontroli sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty.

Kierunki realizacji polityki oświatowej państwa – 2019/2020

W podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa na rok szkolny 2019/2020 uwzględniono „Tworzenie oferty programowej w kształceniu zawodowym. Wdrażanie nowych podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego”, a w ramach nadzoru sprawowanego przez kuratora oświaty przyjęto przeprowadzenie w publicznych i niepublicznych szkołach prowadzących kształcenie zawodowe (branżowa szkoła I stopnia, technikum, szkoła policealna) przeprowadzenie kontroli w zakresie zgodności oferty kształcenia zawodowego z nową klasyfikacją zawodów szkolnictwa branżowego oraz monitorowanie wdrażanie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego w zakresie warunków realizacji kształcenia w zawodzie w publicznych i niepublicznych szkołach policealnych. Kontrole planowe o wskazanej wyżej tematyce zostały przeprowadzone przez kuratorów oświaty na podstawie arkuszy kontroli opracowanych przez Ministerstwo.

Kierunki realizacji polityki oświatowej państwa – 2020/2021

W roku szkolnym 2020/2021 w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa uwzględniono „Wdrażanie zmian w kształceniu zawodowym, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia osób dorosłych”, natomiast w zakresie nadzoru kuratorów oświaty przyjęto do realizacji kontrole planowe dotyczące kształcenia zawodowego osób dorosłych, tj.: w niepublicznych szkołach policealnych prowadzących kształcenie w zawodach z branży opieki zdrowotnej: „Zgodność z przepisami prawa organizacji kształcenia zawodowego w branży opieki zdrowotnej”; w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie na kwalifikacyjnych kursach zawodowych i kursach umiejętności zawodowych: „Zgodność z przepisami prawa kształcenia na kwalifikacyjnych kursach zawodowych i kursach umiejętności zawodowych”. Monitorowaniu podlegała natomiast „Organizacja kształcenia w branżowej szkole II stopnia”. W dniu 1 marca 2021 roku Minister dokonał zmiany w wytycznych dotyczących nadzoru pedagogicznego sprawowanego w roku szkolnym 2020/2021 w związku z obowiązującym stanem epidemii oraz czasową zmianą organizacji

Kierunki realizacji polityki oświatowej państwa – 2021/2022

pracy szkół i placówek i zawiesił realizację ww. wynikających z planów nadzoru pedagogicznego kuratorów oświaty na rok szkolny 2020/2021.

W roku szkolnym 2021/2022 w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa uwzględniono: wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności – rozwój umiejętności zawodowych w edukacji formalnej i pozaformalnej¹⁷⁶, w tym uczeniu się dorosłych, a w ramach nadzoru sprawowanego przez kuratorów oświaty ponownie zaplanowano kontrole z zakresu kształcenia osób dorosłych, które nie zostały przeprowadzone w poprzednim roku szkolnym ze względu na pandemię Covid-19 tj. kontrolę „Zgodność z przepisami prawa organizacji kształcenia zawodowego w branży opieki zdrowotnej” w niepublicznych szkołach policealnych prowadzących kształcenie w zawodach z branży opieki zdrowotnej oraz kontrolę „Zgodność z przepisami prawa kształcenia na kwalifikacyjnych kursach zawodowych i kursach umiejętności zawodowych” w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie na kwalifikacyjnych kursach zawodowych i kursach umiejętności zawodowych. Kontrole zostały przeprowadzone przez kuratorów oświaty z wykorzystaniem arkuszy kontroli opracowanych przez Ministerstwo.

Kierunki realizacji polityki oświatowej państwa – 2022/2023

W roku szkolnym 2022/2023 w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa uwzględniono: Doskonalenie systemu kształcenia zawodowego we współpracy z pracodawcami – wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030¹⁷⁷, a w zakresie nadzoru sprawowanego przez kuratorów oświaty w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe i w centrach kształcenia zawodowego zaplanowano kontrolę zgodności z przepisami prawa organizacji i realizacji turnusów doksztalcania teoretycznego młodocianych pracowników. Kontrola została przeprowadzona przez kuratorów oświaty na podstawie arkuszy kontroli opracowanych przez Ministerstwo.

Kierunki realizacji polityki oświatowej państwa – 2023/2024

W roku szkolnym 2023/2024 w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa uwzględniono „Rozwój kształcenia zawodowego i uczenia się w miejscu pracy w partnerstwie z przedstawicielami branż”, jednakże na bieżący rok szkolny nie zaplanowano kontroli planowych dotyczących kształcenia zawodowego.

W związku z powyższym, Dyrektor Departamentu Strategii Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego MEiN wyjaśnił, iż wyniki nadzoru prowadzonego przez kuratorów oświaty w latach szkolnych 2019/2020- 2022/2023 potwierdziły zgodność funkcjonowania szkół prowadzących kształcenie zawodowe z przepisami prawa obowiązującymi w kontrolowanym obszarze¹⁷⁸. Ponadto w roku szkolnym 2022/2023 do MEiN nie wpływały takie informacje, skargi lub interwencje, na podstawie których można byłoby uznać, że na szerszą skalę szkoły lub placówki prowadzą kształcenie zawodowe niezgodnie z przepisami prawa. Natomiast w roku szkolnym 2023/2024 Minister za jedno z najistotniejszych zagadnień uznał „Rozwój kształcenia zawodowego i uczenia się w miejscu pracy w partnerstwie z przedstawicielami branż”. Przyjęty kierunek realizacji polityki oświatowej państwa związany był w szczególności z wprowadzeniem do systemu oświaty od września 2023 r. nowej placówki, tj. BCU. Biorąc pod uwagę, że BCU będą powstawały sukcesywnie od roku szkolnego 2023/2024, pierwszą kontrolę w tym zakresie planuje się przeprowadzić w roku szkolnym 2024/2025.

Szkolenia, narady i konferencje dla kuratorów oświaty

W zakresie wspomaganiania w latach 2019-2021 Minister organizował szkolenia, narady i konferencje dla kuratorów oświaty oraz dla koordynatorów ds. kształcenia zawodowego powołanych w kuratoriach oświaty i członków Rady Dyrektorów Szkół. W latach 2019-2020 odbyło się łącznie siedem spotkań (w tym jedno w formie online), podczas których dominowały zagadnienia związane ze zmianami w szkolnictwie zawodowym. W 2021 r. odbyło się sześć wideokonferencji, przy czym dominowała tematyka organizacji zajęć z zakresu

¹⁷⁶ Strategie opisano szerzej w pkt. 7 obszaru pierwszego.

¹⁷⁷ Strategie opisano szerzej w pkt. 7 obszaru pierwszego.

¹⁷⁸ Pismo znak DSKKZ-WOKZ.0911.1.2023.UB.4 z dnia 7 listopada 2023 r.

praktycznej nauki zawodu (zajęcia praktyczne i praktyki zawodowe) oraz organizacji pracy szkół zawodowych w czasie pandemii. W marcu 2022 r. zorganizowane zostało IX posiedzenie Rady Dyrektorów Szkół Zawodowych oraz koordynatorów do spraw kształcenia zawodowego, którzy są powoływani przez kuratorów oświaty. Podczas posiedzenia, które odbyło się on-line, zostały m.in. wypracowane rekomendacje w zakresie: zwiększenia w branżowych szkołach I stopnia wymiaru dodatkowych dni wolnych od zajęć dydaktycznych z sześciu do 10 dni oraz zwolnienia z obowiązku odbywania szkoleń branżowych u pracodawców nauczycieli, którzy uczą wyłącznie języka obcego zawodowego. Dyrektor Departamentu Strategii Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego MEiN oświadczył, iż w związku z wejściem w życie ustawy wprowadzającej do systemu oświaty branżowe centra umiejętności jeszcze w 2023 r. planowane jest spotkanie dla koordynatorów ds. kształcenia zawodowego¹⁷⁹.

**Minister wydawał
wiązące wytyczne
i polecenia**

W okresie objętym kontrolą Minister wydawał na piśmie kuratorom oświaty wiążące ich wytyczne i polecenia¹⁸⁰ dotyczące spraw związanych ze szkolnictwem zawodowym, a także żądał od kuratorów oświaty informacji, dokumentów i sprawozdań okresowych dotyczących kształcenia zawodowego. Wytyczne i polecenia dotyczyły m.in. sposobu sprawowania nadzoru podczas czasowego ograniczenia jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 oraz założeń do opracowania planu nadzoru pedagogicznego w danym roku szkolnym. Sprawozdania ze sprawowanego nadzoru w danym roku szkolnym kuratorzy oświaty przedstawiali do dnia 15 października w kolejnym roku szkolnym. W sprawozdaniach kuratorów oświaty zawarte były wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru, w tym informacje zbiorcze z przeprowadzonych kontroli planowych i monitorowania m.in. dotyczące szkolnictwa zawodowego.

Ponadto w dniu 31 grudnia 2019 r. Dyrektor Departamentu Strategii Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego MEiN zwrócił się do kuratorów oświaty z prośbą o przekazanie informacji na temat planowanych przez kuratorów oświaty na 2020 r. działań na rzecz promocji szkolnictwa branżowego i upowszechniania zmian w kształceniu zawodowym wraz z harmonogramem tych działań. Na podstawie przekazanych informacji została przygotowana informacja zbiorcza dotycząca planowanych przez kuratorów oświaty działań na rzecz promocji szkolnictwa branżowego i upowszechniania zmian w kształceniu zawodowym. Poza tym w dniu 29 września 2022 r. poproszono kuratorów oświaty o udzielenie odpowiedzi na poniższe pytania:

- Ile osób ubiegało się w roku szkolnym 2022/23 o przyjęcie do poszczególnych branżowych szkół II stopnia w województwie? Prośba o podanie zawodów oraz liczby kandydatów, z wyszczególnieniem liczby kandydatów będących absolwentami szkół podstawowych i kandydatów będących absolwentami gimnazjum.
- Ilu kandydatom odmówiono kształcenia z uwagi na niezebranie minimum 20 osób oraz brak zgody organu prowadzącego na utworzenie kwalifikacyjnego kursu zawodowego dla mniejszej liczby osób?

Na podstawie przekazanych informacji przygotowano uzupełnienie odpowiedzi na interpelację w sprawie możliwości kontynuowania nauki w wybranym kierunku przez absolwentów branżowych szkół I stopnia w poszczególnych województwach¹⁸¹.

¹⁷⁹ Pismo znak DSKKZ-WOKZ.0911.1.2023.UB.4 z dnia 7 listopada 2023 r.

¹⁸⁰ W latach szkolnych 2019/2020–2022/2023 trzykrotnie przekazano wytyczne, czterokrotnie załączenia do opracowania planu nadzoru pedagogicznego oraz wydano jedno polecenie.

¹⁸¹ Zgodnie z art. 36 ust. 12 ustawy Prawo oświatowe, uczeń, który ukończył szkołę ponadpodstawową przed ukończeniem 18. roku życia, obowiązek nauki może spełniać na kwalifikacyjnym kursie zawodowym (np. w zakresie kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie nauczonym na poziomie technika). Cytowany przepis wszedł w życie 1 września 2017 r. Ponadto, od 17 marca 2020 r. osoba, która ukończyła branżową szkołę I stopnia oraz najpóźniej w dniu rozpoczęcia zajęć dydaktyczno-wychowawczych ukończyła 16 lat może być przyjęta do publicznego lub niepublicznego liceum ogólnokształcącego dla dorosłych. Absolwent liceum ogólnokształcącego, który potwierdzi wszystkie kwalifikacje wyodrębnione w danym zawodzie nauczonym na poziomie technika, będzie mógł uzyskać dyplom zawodowy.

**Kuratorzy oświaty
w ramach kontroli
planowych badaniem
objęli ok. 3 000 szkół**

W okresie objętym kontrolą kuratorzy oświaty przeprowadzili kontrole planowe w zakresie kształcenia zawodowego w 2 988 szkołach, a monitorowaniem w obszarze szkolnictwa zawodowego objęto 676 szkół¹⁸². Wyniki kontroli planowych oraz monitorowania¹⁸³ nie wskazywały na występowanie poważniejszych nieprawidłowości związanych z organizacją kształcenia zawodowego lub realizacją podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Przeprowadzone w szkołach kontrole planowe w obszarze szkolnictwa zawodowego dotyczyły następujących zagadnień:

- kontrola w zakresie zgodności oferty kształcenia zawodowego z nową klasyfikacją zawodów szkolnictwa branżowego; październik 2019 r. – marzec 2020 r. Kontrolą objęto wszystkie zawody, w których kształcenie rozpoczęto od klasy pierwszej (w przypadku szkoły policealnej – od semestru pierwszego) w roku szkolnym 2019/2020. Kontrole przeprowadzono w 1074 szkołach publicznych wszystkich typów, co stanowi 18% szkół publicznych oraz w 886 szkołach niepublicznych wszystkich typów, co stanowi 52% szkół niepublicznych;
- kontrola w zakresie zgodności z przepisami prawa kształcenia na kwalifikacyjnych kursach zawodowych i kursach umiejętności zawodowych; zaplanowana na rok szkolny 2020/2021, ale ze względu na pandemię COVID-19 przeprowadzona została w roku szkolnym 2021/2022. Kontrolą objęto 472 publiczne i niepubliczne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe, placówki kształcenia ustawicznego i centra kształcenia zawodowego, prowadzące kwalifikacyjne kursy zawodowe lub kursy umiejętności zawodowych w roku szkolnym 2021/2022;
- kontrola w zakresie zgodności z przepisami prawa organizacji kształcenia zawodowego w zawodach z branży opieki zdrowotnej (październik 2021r. – marzec 2022 r.) Kontrolą objęto 556 niepublicznych szkół policealnych.

Jednocześnie kuratorzy oświaty w ramach monitorowania szkół przyjrzeni się następującym kwestiom:

- wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego w zakresie warunków realizacji kształcenia w zawodzie (luty 2020 r. – czerwiec 2020 r.) Monitorowaniem objęto 600 szkół policealnych, w oddziałach semestru pierwszego lub drugiego, w których szkoła rozpoczęła kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego od 1 września 2019 r., w tym w 192 publicznych szkołach policealnych oraz w 408 niepublicznych szkołach policealnych;
- organizacji kształcenia w branżowej szkole II stopnia (październik 2020 r. – maj 2021 r.)¹⁸⁴. Monitorowaniem objęto 76 szkół, w tym 60 szkół publicznych i 16 niepublicznych, które rozpoczęły kształcenie od 1 września 2020 r.

Ponadto z informacji uzyskanych od 16 kuratorów oświaty, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, wynika, że w ramach sprawowanego przez kuratorów nadzoru pedagogicznego, w latach szkolnych 2019/2020-2023/24 (do 30 września) były prowadzone kontrole doraźne w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe.

**Kuratorzy oświaty
w ramach kontroli
doraźnych badaniem
objęli ok. 3 400 szkół**

W okresie objętym kontrolą kuratorzy oświaty przeprowadzili łącznie 3 398 kontroli doraźnych, co stanowiło 40,2% wszystkich kontroli przeprowadzonych w szkołach ponadpodstawowych. W wyniku przeprowadzonych kontroli dyrektorom szkół wydano łącznie 5 096 zaleceń. Zalecenia dotyczyły m.in. realizacji podstawy programowej, kwalifikacji

¹⁸² Kontrole przeprowadzone wg arkuszy przygotowanych przez Ministerstwo. Od września 2021 r. monitorowanie przestało być formą nadzoru pedagogicznego.

¹⁸³ Przedstawione w rocznych sprawozdaniach kuratorów oświaty oraz w zbiorczych informacjach publikowanych przez MEiN.

¹⁸⁴ Od 4 września 2021 r. wprowadzono zmianę dotyczącą form nadzoru pedagogicznego – zrezygnowano z ewaluacji oraz monitorowania pozostawiając kontrolę i wspomaganie. Jednocześnie rozszerzono zakres kontroli realizowanych przez kuratorów oświaty w szkołach.

nauczycieli, przeprowadzania egzaminów, prowadzenia szkolnej dokumentacji oraz przestrzegania postanowień statutu szkoły.

W zakresie wspomagania organizacji kształcenia zawodowego wszyscy kuratorzy oświaty organizowali narady, konferencje, wideokonferencje, webinary i szkolenia skierowane do dyrektorów, nauczycieli oraz przedstawicieli jst. W okresie lat szkolnych 2019/2020-2023/2024 (do 15 października) zostało zorganizowanych łącznie 556 różnych form wspomagania¹⁸⁵. W zależności od formy wspomagania, w spotkaniach uczestniczyło od kilkudziesięciu do kilkuset osób. Na organizację różnych form wspomagania w okresie objętym kontrolą, we wszystkich kuratoriach oświaty poniesiono wydatki w łącznej kwocie 77 tys. zł.

Ponadto kuratorzy oświaty na stronach internetowych publikowali szereg informacji dotyczących szkolnictwa zawodowego, m.in. komunikaty oraz materiały rekomendowane przez Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz inne ministerstwa, wytyczne Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczące organizacji pracy w okresie pandemii Covid-19, a także informacje bieżące (np. dotyczące zmian w organizacji kształcenia zawodowego).

**Kontrole sprawności
i efektywności
nadzoru
pedagogicznego**

W latach 2019-2023 (do 30 września 2023 r.) Ministerstwo przeprowadziło 13 kontroli sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty. W latach 2019-2022 tematem kontroli była „Realizacja przez kuratora oświaty nadzoru pedagogicznego w zakresie przestrzegania zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach oraz zadań związanych z awansem zawodowym nauczycieli”, a w roku 2023 tematem kontroli była „Realizacja przez kuratora oświaty nadzoru pedagogicznego w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę lub placówkę oraz zadań związanych z awansem zawodowym nauczycieli”.

W przypadku 12 z 13 przeprowadzonych kontroli w kuratoriach oświaty, kontrolą została objęta również dokumentacja kontroli przeprowadzonych przez kuratora oświaty w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe.

W okresie objętym kontrolą Minister na stronie internetowej MEiN, zapewnił publikację zbiorczych informacji o wynikach nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty w poprzednim roku szkolnym.

¹⁸⁵ W związku ze zróżnicowaną organizacją pracy w kuratoriach, spotkania (konferencje) które były organizowane w rejonach wizytacyjnych ale były tożsame w zakresie merytorycznym zostały potraktowane jako jedno spotkanie.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. METODYKA KONTROLI I INFORMACJE DODATKOWE

Cel główny kontroli	Czy zmiany w szkolnictwie zawodowym zwiększyły jakość i skuteczność kształcenia zawodowego?
Cele szczegółowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podjął prawidłowe i skuteczne działania w celu zapewnienia odpowiednich warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych do kształcenia w szkołach zawodowych? 2. Czy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania sprawował prawidłowy i skuteczny nadzór nad wykonywanym przez kuratorów oświaty nadzorem pedagogicznym obejmującym szkoły prowadzące kształcenie zawodowe? 3. Czy szkoła zapewniła warunki gwarantujące odpowiednią jakość kształcenia zawodowego? 4. Czy szkoła prawidłowo i skutecznie realizowała proces kształcenia zawodowego?
Zakres podmiotowy	Kontrolą objęto Ministerstwo Edukacji i Nauki, a także Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego oraz 15 zespołów szkół, w ramach których skontrolowano osiem szkół branżowych I stopnia, osiem szkół branżowych II stopnia i osiem techników.
Kryteria kontroli	Kontrolę w MEiN przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 oraz art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności celowości i gospodarności; kontrolę w szkołach przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 2 oraz art. 5 ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności, rzetelności i gospodarności.
Okres objęty	Kontrolą objęto lata 2019-2023 (do czasu zakończenia kontroli oraz z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeśli miały wpływ na kontrolowaną działalność). Postępowania kontrolne przeprowadzono w okresie od 13 września 2023 r. do 15 stycznia 2024 r.
Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK	<p>W ramach prowadzonego postępowania kontrolnego w Ministerstwie Edukacji i Nauki, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f) ustawy o NIK zasięgnięto informacji w jednostkach niekontrolowanych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kuratorzy oświaty, – organizacje pracodawców w zakresie informacji na temat przygotowania zawodowego absolwentów szkół zawodowych oraz prowadzonej współpracy ze szkołami zawodowymi, a także ich oczekiwania w tym zakresie.
Pozostałe informacje	<p>Wyniki kontroli przedstawiono w 17 wystąpieniach pokontrolnych. Kierownicy podmiotów kontrolowanych złożyli łącznie 6 zastrzeżeń. W procedurze rozpatrywania zastrzeżeń wszystkie zastrzeżenia oddalono.</p> <p>W wystąpieniach pokontrolnych sformułowano 46 wniosków pokontrolnych, z czego zrealizowano 30 wniosków, 13 wniosków było w trakcie realizacji, a nie zrealizowano trzech wniosków.¹⁸⁶</p>
Wykaz jednostek kontrolowanych	

¹⁸⁶ Według stanu na dzień 17 maja 2024 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Departament, Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego	Ministerstwo Edukacji i Nauki (Ministerstwo Edukacji Narodowej), ul. Wspólna 1/3, 00-529 Warszawa	Barbara Nowacka ¹⁸⁷
2.	Delegatura NIK w Katowicach	Zespół Szkół Zawodowych im. R. Mielczarskiego Technikum nr 13 al. Bolesława Krzywoustego 13 40-870 Katowice	Jacek Kałuża
		Zespół Szkół Techniczno-Zawodowych w Piekarach Śląskich Branżowa Szkoła I stopnia im. Stanisław Ligonia w Piekarach Śląskich Branżowa Szkoła II stopnia w Piekarach Śląskich ul. Bytomska 81a 41-940 Piekary Śląskie	Adam Szczepańczyk
3.	Delegatura NIK w Kielcach	Zespół Szkół Ekonomicznych w Kielcach Technikum nr 5 w Kielcach ul. Generała Mariana Langiewicza 18 25-381 Kielce	Lucyna Gromiec
		Zespół Szkół Zawodowych nr 3 w Starachowicach Branżowa Szkoła I stopnia nr 1 w Starachowicach Branżowa Szkoła II stopnia nr 1 w Starachowicach ul. Szkolna 10 27-200 Starachowice	Dorota Lenart
4.	Delegatura NIK w Łodzi	Zespół Szkół nr 2 im. Jana Długosza w Wieluniu Technikum w Zespole Szkół nr 2 w Wieluniu ul. Romualda Traugutta 12 98-300 Wieluń	Dariusz Kowalczyk
		Zespół Szkół - CKZiU im. Mikołaja Kopernika w Rawie Mazowieckiej Branżowa Szkoła I stopnia w ZS CKZiU Branżowa Szkoła II stopnia w ZS CKZiU ul. Zygmunta Zwolińskiego 46 96-200 Rawa Mazowiecka	Radosław Kaźmierczak

¹⁸⁷ W kontrolowanym okresie Ministrem Edukacji i Nauki od 27 listopada 2023 r. do 13 grudnia 2023 r. był Krzysztof Szczucki, a od 19 października 2020 r. do 27 listopada 2023 r. – Przemysław Czarnek. Ministrem Edukacji Narodowej od 4 czerwca 2019 r. do 19 października 2020 r. był Dariusz Piontkowski, a od 16 listopada 2015 r. do 4 czerwca 2019 r. – Anna Zalewska.

5.	Delegatura NIK w Lublinie	Państwowe Szkoły Budownictwa i Geodezji im. Hieronima Łopacińskiego Technikum Budowlano-Geodezyjne w Lublinie aleje Raławickie 5 20-059 Lublin	Grażyna Kubuj-Betż
		Zespół Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich im. Kazimierza Andrzeja Jaworskiego w Chełmie Branżowa Szkoła I stopnia nr 4 w Chełmie Branżowa szkoła II stopnia nr 4 w Chełmie ul. Reformacka 13 22-100 Chełm	Marta Mazurek
6.	Delegatura NIK w Opolu	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. K. Gzowskiego w Opolu Publiczne Technikum nr 1 ul. J. Hallera 6 45-867 Opole	Zdzisław Ślemp
		CKZiU w Nysie Branżowa Szkoła I stopnia nr 1 w Nysie Branżowa Szkoła II stopnia w Nysie ul. Władysława Orkana 6 48-300 Nysa	Henryk Mamala
7.	Delegatura NIK w Rzeszowie	Zespół Szkół im. ks. dra Jana Zwierza w Ropczycach Technikum nr 1 w Ropczycach ul. Mickiewicza 14 39 - 100 Ropczyce	Mariusz Pilch
		Zespół Szkół Samochodowych im. Obrońców Westerplatte Branżowa Szkoła I stopnia nr 8 w Rzeszowie Branżowa Szkoła II stopnia nr 2 w Rzeszowie ul. Warszawska 26a, 35-205 Rzeszów	Zbigniew Pinkowski
8.	Delegatura NIK w Warszawie	Zespół Szkół Licealnych i Technicznych nr 1 Technikum Mechatroniczne nr 1 ul. Wiśniowa 56 02-500 Warszawa	Sławomir Kasprzak
		Zespół Szkół nr 34 im. Mieszka I Branżowa Szkoła I stopnia nr 41 Branżowa Szkoła II stopnia nr 1 ul. Piotra Wysockiego 51 03-202 Warszawa	Sławomir Zieliński

9.	Delegatura NIK we Wrocławiu	Zespół Szkół nr 3 we Wrocławiu Technikum nr 16 im. Czesława Miłosza ul. Szkocka 64 54-402 Wrocław	Filip Marek
		Zespół Szkół Technicznych i Branżowych im. Stanisława Staszica "Handlówka" w Jeleniej Górze Branżowa Szkoła I stopnia w Zespole Szkół Branżowa Szkoła II stopnia w Zespole Szkół ul. 1 Maja 39/41 58-500 Jelenia Góra	Renata Rachwał

6.1.1. WYKAZ OCEN KONTROLOWANYCH JEDNOSTEK

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Ministerstwo Edukacji i Nauki	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowano wdrożenie reformy szkolnictwa zawodowego szacując koszty wprowadzanych zmian oraz potrzeby kadrowe, – opracowano nowelizację ustaw, wydano akty wykonawcze współpracując z pracodawcami i organizacjami społecznymi oraz ekspertami, – podejmowano działania na rzecz wspierania doskonalenia zawodowego nauczycieli zawodów oraz wspierano działalność eksperymentalną i innowacyjną w obszarze szkolnictwa zawodowego, – opracowano miernik oczekiwanego poziomu zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie/egzaminów zawodowych i monitorowano jego poziom, – w latach 2019-2022 osiągnęto miernik przyjęty do zmierzenia osiągnięć uczniów szkół kształcących w zawodach dotyczący zdawalności egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie lub egzaminu zawodowego, – przyczyniono się do ustabilizowania tendencji wzrostowej liczby uczniów w szkołach zawodowych nad liczbą uczniów w szkołach ogólnokształcących, – zróżnicowano wagi w algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jst, – publikowano prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego oraz ustalono wyższe wagi w algorytmie podziału subwencji dla zawodów, na które prognozowane jest zwiększone zapotrzebowanie na krajowym i wojewódzkim rynku pracy, – pokrywano z budżetu państwa inne wydatki na zadania z obszaru kształcenia zawodowego wydatkując w latach 2019-2022 na te cele 164 711 tys. zł, – monitorowano miernik przyjęty do zmierzenia osiągnięć uczniów szkół kształcących w zawodach, – sprawowano pieczę nad nadzorem pedagogicznym pełnionym przez kuratorów oświaty, 	<ul style="list-style-type: none"> – nie przeprowadzono ewaluacji kształcenia w branżowych szkołach I stopnia w celu oceny efektów kształcenia w tych szkołach, – nie przygotowano założeń utworzenia ogólnokrajowych branżowych centrów umiejętności, – nie przeprowadzono ewaluacji kształcenia w branżowych szkołach I stopnia oraz zaplanowanego na 2020 r. audytu kształcenia zawodowego, – nierzetelnie przygotowano założenia konkursu pn. „Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU), realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)", – nie przygotowano analiz dotyczących lokalizacji sieci 120 ogólnokrajowych BCU w kontekście potrzeb regionalnych w zakresie wsparcia dla różnych branż zawodowych, – nie podjęto działań w zakresie regulacji kwestii kosztów związanych z odbywaniem stacjonarnych form kształcenia, szkoleń i egzaminowania w BCU – NIK zauważyła ryzyko powielania przez BCU zadań statutowych innych jednostek funkcjonujących w systemie oświaty.

			<ul style="list-style-type: none"> – wydawano kuratorom wytyczne i polecenia dot. spraw związanych ze szkolnictwem zawodowym, a także żądano informacji, dokumentów i sprawozdań okresowych dotyczących kształcenia zawodowego, – zorganizowano łącznie 14 wydarzeń dla kuratorów oświaty oraz koordynatorów ds. kształcenia zawodowego, – określono zadania kontrolne z zakresu nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty oraz monitorowano wdrażanie nowych podstaw programowych i organizacji kształcenia w branżowej szkole II stopnia, – w latach szkolnych 2019/2020-2023/2024 (do 30.09.2023 r.) kuratorzy oświaty przeprowadzili łącznie 3 398 kontroli doraźnych w szkołach zawodowych. 	
2.	Zespół Szkół Techniczno-Zawodowych w Piekarach Śląskich	pozytywna	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono warunki gwarantujące odpowiednią jakość kształcenia zawodowego, – zapewniono odpowiednio wykwalifikowaną kadrę nauczycielską udoskonalającą się zawodowo, – zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki korzystania z obiektów szkolnych, – dysponowano kompletnie wyposażonymi salami dydaktycznymi umożliwiającymi realizację podstawy programowej i przyjętych programów nauczania w zawodach szkolnictwa branżowego, – prawidłowo i skutecznie realizowano proces kształcenia zawodowego, – oferta kształcenia w zawodach była dostosowana do potrzeb rynku pracy, – prawidłowo dopuszczono do stosowania szkolne programy nauczania dla poszczególnych zawodów i zorganizowano praktyczną naukę zawodu, a także spełniono wymogi dotyczące wymiaru kształcenia w zawodach, – zdawalność egzaminów zawodowych w szkołach SBI i SBII osiągnęła poziom 91%, – podejmowano działania w zakresie realizacji doradztwa zawodowego nawiązując współpracę z pracodawcami i innymi podmiotami. 	
3.	Zespół Szkół Zawodowych im. R. Mielczarskiego w Katowicach	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – wyposażenie szkoły umożliwiło realizację podstawy programowej i przyjętych programów nauczania, – zapewniono wykwalifikowaną, doskonalącą się zawodowo kadrę nauczycielską, – ofertę kształcenia w zawodach dostosowano do potrzeb rynku pracy, – dopuszczano do stosowania szkolne programy nauczania dla poszczególnych zawodów, – nawiązywano współpracę z pracodawcami i innymi podmiotami, 	<ul style="list-style-type: none"> – nie zapewniono w pełni bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów szkolnych – nie podjęto działań mających na celu realizację zaleceń w zakresie wymiany nawierzchni dróg i chodników na terenie szkoły oraz umieszczenia informacji o nośności regałów w magazynie nr 34 i sali nr 5, – wypełniono od roku szkolnego 2021/2022 obowiązek zapewnienia ubezpieczenia

			<ul style="list-style-type: none"> – średnia zdawalność egzaminów zawodowych osiągnęła poziom 92,71% w przypadku egzaminu teoretycznego i 83,85% w przypadku egzaminu praktycznego, – podejmowano działania w zakresie realizacji doradztwa zawodowego. 	<p>uczniów od następstw nieszczęśliwych wypadków podczas praktyk zawodowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> – nieokreśleniu w 97,6% zawartych umów o praktyki zawodowe wszystkich wymaganych obowiązków pracodawcy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, – na żaden rok szkolny objęty kontrolą nie opracowano wymaganego programu realizacji doradztwa zawodowego, – nie ustalono wymaganego harmonogramu uczestniczenia nauczycieli w szkoleniach branżowych.
4.	Zespół Szkół Ekonomicznych w Kielcach	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono warunki do realizacji procesu kształcenia zawodowego, – nauczyciele teoretycznych przedmiotów zawodowych i praktycznej nauki zawodu posiadali odpowiednie kwalifikacje i uczestniczyli w szkoleniach branżowych realizowanych w trzyletnich cyklach, – wzbogacono i zmodernizowano bazę dydaktyczną szkoły, – wybrane do badania pracownie przedmiotowe posiadały wyposażenie niezbędne do realizacji podstawy programowej, – przeprowadzano kontrole zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów szkoły, – współpracowano z pracodawcami celem dostosowania oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy, – prawidłowo realizowano działania dotyczące doradztwa zawodowego oferując uczniom nabycie dodatkowych wybranych umiejętności zawodowych, – prawidłowo opracowano i dopuszczono do stosowania programy nauczania dla poszczególnych zawodów, – zapewniono realizację wymiaru godzin określonych w podstawie programowej kształcenia i w ramowych programach nauczania, – praktyczna nauka zawodu odbywała się u pracodawców na podstawie zawartych z nimi umów. 	<ul style="list-style-type: none"> – do żadnej z 10 poddanych badaniu umów o praktyczną naukę zawodu nie dołączono programu nauczania danego zawodu, – w latach 2019-2023 spośród 35 egzaminów zawodowych, w przypadku 18 egzaminów zdawalność była poniżej 75%, w tym w przypadku trzech egzaminów zdawalność wyniosła poniżej 50%.
5.	Zespół Szkół Zawodowych Nr 3 w Starachowicach	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono właściwe warunki do kształcenia zawodowego prawidłowo realizując proces kształcenia zawodowego, – nauczyciele przedmiotów zawodowych posiadali wymagane kwalifikacje doskonalone w ramach szkoleń, – prowadzono kontrole obiektów w zakresie zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia, – pracownicy ZSZ mieli aktualne szkolenia z bhp i ukończyli kurs udzielania pierwszej pomocy, a budynki spełniały wymogi 	<ul style="list-style-type: none"> – w statutach BS1 i BS2 nie było zapisów dotyczących możliwości kształcenia w zawodach, w odniesieniu do których prowadzono nabór, – programy realizacji doradztwa zawodowego nie zawierały wszystkich elementów wymaganych rozporządzeniem w sprawie doradztwa zawodowego,

			<p>bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach,</p> <ul style="list-style-type: none"> – kształcono w zawodach, na które występowało istotne lub umiarkowane zapotrzebowanie na rynku pracy, – dopuszczone do stosowania we wszystkich klasach pierwszych programy nauczania posiadały pozytywną opinię Rady Pedagogicznej, – zapewniono wymiar godzin niezbędny do osiągnięcia efektów kształcenia zawodowego określonego w ramowych planach nauczania i podstawie programowej, – analizowano wyniki egzaminów zawodowych i wykorzystywano w praktyce wnioski wynikające z tych analiz, – korzystano z funduszy europejskich dedykowanych szkolnictwu zawodowemu. 	<ul style="list-style-type: none"> – uczniom skierowanym na praktyczną naukę zawodu nie zapewniono ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, – pracownie trzech kierunków nie były w pełni wyposażone.
6.	Zespół Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich im. K. A. Jaworskiego w Chełmie	ocena pozytywna	<ul style="list-style-type: none"> – zatrudniano wykwalifikowaną kadrę nauczycieli przedmiotów zawodowych realizujących obowiązkowe szkolenia branżowe na podstawie harmonogramu ustalonego przez dyrektora, – pomieszczenia pracowni zawodowych i ich wyposażenie dydaktyczne spełniały warunki BHP, – wyposażenie pracowni zawodowych w pomoce dydaktyczne odpowiadało podstawie programowej kształcenia szkolnictwa branżowego w zawodach, – oferta kształcenia była adekwatna do potrzeb rynku pracy, – rzetelnie analizowano wyniki przeprowadzanych egzaminów dla poszczególnych kwalifikacji oraz losy absolwentów diagnozując potrzeby edukacyjne uczniów, – nawiązywano współpracę z przedsiębiorcami, organizacjami branżowymi i uczelniami wyższym, – realizowano wymaganą przepisami prawa liczbę godzin kształcenia zawodowego, – prawidłowo i rzetelnie zorganizowano działania dotyczące doradztwa zawodowego i praktycznej nauki zawodu. 	<ul style="list-style-type: none"> – brak osłon na grzejnikach centralnego ogrzewania na korytarzach i w jednej z pracowni zawodowych, – książka obiektu budowlanego prowadzona dla budynku Zespołu Szkół nie posiadała wpisów (za lata 2021-2023), o których mowa w art. 60a pkt 3-6 ustawy Prawo budowlane.
7.	Państwowe Szkoły Budownictwa i Geodezji im. H. Łopacińskiego w Lublinie	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono odpowiednie warunki lokalowe do prowadzenia kształcenia zawodowego, – zapewniono odpowiednią kadrę nauczycielską, – nauczyciele posiadali kwalifikacje wymagane do nauczania przedmiotów zawodowych, – podnosili swoje umiejętności m.in. biorąc udział w szkoleniach branżowych, – posiadali aktualne zaświadczenia o okresowych szkoleniach BHP i z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, 	<ul style="list-style-type: none"> – nie spełniono wymogów w zakresie ogrodzenia terenu szkoły, osłon grzejników płytowych, jak również stanu nawierzchni parkingu szkolnego, będącego jednocześnie przejściem do wejścia głównego Szkoły, – nie zapewniono warunków intymności uczniom korzystającym z kabin w łazienkach szkolnych, – nie oferowano uczniom przygotowania do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych,

			<ul style="list-style-type: none"> – pomieszczenia pracowni zawodowych i ich wyposażenie dydaktyczne spełniały warunki BHP, – proces kształcenia zawodowego realizowano dostosowując oferty do potrzeb rynku pracy, – prawidłowo i rzetelnie realizowano działania dotyczące doradztwa zawodowego, – prowadzono analizy zdawalności egzaminów zawodowych i wdrażano działania wspomagające uczniów w zawodach, które odnotowywały najniższą zdawalność, – współpracowano z podmiotami zewnętrznymi w ramach realizacji praktyk zawodowych. 	<p>dotychczasowych umiejętności zawodowych lub kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji,</p> <ul style="list-style-type: none"> – nie zapewniono 1 303 uczniom ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, wymaganego przepisami rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu.
8.	Zespół Szkół Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej w Rawie Mazowieckiej	ocena pozytywna	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono odpowiednią kadre nauczycielską dając jej możliwość kształcenia i doskonalenia zawodowego, – zapewniono prawidłową organizację i warunki procesu kształcenia: bezpieczne i higieniczne warunki pobytu w szkole, – zapewniono prawidłowe wyposażenie pracowni przedmiotowych umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia zawodowego, – dostosowano ofertę edukacyjną do potrzeb rynku pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> – teren Szkoły nie był w pełni ogrodzony, co stanowiło naruszenie art. 7 ust 1 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – szkoła zapewniła ubezpieczenie od NNW uczniów BS I kierowanych na praktyczną naukę zawodu, jednakże środki na jego pokrycie nie pochodziły z subwencji oświatowej.
9.	Zespół Szkół Nr 2 im. Jana Długosza w Wieluniu	ocena pozytywna	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono odpowiednią kadre nauczycielską dając jej możliwość kształcenia i doskonalenia zawodowego, – zapewniono prawidłową organizację i warunki procesu kształcenia, tj. bezpieczne i higieniczne warunki, – zapewniono prawidłowe wyposażenie pracowni przedmiotowych umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia zawodowego, – dostosowano ofertę edukacyjną do potrzeb rynku pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> – w latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 oraz 2022/2023 w Szkole nie opracowano programów realizacji doradztwa zawodowego, – Szkoła zapewniła uczniom kierowanym na praktyczną naukę zawodu ubezpieczenie od NNW, jednakże środki na pokrycie kosztów ubezpieczenia nie pochodziły z subwencji oświatowej.
10.	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Gzowskiego w Opolu	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono właściwe warunki lokalowe do kształcenia zawodowego, – prawidłowo realizowano proces kształcenia określony w podstawie programowej, – zapewniono wymiar godzin niezbędny do osiągnięcia efektów kształcenia zawodowego określony w ramowych planach nauczania, – nauczyciele przedmiotów zawodowych posiadali niezbędne kwalifikacje oraz podnosili swoje umiejętności poprzez uczestnictwo w szkoleniach branżowych, – regularnie przeprowadzano kontrole w zakresie zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia, a ustalenia z tych kontroli były realizowane – oferta kształcenia dostosowana była do potrzeb rynku pracy, 	<ul style="list-style-type: none"> – brak ogrodzenia terenu szkoły oraz niepełne wyposażenie pracowni weterynaryjnej i architektury krajobrazu, – nie opracowano harmonogramu szkoleń branżowych nauczycieli oraz uczniom w trakcie praktycznej nauki zawodu nie zapewniono ubezpieczenia od NNW.

			<ul style="list-style-type: none"> – doradztwo zawodowe prowadzono zgodnie z przyjętymi programami, w ramach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego, – prawidłowo zorganizowano praktyczną naukę zawodu, – korzystano ze wsparcia funduszy europejskich dedykowanych szkolnictwu zawodowemu. 	
11.	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nysie	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono właściwe warunki do kształcenia zawodowego oraz prawidłowo realizowano proces kształcenia, – nauczyciele posiadali niezbędne kwalifikacje, – określony w podstawie programowej proces kształcenia realizowany był w oparciu o zatwierdzone przez radę pedagogiczną programy nauczania, a wymiar godzin umożliwił osiągnięcie oczekiwanych efektów kształcenia, – zapewniono wyposażenie niezbędne do realizacji ww. programów, – regularnie przeprowadzano kontrole zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia, – oferta kształcenia została dostosowana do potrzeb rynku pracy, – realizowano działania w zakresie doradztwa zawodowego, zgodnie z przyjętymi programami w ramach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego, – oferowano uczniom przygotowanie do nabycia dodatkowych uprawnień oraz umiejętności zawodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – nie opracowano harmonogramu szkoleń branżowych nauczycieli, – zaniechano realizacji obowiązkowych szkoleń branżowych nauczycieli przedmiotów zawodowych, – wystąpiły przypadki nieterminowego składania do organu prowadzącego wniosków o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli, – umowy o praktyczną naukę zawodu organizowaną poza CKZiU, nie zawierały jednego z elementów określonych przepisami prawa.
12.	Zespół Szkół im. Ks. Dra Jana Zwierza w Ropczycach	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono właściwe warunki kształcenia zawodowego, – oferta kształcenia dostosowana była do aktualnych potrzeb rynku pracy, – dostosowano umiejętności absolwentów do zapotrzebowania rynku w wybranych branżach, – tworzenie nowych kierunków i modyfikowanie istniejących, – dopuszczanie zewnętrznych podmiotów – potencjalnych pracodawców, do uczestnictwa w opracowywaniu programów nauczania, – zapewniono realizację kształcenia na poziomie zawodowym, w wymiarze dającym możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia i umiejętności, – zapewniono realizację wymaganego minimalnego wymiaru godzin kształcenia w zawodach oraz prawidłową organizację doradztwa zawodowego, – zaplecze techniczne (maszyny i urządzenia) umożliwiała realizację nauki na prowadzonych kierunkach kształcenia, 	<ul style="list-style-type: none"> – nie składano do organu prowadzącego wniosków o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli, – kierując uczniów na praktyczną naukę zawodu nie zapewniono ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, – szlak komunikacyjny nie był zabezpieczony w sposób uniemożliwiający bezpośrednie wejście na jezdnię, – przekroczono 5-cio letni termin do przeprowadzenia kontroli okresowej określony w ustawie <i>Prawo budowlane</i>.

			<ul style="list-style-type: none"> – nauczyciele przedmiotów zawodowych posiadali wymagane kwalifikacje oraz realizowali przewidziane przepisami prawa szkolenia branżowe. 	
13.	Zespół Szkół Samochodowych um. Obrońców Westerplatte w Rzeszowie	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono warunki gwarantujące odpowiednią jakość kształcenia, w tym zawodowego, – nauczyciele przedmiotów zawodowych posiadali wymagane kwalifikacje do zajmowanego stanowiska, – zapewniono wyposażenie niezbędne do realizacji procesu kształcenia w zawodach dostosowanych do potrzeb krajowego i wojewódzkiego rynku pracy, – praktyczną naukę zawodu dla uczniów BS I stopnia zorganizowano poza siedzibą, zaś dla uczniów BS II stopnia w pracowniach szkolnych, – uczniom umożliwiono przygotowanie do dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów, – analizowano poziom zdawalności egzaminów zawodowych w szkołach branżowych zwłaszcza w kwalifikacjach, w których odbiegało to od średniej w województwie i w kraju, – współpracowano ze środowiskiem lokalnym na rzecz wzajemnego rozwoju, – prawidłowo i rzetelnie funkcjonowało doradztwo zawodowe, – zapewniono uczniom bezpieczne i higieniczne warunki pobytu w Szkole. 	<ul style="list-style-type: none"> – w umowach na praktyczne kształcenie zawodowe nie określono formy nadzoru nad realizacją programu, zapisów dot. bezpieczeństwa i higieny pracy oraz kwestii zapewnienia uczniom ubezpieczenia od następstw od nieszczęśliwych wypadków, – stwierdzono: brak apteczek w niektórych pracowniach przedmiotowych, zabezpieczenia balustrady schodów przed ewentualnym zsuwaniem czy zabezpieczenia głównego szlaku komunikacyjnego wychodzącego na ulicę poza teren szkoły w postaci szlabanu lub barierki ograniczających wyjście, – nie aktualizowano statutu w zakresie liczby i nazw zawodów, w których kształcono uczniów, a także nazw pracowni, – nie opracowano harmonogramu uczestniczenia nauczycieli przedmiotów zawodowych w szkoleniach branżowych realizowanych w trzyletnich cyklach, – odsetek słuchaczy rezygnujących z kształcenia w BS II stopnia w roku szkolnym 2021/2022 wyniósł 26%, a w 2022/2023 – 45% w stosunku do rozpoczynających naukę.
14.	Zespół Szkół Nr 34 im. Mieszka I w Warszawie Branżowa Szkoła I i II st.	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono odpowiednio wykwalifikowaną kadrę nauczycielską teoretycznych i praktycznych przedmiotów zawodowych – spełniono ogólne wymagania w zakresie bezpieczeństwa i higieny obiektów szkoły, – w przeważającej większości kształcono w zawodach pożądanym na rynku pracy, – praktyczne i teoretyczne zajęcia zawodowe były realizowane w wymaganym wymiarze, – szkoła prawidłowo organizowała i nadzorowała praktyczną naukę zawodu, – poziom zdawalności egzaminów zawodowych w roku 2023 w stosunku do lat poprzednich znacząco się poprawił, dorównując średniej w województwie mazowieckim. 	<ul style="list-style-type: none"> – nie zapewniono realizacji obowiązku szkolenia branżowego przez nauczyciela Szkoły Branżowej I stopnia prowadzącego przedmiot „kompetencje personalne i społeczne” w roku szkolnym 2019/2020 i „komunikacja społeczna i interpersonalna” w latach szkolnych 2021/2022-2022/2023

15.	Zespół Szkół Licealnych i Technicznych nr 1 Technikum Mechatroniczne nr 1 w Warszawie	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zapewniono prawidłowe warunki kształcenia zawodowego poprzez odpowiednio wykwalifikowaną kadrę nauczycielską oraz bazę dydaktyczną do nauki przedmiotów zawodowych, – spełniono wymagania w zakresie bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów szkoły, – rzetelnie rozpoznawano potrzeby rynku pracy w aspekcie planowania kierunków, – zapewniono odpowiednią jakość kształcenia, – współpracowano z pracodawcami, m.in. w zakresie zapewnienia uczniom możliwości odbywania praktyk zawodowych oraz wprowadzenia dodatkowych zajęć w ramach, których uczniowie uzyskiwali dodatkowe kompetencje zawodowe. 	<ul style="list-style-type: none"> – nie zrealizowano zajęć „INF.03.02. Podstawy informatyki” w minimalnym wymiarze 30 godzin w I klasie kształcącej w zawodzie technik programista niezgodnie z wymogiem określonym w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, – nie zawarto w umowach o praktyczną naukę zawodu obowiązku zapewnienia, przez podmiot przyjmujący uczniów, odzieży, obuwia roboczego i środków ochrony indywidualnej oraz higieny osobistej przysługujących pracownikom na danym stanowisku pracy, co było niezgodne rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie praktycznej nauki zawodu, – nie zapewniono uczniom odbywającym praktyczną naukę zawodu możliwości zwrotu kosztów przejazdu środkami komunikacji publicznej, co było niezgodne rozporządzeniem w sprawie praktycznej nauki zawodu.
16.	Zespół Szkół nr 3 we Wrocławiu	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – zatrudniono wykwalifikowaną kadrę nauczycielską, – nauczyciele przedmiotów zawodowych wywiązywali się z obowiązku kształcenia i doskonalenia zawodowego oraz uczestniczenia w szkoleniach branżowych, – zapewniono warunki umożliwiające kształcenie uczniów w wybranych kierunkach, – zapewniono wymagane pomoce dydaktyczne oraz wszystkie urządzenia dla dwóch z trzech objętych szczegółowym badaniem zawodów, – obiekty szkoły spełniały ogólne wymagania z zakresu bezpieczeństwa i higieny, – oferta kształcenia była dostosowana do potrzeb rynku pracy, – analizowano wyniki egzaminów zawodowych i maturalnych oraz śledzono losy absolwentów, – organizując proces kształcenia, w tym praktyczną naukę zawodu i doradztwo zawodowe, współpracowano z pracodawcami i innymi podmiotami, 	<ul style="list-style-type: none"> – nieterminowo złożono wniosek do organu prowadzącego o doskonalenie zawodowe nauczycieli w 2020 r., – nie sporządzono w latach 2019-2023 harmonogramów szkoleń branżowych dla nauczycieli, – nie podpisano siedmiu protokołów z kontroli zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do szkoły przez wszystkie osoby biorące w nich udział, – nie zapewniono pełnego, wymaganego wyposażenia technikum w sprzęty i urządzenia do prowadzenia zajęć na kierunku technik architektury krajobrazu, – Rada Pedagogiczna nie zaopiniowała , w roku szkolnym 2022/2023, programów nauczania dla trzech zawodów szkolnictwa branżowego,

			<ul style="list-style-type: none"> – realizowano wymiar godzin zajęć określony w ramowych planach nauczania i podstawie programowej szkolnictwa branżowego, – wykorzystywano środki z funduszy europejskich dedykowane szkolnictwu zawodowemu. 	<ul style="list-style-type: none"> – nie zatwierdzono w roku szkolnym 2021/2022, programu doradztwa zawodowego, – programy doradztwa zawodowego nie spełniały części wymagań formalnych, – sześć umów o praktykę zawodową nie spełniało części wymagań formalnych, – nie zapewniono uczniom kierowanym na praktyczną naukę zawodu ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków.
17.	Zespół Szkół Technicznych i Branżowych im. S. Staszica „Handlówka” w Jeleniej Górze	ocena w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – nauczyciele przedmiotów zawodowych posiadali odpowiednie kwalifikacje, – pracownie i pomieszczenia szkoły były wyposażone w zakresie niezbędnym do realizacji kształcenia w badanych zawodach, – przeprowadzano kontrole w zakresie zapewniania bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów szkoły, – ofertę kształcenia dostosowano do potrzeb rynku pracy, – zapewniono odpowiedni wymiar godzin niezbędny do osiągnięcia efektów kształcenia zawodowego, – prowadzono doradztwo zawodowe zgodnie z przyjętymi programami w ramach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego, – analizowano wyniki egzaminów zawodowych i wykorzystywano w praktyce wnioski płynące z tych analiz, – szkoła korzystała ze wsparcia z funduszy europejskich dedykowanych szkolnictwu zawodowemu. 	<ul style="list-style-type: none"> – czterech nauczycieli przedmiotów zawodowych nie wywiązało się z obowiązku realizacji 40 godzinowego cyklu szkolenia branżowego, – nie przekazano do organu prowadzącego kopii protokołów kontroli zapewniania bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do szkoły, – program nauczania dla BS I w zawodzie fryzjer na rok szkolny 2022/2023 przygotowano niezgodnie z załącznikiem nr 9 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, – nie aktualizowano zapisów statutu BSI i Regulaminu Praktycznej Nauki Zawodu w roku szkolnym 2022/2023, – uczniom kierowanym na praktyczną naukę zawodu nie zapewniono ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków.

*/ pozytywna / negatywna / w formie opisowej

6.2. ANALIZA STANU PRAWNEGO I UWARUNKOWAŃ ORGANIZACYJNO-EKONOMICZNYCH

	<p>Podstawowe uwarunkowania prawne w przedmiocie kontroli zostały określone w przepisach zawartych w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe oraz przepisach zawartych w niektórych wykonawczych aktach prawnych do tej ustawy.</p>
<p>Struktura szkół</p>	<p>Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe szkoły publiczne i szkoły niepubliczne dzielą się na następujące typy: ośmioletnią szkołę podstawową oraz szkoły ponadpodstawowe. Natomiast szkoły ponadpodstawowe to:</p> <ul style="list-style-type: none"> – czteroletnie liceum ogólnokształcące; – pięcioletnie technikum; – trzyletnia branżowa szkoła I stopnia; – trzyletnia szkoła specjalna przysposabiająca do pracy; – dwuletnia branżowa szkoła II stopnia; – szkoła policealna dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku.
<p>Szkoły prowadzące kształcenie zawodowe</p>	<p>Zgodnie z art. 4 pkt. 28a ustawy Prawo oświatowe przez szkołę prowadzącą kształcenie zawodowe rozumie się a) szkoły ponadpodstawowe - pięcioletnie technikum, trzyletnią branżową szkołę I stopnia, dwuletnią branżową szkołę II stopnia, szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku - prowadzące kształcenie w zawodach określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, b) szkoły artystyczne.</p>
<p>Prognozy zapotrzebowania na pracowników</p>	<p>Na podstawie art. 46b ust. 1 i 3 ustawy Prawo oświatowe minister właściwy do spraw oświaty i wychowania ustala prognozę zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy. Od 2019 r. corocznie ogłoszono prognozy¹⁸⁸. Celem prognozy jest m.in. dostarczenie przesłanek do kształtowania oferty szkolnictwa branżowego adekwatnie do potrzeb krajowego i wojewódzkiego rynku pracy. Ponadto, Minister Edukacji Narodowej ogłosił wykaz zawodów szkolnictwa branżowego o szczególnym znaczeniu dla kultury i dziedzictwa narodowego¹⁸⁹, zgodnie z art. 46b ust 4 ww. ustawy.</p>
<p>Nadzór organów prowadzących</p>	<p>Zgodnie z przepisem art. 57 ustawy Prawo oświatowe organ prowadzący szkołę lub placówkę sprawuje nadzór nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych. Nadzorowi podlega w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prawidłowość dysponowania przyznanymi szkole lub placówce środkami budżetowymi oraz pozyskanymi przez szkołę lub placówkę środkami pochodzącymi z innych źródeł, a także gospodarowania mieniem; – przestrzeganie obowiązujących przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników i uczniów; – przestrzeganie przepisów dotyczących organizacji pracy szkoły i placówki.
<p>Nadzór pedagogiczny</p>	<p>Warunki i tryb sprawowania oraz formy nadzoru pedagogicznego, w tym przez kuratorów oświaty, określone zostały w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego¹⁹⁰.</p> <p>Szkołą kieruje nauczyciel mianowany lub dyplomowany, któremu powierzono stanowisko dyrektora lub osoba niebędąca nauczycielem¹⁹¹ powołana na</p>

¹⁸⁸ Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 marca 2019 r. (M.P. poz. 276); Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 stycznia 2020 r. (M.P. poz. 106); Obwieszczenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 27 stycznia 2021 r. (M.P. poz. 122); Obwieszczenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 28 stycznia 2022 r. (M.P. poz. 120); Obwieszczenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 20 stycznia 2023 r. (M.P. poz. 145).

¹⁸⁹ Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 września 2019 r. (M.P. poz. 857).

¹⁹⁰ Dz. U. z 2024 r. poz. 15.

¹⁹¹ Osoba taka nie może sprawować nadzoru pedagogicznego.

Kompetencje dyrektora szkoły	<p>stanowisko dyrektora przez organ prowadzący, po zasięgnięciu opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny - zgodnie z art. 62 ustawy Prawo oświatowe.</p> <p>Kompetencje dyrektora szkoły zostały określone w art. 68 ustawy Prawo oświatowe, zgodnie z którym dyrektor szkoły m.in.: kieruje działalnością szkoły oraz reprezentuje ją na zewnątrz; sprawuje nadzór pedagogiczny; sprawuje opiekę nad uczniami; realizuje uchwały rady szkoły; dysponuje środkami określonymi w planie finansowym szkoły zaopiniowanym przez radę szkoły i ponosi odpowiedzialność za ich prawidłowe wykorzystanie, a także może organizować administracyjną finansową i gospodarczą obsługę szkoły; wykonuje zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę.</p> <p>Dyrektor jest kierownikiem zakładu pracy dla zatrudnionych w szkole nauczycieli i pracowników niebędących nauczycielami. W wykonywaniu swoich zadań współpracuje z radą szkoły, radą pedagogiczną rodzicami i samorządem uczniowskim.</p>
Statut szkoły	<p>Organ prowadzący nadaje statut szkole. Statut szkoły zawiera w szczególności: - nazwę i typ szkoły oraz jej siedzibę, a w przypadku gdy szkoła wchodzi w skład zespołu szkół - także nazwę tego zespołu; - nazwę i siedzibę organu prowadzącego szkołę; - cele i zadania szkoły wynikające z przepisów prawa oraz sposób ich wykonywania; - organizację pracy szkoły; - zakres zadań nauczycieli oraz innych pracowników szkoły; - nazwę zawodu lub zawodów, w których kształci szkoła - w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe; szczegółową organizację praktycznej nauki zawodu - w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe; organizację zajęć edukacyjnych w ramach kształcenia zawodowego - w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe; - organizację pracowni szkolnych, w szczególności pracowni ćwiczeń praktycznych, pracowni symulacyjnych oraz warsztatów szkolnych dla realizacji zajęć praktycznych, jeżeli szkoła takie pracownie i warsztaty posiada (co wynika z art. 88 ust. 7 i art. 98 Prawa oświatowego).</p>
Arkusze organizacji szkoły	<p>Podstawowym dokumentem organizacyjnym szkoły jest arkusz organizacji szkoły (art. 110 ustawy Prawo oświatowe), określający szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym.</p> <p>W publicznych szkołach nauczyciele zatrudnieni są na podstawie Karty Nauczyciela, która określa m.in. stopnie awansu zawodowego, prawa i obowiązki nauczycieli oraz zasady i wysokość wynagrodzenia. Kwalifikacje wymagane od nauczycieli, w szczególności poziom wykształcenia i jego zakres w odniesieniu do poszczególnych typów szkół i rodzajów placówek zostały określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli.</p>
Nowa struktura klasyfikacji zawodów	<p>Nowa struktura klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego obowiązująca od 1 września 2019 r., wprowadzona rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, uwzględnia przyporządkowanie poszczególnych zawodów do jednej z 32 branż, uwzględniając specyfikę umiejętności zawodowych lub zakres, w jakim umiejętności te są wykorzystywane podczas wykonywania zadań zawodowych.</p>
Podstawy programowe	<p>Podstawy programowe kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego przyporządkowane do 32 branż¹⁹² oraz dodatkowe umiejętności zawodowe w zakresie wybranych zawodów zostały określone, zgodnie z art. 46 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy Prawo oświatowe, w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności</p>

¹⁹² Załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego.

zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego¹⁹³, które weszło w życie z dniem 1 września 2019 r.

**Szkoły branżowe
I i II stopnia**

Przepisy ww. rozporządzenia z dnia 16 maja 2019 r. stosuje się począwszy od roku szkolnego 2019/2020 w klasie I branżowej szkoły I stopnia (która rozpoczyna się z dniem 1 września 2019 r. lub z dniem 1 lutego 2020 r.), klasie I dotychczasowego czteroletniego technikum, klasie I pięcioletniego technikum, oraz od roku szkolnego 2020/2021 w semestrze I branżowej szkoły II stopnia - a w latach następnych również w kolejnych klasach lub semestrach tych szkół (§ 2).

Zgodnie z § 3 ww. rozporządzenia z dnia 16 maja 2019 r. - w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego - uczniowie, którzy rozpoczęli kształcenie w roku szkolnym 2019/2020 w klasie I dotychczasowego czteroletniego technikum albo w klasie I branżowej szkoły I stopnia w oddziale dla uczniów będących absolwentami dotychczasowego gimnazjum, realizują również efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej (PDG), określone w części II załącznika do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach.

**Minimalna liczba
godzin kształcenia**

Zgodnie z § 4 ww. rozporządzenia z dnia 16 maja 2019 r. minimalną liczbę godzin kształcenia zawodowego określoną w podstawach programowych dla poszczególnych zawodów szkolnictwa branżowego w przypadku:

1. szkół ponadpodstawowych roku szkolnego 2019/2020: a) klasie I branżowej szkoły I stopnia, która rozpoczyna się z dniem 1 września 2019 r. lub z dniem 1 lutego 2020 r., b) klasie I pięcioletniego technikum oraz od roku szkolnego 2020/2021 w semestrze I branżowej szkoły II stopnia należy dostosować do wymiaru godzin określonego w przepisach wydanych na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 3 ustawy Prawo oświatowe, tj. rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, zachowując tę minimalną liczbę godzin kształcenia zawodowego;
2. klas dotychczasowego czteroletniego technikum, prowadzonych w pięcioletnim technikum:
 - a) klasy I czteroletniego technikum w roku szkolnym 2019/2020,
 - b) klasy II czteroletniego technikum w roku szkolnym 2020/2021,
 - c) klasy III czteroletniego technikum w roku szkolnym 2021/2022,
 - d) klasy IV czteroletniego technikum w roku szkolnym 2022/2023

- należy dostosować do wymiaru godzin określonego w przepisach wydanych na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, tj. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych

¹⁹³ Zmienione pięciokrotnie, tj.: 1) rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, które weszło w życie 1 września 2020 r. (Dz. U. poz. 635); 2) rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 28 maja 2021 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, które weszło w życie 1 września 2021 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1087); 3) rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 13 sierpnia 2021 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, które weszło w życie 1 września 2021 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1562); 4) Rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 kwietnia 2022 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, które weszło w życie 1 września 2022 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 1109); 5) Rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 23 maja 2023 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, które weszło w życie 1 września 2023 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 1119).

Ustalenie zawodów nauczanych w szkole

planów nauczania w szkołach publicznych, zachowując tę minimalną liczbę godzin kształcenia zawodowego.

Zgodnie z art. 68 ust. 7 ustawy Prawo oświatowe dyrektor szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę, ustala zawody, w których kształci szkoła, po:

- uzyskaniu opinii wojewódzkiej rady rynku pracy o zasadności kształcenia w danym zawodzie zgodnie z potrzebami rynku pracy (o której mowa w art. 22 ust. 5 pkt 5 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, tj. do zakresu działania wojewódzkich rad rynku pracy należy m.in. składanie wniosków i wydawanie opinii w sprawach dotyczących kierunków kształcenia, w tym opinii o zasadności kształcenia w danym zawodzie zgodnie z potrzebami rynku pracy, szkolenia zawodowego oraz zatrudnienia w województwie);

Opinia wojewódzkiej rady rynku pracy

Opinia wojewódzkiej rady rynku pracy o zasadności kształcenia w danym zawodzie, o której mowa w ust. 7 pkt 1, nie jest wymagana w przypadku: 1) rozpoczynania kształcenia w zawodzie o charakterze pomocniczym, jeżeli szkoła posiada opinię o zasadności kształcenia w zawodzie, dla którego w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, przewidziano zawód o charakterze pomocniczym; 2) organizowania w branżowej szkole I stopnia oddziału wyłącznie dla uczniów będących młodocianymi pracownikami (art. 68 ust. 7a ustawy Prawo oświatowe).

oraz

- nawiązaniu współpracy odpowiednio z pracodawcą lub osobą prowadzącą indywidualne gospodarstwo rolne, których działalność jest związana z danym zawodem lub branżą w ramach umowy, porozumienia lub ustaleń (o których mowa w art. 120a ust. 1 ustawy Prawo oświatowe tj. w art. 120a ust. 1 zawarto zakres ustaleń między pracodawcą młodocianych a szkołą dotyczące przygotowania zawodowego w formie nauki zawodu. W art. 120a ust. 1 wskazano, że pracodawca zatrudniający młodocianych w celu przygotowania zawodowego odbywanego w formie nauki zawodu, kierujący ich na doksztalcanie teoretyczne do branżowej szkoły I stopnia zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 191 § 3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy, ustala z dyrektorem szkoły: 1) zakres kształcenia zawodowego zapewnianego przez szkołę i pracodawcę, wynikający z programu nauczania zawodu; 2) liczbę dni w tygodniu, w których zajęcia praktyczne odbywają się u pracodawcy; 3) sposób monitorowania przez każdą ze stron realizacji programu nauczania zawodu. Zgodnie z art. 120a ust. 2 ustalenia, o których mowa w ust. 1, stanowią załącznik do umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego odbywanego w formie nauki zawodu), obejmujących co najmniej jeden cykl kształcenia w danym zawodzie.

Zakres współpracy z pracodawcami

Zgodnie z art. 68 ust. 7c ustawy Prawo oświatowe współpraca ta polega w szczególności na: tworzeniu klas patronackich, przygotowaniu propozycji programu nauczania zawodu, realizacji kształcenia zawodowego, w tym praktycznej nauki zawodu, wyposażeniu warsztatów lub pracowni szkolnych, organizacji egzaminu zawodowego, doskonaleniu nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym organizowaniu szkoleń branżowych, realizacji doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego.

Obowiązek dla dyrektora szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe do nawiązania współpracy z pracodawcą ma zastosowanie w latach szkolnych 2019/2020 - 2021/2022 do szkół rozpoczynających kształcenie w nowych zawodach, a od roku szkolnego 2022/2023 i w kolejnych latach szkolnych do wszystkich szkół prowadzących kształcenie zawodowe.

Obowiązek współpracy odpowiednio z pracodawcą lub osobą prowadzącą indywidualne gospodarstwo rolne nie dotyczy branżowych szkół II stopnia, gdyż

**Praktyczna nauka
zawodu**

tam kształcenie zawodowe odbywa się na kwalifikacyjnych kursach zawodowych.

Warunki i tryb organizowania praktycznej nauki zawodu, zakres spraw określonych w umowie zawartej pomiędzy szkołą a podmiotem przyjmującym uczniów lub słuchaczy na praktyczną naukę zawodu określono w rozporządzeniu w sprawie praktycznej nauki zawodu. Praktyczna nauka zawodu (zgodnie z § 4 ust. 1 ww. rozporządzenia) organizowana jest w formie zajęć praktycznych, a w branżowej szkole II stopnia także w formie praktyk zawodowych.

Obowiązuje również rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu¹⁹⁴ (rozporządzenie niniejsze zachowuje moc do czasu zakończenia kształcenia odpowiednio w czteroletnim technikum, klasach dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowej szkole I stopnia¹⁹⁵ albo do czasu zakończenia przeprowadzania egzaminu maturalnego (dla absolwentów dotychczasowego czteroletniego technikum do roku szkolnego 2027/2028 na podstawie art. 297 ust. 2 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe) albo egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie (zgodnie z art. 302a ust. 1 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie przystępują: 1) absolwenci dotychczasowych czteroletnich techników, którzy realizowali podstawę programową kształcenia w zawodach określoną w przepisach (...) - do zakończenia roku szkolnego 2024/2025; 2) absolwenci dotychczasowych zasadniczych szkół zawodowych, o których mowa w art. 164 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe - do zakończenia roku szkolnego 2024/2025)) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu¹⁹⁶.

„Staż uczniowski”

Zgodnie z art. 121a ust. 1-5 ustawy Prawo oświatowe uczniowie technikum i uczniowie branżowej szkoły I stopnia niebędący młodocianymi pracownikami mogą w okresie nauki odbywać staż w rzeczywistych warunkach pracy tzw. „staż uczniowski”. Jego celem jest ułatwienie uzyskiwania doświadczenia i nabywanie umiejętności praktycznych niezbędnych do wykonywania pracy w zawodzie, w którym się kształcą. Staż ten jest realizowany w oparciu o umowę o staż uczniowski (w art. 121a ust. 15 określono, co ma zawierać umowa o staż uczniowski) zawartą w formie pisemnej, pomiędzy podmiotem przyjmującym na staż uczniowski a uczniem (albo rodzicami niepełnoletniego ucznia). Podmiot przyjmujący na staż uczniowski i dyrektor szkoły, w uzgodnieniu z uczniem (albo rodzicem niepełnoletniego ucznia), ustalają zakres treści nauczania oraz dobowy (dobowy wymiar godzin stażu dla uczniów do 16 r.ż. nie może przekraczać 6 godzin, dla uczniów powyżej 16 r.ż. 8 godzin – art. 121a ust. 10, a w wyjątkowych przypadkach dla uczniów powyżej 18 r.ż. 12 godzin – art. 121a ust. 12) i tygodniowy wymiar czasu odbywania stażu uczniowskiego. Ustalając zakres treści nauczania wskazuje się, w jakim zakresie uczeń po zrealizowaniu tych treści zostanie zwolniony z obowiązku odbycia praktycznej nauki zawodu. Ustalenia te stanowią załącznik do umowy o staż uczniowski.

¹⁹⁴ Dz. U. Nr 244 poz. 1626, ze zm.

¹⁹⁵ Z dniem 1 września 2017 r. dotychczasowa zasadnicza szkoła zawodowa staje się branżową szkołą I stopnia. Zgodnie z art. 163 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe, likwidacja klas zasadniczej szkoły zawodowej odbywa się w następujący sposób: z dniem 1 września 2017 r. likwiduje się klasę I, a w latach następnych kolejne klasy dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej, a w przypadku zasadniczej szkoły zawodowej, w której kształcenie w klasie I rozpoczęło się w lutym 2017 r. - z dniem 1 lutego 2018 r. Na rok szkolny 2017/2018 nie przeprowadza się postępowania rekrutacyjnego do klasy I dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej.

W latach szkolnych 2017/2018-2019/2020 w branżowej szkole I stopnia, o której mowa w art. 162, prowadzi się klasy dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej aż do czasu likwidacji tych klas zgodnie z art. 163 (art. 164 ust. 1 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe).

¹⁹⁶ Dz. U. poz. 1644.

Zgodnie z art. 121a ust. 24 podmiot przyjmujący na staż uczniowski jest obowiązany wystawić na piśmie zaświadczenie o odbyciu stażu uczniowskiego, które określa w szczególności okres odbytego stażu uczniowskiego, rodzaj realizowanych zadań i umiejętności nabyte w czasie odbywania stażu uczniowskiego. Wzór zaświadczenia określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o odbyciu stażu uczniowskiego¹⁹⁷.

Dodatkowe uprawnienia zawodowe

Szkoła prowadząca kształcenie zawodowe może zaoferować uczniowi przygotowanie do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów, dodatkowych umiejętności zawodowych lub kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Dodatkowe umiejętności zawodowe w zakresie wybranych zawodów oraz zestawy celów kształcenia i treści nauczania opisanych w formie oczekiwanych efektów kształcenia i kryteriów ich weryfikacji w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji personalnych i społecznych, zostały określone w załączniku nr 33 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego. Obejmują one treści nauczania, które mogą być przydatne do wykonywania zawodu, a wykraczają poza zakres podstawy programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego.

Ponadto szkoła prowadząca kształcenie zawodowe może zaoferować uczniowi przygotowanie do uzyskania dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów lub kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Zgodnie z art. 122a ustawy Prawo oświatowe dyrektor szkoły może zawrzeć umowę z instytucją certyfikującą o której mowa w art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji¹⁹⁸, dotyczącą jednokrotnego, nieodpłatnego przystąpienia przez uczniów lub absolwentów do walidacji i certyfikowania kwalifikacji rynkowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Umowa jest zawierana za zgodą ucznia lub absolwenta, a w przypadku niepełnoletniego ucznia lub absolwenta - za zgodą jego rodzica. Powyższe uprawnienie przysługuje uczniom lub absolwentom objętym umową nie krócej niż rok od zakończenia roku szkolnego, w którym ukończyli szkołę.

System Informacji Oświatowej (SIO)

Informacje o szkołach gromadzone są w systemie informacji oświatowej, służącym uzyskiwaniu danych niezbędnych do:

- prowadzenia polityki oświatowej państwa na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym wspomaganie zarządzania oświatą;
- efektywnego funkcjonowania systemu finansowania zadań oświatowych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym;
- analizy efektywności wykorzystania środków publicznych przeznaczonych na finansowanie zadań oświatowych;
- nadzorowania i koordynowania wykonywania nadzoru pedagogicznego na terenie kraju oraz podnoszenia jakości edukacji,

co wynika z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej¹⁹⁹.

W systemie informacji oświatowej są gromadzone i przetwarzane dane dotyczące m.in. publicznych szkół, jst i ministrów prowadzących szkoły. W art. 4 powyższej ustawy określono bazę danych SIO - centralny zbiór danych, w szczególności o szkołach, uczniach i nauczycielach, prowadzony przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, w skład którego wchodzi

¹⁹⁷ Dz. U. poz. 1583.

¹⁹⁸ Dz. U. z 2020 r. poz. 226, ze zm.

¹⁹⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 152, dalej: ustawa o sio.

Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych (RSPO)	<p>m.in. zbiór danych o szkołach i placówkach oświatowych oraz ich zespołach - Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych. RSPO jest modulem SIO.</p> <p>W Rejestrze Szkół i Placówek Oświatowych (RSPO) w odniesieniu do szkół ponadpodstawowych prowadzących kształcenie zawodowe gromadzone są dane identyfikacyjne szkół i placówek oświatowych w zakresie zawodów.</p>
Dane dziedzinowe w związku z nauką ucznia	<p>W bazie danych systemu informacji oświatowej (art. 8), w zbiorach danych szkół i placówek oświatowych są gromadzone dane dziedzinowe dotyczące warunków dydaktycznych, materialnych i finansowych prowadzenia szkół i placówek oświatowych m.in. w zakresie a) powierzchni gruntów oraz obiektów budowlanych, b) pomieszczeń szkoły i placówki oświatowej, c) wyposażenia szkoły i placówki oświatowej, d) wydatków na prowadzenie szkół i placówek oświatowych.</p> <p>Dane dziedzinowe w związku z nauką ucznia w szkole gromadzone w systemie obejmują m.in. 1) zawód oraz zajęcia realizowane w ramach godzin, o których mowa w art. 47 ust. 1 pkt 3 lit. e ustawy Prawo oświatowe (tj. godzin stanowiących różnicę między sumą godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego a minimalną liczbą godzin kształcenia zawodowego dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie określonej w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego, w szczególności na przygotowanie uczniów do uzyskania dodatkowych umiejętności zawodowych, kwalifikacji rynkowej funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji lub dodatkowych uprawnień zawodowych), których przeznaczenie określają przepisy wydane na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 3 tej ustawy (tj. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół) - w przypadku ucznia szkoły ponadpodstawowej prowadzącej kształcenie zawodowe; 2) uczestniczenie w kwalifikacyjnym kursie zawodowym z określeniem kwalifikacji; 3) uczestniczenie w kursie umiejętności zawodowych; 4) miejsce odbywania praktycznej nauki zawodu - w przypadku ucznia szkoły ponadpodstawowej prowadzącej kształcenie zawodowe; 5) uzyskanie albo nieuzyskanie promocji; 6) ukończenie albo nieukończenie szkoły (art. 14 ustawy o sio).</p> <p>Zgodnie z art. 20 ustawy o sio gromadzone w systemie dane dziedzinowe obejmują dane ucznia w związku z egzaminami przeprowadzanymi przez okręgowe komisje egzaminacyjne tj. wyniki egzaminu maturalnego i egzaminu zawodowego; wyniki egzaminów eksternistycznych w tym uzyskanie certyfikatu kwalifikacji zawodowej po zdaniu egzaminu eksternistycznego zawodowego, z określeniem kwalifikacji oraz informacje o uzyskaniu dyplomu zawodowego.</p> <p>W systemie gromadzone są także dane ucznia w związku z egzaminem na tytuł czeladnika (art. 25), przeprowadzanym przez izby rzemieślnicze, które obejmują informację o uzyskaniu tytułu czeladnika, z określeniem zawodu, w którym tytuł został uzyskany.</p>
Dane dotyczące nauczycieli	<p>W art. 29 określono dane gromadzone w odniesieniu do nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych, tj. m.in. wykształcenie, przygotowanie pedagogiczne, posiadane kwalifikacje do nauczania. Dane dziedzinowe nauczyciela w związku z doskonaleniem zawodowym i dodatkowymi uprawnieniami w odniesieniu do nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych oraz nauczycieli mianowanych lub dyplomowanych obejmują m.in. ukończone kursy kwalifikacyjne oraz formy doksztalcania i doskonalenia zawodowego.</p>
Doradztwo zawodowe	<p>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego określa treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego, sposób realizacji doradztwa zawodowego oraz zadania doradcy zawodowego. Wskazuje na konieczność opracowania przez szkołę programu</p>

realizacji doradztwa zawodowego w danym roku szkolnym, z uwzględnieniem wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.

Bezpieczne i higieniczne warunki pobytu w szkole

Zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w szkole lub placówce należy do dyrektora szkoły lub placówki. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawarte zostały w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach²⁰⁰. W rozporządzeniu tym określono m.in., że:

- dyrektor, co najmniej raz w roku, dokonuje kontroli zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, oraz określa kierunki ich poprawy; z ustaleń kontroli sporządza się protokół, który podpisują osoby biorące w niej udział; kopie protokołu dyrektor przekazuje organowi prowadzącemu (§ 3);
- plan ewakuacji szkoły lub placówki umieszcza się w widocznym miejscu, w sposób zapewniający łatwy do niego dostęp, a drogi ewakuacyjne oznacza się w sposób wyraźny i trwały (§ 5);
- teren szkoły i placówki ogradza się (§ 7 ust. 1);
- szlaki komunikacyjne wychodzące poza teren szkoły i placówki zabezpieczona się w sposób uniemożliwiający bezpośrednie wyjście na jezdnię (§ 7 ust. 4);
- w pomieszczeniach sanitarno-higienicznych zapewnia się bieżąca ciepłą i zimną wodę oraz środki higieny osobistej (§ 8);
- pomieszczenia placówki, w szczególności pokój nauczycielski, warsztaty szkolne, pokój nauczycieli wychowania fizycznego wyposaża się w apteczki zaopatrzone w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy i instrukcję o zasadach udzielania tej pomocy (§ 20),
- przy maszynach i innych urządzeniach technicznych lub w ich pobliżu wywiesza się w widocznym miejscu instrukcję bezpiecznej obsługi (§ 25);
- w warsztacie, laboratorium i pracowni wywiesza się w widocznym i łatwo dostępnym miejscu regulamin określający zasady bezpieczeństwa i higieny pracy (§ 26).

Obowiązywanie

W związku z wprowadzeniem od 1 września 2017 r. reformy oświatowej na podstawie art. 363 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe, dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie przepisów ustawy zmienianej w art. 15 (tj. w ustawie o systemie oświaty) zachowują moc do czasu zakończenia kształcenia odpowiednio w dotychczasowym gimnazjum, trzyletnim liceum ogólnokształcącym, czteroletnim technikum, klasach dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowej szkole I stopnia, dotychczasowej szkole policealnej i szkole specjalnej przysposabiającej do pracy oraz mogą być zmieniane na podstawie tych przepisów.

Na podstawie art. 364 ustawy wprowadzającej ustawę Prawo oświatowe dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 60 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 15, (tj. w ustawie o systemie oświaty) w zakresie dotyczącym ramowych statutów szkół publicznych, zachowują moc do czasu zakończenia kształcenia w dotychczasowym gimnazjum, trzyletnim liceum ogólnokształcącym, czteroletnim technikum, klasach dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowej szkole I stopnia, dotychczasowej szkole policealnej i szkole specjalną przysposabiającej do pracy, oraz mogą być zmieniane na podstawie tych przepisów.

Czasowe ograniczenia w funkcjonowaniu jednostek systemu oświaty

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, wydawał rozporządzenia w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Były

²⁰⁰ Dz.U. z 2020 r. poz. 1604.

to kolejno: rozporządzenie z dnia 11 marca 2020 r.²⁰¹, rozporządzenie z dnia 12 sierpnia 2020 r.²⁰², rozporządzenie z dnia 26 marca 2021 r.²⁰³; rozporządzenie z dnia 29 kwietnia 2021 r.²⁰⁴; rozporządzenie z dnia 28 maja 2021 r.²⁰⁵; rozporządzenie z dnia 13 grudnia 2021 r.²⁰⁶ oraz rozporządzenie z dnia 26 stycznia 2022 r.²⁰⁷.

Ponadto Minister Edukacji Narodowej wydał rozporządzenie z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczegółowych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19²⁰⁸.

Egzaminy zewnętrzne

Do zadań Centralnej komisji egzaminacyjnej (art. 9a ust. 2 ustawy o systemie oświaty) należy m.in. analizowanie wyników egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego, egzaminu zawodowego oraz egzaminów eksternistycznych, o których mowa w art. 10 ust. 1 i 3, a także składanie ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania corocznych sprawozdań dotyczących wyników tych egzaminów.

Do zadań Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych (art. 9c ust. 2 ustawy o systemie oświaty) należy m.in. analizowanie wyników egzaminu zawodowego. Istnieje osiem Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych (OKE): OKE w Gdańsku (dla województw: pomorskiego i kujawsko-pomorskiego), OKE w Jaworznie (dla województwa śląskiego), OKE w Krakowie (dla województw: małopolskiego, podkarpackiego i lubelskiego), OKE w Łomży (dla województw: podlaskiego i warmińsko-mazurskiego), OKE w Łodzi (dla województw: łódzkiego i świętokrzyskiego), OKE w Poznaniu (dla województw: wielkopolskiego, lubuskiego i zachodniopomorskiego), OKE w Warszawie (dla województwa mazowieckiego) oraz OKE we Wrocławiu (dla województw: dolnośląskiego i opolskiego).

Raporty porównawcze z analizą wyników egzaminów są rozsyłane przez OKE do dyrektorów szkół. OKE publikują swoich na stronach internetowych raporty z informacjami o wynikach szkół osiągniętych podczas egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w dla poszczególnych województw.

Subwencja ogólna

W rozdziale 2 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego²⁰⁹ wymienia źródła dochodów jst. Oprócz katalogu środków (dochodów) własnych wskazanych w ustawie, jednostki samorządu terytorialnego mają prawo do partycypacji w dochodach centralnych. Przykładem jest subwencja ogólna z budżetu państwa, która stanowi wyrównywanie sytuacji finansowej poszczególnych jst. Subwencja stanowi ważne źródło pokrycia finansowych potrzeb samorządu. Zgodnie z art. 7 tej ustawy subwencja ogólna dla jst składa się z:

1. części oświatowej dla gmin, powiatów i województw,
2. części rozwojowej - dla gmin, powiatów i województw,
3. części wyrównawczej dla gmin, powiatów i województw,
4. części równoważącej dla gmin i powiatów,
5. części regionalnej dla województw.

O przeznaczeniu środków z subwencji ogólnej decyduje organ stanowiący samorządu. Subwencję ogólną przekazuje się na rachunek budżetu jst w transzach miesięcznych, zgodnie z art. 34 ust. 1 ustawy o dochodach samorządu terytorialnego. Dokonuje tego minister właściwy do spraw finansów publicznych według zasad:

²⁰¹ Dz. U. poz. 410, ze zm.

²⁰² Dz. U. poz. 1389.

²⁰³ Dz. U. poz. 561.

²⁰⁴ Dz. U. poz. 824.

²⁰⁵ Dz. U. poz. 982.

²⁰⁶ Dz. U. poz. 2301.

²⁰⁷ Dz. U. poz. 186, ze zm.

²⁰⁸ Dz. U. poz. 493, ze zm.

²⁰⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 356.

- 1) część oświatowa subwencji ogólnej jest przekazywana w dwunastu ratach miesięcznych w terminie do 25. dnia miesiąca poprzedzającego miesiąc wypłaty wynagrodzeń, z tym że rata za marzec wynosi 2/13 ogólnej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej,
- 2) część wyrównawcza subwencji ogólnej jest przekazywana w dwunastu ratach miesięcznych w terminie do 15. dnia każdego miesiąca,
- 3) część równoważąca i regionalna subwencji ogólnej jest przekazywana w dwunastu ratach miesięcznych w terminie do 25. dnia każdego miesiąca.

Część oświatowa subwencji ogólnej

Stosownie do art. 28 ust. 1 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, kwotę przeznaczoną na część oświatową subwencji ogólnej dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego ustala się w wysokości łącznej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej, nie mniejszej niż przyjęta w ustawie budżetowej w roku bazowym, skorygowanej o kwotę innych wydatków z tytułu zmiany realizowanych zadań oświatowych. Od kwoty tej odlicza się 0,5%²¹⁰ na rezerwę części oświatowej subwencji ogólnej, którą dysponuje minister właściwy do spraw finansów publicznych, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego. Po odliczeniu rezerwy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania dzieli część oświatową subwencji ogólnej między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego, biorąc pod uwagę zakres realizowanych przez te jednostki zadań oświatowych, z wyłączeniem zadań związanych z: dowozem uczniów oraz zapewnieniem kształcenia, wychowania i opieki uczniom, którzy kończą 5 lat lub mniej w roku bazowym, w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego, niezwiązanych z wychowaniem i kształceniem specjalnym, zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi oraz finansowaniem świadczenia na start, o którym mowa w art. 53a ustawy Karta Nauczyciela. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw finansów publicznych oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego, określa, w drodze rozporządzenia, sposób podziału części oświatowej subwencji ogólnej między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego.

Dane gromadzone w SIO

Podstawą podziału części oświatowej subwencji ogólnej są dane zgromadzone w SIO. Dane w zakresie m.in. liczby uczniów, wczesnego wspomagania rozwoju, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, kształceniem specjalnym, do SIO przekazuje m.in. szkoła (art. 42 pkt 1 ustawy o sio). Na podstawie danych zgromadzonych w bazie danych SIO zawartych w zbiorach danych szkół i placówek oświatowych, zbiorach danych innych jednostek wykonujących zadania z zakresu oświaty, zbiorach danych uczniów oraz zbiorach danych nauczycieli, według stanu na dzień 30 września, a w przypadku kolegiów pracowników służb społecznych według stanu na dzień 10 października są sporządzane: zestawienia zawierające dane dotyczące liczby uczniów i liczby etatów nauczycieli, niezbędne do dokonania podziału części oświatowej subwencji ogólnej między poszczególne jednostki samorządu terytorialnego oraz zestawienia zawierające dane dotyczące liczby uczniów i liczby etatów nauczycieli w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez ministrów. Zestawienia te udostępniane są w bazie danych SIO jednostkom samorządu terytorialnego nie później niż do dnia 15 grudnia, a jeżeli dzień ten wypada w dniu ustawowo wolnym od pracy, w najbliższym dniu roboczym. Samorządy, w terminie 30 dni od dnia udostępnienia w bazie danych SIO zestawień, potwierdzają prawdziwość danych zawartych w zestawieniach. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania może przedłużyć ten termin.

²¹⁰ Od dnia 26 października 2021 r. (na podstawie ustawy z dnia 14 października 2021 r. o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego oraz niektórych innych ustaw Dz.U. z 2021 r. poz.1927). W poprzednim okresie, tj. od dnia 1 stycznia 2013 r. wysokość rezerwy części oświatowej była określona na poziomie 0,4% łącznej kwoty części oświatowej (Ustawa z dnia 2 marca 2012 r. o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego Dz. U. z 2020 r. poz. 374).

**Weryfikacja danych
w SIO**

W celu potwierdzenia prawdziwości danych, dane zawarte w zestawieniach, są porównywane z danymi, którymi dysponuje jednostka samorządu terytorialnego, zwłaszcza danymi związanymi ze sprawowaniem nadzoru nad działalnością prowadzonej szkoły lub placówki oświatowej w zakresie spraw finansowych i administracyjnych oraz w związku z udzielaniem i rozliczaniem przez jednostkę samorządu terytorialnego dotacji dla publicznych szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez osoby prawne inne niż jednostki samorządu terytorialnego lub osoby fizyczne oraz dla niepublicznych szkół i placówek oświatowych. Jeżeli jednostka samorządu terytorialnego stwierdzi nieprawdziwość danych przekazanych do bazy danych SIO przez szkołę lub placówkę oświatową lub poweźmie wątpliwość co do prawdziwości tych danych, niezwłocznie przekazuje o tym powiadomienie do bazy danych SIO oraz informuje szkołę lub placówkę oświatową, która przekazała dane do bazy danych SIO, o konieczności sprawdzenia przekazanych danych. Szkoła lub placówka oświatowa, która przekazała do bazy danych SIO dane, których dotyczy powiadomienie, potwierdza prawdziwość danych w bazie danych SIO oraz informuje o tym odpowiednio jednostkę samorządu terytorialnego albo ministra prowadzącego szkołę lub placówkę oświatową lub dokonuje modyfikacji danych i przekazuje do bazy danych SIO zmodyfikowane dane oraz informuje o tym odpowiednio jednostkę samorządu terytorialnego albo ministra prowadzącego szkołę lub placówkę oświatową – w ostatnim przypadku zestawienie, o którym mowa wyżej, jest ponownie udostępniane w bazie danych SIO w celu potwierdzenia odpowiednio przez jednostkę samorządu terytorialnego albo ministra prowadzącego szkołę lub placówkę oświatową prawdziwości danych (art. 50 ust. 1-7 ustawy o systemie informacji oświatowej).

**Szkoły – jednostki
sektora finansów
publicznych**

Stosownie do art. 4 ust. 1 ustawy o finansowaniu zadań oświatowych, szkoły prowadzone przez samorząd terytorialny są jednostkami budżetowymi, o których mowa w art. 11 ust. 1 ustawy o finansach publicznych. Są więc jednostkami organizacyjnymi sektora finansów publicznych nieposiadającymi osobowości prawnej, które pokrywają swoje wydatki bezpośrednio z budżetu, a pobrane dochody odprowadzają na rachunek budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Podstawą gospodarki finansowej jednostki budżetowej, w tym szkoły prowadzonej przez samorząd, jest plan dochodów i wydatków – plan finansowy danej jednostki budżetowej (art. 11 ust. 3 ustawy o finansach publicznych). Jest to więc najmniej samodzielna forma gospodarki finansów publicznych – zarówno z prawno-finansowego, jak i z ekonomicznego punktu widzenia jednostka budżetowa jest całkowicie powiązana z budżetem samorządu terytorialnego. Jako jednostki budżetowe, szkoły są utrzymywane generalnie ze środków budżetowych. Ograniczenie samodzielności wyraża się w tzw. zasadzie budżetowania brutto, w myśl której całość dochodów jednostki budżetowej jest pokrywana bezpośrednio z budżetu macierzystego (tzn. z budżetu samorządu terytorialnego), a całość pobranych dochodów jest odprowadzana na rachunek dochodów budżetu. Z prawnego punktu widzenia jednostka budżetowa nie ma zatem żadnych własnych dochodów ani własnych wydatków. W związku z tym dla jednostek budżetowych nie przewiduje się dotacji, włączając całość ich wydatków do planu finansowego właściwego dysponenta środków budżetowych wyższego stopnia²¹¹.

²¹¹ Por. M. Pilich, „Ustawa o systemie oświaty. Komentarz”, LEX 2015, kom. do art. 79.

6.3. SZKOLNICTWO ZAWODOWE – OPINIE PRZEDSIĘBIORCÓW

	<p>Najwyższa Izba Kontroli, w związku z realizacją kontroli <i>Szkolnictwo zawodowe</i> (P/23/025) w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f oraz art. 40 ust. 7 ustawy o NIK pozyskała od organizacji zrzeszających przedsiębiorców – Związek Rzemiosła Polskiego²¹², Krajowa Izba Gospodarcza²¹³, Business Center Club²¹⁴ oraz Konfederacja Lewiatan²¹⁵ – informacje i opinie na temat funkcjonowania szkolnictwa zawodowego w Polsce w następujących kwestiach:</p>
<p>Przedmiot opinii przedsiębiorców</p>	<ul style="list-style-type: none"> – oceny aktualnej sytuacji szkolnictwa zawodowego po wprowadzeniu szkół branżowych I i II stopnia oraz tzw. dualnego systemu kształcenia zawodowego (od 2017 r.); – oceny aktualnego przygotowania zawodowego absolwentów szkół branżowych i czy spełniają oni wymagania stawiane przez rynek pracy; – czynników najczęściej utrudniających pracodawcom znalezienie odpowiednich absolwentów szkół zawodowych oraz braków w umiejętnościach absolwentów najczęściej zauważanych przez pracodawców. Ponadto wymienienie działań, jakie powinny zostać podjęte, aby rozwiązać te problemy; – oceny współpracy pomiędzy pracodawcami a szkołami zawodowymi oraz wymienienie najistotniejszych oczekiwań w tym zakresie. Ponadto wskazanie przykładowych inicjatyw, które mogą wspierać współpracę między pracodawcami a szkołami zawodowymi; – czy utworzenie Branżowych Centrów Umiejętności przyczyni się do rozwoju kształcenia zawodowego? Jakie są wady i zalety takiego rozwiązania?
<p>Sytuacja szkolnictwa zawodowego</p>	<p>W opinii powyższych organizacji zmiana w szkolnictwie zawodowym z 2017 r. nie spełniła pokładanych w niej nadziei na poprawę jakości szkolnictwa zawodowego. Związek Rzemiosła Polskiego stwierdził: z perspektywy minionych lat w środowisku organizacji rzemiosła utrwaliła się opinia, że dokonana zmiana nazwy tych szkół jest jedyną, co w niewielkim stopniu</p>

²¹² Związek Rzemiosła Polskiego działa od 1933 r., wraz z regionalnymi, lokalnymi i branżowymi organizacjami rzemiosła, (25 izb rzemieślniczych, w tym 1 branżowa, 446 cechów rzemiosł oraz 54 spółdzielnie) tworzy największą i najstarszą strukturę samorządu gospodarczego w Polsce, reprezentując ok. 300 tys. mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. ZRK był aktywnym członkiem Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych, a dziś Rady Dialogu Społecznego, która jest forum współpracy rządu, organizacji pracodawców i związków zawodowych (źródło: <https://zrp.pl/>). Pismo z dnia 14 listopada 2023 r..

²¹³ Krajowa Izba Gospodarcza, która powstała w 1990 r. jest największą niezależną organizacją biznesu w Polsce. Reprezentuje największą liczbę przedsiębiorców, łączących się w 160 organizacjach biznesowych: 70 Izb i związków branżowych, 61 Izb regionalnych, 21 Izb bilateralnych, 8 pozostałych organizacji (stowarzyszenia, fundacje). Krajowa Izba Gospodarcza w imieniu swoich członków prowadzi monitoring działalności ustawodawczej Sejmu, przekazuje zbiór postulatów przedsiębiorców do Rządu, Parlamentu, Kancelarii Prezydenta i organów UE. KIG jest członkiem *Eurochambres - Międzynarodowej Izby Handlowej* w Paryżu. W zakresie integracji europejskiej KIG aktywnie współpracuje z *Eurochambres* z siedzibą w Brukseli, integrującym europejski samorząd gospodarczy lobbujący w instytucjach UE. KIG współpracuje również z *Europejskim Komitetem Ekonomiczno-Społecznym*, ciałem opiniująco-doradczym Komisji Europejskiej. Ma ponadto podpisane umowy o współpracy z większością narodowych izb gospodarczych na świecie (źródło: <https://kig.pl/>). Pismo z dnia 22 listopada 2023 r..

²¹⁴ Business Center Club to biznesowy klub dla przedsiębiorców i największa w kraju ustawowa organizacja indywidualnych pracodawców. Klub został założony w 1991 r. Członkowie Klubu zatrudniają ponad 400 tys. pracowników, przychody ich firm to ponad 200 miliardów złotych, a siedziby rozlokowane są w blisko 250 miastach. Na terenie całej Polski działają 22 loże regionalne. Do tego klubu należą przedstawiciele wszystkich branż, międzynarodowe korporacje, instytucje finansowe i ubezpieczeniowe, firmy telekomunikacyjne, najwięksi polscy producenci, uczelnie wyższe, koncerty wydawnicze i znane kancelarie prawne. Członkami BCC są także prawnicy, dziennikarze, naukowcy, wydawcy i lekarze. Na swoim koncie mają ok. 200 poprawek do ustaw sejmowych (źródło: <https://www.bcc.org.pl/>). Pismo z dnia 13 listopada 2023 r.

²¹⁵ Konfederacja Lewiatan funkcjonuje od 1999 r. Skupia ponad 4 100 firm, zatrudniających ponad milion pracowników. Prowadzi stały dialog z władzą ustawodawczą i wykonawczą w Polsce. Ma stałe przedstawicielstwo w Brukseli i jako jedyna organizacja z Polski należy do *BusinessEurope* – największej europejskiej organizacji biznesu. Ponadto jest członkiem międzynarodowej organizacji *Business at OECD* (źródło: <https://lewiatan.org/>). Pismo z dnia 13 listopada 2023 r.

wpłynęło na podejście zmian wizerunku szkolnictwa zawodowego, która miała doprowadzić do nasycenia rynku specjalistami. Malejąca liczba absolwentów szkół branżowych I stopnia wpłynęła negatywnie na zasilenie wykwalifikowanymi kadrami zakładów rzemieślniczych.

W roku szkolnym 2022/2023 tylko niespełna 12% uczniów wybrało szkoły branżowe, a 42% technika. Od 1990 do 2018 r. spadł udział uczniów zasadniczych szkół zawodowych, obecnie branżowych szkół I stopnia, z 43% do 12% ogółu uczniów szkół ponadpodstawowych. Jedynie Konfederacja Lewiatan wskazuje na pewien sukces zmian w szkolnictwie zawodowym, a mianowicie wzrost zainteresowania kształceniem w technikach (kosztem obniżenia liczby kandydatów do liceów ogólnokształcących).

Organizacje wskazują m.in. dwie przyczyny małego zainteresowania uczęszczaniem do szkół branżowych:

- brak odpowiedniej promocji tych szkół,
- obiegowe opinie o niskim poziomie kształcenia zawodowego – niełatwo jest szybko odbudować pozytywny obraz szkolnictwa zawodowego w opinii społecznej.

Ponadto Krajowa Izba Gospodarcza zwraca uwagę, że do szkół branżowych trafiają uczniowie, którzy uzyskali niskie wyniki na egzaminie ósmoklasisty. Uzyskane wyniki uniemożliwiają im dostanie się do techników lub liceów, a wybór szkoły branżowej I stopnia jest przypadkowy. Na powyższą przypadkowość wyboru składa się:

- bardzo słabo rozwinięty system doradztwa zawodowego w szkole podstawowej,
- uczniowie i ich rodzice nie otrzymują dostatecznych informacji o zawodach i rynku pracy, szczególnie o sytuacji na rynku lokalnym pracy oraz o możliwościach rozwoju zawodowego,
- brak w Polsce wystandaryzowanych, rzetelnych, przystosowanych do aktualnych warunków rynkowych i ogólnodostępnych narzędzi diagnostycznych do badania predyspozycji zawodowych uczniów.

W konsekwencji mniej niż połowa absolwentów pracuje w wyuczonym zawodzie.

Zdaniem ww. organizacji problem z rekrutacją do szkół branżowych wynika z nieodpowiedniego przygotowania szkół do wypełniania swojej roli edukacyjnej mającej zapewnić nasyceniem rynku w siłę roboczą o pożądanym specjalnościach.

Krajowa Izba Gospodarcza w odniesieniu do zdiagnozowanego problemu wskazała następujące kwestie:

- organ prowadzący decyduje o prowadzeniu specjalistycznych kursów zawodowych w szkołach branżowych II stopnia, gdy liczba chętnych jest mniejsza od 20. Oznacza to, że organ prowadzący może nie udzielić zgody na zajęcia z mniej popularnych, a poszukiwanych na rynku, zawodach. Zmusza to chętnych na poszukiwanie szkół w innych województwach, co powoduje znaczne zwiększenie ich kosztów związanych z kontynuacją nauczania. Skutkuje to blokowaniem wielu uczniom kontynuacji nauki w szkołach branżowych II stopnia.

Czynniki mogące wpłynąć na poprawę edukacji zawodowej

- 1) Większa koordynacja edukacji branżowej między rządem, samorządami, a interesariuszami w celu zwiększenia sprawności reagowania systemu edukacji zawodowej na potrzeby rynku.
- 2) Opracowanie i wspieranie wdrażania rozwiązań w zakresie współpracy między pracodawcami a szkołami kształcącymi w zawodach.
- 3) Stałe doposażanie pracowni i warsztatów kształcenia zawodowego w maszyny, urządzenia i oprogramowanie komputerowe.
- 4) Zapewnienie kadr dla systemu kształcenia zawodowego.
- 5) Współtworzenie przez pracodawców efektywnego systemu diagnozowania i informowania o zapotrzebowaniu na umiejętności.

Źródło: Konfederacja Lewiatan

- pracownie szkolne są często niedofinansowane zatem brakuje środków na zakup odpowiedniego sprzętu, narzędzi, materiałów i oprogramowania.
- poważnym problemem jest również niedobór nauczycieli praktycznej nauki zawodu, którzy mogą uzyskać znaczne wyższe zarobki na rynku pracy w porównaniu z zarobkami w szkole.

Kształcenie dualne w Polsce

Dualny system kształcenia jest oceniany przez wszystkich pytanym jako dobre rozwiązanie, nieodbiegające od zachodnich standardów. Dzięki założeniom tego systemu uczniowie szkół branżowych I stopnia mają zapewnioną możliwość zdobywania wykształcenia ogólnego oraz nabycie praktycznych umiejętności, a przedsiębiorstwa uczestniczące w dualnym kształceniu w dogodny sposób mogą pozyskać pożądanym specjalistów i rzemieślników, a popyt na rynku na określonych specjalistów w dużym stopniu jest zaspokajany. Niemniej jednak nadal nie znajduje on w Polsce tak szerokiego zastosowania, jak oczekiwano. KIG w swojej odpowiedzi podaje, iż w Polsce na podstawie danych z systemu informacji oświatowej (SIO) wynika, że mamy tylko 10% młodocianych pracowników kształcących się u pracodawców. Dalej Krajowa Izba Gospodarcza porównuje polską sytuację w zakresie stopnia wykorzystania dualnego kształcenia z efektami dualnego kształcenia w Niemczech tam aż 50% (uczniów) pobiera naukę u pracodawców, a tylko 20% na warsztatach szkolnych. W Polsce dominuje kształcenie oparte na warsztatach szkolnych, a u pracodawców jest jednak marginalizowane, czyli mamy odwrotne proporcje niż w Niemczech. Ponadto w Niemczech, co ważne, kształcenie zawodowe podlega pod ministerstwo gospodarki, natomiast w Polsce jest całkowicie podległe pod MEiN, które ma kompetencje do zajmowania się kształceniem ogólnym, a nie zawodowym, gdyż nie zajmuje się gospodarką. Dyrektorzy szkół zawodowych podlegają całkowicie pod MEiN, natomiast pracodawca dostaje refundację z OHP, czyli z resortu niezwiązanego z MEiN. Resort gospodarki nie ma żadnego wpływu na kształt kształcenia zawodowego, w tym treści kształcenia (podstawa programowa), czy też organizacji systemu. Nie mają na ten proces także żadnego wpływu przedsiębiorcy.

Powoduje to, że popyt na określonych, dobrze wyszkolonych specjalistów i rzemieślników jest niezaspokajany w dostatecznym stopniu. Wynika to m.in. z faktu, że po zmianach ustrojowych w Polsce system edukacji zawodowej był zaniedbywany kosztem koncentracji na szkolnictwie wyższym, nadrabiając jego niedostateczny poziom z czasów PRL.

Część organizacji wskazuje na pewne obszary, gdzie system edukacji dualnej funkcjonuje zgodnie z oczekiwaniami:

- Konfederacja Lewiatan wskazuje obszar klasy patronackich w szkołach branżowych, w których szeroką opiekę edukacyjną obejmują duże firmy sektora prywatnego, najczęściej z kapitałem zagranicznym – w placówkach objętych taką współpracą, efekty kształcenia są bardzo zbliżone do oczekiwań pracodawców.
- Związek Rzemiosła Polskiego podkreśla, że kształcenie zawodowe z udziałem zakładów rzemieślniczych jest sprawnym rozwiązaniem, w którym na przestrzeni dziesiątków lat ukształtowano formy prawne i organizacyjne. W podobny sposób tworzył się i funkcjonuje system uzyskiwania i podnoszenia kwalifikacji zawodowych w rzemiośle w ścieżce egzaminów czeladniczych i mistrzowskich przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych.

Zaangażowanie rzemieślników i organizacji rzemieślniczych w dualne kształcenie tworzy możliwości uzyskania kwalifikacji zawodowych w 140 zawodach z kwalifikacji zawodów rynku pracy, w tym 62 zawodach szkolnictwa branżowego. Dualne kształcenie zawodowe w rzemiośle z praktycznej nauki zawodu na podstawie umowy o pracę oraz doszkalania w szkole branżowej I stopnia. Jest to korzystna forma praktycznych umiejętności i wiedzy zawodowej prowadząca do uzyskania potwierdzonych kwalifikacji zawodowych. Niestety od 2020 do 2022 r. odnotowuje się spadek liczby uczniów na rzemieślników w zakresie dualnego kształcenia (z 74 074 do 71 603). Według

**Przygotowanie
absolwentów szkół
branżowych**

Związku Rzemiosła Polskiego jest to spowodowane sytuacją demograficzną w Polsce, a także ciągłymi zmianami w systemie szkolenia zawodowego. Zatrzymanie tego procesu wymaga zwiększenia atrakcyjności oferty przedstawionej w obszarze edukacji zawodowej.

Krajowa Izba Gospodarcza, Konfederacja Lewiatan i Związek Rzemiosła Polskiego nie dostrzegają poprawy przygotowania zawodowego absolwentów szkół branżowych I stopnia, tak aby spełniali oni w sposób dostateczny wymagania stawiane im przez rynek pracy.

Poza tym trudno jest ocenić precyzyjnie stopień przygotowania absolwentów, które jest bardzo zróżnicowane ze względu na typ i rodzaj placówki, jej status (publiczna/niepubliczna), kierunek kształcenia (zawód), organ prowadzący szkołę, zarządzanie placówką, indywidualne predyspozycje i aspiracje absolwentów, system wsparcia uczniów przez otoczenie zewnętrzne (rodzina, środowisko rówieśnicze, przedsiębiorstwa przyjmujące na praktyki, etc.).

Trudno jest również ocenić efekty kształcenia/uczenia się w szkołach branżowych II stopnia ze względu na bardzo małą dostępność tych placówek w skali kraju oraz ze względu na brak kształcenia w nich zawodów oczekiwanych przez przedsiębiorców.

Powyższe organizacje opierają swoją negatywną ocenę przygotowania zawodowego absolwentów m.in. na zmniejszeniu od 2019 r. liczby godzin praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach na rzecz przedmiotów teoretycznych. Ponadto do nauki zawodu trafia obecnie młodzież w wieku 14-15 lat i do ukończenia 16. roku życia obowiązuje ich sześciogodzinny czas pracy. Powyższe uwarunkowanie – co wskazuje analiza Związku Rzemiosła Polskiego – obniża czas praktyk zawodowych ww. grupy uczniów do mniej niż dwóch dni tygodniowo. Wszystkie ww. organizacje podkreślają, że niewielka ilość godzin praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach znacznie obniża przygotowanie uczniów do wykonywania zawodu.

Związek Rzemiosła Polskiego wskazuje ponadto na inne istotne czynniki obniżające poziom przygotowania absolwentów takie jak:

- brak właściwego/efektywnego systemu doradztwa zawodowego w szkole podstawowej (7 i 8 klasy szkoły podstawowej) – brak odpowiedniego czasu na prowadzenie zajęć z doradztwa zawodowego spowodowane powierzaniem zadań w tym zakresie nauczycielom innych przedmiotów szkolnych, zastępujące pożądaną zatrudnianie odpowiednich specjalistów; bardzo niski poziom przygotowania Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego- - składającego się z pedagogów, psychologów, nauczycieli, którzy mają pomagać uczniom w obraniu właściwej ścieżki rozwoju zawodowego (taki system wprowadzono tylko w 17% szkół podstawowych); nieumieszczanie na świadectwach ukończenia ww. klas szkoły podstawowej wyników z doradztwa zawodowego;
- otrzymanie świadectwa ukończenia szkoły branżowej I stopnia, wg art. 44 ustawy o systemie oświaty nie jest powiązane z potwierdzeniem kwalifikacji zawodowych absolwenta (uczeń musi jedynie pojawić się na egzaminie).

**Przygotowanie
absolwentów,
a oczekiwania rynku**

Pracodawcy oczekują dwójakiego rodzaju kompetencji i kwalifikacji: specjalistycznych i ogólnozawodowych. Dla przeważającej grupy pracodawców ważne są kompetencje specjalistyczne związane bezpośrednio z praktycznymi umiejętnościami pozwalającymi na prawidłowe wykorzystanie wiedzy teoretycznej w środowisku pracy, które są w dalszym ciągu ugruntowywane i rozwijane w trakcie kariery zawodowej.

Krajowa Izba Gospodarcza odnosi się do raportu analitycznego ukazującego wyniki monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych dla absolwentów z lat 2020 i 2021, wydanego w kwietniu 2023 przez Instytut Badań Edukacyjnych z którego wynika, że choć oferta kształcenia zawodowego obejmuje ponad 200 zawodów to zdecydowana większość absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe kształciła

się w jednym z 10 najpopularniejszych zawodów (80-81% absolwentów szkół branżowych). Najpopularniejszymi zawodami wśród absolwentów szkół branżowych I stopnia były zawody: kucharz (19% absolwentów), mechanik pojazdów samochodowych (18%) i fryzjer (17%). Należy tu podkreślić, iż nauka w szkole branżowej II stopnia musi być spójna z nauką zawodu pobraną w szkole I stopnia.

Natomiast Badania Wojewódzkich Urzędów Pracy wskazują, że w 2023 r. największe zapotrzebowanie pracodawców różnych branż (mierzone w procentach zapotrzebowania przedsiębiorców reprezentujących różne branże, na odpowiednich absolwentów szkół branżowych I stopnia).

Zawody poszukiwane przez przedsiębiorców	Stopień zainteresowania branż zatrudnieniem (w %)	Absolwenci szkół branżowych I stopnia ²¹⁶ (w %)
krawiec	91%	b/d
stolarz	80%	b/d
fryzjer	79%	17%
kierowca mechanik	73%	18%
kucharz	65%	19%
obuwnik	54%	b/d
kelner	54%	b/d
operator urządzeń przemysłu chemicznego	53%	b/d
opiekunka środowiskowa	53%	b/d
elektryk	43%	b/d
asystent osoby niepełnosprawnej	40%	b/d
operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego	39%	b/d

Ponadto pracodawcom zależy przy rekrutacji na kompetencjach społecznych absolwentów (zwanymi często uniwersalnymi). Wg zapytanych, w tym zakresie wstępują poważne braki w kształceniu na poziomie szkół branżowych. Do przewyciężenia problemów kształtowania kompetencji społecznych

²¹⁶ Reprezentujący łącznie większość uczniów wybierających zawody z dziesięciu najpopularniejszych.

wymagana jest systematyczna praca całego systemu oświaty, jak i poszerzenie czasu na praktyki zawodowe oraz ciągłego doskonalenia i aktualizacji wiedzy.

Praca nad kompetencjami społecznymi w świetle danych podanych przez Krajową Izbę Gospodarczą jest pilna i konieczna – najczęściej poszukiwanymi kompetencjami na podstawie analizy ogłoszeń o pracę są:

Kategoria	Kompetencja	Odsetek ogłoszeń
Kompetencje podstawowe (uniwersalne)	Komunikatywność	19%
	Organizacja pracy	18%
	Praca w zespole	13%
	Myślenie analityczne i rozwiązywanie problemów	10%
	Nastawienie na cel/rezultat	10%
	Radzenie sobie ze stresem	4%
	Otwartość na zmiany i kreatywność	3%
Kompetencje specjalistyczne	Wiedza techniczna/fachowa w tym znajomość i stosowanie procedur, przepisów	62%
	IT (oprogramowanie, sprzęt)	48%
	Inżynierskie (projektowe, budowlane, obsługa maszyn)	10%
	Kierowanie zespołem, projektami i procesami	8%
	Znajomość rynku, sprzedawanie i negocjowanie	8%

Podsumowując głównym czynnikiem utrudniającym zatrudnienie pracowników o pożądanym kwalifikacjach jest nadal niedostosowanie edukacji zawodowej jak i ogólnej do potrzeb rynku pracy.

Czynniki utrudniające znalezienie odpowiednich absolwentów

Do najczęściej zauważanych przez organizacje czynników utrudniających pracodawcom znalezienie odpowiednich absolwentów szkół zawodowych oraz braki w umiejętnościach zawodowych jak i kwalifikacji społecznych absolwentów należy zaliczyć: znikomą ilość praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach, położenie nacisku – przez znaczną część szkół branżowych – na realizację programu nauczania a nie na osiągnięte wyniki (rzeczywiste efekty kształcenia uczniów). Przy tym należy zaznaczyć, że część programów nauczania nie jest zgodna z oczekiwaniami branż. Wynika to z szybkiego rozwoju: technologii, automatyzacji procesów, szeroko rozumianej cyfryzacji, co sprawia, że oczekiwania pracodawców ciągle się zmieniają, a programy szkolenia nie nadążają za tymi zmianami.

Czynniki utrudniające znalezienie odpowiednich absolwentów

- 1) ambicje i wybory rodziców co do zawodu dziecka;
- 2) brak pełnej wiedzy o zawodach m.in. rzemieślniczych wśród uczniów szkół podstawowych;
- 3) brak możliwości świadczenia indywidualnego doradztwa zawodowego dla uczniów szkół podstawowych oraz ich rodziców oraz jego dostępności i rzetelności diagnozy;
- 4) zbyt wygórowane oczekiwania młodych osób co do miejsca pracy;
- 5) brak doświadczenia i problem braku umiejętności poszukiwania pracy przez osoby młode;
- 6) utarte schematy – stereotypy co do charakteru pracy w danych zawodzie, (zawody o niskim stopniu akceptacji społecznej);
- 7) błędne wybory samych uczniów często spowodowane namową koleżanki lub kolegi;
- 8) problemy komunikacyjne w przypadku miejsca zamieszkania ucznia lub lokalizacji zakładu pracy.

Źródło: Związek Rzemiosła Polskiego

Ponadto Związek Rzemiosła Polskiego zwraca m.in. uwagę, że w klasach wielozawodowych niewłaściwie funkcjonuje nauczanie teorii zawodowej. Jedną z tego przyczyn są nieefektywne i nieskuteczne doksztalcenie na turnusach w Centrach Doskonalenia Zawodowego (CDZ). Ujawnia się tutaj problem rekrutacji małych grup uczniów realizujących naukę w danym zawodzie lub zawodach zbliżonych, czego konsekwencją jest niski budżet takiego doksztalcenia. Zatem szkoły zmuszane są szukać oszczędności m.in.: skracając turnusy z obowiązkowych 160 godzin do 50 godzin oraz niejednokrotnie do zatrudniania nauczycieli o niższych kompetencjach za niższe wynagrodzenie.

W tej sytuacji Związek uważa za istotne uwzględnienie podwyższenia subwencji naukowych dla uczniów realizujących naukę zawodu unikatowego, który w danym roku szkolnym wybierany jest przez niewielką grupę uczniów. Dodatkowo Zwraca uwagę, że dla realizacji pełnego i efektywnego szkolenia teoretycznego na turnusach kształcących dobrym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie szkolenia hybrydowego, gdzie część zajęć odbywała się w CDZ, część poprzez połączenie zdalne.

Ponadto w szkołach brak jest wystarczającego i nowoczesnego sprzętu oraz kadry wysoko wyspecjalizowanej w kształceniu zawodowym. Brak odpowiedniej i skutecznej promocji szkół branżowych oraz nadal panująca wśród uczniów i rodziców zła opinia o szkolnictwie zawodowym powoduje, że uczniowie o niskich ocenach z egzaminów ósmoklasisty wybierają szkoły branżowe często przypadkowo.

Wymienione powyżej czynniki i braki w wykształceniu absolwentów szkół branżowych I stopnia utrudniają rekrutację do pracy braki wymagają wprowadzenia zmian w programach nauczania już w szkołach podstawowych, ukierunkowanych na rozwój osobowości dziecka i jego zdolności ogólnych. Powinno być to powiązane z zadaniem szkół ponadpodstawowych umożliwienia młodym ludziom zdobycia kompetencji społecznych poprzez uzupełnienie podstaw programowych i programów nauczania o zagadnienia obejmujące doskonalenie tych umiejętności.

Dostrzegane przez pracodawców braki w umiejętnościach absolwentów

- 1) podstawowe zasady logicznego myślenia;
- 2) brak odpowiedzialności, szacunku do innych osób oraz do własności;
- 3) brak wyuczonych nawyków w zakresie porządku sprzątanie stanowiska pracy;
- 4) braki w zakresie komunikacji;
- 5) braki w zakresie czytania rysunku technicznego;
- 6) brak umiejętności pracy w zespole;
- 7) brak samodzielności i zarządzania sobą;
- 8) brak myślenia przyczynowo - skutkowego..

Źródło: Związek Rzemiosła Polskiego

**Współpraca
pomiędzy
pracodawcami,
a szkołami
zawodowymi**

Organizacje dostrzegają dużo korzyści ze współpracy przedsiębiorstw ze szkołami, co wpływa na poprawę jakości kształcenia m.in. poprzez:

- dostosowanie z pomocą przedsiębiorców i/lub przedstawicieli samorządów gospodarczych programów nauczania do bieżących zmian w określonej branży, a co się z tym wiąże na zaspokojeniu popytu przedsiębiorców na pracowników posiadających odpowiedni poziom kwalifikacji specjalistycznych jak i społecznych umożliwiających w krótkim czasie

Umiejętności praktyczne, których brak stanowi problem przy zatrudnieniu

- 1) nieefektywne rozwiązywanie problemów - teoretyczna wiedza często nie wystarcza do skutecznego rozwiązywania problemów w rzeczywistych sytuacjach zawodowych, a umiejętność zastosowania teorii w praktyce wymaga doświadczenia i praktyki;
- 2) brak zorientowania na rzeczywiste potrzeby branży - czasami programy nauczania w szkołach są odległe od bieżących potrzeb rynku pracy, a brak ich aktualizacji prowadzi do sytuacji, w której absolwenci nie zdobywają umiejętności praktycznych, których oczekuje rynek;
- 3) niewystarczające doświadczenie zawodowe - jeśli programy nauczania nie obejmują praktyk lub staży, absolwenci mogą mieć ograniczone doświadczenie praktyczne w rzeczywistych warunkach zawodowych;
- 4) brak zdolności adaptacyjnych do zmiany - zawody i technologie często ewoluują, a osoby bez umiejętności praktycznych mają trudności z adaptacją do nowych wymagań i trendów w swojej dziedzinie;
- 5) niska efektywność w pracy zespołowej - umiejętność efektywnej pracy w zespole, komunikacji i współpracy z innymi pracownikami często wymaga umiejętności miękkich, które są pomijane w tradycyjnych programach nauczania.

Źródło: Krajowa Izba Gospodarcza

Rozwój kompetencji społecznych i zawodowych powinno być ugruntowywane poprzez zwiększenie czasu i zakresu praktyk zawodowych, których zasady powinny być określone w ścisłej współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorstwami i ich związkami oraz odpowiednimi przedstawicielami władz państwowych jak i samorządowych. Powinny temu towarzyszyć odpowiednio szybkie modyfikacje programów nauczania

teoretycznego dostosowanych do zmian występujących na rynku oraz do oczekiwań przedsiębiorców i rzemieślników.

**Inicjatywy
wspierające
współpracę**

- wdrożenie nowozatrudnionych do stosowania i wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych branży,
- dostarczanie do szkół specjalistycznego sprzętu,
 - przeprowadzaniem przez przedsiębiorców szkoleń, pokazów itp.

Organizacje wskazują szereg inicjatyw/sposobów prowadzenia korzystnej dla obu stron współpracy pomiędzy szkołami zawodowymi a przedsiębiorstwami. Krajowa Izba Gospodarcza wymienia listę działań pokrywających się z propozycjami innych organizacji:

1. Konsultacje z pracodawcami przy projektowaniu programów nauczania.

Szkoły zawodowe powinny konsultować się z przedstawicielami branży podczas projektowania programów nauczania. Dzięki temu można dostosować materiały dydaktyczne i kursy do rzeczywistych umiejętności i wiedzy wymaganych przez pracodawców.

2. Realizacja zajęć w rzeczywistych warunkach pracy.

Przedstawione już kształcenie dualne, które wymaga stałego monitoringu. Związek Rzemiosła Polskiego wskazuje sposób monitorowania:

- zespół monitorujący realizację programu nauczania w danym zawodzie - zespół taki realizuje wizyty monitorujące w zakładach pracy oraz na bieżąco współpracuje z przedsiębiorcami i uczniami,
- opiekun, który jest bezpośrednim łącznikiem pomiędzy pracodawcą-ucniem-rodzicem i wychowawcą klasy czy też dyrektorem szkoły również na bieżąco kontaktuje się z pracodawcą w przypadku pojawiających się trudności lub problemów.

System monitoringu można udoskonalić m.in. poprzez utworzenie platformy internetowej na kształt e – dzienniczka funkcjonującego w szkolnictwie podstawowym i średnim, który miałyby zawierać na przykład: regulamin praktyk zawodowych, dzienniczek praktyki zawodowej i karty oceny praktykantów.

3. Diagnozowanie wiedzy i umiejętności nabytych przez uczniów i praktykantów.

Udział pracodawców i przedsiębiorców w diagnozowaniu wiedzy i umiejętności uczniów, co podniosłoby rangę kształcenia. Problemem jest brak w budżetach szkół pozycji na wynagradzanie przedsiębiorców za takie działanie.

4. Organizacja staży i praktyk zawodowych.

Umożliwienie odbywania praktyk jest formą pozyskiwania pracowników, ponieważ pozwala już na etapie szkoły związać przyszłego absolwenta z przyszłym miejscem pracy, a dla uczniów jest dobrym sposobem rozwijania kwalifikacji.

5. Wspólne projekty edukacyjne.

Szkoły zawodowe i przedsiębiorstwa mogą współpracować przy organizacji wspólnych projektów edukacyjnych, które obejmują realne zadania branżowe jak np. pokazy, eventy, itp.

6. Udział pracodawców w radach doradczych.

Pożyteczną formą współpracy może być powoływanie rad doradczych, w których zasiadałoby przedsiębiorcy z danej branży, doradzający szkole branżowej.

7. Prezentacje i warsztaty praktyczne.

Przedstawiciele branży mogą prowadzić prezentacje, wykłady czy warsztaty praktyczne, co motywuje uczniów do nauki poprzez przybliżenie im środowiska i umożliwia zdobycie informacji z pierwszej ręki.

8. Klasy patronackie.

Szkoły branżowe coraz częściej prowadzą klasy patronackie, które objęte są opieką konkretnego przedsiębiorstwa. Firma nawiązuje współpracę z placówką edukacyjną, która przebiega według ściśle określonych zasad. Najczęściej opiera się ona na zapewnieniu miejsc do odbywania praktyk dla uczniów danej klasy. Coraz częściej firmy zaczynają dostarczać szkołom specjalistyczny sprzęt, dzięki któremu nauka przebiega znacznie szybciej.

Model klas patronackich jest odpowiedzią na potrzeby zmieniającego się rynku pracy. Przedsiębiorcy coraz częściej wolą zainwestować w pracownika już na etapie zdobywania przez niego wiedzy. W opinii Konfederacji Lewiatan szkoły patronackie dobrze przysługują się rozwojowi efektywnego kształcenia dualnego.

Związek Rzemiosła Polskiego wskazuje, że bardzo dobrym rozwiązaniem dla prawidłowej, owocnej współpracy rzemieślników ze szkołami jest rozwiązanie, którego istotą są szkoły branżowe, których organem prowadzącym jest organizacja samorządu gospodarczego tj. cech lub izba rzemieślnicza. Takich szkół w sieci Związku jest blisko 40 usytuowanych w różnych regionach kraju .

Problemy w rozwoju współpracy

Krajowa Izba Gospodarcza wskazuje, że w strategii dotyczącej kierunków rozwoju szkolnictwa zawodowego powinny zostać określone zasady i obszary współpracy, na przykład w kwestii *kierunków zamawianych*, tworzenia klas patronackich, czy też praktyk zawodowych lub zajęć praktycznych. Formy współpracy powinny uwzględniać różnorodność branż (w zależności od zawodu, regionu) oraz zaangażowania w proces edukacji.

Organizacje podkreślają wagę kształcenia dualnego, które wspiera współpracę między pracodawcami, a szkołami zawodowymi. Potrzebna jest jednak „promocja” takiego typu kształcenia wśród przedsiębiorców.

Do innych problemów utrudniających współpracę szkół i przedsiębiorstw Krajowa Izba Gospodarcza zalicza m.in.:

- brak zdefiniowania współpracy (czy chodzi o współpracę dotyczącą uaktualniania treści kształcenia i dostosowywania ich do potrzeb rynkowych z okolicznymi przedsiębiorcami, czy też z branżą reprezentowaną np. przez instytucje zrzeszające pracodawców?),
- pracodawcom jest trudno się pogodzić z tym, dlaczego muszą dostosować kształcenie do nieaktualnych wymagań podstawy programowej, czy też archaicznych wymagań egzaminacyjnych, mimo iż w praktyce stosują zupełnie inne rozwiązania, technologie, narzędzia czy materiały,
- powszechny brak odpowiednich płaszczyzn i instrumentów porozumiewania się przedsiębiorców i przedstawicieli szkół takich jak np. rady pracodawców funkcjonujących w szkołach.

Branżowe centra umiejętności (BCU)

Związek Rzemiosła Polskiego – na podstawie przeprowadzony analiz – uważa, że powstawanie branżowych centrów umiejętności jest niecelowe. Ponadto Związek uznaje, że rozwijanie inicjatywy BCU stanowi poważne zagrożenie dla dualnego systemu kształcenia, który realizowany jest z powodzeniem w miejscu pracy. Krajowa Izba Gospodarcza, BCC oraz Konfederacja Lewiatan dostrzegają potencjał BCU umożliwiający rozwój kształcenia w poszczególnych branżach, w tym kształcenia uczniów i dorosłych unikatowych zawodów.

Jednocześnie wszystkie organizacje wskazują, że tworzenie BCU powoduje powstanie pytań i wątpliwości m.in. w odniesieniu do rozmieszczania na terenie całego kraju poszczególnych BCU (każdy BCU zajmuje się jedną branżą i branżami pokrewnymi). Taka sytuacja utrudnia, a wręcz uniemożliwia wielu uczniom i nauczycielom podróżowanie na długich dystansach w trakcie turnusów nauczania teoretycznego, trwających często miesiąc. Powtarzającym się pytaniem jest również kwestia czy BCU nie powieli zadań: Centr Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego oraz Centr Kształcenia Zawodowego.

Dodatkowo Krajowa Izba Gospodarcza wskazuje na następujące kwestie:

- na jakiej podstawie wybrane były branże BCU) i co z branżami, które dopiero powstaną?
- czym kierowano się przy opracowaniu budżetowania dla poszczególnych branż? Wydatkowane będzie 1,5 mld zł niemal po równo, tj. taka sama kwota dla branż rozwijających się, jak i dla branż deficytowych. Jaka jest celowość wydatkowania takich samych środków na najbardziej niszowe zawody i te najbardziej „wzięte”? Np. te same środki są dla agroturystyki regionu górskiego i dla stroicielei fortepianów. BCU dla mechaników samochodowych, branży, w której kształci się 40 tys. uczniów, otrzymało 14 mln zł, zaś stroiciele fortepianów, branży, w której kształci się niewielu uczniów – 10 mln zł. Czy to rozwiąże problemy kształcenia zawodowego?

Związek Rzemiosła Polskiego stwierdza, że mimo już trzeciej tury oceny wniosków na ustanowienie planowanej liczby BCU wciąż nadal nie ma chętnych do ich ustanowienia w niektórych branżach, co jest spowodowane wg Związku:

1. Rygorystycznymi wytycznymi dotyczące podmiotów uprawnionych do składania wniosków – w niektórych branżach trudno znaleźć organizacje branżowe o zasięgu ogólnopolski – podmiotami wykluczonymi stały się izby rzemieślnicze za wyjątkiem tych, które są organem prowadzącym szkołę.
2. Nierównym traktowaniem podmiotów niepublicznych w stosunku do jednostek samorządu terytorialnego w kontekście możliwości umiejscowienia BCU. Jednostki samorządu terytorialnego mogą tworzyć BCU w fizycznym oderwaniu od szkoły natomiast jednostki niepubliczne muszą je tworzyć w prowadzonych przez siebie szkołach.
3. Ryzykiem niewykonania wskaźnika przeszkolenia 200 osób zwłaszcza w zawodach rzadko występujących-unikatowych.
4. Brakiem wskazania, w ogólnej koncepcji BCU, w jaki sposób będzie zapewniana baza noclegowo-pobykowa dla uczestników szkoleń i kursów.

6.4. SZKOLNICTWO ZAWODOWE W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH

SYSTEM SZKOLENIA ZAWODOWEGO W AUSTRII²¹⁷

Austria jest krajem małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP). MŚP są centralnym filarem austriackiej gospodarki. W 2021 r. było ich 359 tys. zatrudniających łącznie ponad dwa miliony pracowników oraz szkolących około 52,4 tys. praktykantów. Wygenerowały one ponad 60% sprzedaży i wartości dodanej brutto gospodarki austriackiej.

W październiku 2022 r. austriacka siła robocza wynosiła prawie 4,3 mln. pracowników, a całkowita populacja osiągnęła prawie 10 mln osób. Obie liczby w ostatnich latach stale rosną. Dane wskazują na spadającą stopę bezrobocia, która w październiku 2022 r. wyniosła 5,1%. W tym czasie w UE stopa bezrobocia wynosiła 6,0%.

Wg stanu na trzeci kw. 2023 r. bezrobocie wśród młodych osób (w wieku od 15 do 24 lat) wyniosło 10,5%.

EUROSTAT opublikował, wg danych z IV kw. 2023 r., zestawienie stóp bezrobocia (od najniższej do najwyższej) młodzieży w wieku 15 – 24 lat z 35 krajów europejskich plus dwie średnie stopy bezrobocia dotyczące krajów UE i strefy EURO. Austria w tym zestawieniu plasuje się na szóstym miejscu. Pierwsze miejsce zajmuje Szwajcaria (2%), a ostatnie z 28. procentowym bezrobociem Hiszpania. Polska plasuje się na siódmym miejscu ze stopą bezrobocia 10,5%. Średnia stopa bezrobocia wśród młodzieży w krajach UE wyniosła 14,9% (19. miejsce w omawianym zestawieniu danych), a państwa strefy EURO ze średnią bezrobocia 14,9% znalazły się na 18. miejscu. Średnia stopa bezrobocia dla badanej grupy państw wyniosła 16%.

Stosunkowo niska stopa bezrobocia 14,6% występowała wśród austriackiej młodzieży w wieku od 15 do 19 lat w 2021 r. w tym czasie i w tym przedziale wiekowym średnia stopa bezrobocia w krajach UE wynosiła 21,4%. Taki stan rzeczy jest głównie skutkiem efektywnie wdrażanych programów edukacji i praktyk zawodowych (VET)²¹⁸ na poziomie szkoły średniej II stopnia. Programy VET są popularne wśród młodych ludzi i służące rozwojowi rynku pracy.

Wg danych z 2022 r. austriacka gospodarka była zdominowana przez usługi. Około 70% wartości dodanej brutto pochodziła z tzw. sektora usługowego, a blisko 29% pochodziła z sektora produkcji, a nieco ponad jeden procent z rolnictwa i leśnictwa. Ponad 70% siły roboczej pracuje w sektorze usług.

Programy (VET) oferowane w Austrii są dostosowane do tej struktury gospodarki. Zaktualizowano wiele istniejących wcześniej programów oraz wprowadzono nowe.

²¹⁷ Strona internetowa Federalnego Instytutu Edukacji i Szkolenia Zawodowego: <https://www.bibb.de/en/147812.php>.

²¹⁸ VET skrót od ang. *vocational education and training* (zawodowa edukacja i trening, czyli praktyki zawodowe w przedsiębiorstwach połączone z nauką w szkole). Taki typ szkolenia zwany jest również szkoleniem dualnym. Skrót VET będzie używany w całym niniejszym załączniku.

W 2021 r. 33% populacji posiadało kwalifikacje zawodowe na najwyższym programie. 30,4% posiadało świadectwo ukończenia szkoły średniej II stopnia²¹⁹ (w ramach kształcenia ogólnego lub kształcenia zawodowego), a 19,2% posiadało wykształcenie wyższe.

Istnieją wyraźne powiązania między stopą bezrobocia a poziomem wykształcenia. W 2021 r. 4,2% siły roboczej z wyższym wykształceniem było bezrobotnych. Bezrobotnych absolwentów VET było 5,0%. Stopa bezrobocia wśród osób z wykształceniem obowiązkowym²²⁰ wyniosła 14,1%.

Praktyki zawodowe w przedsiębiorstwach są stosowane we wszystkich sektorach gospodarki, szczególnie w rzemiośle, handlu hurtowym i detalicznym oraz w branży turystycznej.

Dla firm udział w praktykach zawodowych jest decyzją inwestycyjną w przyszłość, dobrze wykwalifikowane zasoby ludzkie.

VET jest atrakcyjne i cieszy się dobrym wizerunkiem w Austrii. Istnieje jednak konkurencja między różnymi ścieżkami edukacyjnymi, a w szczególności między systemem dualnym (VET) a szkołami kształcenia i szkolenia zawodowego w pełnym wymiarze godzin. Niż demograficzny w Austrii zwiększył tę konkurencję.

Poza tym początkowe kształcenie i szkolenie zawodowe stoją przed nowymi wyzwaniami. Młodzi ludzie podejmujący naukę zawodu mają różnorodne wymagania. Doprowadziło to do zróżnicowania programów praktyk zawodowych. Od 2003 r. młodzi ludzie mający trudności w nauce mogą przedłużyć okresu praktyk zawodowych lub mogą zdobyć tzw. częściową kwalifikację zawodową.

Aby podnieść atrakcyjność i zwiększyć przepuszczalność²²¹, w 2008 r. wprowadzono maturę zawodową (*Berufsmatura*). Oferuje ona możliwość uzyskania zarówno kwalifikacji VET, jak i kwalifikacji wstępnych na studia.

Dla austriackiej gospodarki system praktyk zawodowych ze swoją długą tradycją i dobrym wizerunkiem zawsze był odpowiednim sposobem zabezpieczenia podaży wykwalifikowanej siły roboczej. Zaangażowanie partnerów społecznych w strukturę zarządzania praktykami zawodowymi zapewnia ich trwałość i dalszy rozwój.

W pierwszej dekadzie XXI w. niekorzystny rozwój demograficzny, niedobór wykwalifikowanych pracowników i rosnące stopy bezrobocia młodzieży sprawiły, że kształcenie i szkolenie zawodowe oraz system przygotowania zawodowego stały się jednym z głównym zagadnień poruszanych w programach politycznych. W 2013 r. rząd zdecydował się na tzw. *Gwarancję edukacji i szkolenia* do 18. roku życia. W 2018 r. wprowadzono obowiązek kształcenia i szkolenia dla wszystkich młodych osób poniżej 18. roku życia. System VET ze swoją różnorodnością ofert stał się realną odpowiedzią na wiele wyzwań ekonomiczno - społecznych. Pieniądze publiczne również były i są wykorzystywane na dodatkowe ponadzakładowe miejsca szkoleniowe i inne środki aktywnej polityki rynku pracy.

Dualne kształcenie i szkolenie zawodowe to jedna z opcji dostępnych dla uczniów szkół średnich II stopnia. Pozostałe dwie opcje, tego typu edukacji, to szkoła dla średniozaawansowanego kształcenia zawodowego oraz wyższa szkoła zawodowa (ta ostatnia opcja kończy się maturą i egzaminem dyplomowym). Oznacza to, że w połączeniu z dualnym kształceniem i szkoleniem zawodowym (praktyka zawodowa) uczniowie mają do wyboru trzy ścieżki kształcenia i szkolenia zawodowego na poziomie szkoły średniej II stopnia.

²¹⁹ Zazwyczaj na zachodzie są to klasy szkoły średniej I stopnia (5-8), szkoły średniej II stopnia (9-12).

²²⁰ Klasy (5-8) szkoły średniej II stopnia i 9 klasa szkoły średniej II stopnia.

²²¹ Możliwość przechodzenia z jednej specjalności do drugiej oraz ułatwienie uzyskiwania coraz to wyższych poziomów wykształcenia zawodowego.

SYSTEM SZKOLENIA ZAWODOWEGO W DANII²²²

Duński system praktyk zawodowych ma głębokie korzenie historyczne w strukturach instytucjonalnych rynku pracy. Kształcenie i szkolenie zawodowe podlegają obecnie Ministerstwu ds. Dzieci i Edukacji. Ustawa główna o VET stanowi, że kształcenie zawodowe powinno wspierać rozwój osobisty uczniów oraz stwarzać uczniom możliwości zdobywania wiedzy powszechnej. Ustawa ta podkreśla również, że kształcenie zawodowe po uzyskaniu odpowiednich kwalifikacji, musi otwierać uczniom możliwości kontynuowania nauki w Danii lub za granicą. To samo dotyczy pracy.

Duński system VET charakteryzuje się wysokim poziomem współpracy różnych podmiotów funkcjonujących w ww. systemie na poziomach: krajowym, sektorowym (branżowym) i lokalnym. Partnerzy społeczni jak np.: przedstawiciele branż, szkół zawodowych, uczelni, nauczyciele i uczniowie są zaangażowani w rozwój VET w oparciu o zasady konsensusu i wspólnej odpowiedzialności. Na poziomie krajowym partnerzy doradzają Ministerstwu Dzieci i Edukacji w zakresie ogólnych zagadnień polityki VET, a także określania struktury i ogólnych ram kształcenia zawodowego.

Dla każdej branży istnieje Narodowa Komisja Branżowa VET. Komisje Narodowe różnych branż współpracują w ramach Krajowej Rady ds. VET. Na poziomie lokalnym branżowe komisje VET i lokalne instytucje szkoleniowe współpracują przy dostosowywaniu programów nauczania tak, aby odpowiadały potrzebom lokalnego rynku pracy.

Badania z przełomu XX/XXI w. wskazywały, że będzie powiększać się niedopasowanie pożądaných przez rynek umiejętności pracowników z niedoborem specjalistów z wyższym wykształceniem i wykwalifikowanych pracowników. Ponadto jednocześnie będzie występowała nadpodaż niewykwalifikowanych pracowników i osób posiadających kwalifikacje na poziomie szkoły średniej II stopnia. Pojawiły się sygnały o wąskich gardłach w zakresie podaży wykwalifikowanej siły roboczej szczególnie w przemyśle. W tym kontekście należy postrzegać reformy całego systemu szkolnictwa średniego II stopnia, w tym reformę kształcenia i szkolenia zawodowego.

Wśród partnerów społecznych oraz rządu rosnące obawy budził fakt, że zbyt mało młodych ludzi wybiera ścieżkę zawodową po ukończeniu kształcenia obowiązkowego. Z tego powodu zreformowano system szkolnictwa średniego II stopnia m.in. poprzez wprowadzenie minimalnych/niskich ocen, które umożliwiają kontynuowanie kształcenia. Jednym z powodów wprowadzenia minimalnych wymogów dotyczących przystąpienia do dalszej nauki jest fakt, że badania wykazały, że istnieje silna korelacja między słabymi wynikami w kształceniu obowiązkowym a ryzykiem przedwczesnego kończenia nauki, co często uniemożliwia rozwój życiowy poszczególnych jednostek społeczeństwa.

Od 2000 r. wprowadzono trzy główne reformy w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego. W kontekście przewidywanego niedoboru wykwalifikowanych pracowników najnowsza reforma, wdrożona w 2015 r., miała umożliwić większej liczbie młodych ludzi wybór ścieżki zawodowej bezpośrednio po ukończeniu kształcenia obowiązkowego.

Przy opracowywaniu i wdrażaniu tej reformy wyznaczono cztery cele:

- więcej uczniów musi zdecydować się na rozpoczęcie kształcenia i szkolenia zawodowego zaraz po ukończeniu poziomu 9 lub 10 systemu nauczania,
- więcej uczniów musi ukończyć program VET,
- programy VET powinny stanowić wyzwanie dla wszystkich uczniów, aby mogli w pełni wykorzystać swój potencjał,

²²² Strona internetowa Federalnego Instytutu Edukacji i Szkolenia Zawodowego: <https://www.bibb.de/en/147812.php>.

- należy wzmocnić uzyskiwanie możliwości rozwoju życiowego korzystając z systemu VET.

Dla każdego z tych celów opracowano mierzalne wskaźniki ich realizacji oraz wprowadzono monitorowanie za pomocą obowiązkowych badań samopoczucia uczniów (szkół średnich II stopnia) oraz satysfakcji firm ze współpracy ze szkołami VET.

W latach 2016 i 2017 wynegocjowano trzy umowy, pomiędzy partnerami społecznymi oraz Ministerstwem Dzieci i Edukacji, dotyczące sektora kształcenia i szkolenia zawodowego w Danii.

Pierwsza runda porozumienia miała miejsce w marcu 2016 r. Skupiono się na integracji uchodźców poprzez pracę, co oznaczało wprowadzenie nowego podstawowego programu integracji. Umowa zapewniała uchodźcom program podnoszenia kwalifikacji trwający do 24 miesięcy z 20. tygodniowym programem edukacyjnym, a pozostałą część wypełniły praktyki w firmach. Umowa przewidywała minimalne wynagrodzenie podczas szkolenia, a ukończenie całego programu zapewniało dostęp do duńskiego systemu zasiłków dla bezrobotnych. Umowa zapewniała także zachętę finansową dla firm zatrudniających i szkolących uchodźców.

Druga runda porozumienia trójstronnego miała miejsce w sierpniu 2017 r. W porozumieniu skupiono się na zapewnieniu wystarczającej i wykwalifikowanej siły roboczej. W porozumieniu zawarto wspólny cel, aby pracodawcy co roku tworzyli więcej staży – określając liczbę staży na co najmniej 8 000 – 10 000 rocznie, tak aby więcej młodych ludzi wybierało i ukończyło program VET. Staże musiały być realizowane poprzez szereg inicjatyw, m.in. wzmocnienie zachęt finansowych do tworzenia staży, programów dotacyjnych, dzięki którym zwiększono bezpieczeństwo stażu.

Trzecia runda trójstronnego porozumienia miała miejsce w październiku 2017 r. Kluczowymi elementami porozumienia były: zwiększone podnoszenie kwalifikacji, jakość i elastyczność systemu edukacji dorosłych oraz ich szkolenia zawodowego.

Porozumienie zakładało, że liczba obecnych opcji przygotowawczych zostanie połączona w ramach nowego podstawowego kształcenia przygotowawczego i będzie trwało do dwóch lat. Nowy program *Przygotowawczej Edukacji Podstawowej* ma na celu przygotowanie młodych ludzi do 25 roku życia do podjęcia kształcenia zawodowego.

W 2018 r. duński parlament zgodził się na kilka nowych inicjatyw mających na celu uczynienie kształcenia i szkolenia zawodowego atrakcyjnym wyborem i wspieranie jego ukończenia. Główne punkty tych inicjatyw to:

- ustalenie ogólnopolskiego programu działań związanych z wyborem ścieżki kształcenia przez młodych ludzi,
- powołanie rady ekspertów, która będzie formułować rekomendacje dotyczące wzmocnienia edukacji wstępnej wprowadzającej młodych ludzi oraz nowego modelu oceny ich gotowości do edukacji,
- gminy powinny wyznaczyć lokalne cele w zakresie liczby młodych ludzi kształcących się,
- ogólnonarodowe wysiłki na rzecz opracowania i upowszechnienia dobrych praktyk dla środowisk edukacyjnych,
- zwiększenie wykorzystania internatów w szkołach zawodowych na obszarach słabo zaludnionych,
- wprowadzenie możliwości zawierania przez przyszłych praktykantów zawodowych umów z biznesem już w szkole średniej I stopnia,
- zwiększenie nacisku na wzmocnienie elementu nauczania dla nauczycieli VET.

Początkowe kształcenie i szkolenie zawodowe składają się z programu podstawowego i programu głównego. Podstawowy program może trwać od 20 do 40 tygodni kształcenia i szkolenia i jest zorganizowany w czterech szerokich obszarach zawodowych, którymi są:

- opieka, zdrowie i pedagogika,
- obsługa biurowa, handlowa i biznesowa,
- rolnictwo i przetwórstwo spożywcze oraz doświadczenia/badania w tym zakresie,
- technologia, budownictwo i transport.

Aby przystąpić do programu głównego, wymagane jest pomyślne ukończenie programu podstawowego i zawarcie umowy o praktykę zawodową z firmą. Aby ukończyć program główny uczeń musi posiadać umowę praktykanta z firmą posiadającą zezwolenie na oferowanie szkoleń. Główne programy są zorganizowane według podwójnej zasady, naprzemiennie pomiędzy okresami nauki w szkole i szkoleniami w przedsiębiorstwach poprzez praktykę zawodową. Program VET realizowane są przede wszystkim w przedsiębiorstwach (ok. 70% nauki). Czas trwania programów głównych wynosi zazwyczaj 3 lata. Niektóre programy trwają przez okres 1,5 roku, a nawet 5 lat. Wszyscy uczniowie mają indywidualny plan, który jest opracowywany m.in. w celu zaspokojenia popytu rynku lokalnego na określone zawody.

Oferowane są trzy główne rodzaje programów: VET:

- programy VET obejmujące praktyki zawodowe,
- programy VET obejmujące praktykę zawodową i egzamin na poziomie szkoły średniej II stopnia (podwójna kwalifikacja),
- programy VET obejmujące praktyki zawodowe dla dorosłych powyżej 25. roku życia.

Wszystkie programy kształcenia i szkolenia zawodowego zapewniają absolwentom dostęp do dalszych szkoleń i edukacji nawet akademickiej. Sprzyja temu, że wśród kandydatów do kształcenia i szkolenia zawodowego popularną opcją stała się tzw. *eux-pathway*, prowadząca do zdobycia podwójnych kwalifikacji (wskazują na to dane uzyskiwane od wiosny 2016 roku). Badania dotyczące przyszłego zapotrzebowania na specjalistów w związku z rozwojem przemysłu pokazuje, że połączenie kwalifikacji w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego oraz dyplomu zawodowego zdobytego w akademii to bardzo atrakcyjny profil pracownika dla wielu przedsiębiorców.

W Danii istnieje około 100 instytucji, które są uznanymi organizatorami programów kształcenia i szkolenia zawodowego i podlegają jurysdykcji Ministerstwa Dzieci i Edukacji. Istnieje ponad 100 głównych programów prowadzących do prawie 300 różnych kwalifikacji i certyfikatów.

Duński system VET składa się z szeregu różnych form kształcenia ustawicznego zorientowanego m.in. na programach szkoleń dotyczących rynku pracy i ciągłym rozwoju zawodowym na coraz to wyższym poziomie. Przyczynia się do utrzymywania i doskonalenia umiejętności i kompetencji zawodowych siły roboczej, co ma istotny wpływ na rozwój gospodarki.

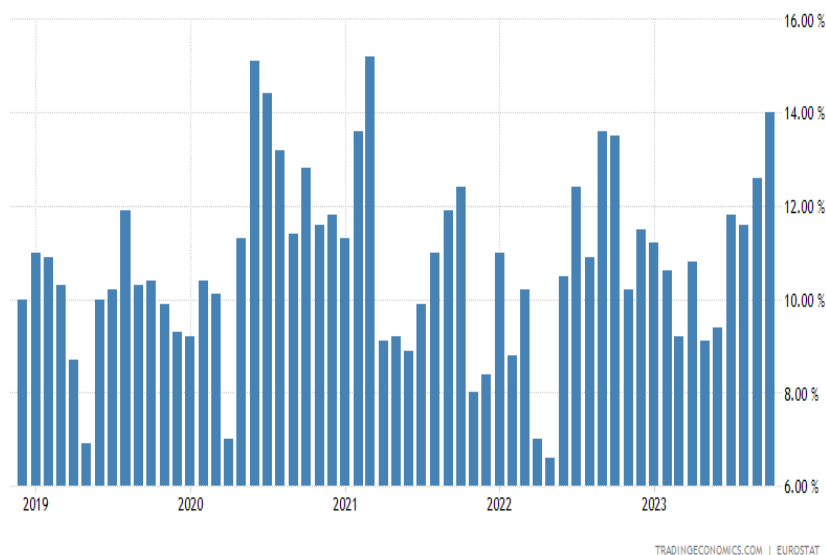
Stopa bezrobocia w Danii w październiku 2023 r. wyniosła 2,5 % (dane EUROSTAT). Mimo reform i wysiłków aktywizacji zawodowej młodzieży (15-24 lat) stopa bezrobocia wśród tej grupy pracowników wynosiła 14% w październiku 2023 r.

*Wg danych z okresu IV kw. 2023r EUROSTAT stworzył
zestawie stóp bezrobocia (od najniższej do najwyższej)
młodzieży w wieku 15 – 24 lat, obejmujące 35 krajów
europejskich plus dwie średnie stopy bezrobocia*

w państwach UE w państwach strefy EURO. Austria w tym zestawieniu plasuje się na szóstym miejscu. Pierwsze miejsce zajmuje Szwajcaria (2%), a ostatnie z 28% bezrobociem Hiszpania. Polska plasuje się na siódmym miejscu ze stopą bezrobocia 10,5%. Średnia stopa bezrobocia wśród młodzieży w krajach UE wyniosła 14,9% (19. miejsce w omawianym zestawieniu), a państwa strefy EURO ze średnią stopą bezrobocia 14,9% znalazły się na 18. miejscu. Średnia stopa bezrobocia dla badanej grupy państw wyniosła 16%.

Stopa bezrobocia wśród młodzieży w Danii wynosiła średnio 10,62% od 1983 do 2023r., osiągając najwyższy w historii poziom 19,00% w styczniu 2012 r. i rekordowo niski poziom 5,40 % w październiku 2000 r²²³ (patrz wykres poniżej).

Wykres nr 1

Źródło: EUROSTAT

SYSTEM EDUKACJI ZAWODOWEJ W NIEMCZECH²²⁴

W ostatnich dziesięcioleciach Niemcy przeszły znaczną transformację od gospodarki przemysłowej do gospodarki usługowej. Proces ten nadal postępuje. Dominują małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), które odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu szkoleń i praktyk zawodowych, tzw. dualnego systemu edukacji zawodowej (przedsiębiorstwo/szkoła zawodowa – VET).

W Niemczech występuje dalsze pogłębianie się niedoboru wykwalifikowanych pracowników i problemów z niedopasowaniem do nowych wymagań rynku pracy wynikających m.in. z: cyfryzacji, dekarbonizacji i zmian demograficznych. Do tego dochodzą skutki pandemii Covid 19, ekonomiczne konsekwencje wojny na Ukrainie, a także coraz bardziej niezbędne dostosowania do postępujących zmian klimatycznych. Malejąca liczba absolwentów szkół wyższych ze względu

²²³ Dane wg EUROSTAT oraz duńskiego *Trading Economics*.

²²⁴ Strona internetowa Federalnego Ministerstwa Edukacji i Badań: https://www.bmbf.de/bmbf/en/education/the-german-vocational-training-system/the-german-vocational-training-system_node.html oraz strona internetowa Federalnego Instytutu Edukacji i Szkolenia Zawodowego: <https://www.bibb.de/en/147812.php>.

demograficznych, a z drugiej strony rosnące zainteresowanie studiami wyższymi i spadek ofert praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach, mają również duży negatywny wpływ na liczbę nowo podpisanych umów szkoleniowych w ramach systemu VET.

W 2022 r. w Niemczech umowy o VET podpisało 469 tys. osób. Federalny Urząd Statystyczny podaje, że jest to wzrost o zaledwie 0,6% w porównaniu z 2021 r. (466 tys. podpisanych umów). Był to drugi rok z rzędu, w którym liczby nowo podpisanych umów o praktykę negatywnie łączył się z wystąpieniem nasilonej pandemii. W roku 2020 podpisano 463 tys. umów VET. Dla porównania w 2019 r., przed pandemią, podpisano takich umów 510 tys.

Opisane ww. zjawiska miały m.in. wpływ na to, że w Niemczech – w jednym z krajów o wciąż najniższej stopie bezrobocia w UE (6% we wrześniu 2023 r.) – bezrobocie wśród młodych osób (15-24 lata) wzrosło w 2022 r o 1,2 punkty procentowe w porównaniu z danymi z 2019 r. i wyniosło 7%.

Wg danych EUROSTAT, Urzędu Statystycznego Niemiec oraz niemieckiego Trade Economics, z omawianego okresu, dotyczących poziomu bezrobocia (od najniższego do najwyższego) młodzieży (15 – 24 lata) wśród 35 krajów europejskich plus dwie średnie stopy bezrobocia w państwach UE i państwach strefy EURO Niemcy pod względem wysokości bezrobocia młodzieży zajmują drugie miejsce. Pierwsze miejsce w tym rankingu państw zajmuje Szwajcaria (2%), a ostatnie z 28% bezrobociem Hiszpania. Średnia stopa bezrobocia wśród młodzieży w państwach UE wyniosła 14,9% (19. miejsce w omawianym rankingu), a państwa strefy EURO ze średnią stopą bezrobocia 14,9% znalazły się na 18. miejscu. Średnia stopa bezrobocia dla badanej grupy państw wyniosła 16%.

W niemieckiej gospodarce występują duże dysproporcje regionalne. Istnieje nadal wyraźny podział Wschód - Zachód. Niemcy Wschodnie nadal mają znacznie niższą wydajność pracy i mniej przedsiębiorstw przemysłowych, chociaż w Niemczech Zachodnich są też mniej zamożne regiony. Niektóre regiony i branże dotknięte są niedoborem wykwalifikowanej siły roboczej. Zwłaszcza MŚP napotykają rosnące trudności w rekrutacji wykwalifikowanego personelu. Znajduje to odzwierciedlenie w rosnących trudnościach przedsiębiorstw z obsadzeniem miejsc szkoleniowych.

Republika Federalna Niemiec składa się z 16 krajów związkowych - landów, które odpowiadają za legislację i administrację w obszarach edukacji, nauki i kultury. Podział kompetencji ustawodawczych pomiędzy Rządem Federalnym a landami jest określony w Ustawie Zasadniczej. Jedynym bezpośrednim obszarem kompetencji Rządu Federalnego w dziedzinie edukacji jest regulacja praktycznej (zakładowej) części kształcenia dualnego. Ze względu na znaczenie praktyk zawodowych dla gospodarki rząd niemiecki kładzie duży nacisk na promocję tego systemu. Zajmuje się rozwiązaniami nowych wyzwań w kształceniu dualnym poprzez różne inicjatywy i programy. Istotą dualnego systemu praktyk zawodowych jest zinstytucjonalizowana współpraca Rządu Federalnego i landów oraz partnerów społecznych VET oparta na zasadzie konsensusu²²⁵. Oferta miejsc szkoleniowych w firmie jest decyzją firmy i podlega

²²⁵ Patrz akapit drugi opisu systemu kształcenia w Danii.

aktualnym zmianom na rynku. Wiele firm traktuje szkolenia jako zadanie społeczne, co podnosi ich prestiż. Stosunkowo płynne przejście na różne rynki pracy wspomaga przeciwdziałaniu bezrobociu wśród młodych osób i postrzegane jest jako mocna strona dualnego systemu nauczania.

Historyczne korzenie szkoleń w zakładach pracy sięgają średniowiecza np. stowarzyszenia rzemieślnicze i handlowe oraz cechy regulowały zasady praktyki zawodowej dla swoich przedsiębiorstw. Z tych zasad rozwinęła się systematyczna forma kształcenia w przedsiębiorstwie i szkole, tzw. kształcenie mistrzów rzemieślniczych. Wraz z rozpoczęciem procesu industrializacji przyjęto wytyczne dotyczące: obowiązkowego katalogu umiejętności i wiedzy praktykantów oraz ustanowienia czasu trwania szkolenia. Już ponad sto lat temu władze publiczne mogły zobowiązać przedsiębiorstwa do posyłania uczniów do szkoły zawodowej.

Stopniowo stworzono standardy krajowe dotyczące kwalifikacji pracowników. Jednak dopiero po drugiej wojnie światowej kształcenie zawodowe w rzemiośle zostało uregulowane w Kodeksie Rzemiosła i Handlu w 1953 r.

W 1969 r. przyjęto ustawę o szkoleniu zawodowym, którą zmieniano w latach 2005 i 2020. Ostatnie nowelizacje doprowadziły do:

- wprowadzenia minimalnego wynagrodzenia szkoleniowego dla praktykantów,
- wzmocnienia równoważności kwalifikacji zawodowych i akademickich,
- rozszerzenia kształcenia zawodowego w niepełnym wymiarze godzin,
- ułatwienia uznawania wcześniejszej nauki,
- ograniczenia biurokracji szczególnie na rzecz mobilności międzynarodowej młodzieży w celach kształcenia, zdobywania doświadczenia oraz pracy za granicą.

W Niemczech przyuczanie do zawodu w systemie dualnym jest główną ścieżką do zatrudnienia młodych ludzi. W zależności od zawodu jest to również powszechna opcja dla młodych ludzi posiadających kwalifikacje zawodowe umożliwiające podjęcie studiów uniwersyteckich.

W 2020 r. w systemie dualnym uczestniczyło około 66,5% osób uczących się w systemie kształcenia i szkolenia zawodowego. Na dzień 31 grudnia 2020 r. w całym kraju zarejestrowanych było 1, 2mln osób jako praktykantów w dualnym programie szkolenia zawodowego²²⁶.

Wybierając kształcenie i szkolenie zawodowe, absolwenci posiadający świadectwo ukończenia II etapu nauczania trwającego zwykle 10 lat. mogą podjąć naukę w stacjonarnych szkołach zawodowych prowadzących do zawodu certyfikowanego przez państwo, w programach kształcenia ogólnego z orientacją zawodową lub w programach dualnego przygotowania zawodowego. Uczniowie, którzy po upływie 10 lat kształcenia nie kontynuują nauki w szkole ogólnej lub zawodowej w trybie stacjonarnym, podlegają obowiązkowi uczęszczania do szkoły zawodowej w niepełnym wymiarze godzin do ukończenia 18 lat.

Pod względem liczby osób uczących się w niemieckim systemie kształcenia i szkolenia zawodowego, jak wspomniano powyżej, dominuje dualny system praktyk zawodowych i prowadzi do uznawanych zawodów po odpowiednim szkoleniu. W tym systemie może wziąć udział każdy, kto ukończył kształcenie obowiązkowe i ma umowę z firmą szkoleniową. Środki w zakresie szkolenia przedzawodowego są dostępne dla młodych ludzi, którym nie udało się znaleźć firmy szkoleniowej w celu rozpoczęcia stażu lub którzy potrzebują udoskonalenia swojej wiedzy i kompetencji.

System szkół zawodowych w pełnym wymiarze godzin obejmuje programy kształcenia i szkolenia zawodowego poza systemem dualnym, które są

²²⁶ Zgodnie z raportem *BBiG/HwO. - BIBB Datenreport* z 2022 r.

regulowane innymi przepisami federalnymi lub landowymi. Są to np. zawody w służbie zdrowia i pomocy społecznej, czy tzw. zawody asystenckie. Wiele zawodów w sektorze zdrowia obejmuje również dwa miejsca uczenia się, np. szpital i szkoła zawodowa.

Inną opcją są programy łączące kształcenie na poziomie szkoły średniej II stopnia i kształcenie zawodowe zwykle prowadzące do uzyskania kwalifikacji wstępnych do przystąpienia do nauki w szkolnictwie wyższym.

Ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe w Niemczech charakteryzuje się szeroką gamą ofert i funkcjonuje jako rynek otwarty. Dla absolwentów szkół zawodowych dostępne są kwalifikacje do dalszego kształcenia regulowane na poziomie landowym, np. do uzyskania tytułu *Meister* (mistrz rzemieślniczy) oraz uprawnień nadawanych przez Izby Branżowe. Obydwa opierają się na ustawie o szkoleniu zawodowym oraz Kodeksie Handlu i Rzemiosła.

Szkoły branżowe i techniczne landów oferują również uznawane przez państwo kwalifikacje zawodowe na wyższym poziomie, np. uzyskanie tytułu technika. Większość kwalifikacji doksztalających oraz certyfikatów szkół branżowych i technicznych, jak już wspomniano powyżej, umożliwia to dostęp do nauki na poziomie akademickim.

SYSTEM SZKOLENIA ZAWODOWEGO W SZWAJCARII²²⁷

Szwajcarski System Kształcenia i Szkolenia Zawodowego (VPET²²⁸) ma swoje korzenie w systemie cechowym, w którym kształcenie i szkolenie zapewniały przedsiębiorstwa specjalizujące się w rzemiośle. Pierwszymi szkołami zawodowymi, które połączyły teorię z praktyką była Szkoła Zegarmistrzowska w Genewie (1924 r.) i Szkoła Handlowa w Bernie (1928 r.). Pionierską rolę odegrały także większe przedsiębiorstwa przemysłowe. W 1870 r. szwajcarska korporacja technologiczna *Sulzer* utworzyła szkołę, która później stała się inspiracją dla połączonych programów kształcenia i szkolenia zawodowego w szkole i w miejscu pracy. W tym czasie szkoła *Sulzera* kształciła metalowców i odlewników. Zasady teoretyczne były nauczane w klasie, a następnie stosowane podczas płatnych praktyk zawodowych w firmie. Wkrótce poszły w ich ślady inne firmy.

Pierwsza federalna ustawa o kształceniu i szkoleniu zawodowym weszła w życie w 1933 r. W programach kształcenia i szkolenia zawodowego na poziomie średnim II stopnia przyjęto model łączony szkoła/praca. Kierując się tym podejściem, prywatne firmy i publiczne szkoły zawodowe rozpoczęły ścisłą współpracę. W 2004 r. weszło w życie nowe ustawodawstwo - Federalna Ustawa o Kształceniu i Szkoleniu Zawodowym (VPETA), oparta na Konstytucji Federalnej. Jak określono w Konstytucji, federacja i kantony w ramach swoich uprawnień wspólnie zapewniają wysoką jakość i dostępność *Szwajcarskiego Obszaru Edukacji*. Ponadto zapewniają dodatkowo równą uznawalność kierunków studiów ogólnych i zawodowych²²⁹. Zgodnie z definicją zawartą w Konstytucji Federalnej kantony odpowiedzialne są za zapewnienie wdrożenia VPETA. Tymczasem każdy kanton ma również swoje własne ustawodawstwo kantonalne w tym zakresie.

VEPT pokazuje, że szkoły zawodowe i szkoły ogólnokształcące są istotnymi opcjami w szwajcarskim krajobrazie edukacyjnym dla młodych ludzi. Ponadto VPETA obejmuje m.in. dziedziny takie jak: opiekę zdrowotną, opiekę społeczną i sztukę. VPETA jest bardzo elastyczna i pozostawia miejsce na różne typy modeli edukacji i szkoleń. Zatem poszczególne szkoły mogą wprowadzać

²²⁷ Strona internetowa Federalnego Instytutu Szkolenia Zawodowego: <https://www.bibb.de/en/147812.php>.

²²⁸ VEPT: skrót łączy skrót VET – od ang. *vocational education and training* (podstawowe szkolenie i kształcenie zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia) ze skrótem PE - *professional education* (szkolenie zawodowe na wyższym poziomie).

²²⁹ Nowy ustęp VPETA dotyczący równego uznawania został przyjęty w referendum w maju 2006 roku przez przeważającą większość szwajcarskiego społeczeństwa.

ukierunkowane zmiany w swoich programach kształcenia i szkolenia zawodowego, gdy tylko zajdzie taka potrzeba.

Dobrze funkcjonująca struktura zarządzania VEPT jest możliwa dzięki silnemu partnerstwu publiczno-prywatnego szkolnictwa z przedsiębiorcami. Spektrum kształcenia zawodowego obejmuje wiele różnych sektorów, branż i specjalizacji. System VPET niesie za sobą prawną odpowiedzialność społeczną za umożliwienie rozwoju zawodowego i osobistego oraz pomoc w integracji ze społeczeństwem. Każdy program nauczania obejmuje podstawowe kompetencje językowe, komunikacyjne i społeczne. Kształcenie i szkolenie zawodowe umożliwiają młodym ludziom zdobycie awansu i przygotowuje kolejne pokolenie wykwalifikowanych menedżerów i wykwalifikowanych pracowników. Praktykanci już od pierwszego dnia praktyki przyjmują odpowiedzialność za swoje zadania i uczą się samodzielnie realizować swoje procesy pracy. Treści szkoleniowe mają na celu wyposażenie młodzieży w umiejętności zawodowe, na które istnieje zapotrzebowanie na rynku pracy. Dostępność miejsc pracy zależy od obecnego i przyszłego zapotrzebowania gospodarki na personel. Oznacza to, że o liczbie i rodzaju oferowanych praktyk zawodowych decyduje sam rynek (kierowany popytem). Szwajcarski system VPET opiera się na jasno zdefiniowanym programie kształcenia i szkolenia zawodowego oraz krajowych procedurach kwalifikacyjnych. Kształcenie i szkolenie zawodowe odbywają się na poziomie szkoły średniej II stopnia (zwane VET) i na poziomie wyższym szkolenia zawodowego (zwane PE). Zarówno kształcenie i praktyki zawodowe uwzględniają różne możliwości i potrzeby różnych grup wiekowych.

Szwajcaria jest krajem federacyjnym składającym się z 26 niezależnych kantonów. Ludność Szwajcarii podzielona jest na cztery regiony językowe (niemiecki, francuski, włoski i retoromański). Mimo że istnieją pewne różnice regionalne w sposobie wdrażania kształcenia i szkolenia zawodowego, podstawą tych rozróżnień jest zawsze ustawodawstwo. Na przykład dwutorowe kształcenie i szkolenie zawodowe (tj. połączenie nauczania w klasie i płatnych praktyk zawodowych) jest bardziej powszechne w niemieckojęzycznej części Szwajcarii, podczas gdy w części francuskojęzycznej kształcenie i szkolenie zawodowe odbywa się częściej w szkołach. Rozporządzenia w sprawie szkolenia zawodowego stanowią wspólną podstawę dla obu typów ww. programów szkoleń, dlatego te same kwalifikacje federalne można uzyskać, uczestnicząc w dwutorowych lub szkolnych programach kształcenia zawodowego.

Ponad dwie trzecie młodych ludzi w Szwajcarii wybrało ścieżkę kształcenia i szkolenia zawodowego po ukończeniu kształcenia obowiązkowego. Młodzi ludzie rozpoczynający programy kształcenia i szkolenia zawodowego mają zwykle od 16 do 18 lat. Najpopularniejszą formą kształcenia i szkolenia zawodowego w Szwajcarii jest ścieżka dwutorowa, która zawsze obejmuje praktykę zawodową. Kwalifikacje VET i PE są wysoko cenione w Szwajcarii. Stanowią atrakcyjny sposób na rozpoczęcie kariery zawodowej i często są pierwszym wyborem dla zdolnych uczniów VET i PE. Te dwa systemy nauczania nie są postrzegane jako łatwe lub stanowiące ostateczność dla osób, które nie mają innych możliwości. Ilustruje to fakt, że w szwajcarskim dualnym podejściu do kształcenia i szkolenia zawodowego niektóre zdobyte zawody są w innych krajach przeważnie pozycjonowane na poziomie szkolnictwa wyższego. VET jest główną drogą do uzyskania dobrej pracy. Oferuje dobre i prestiżowe możliwości rozwoju kariery poprzez uczestnictwo w rozwiniętym systemie kształcenia zawodowego na poziomie wyższym (PE). Osoby, które uzyskały kwalifikację PE, zarabiają średnio o 25% więcej niż osoby, których kwalifikacje zdobywają na poziomie szkoły średniej II stopnia (kształcenie zawodowe lub ogólne). Ustalenia te pokazują, że kształcenie i szkolenie zawodowe stanowi dobry punkt wyjścia do rozwoju kariery zawodowej, a nawet dostęp studiów.

Szwajcarski system edukacji składa się z kwalifikacji ogólnych i zawodowych, które są kwalifikacjami uznawanymi na szczeblu federalnym. Przejścia pomiędzy różnymi poziomami i typami edukacji są możliwe w dowolnym

momencie nauki (tzw. system przepuszczalności jest ważną cechą szwajcarskiego systemu edukacji). Niektóre przejścia mogą wymagać dodatkowych wysiłków, takich jak podjęcie specjalistycznych kursów.

Jak stanowi szwajcarska konstytucja, w społeczeństwie osiąga się równe uznanie ścieżek kształcenia ogólnego i zawodowego. Odpowiedzialność za rozwój szwajcarskiego systemu edukacji zawodowej spoczywa na instytucjach edukacyjnych, w tym przedsiębiorstwach z prawem szkolenia, a także na trzech różnych poziomach kształtowania polityki edukacyjnej (rząd federacji, kantony i gminy). Od 2006 roku w ramach swoich uprawnień wspólnie one zapewniają wysoką jakość i dostępność szwajcarskiego obszaru edukacji zawodowej. Obowiązki w zakresie regulacji, finansowania, wdrażania i nadzoru różnią się w zależności od poziomu edukacji i danej instytucji nadzorczej.

Kantony mają władzę nad wszystkimi sprawami, które nie są powierzone federacji. Kantony ponoszą większość odpowiedzialności za edukację. Każdy kanton ma własne ustawodawstwo dotyczące szkół i edukacji. Rządy kantonów są odpowiedzialne za zarządzanie strategiczne i administrację edukacją. Kantonalne władze oświatowe pełnią funkcje wykonawcze i administracyjne. Dzielą się one na departamenty i biura. W przypadku kwestii wymagających wspólnego rozwiązania kantony koordynują swoje działania między sobą. Ważną rolę w tym względzie odgrywa Szwajcarska Konferencja Ministrów Edukacji Kantonów.

Na poziomie federalnym/konfederacji szwajcarskiej za kwestie edukacyjne odpowiedzialny jest Federalny Departament Spraw Gospodarczych, Edukacji i Badań (EAER). W ramach EAER funkcjonuje Sekretariat Stanu ds. Edukacji, Badań i Innowacji. Jest on wyspecjalizowaną agencją rządu zajmującą się sprawami krajowymi i międzynarodowymi dotyczącymi polityki edukacyjnej, badawczej i innowacyjnej.

Szwajcarski system VPET umożliwił młodym ludziom wejście na rynek pracy i gwarantuje, że w przyszłości będzie wystarczająca liczba wykwalifikowanych pracowników i menedżerów. Dzięki bezpośredniej korelacji z rynkiem pracy kształcenie i szkolenie zawodowe przyczyniają się do niskiej stopy bezrobocia wśród młodych osób (stopa bezrobocia wg metody NEET w grupie wiekowej 15 - 24 lat stopa bezrobocia wyniosła 6,4% w 2020 r.; dla grupy wiekowej 15 - 29 lat stopa bezrobocia Eurostat NEET wyniosła 6,3 %. Natomiast w grupie wiekowej 15 - 24 lata zanotowano, wg SECO, stopę bezrobocia na wysokości 3,2%)²³⁰. W tej grupie młodzieży stopa bezrobocia wyniosła 2,1% w październiku 2023 r.

Wg danych EUROSTAT, z omawianego okresu dotyczących poziomu bezrobocia (od najniższego do najwyższego) młodzieży w wieku 15 – 24 lat, wśród 35 krajów europejskich plus dwie średnie stopy bezrobocia w państwach UE i w państwach strefy EURO Szwajcaria ma najniższe bezrobocie, a najwyższe Hiszpania (28%). Polska plasuje się na siódmym miejscu ze stopą bezrobocia 10,5%. Średnia stopa bezrobocia wśród młodzieży w krajach UE wyniosła 14,9% (19. miejsce w omawianym rankingu), a państwa strefy EURO ze średnią stopą bezrobocia 14,9% znalazły

²³⁰ Wskaźnik NEET obejmuje młodych ludzi, którzy nie pracują, i się nie szkolą. Kwota krajowa, określana jako SECO, ogłaszana jest przez Sekretariat Stanu ds. Gospodarczych i Szwajcarski Federalny Urząd Statystyczny, obejmuje ona wyłącznie młodych ludzi, którzy ubiegają się o zasiłek dla bezrobotnych.

się na 18. miejscu. Średnia stopa bezrobocia dla badanej grupy państw wyniosła 16%.

W Szwajcarii wskaźnik ukończenia szkół średnich II stopnia wynosi prawie 95%. Większość absolwentów tych szkół wybiera ścieżkę kształcenia i szkolenia zawodowego po ukończeniu kształcenia obowiązkowego tj. 53% populacji wybiera ścieżkę kształcenia i szkolenia zawodowego, kończącą się kwalifikacją w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego (VET) - 39%, a na poziomie (PE) - 14%.

Różnice pomiędzy systemami edukacji na całym świecie utrudniają ocenę wartości konkretnego programu szkoleniowego. Znaczenie edukacji zawodowej w Szwajcarii i duża liczba osób jej uczestników powoduje konieczność zadbania o to, aby kwalifikacje VET i PE były bardziej przejrzyste i łatwo porównywalne na poziomie krajowym i międzynarodowym, co powoduje m.in. większą mobilność fachowców. Aby to umożliwić Rada Federalna podjęła w sierpniu 2014 r. decyzję o wprowadzeniu krajowych ram kwalifikacji dla VPET wraz z jednoczesnym wydawaniem suplementów do świadectw i suplementów do dyplomów, które to suplementy opisują w sposób szczegółowy uzyskane kwalifikacje. Rada Federalna stworzyła podstawę prawną do wdrożenia katalogu kwalifikacji VPET oraz suplementów do świadectw i dyplomów w drodze rozporządzenia z października 2014 r. Ramy te obejmują około 730 formalnych kwalifikacji VET i PE.

W 2016 r. przy okazji Konferencji Partnerów Stowarzyszonych (*Verbundpartnertagung*) partnerzy odpowiedzialni za VPET (m.in.: rząd federacyjny, kantony, przedstawiciele przedsiębiorstw) zainicjowali jego rozwój na najbliższe 15 lat do 2030 r. Biorąc pod uwagę główne trendy, takie jak cyfryzacja, rosnąca mobilność czy zmiany demograficzne. Nowe rozwiązania stosowane w VPET powinny zapewnić szwajcarskiej gospodarce następane pokolenie wykwalifikowanych pracowników. W 2016 Konfederacja²³¹, kantony i sektor prywatny odpowiedzialni za zarządzanie VEPT, opracowali wzajemną deklarację/misję, która definiuje kluczowe elementy przyszłego systemu VPET:

- 1) VPET jest centralną częścią szwajcarskiego systemu edukacji i uwzględnia potrzeby rynku pracy i społeczeństwa. Dlatego modele edukacji muszą być elastyczne i przepuszczalne, aby oferować indywidualne ścieżki uczenia się.
- 2) VPET przewiduje trendy i potrzeby branż i odpowiednio się do nich dostosowuje. Gwarantuje to, że uczniowie dotrzymują kroku rozwojowi. Wymaga to nowoczesnych, zorientowanych na kompetencje zawodowe programów szkoleniowych.
- 3) Trzej partnerzy są wspólnie odpowiedzialni za VPET. Dlatego zależy im na tworzeniu efektywnych i wysokiej jakości struktur, co zapewnia jasny podział zadań, odpowiedzialności i systemów finansowania.

W celu realizacji ww. założeń misji rozwoju VEPT od 1918 r. opracowano 30 projektów. Projekty dotyczą różnych rozwiązań w pięciu głównych obszarach:

- 1) uczenie się przez całe życie zawodowe: szkolenie w firmach, zapewnienie środków na pokrycie kosztów związanego z ustawicznym kształceniem i szkoleniem zawodowym;
- 2) cyfryzację: *blended learning*²³², zapewnienie elastyczności, przejrzystości w VPET, usprawnienie transferu danych, weryfikacja treści nauczania, stworzenie platformy informacyjnej;
- 3) informacje i doradztwo: profile kwalifikacji zawodowych, sprawdzenie CV;
- 4) większą elastyczność programów edukacyjnych: (patrz pkt. 2 cyfryzacja);

²³¹ Federalny związek kantonów.

²³² Uczenie mieszane - znane również jako nauczanie hybrydowe. Polega ono na edukacji, która łączy materiały edukacyjne online i możliwości interakcji online z tradycyjnymi metodami nauczania opartymi na nauce w klasie.

- 5) ograniczenie biurokracji: usprawnienie procesów i zachęt, transferu danych, współpracy kantonów oraz rządu; eliminacja przestarzałych przepisów oraz ustawiczny przegląd i rewizję istniejących zawodów.

6.5. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

1. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750).
3. Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623).
4. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 152).
5. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 737, ze zm.).
6. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781).
8. Ustawa z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy - Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2245, ze zm.).
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1604).
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 204, ze zm.).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 860, ze zm.).
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1289, ze zm.) – obowiązywało do dnia 2 października 2023 r.
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. z 2020 r. poz. 2198).
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, ze zm.).
15. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz. U. poz. 325).
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. z 2024 r. poz. 611).
17. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. poz. 391).
18. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. z 2024 r. poz. 80).
19. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991, ze zm.).
20. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 2628).
21. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 635).
22. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 28 maja 2021 r. zmieniające rozporządzenie

w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 1087).

23. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 13 sierpnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 1562).

6.6. WYKAZ PODMIOTÓW, KTÓRYM PRZEKAZANO INFORMACJĘ O WYNIKACH KONTROLI

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Przewodniczący Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
8. Przewodniczący Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP
9. Przewodniczący Komisji Nauki, Edukacji i Sportu Senatu RP
10. Minister Edukacji
11. Dolnośląski Kurator Oświaty
12. Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty
13. Lubelski Kurator Oświaty
14. Lubuski Kurator Oświaty
15. Łódzki Kurator Oświaty
16. Małopolski Kurator Oświaty
17. Mazowiecki Kurator Oświaty
18. Opolski Kurator Oświaty
19. Podkarpacki Kurator Oświaty
20. Podlaski Kurator Oświaty
21. Pomorski Kurator Oświaty
22. Śląski Kurator Oświaty
23. Świętokrzyski Kurator Oświaty
24. Warmińsko-Mazurski Kurator Oświaty
25. Wielkopolski Kurator Oświaty
26. Zachodniopomorski Kurator Oświaty

Minister Edukacji

Barbara Nowacka

DKA-ZKO.0911.7.2023.BB
Warszawa, 06 sierpnia 2024 r.

Pan
Marian Banaś
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

w związku z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, odnosząc się do Informacji o wynikach kontroli pt. „Szkolnictwo zawodowe” (P/23/025) przedstawiam następujące stanowisko.

W Informacji o wynikach kontroli zawarte zostały wnioski do Ministra Edukacji o:

- 1) przeprowadzenie – w związku z wdrożonymi w systemie oświaty zmianami – ewaluacji jakości i skuteczności kształcenia zawodowego, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia w szkołach branżowych I i II stopnia oraz form kształcenia dualnego, a następnie podjęcie działań korygujących wynikających z wyników ewaluacji;
- 2) przeprowadzenie analizy wpływu powstania branżowych centrów umiejętności na proces uzyskiwania i uzupełniania wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych oraz na działalność innych jednostek systemu oświaty;
- 3) podjęcie działań promocyjno-informacyjnych dotyczących form i kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym, w szczególności w odniesieniu do kształcenia w szkołach branżowych II stopnia.

Należy zgodzić się ze stanowiskiem NIK dotyczącym konieczności przeprowadzenia – w związku z wdrożonymi w systemie oświaty zmianami – ewaluacji jakości i skuteczności kształcenia zawodowego, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia w branżowych szkołach I i II stopnia oraz form kształcenia dualnego.

Biorąc pod uwagę, że wdrażanie reformy edukacji w obszarze kształcenia zawodowego zostało zaplanowane na lata 2019-2024 (zdecydowana większość rozwiązań wprowadzonych w związku ze zmianami w kształceniu zawodowym weszła w życie od 2019 r., a pierwsi absolwenci 5-letnich techników, w których kształcą się największy odsetek uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, tj. ponad 60%, ukończyli naukę w roku szkolnym 2023/2024), ocena efektów reformy kształcenia zawodowego, uwzględniająca m.in. wyniki karier absolwentów 5-letnich techników, zostanie przeprowadzona w 2025 r. Jej wyniki powinny być znane na przełomie 2025 i 2026 r.

Zadanie dotyczące przeprowadzenia ewaluacji jakości i skuteczności kształcenia zawodowego, ze szczególnym uwzględnieniem form kształcenia dualnego, zostało powierzone Instytutowi Badań Edukacyjnych, w pierwszej kolejności – w 2024 r. – w odniesieniu do absolwentów branżowych szkół I i II stopnia z 2022 r. Następnie w 2025 r. zadanie to zostanie powierzone IBE – w odniesieniu do pierwszych absolwentów pięcioletniego technikum z 2024 r. oraz do absolwentów branżowej szkoły I i II stopnia z 2023 r. i 2024 r.

¹Dz. U. z 2022 r. poz. 623

Powyższe zadanie Instytut będzie realizował w ramach projektu pn. „Rozwój systemu monitoringu karier absolwentów i absolwentek szkół ponadpodstawowych” współfinansowanego z programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027.

Pozytywnie należy odnieść się również do potrzeby przeprowadzenia analizy wpływu powstania branżowych centrów umiejętności na proces uzyskiwania i uzupełniania wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych oraz na działalność innych jednostek systemu oświaty.

Zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe², zakładanie i prowadzenie branżowych centrów umiejętności możliwe jest od 1 września 2023 r. Jednocześnie z zapisów KPO wynika, że wszystkie BCU wyłonione w ramach konkursu „Utworzenie i wsparcie funkcjonowania 120 branżowych centrów umiejętności (BCU), realizujących koncepcję centrów doskonałości zawodowej (CoVEs)” muszą zostać założone najpóźniej do 30 września 2025 r.

Aby możliwa była analiza wpływu powstania BCU na funkcjonowanie szkolnictwa zawodowego, placówki te powinny prowadzić działalność co najmniej przez 1 rok szkolny. Biorąc pod uwagę powyższe, analiza wpływu powstania branżowych centrów umiejętności na funkcjonowanie szkolnictwa zawodowego zostanie przeprowadzona w roku szkolnym 2026/2027.

Należy dostrzec również wskazaną przez NIK potrzebę podjęcia działań promocyjno-informacyjnych dotyczących form i kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym. Działania upowszechniające i promocyjne skierowane do pracodawców oraz do uczniów i ich rodziców zostały zaplanowane w ramach realizowanego przez MEN w latach 2024-2027 projektu pn. *Porozumienie branżowe na rzecz kształcenia i szkolenia zawodowego. Zwiększanie udziału przedstawicieli i przedstawicielek branż w rozwoju kształcenia zawodowego i uczenia się w miejscu pracy*. W ramach tych działań planuje się m.in. promocję kształcenia zawodowego w mediach, w tym w mediach społecznościowych.

W Informacji o wynikach kontroli, w ocenie ogólnej NIK wskazała na dane Instytutu Badań Edukacyjnych, z których wynika, że:

- ok. 30% absolwentów szkół branżowych I stopnia nie uzyskiwało kwalifikacji,
- kontynuacja nauki w szkołach branżowych II stopnia była realizowana przez 4%-6% tych absolwentów,
- znacząca część tych absolwentów (od ponad 40% we wrześniu po zakończeniu szkoły do ok. 30% w maju roku następnego) nie kontynuowała nauki oraz nie pracowała.

Zdaniem NIK, powyższe oznacza, że – zmiana w systemie szkolnictwa zawodowego wprowadzona w 2017 r. – nie wpłynęła na istotną poprawę jakości szkolnictwa zawodowego i nie doprowadziła do nasycenia rynku specjalistami.

Odnosząc się do ww. ogólnej oceny zmian w systemie szkolnictwa zawodowego, w zakresie dotyczącym danych, na podstawie których NIK dokonała oceny jakości i skuteczności kształcenia, należy wskazać że:

- 1) NIK nie uwzględniła kontekstu europejskiego, w tym danych Eurostat odnoszących się do Polski na tle innych krajów Unii Europejskiej, dotyczących odsetka uczniów w kształceniu i szkoleniu zawodowym na poziomie ponadpodstawowym, w tym policealnym, odsetka osób w wieku 20-24 lata, które ukończyły kształcenie zawodowe, odsetka zatrudnionych absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego oraz odsetka

² Dz. U. z 2024 poz. 737

niedawnych absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego korzystających z możliwości uczenia się w rzeczywistych warunkach pracy w trakcie nauki;

- 2) NIK nie uwzględniła ograniczeń, na które wskazuje IBE, związanych z pozyskiwaniem danych do monitoringu. W przypadku danych dotyczących odsetka absolwentów szkół branżowych I stopnia, którzy nie uzyskali kwalifikacji, IBE w raporcie wskazał, że ustawa o systemie informacji oświatowej zobowiązuje izby rzemieślnicze do przekazywania danych dziedzinowych uczniów branżowych szkół I stopnia do SIO, które obejmują informację o uzyskaniu tytułu czeladnika, z określeniem zawodu, w którym tytuł został uzyskany. W każdej z dotychczasowej edycji monitoringu IBE nie dysponował kompletnymi danymi o uzyskiwaniu przez absolwentów świadectw czeladniczych. Jedynie część izb w skali kraju (ok. 1/3) dopełniła ustawowego obowiązku przekazania danych do SIO. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku danych o absolwentach, którzy nie kontynuują nauki oraz nie pracują. Raport IBE wskazuje w tym zakresie, że monitoring nie uwzględnia:
- a) informacji o absolwentach, którzy kontynuują naukę i jednocześnie podejmują pracę na podstawie umowy-zlecenia. W przypadku takich osób (do 26. roku życia) pracodawcy są zwolnieni z konieczności odprowadzania składek do ZUS - a zatem wykorzystywany rejestr nie pozwala na odnotowanie informacji na temat podejmowania pracy przez takie osoby,
 - b) informacji na temat zatrudnienia na podstawie umów o dzieło, od których nie są odprowadzane składki,
 - c) informacji na temat zatrudnienia nieformalnego,
 - d) informacji na temat pracy podejmowanej u pracodawców działających poza granicami kraju,
 - e) informacji o rolnikach i członkach ich rodzin, którzy są ubezpieczeni w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS),
 - f) informacji z systemów zaopatrzenia emerytalnego, jakimi są objęci funkcjonariusze służb mundurowych lub członkowie ich rodzin oraz sędziowie i prokuratorzy.

Obecnie w MEN prowadzone są prace nad poszerzeniem zakresu wykorzystania danych rejestrowych, których pozyskanie pozwoli na pełniejsze odzwierciedlenie absolwentów w kolejnych edycjach monitoringu.

Z poważaniem

Barbara Nowacka
Minister Edukacji
/ – podpisano cyfrowo/

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MARIAN BANAŚ

KNO.430.5.2024

Warszawa, 2024-08-23

Opinia

do stanowiska Ministra Edukacji w sprawie Informacji o wynikach kontroli – Szkolnictwo zawodowe

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623) przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Edukacji zawartego w piśmie z dnia 6 sierpnia 2024 r. (nr DKA-ZKO.0911.7.2023.BB).

Minister Edukacji, zgadzając się z wnioskami Najwyższej Izby Kontroli zawartymi w Informacji o wynikach kontroli - *Szkolnictwo zawodowe*, przedstawił szczegółowo podejmowane i przewidziane do podjęcia przez Ministerstwo oraz Instytut Badań Edukacyjnych działania dotyczące przeprowadzenia ewaluacji jakości i skuteczności kształcenia zawodowego, analizy wpływu powstania branżowych centrów umiejętności na proces uzyskiwania i uzupełniania wiedzy oraz na działalność innych jednostek systemu oświaty, a także wskazał na podjęcie działań promocyjno-informacyjnych dotyczących form i kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym.

Jednocześnie Minister Edukacji – odnosząc się do oceny ogólnej NIK – wskazał na konieczność uwzględnienia kontekstu europejskiego, w tym danych Eurostat dotyczących Polski na tle innych krajów Unii Europejskiej, a także ograniczeń Instytutu Badań Edukacyjnych związanych z pozyskiwaniem danych do monitoringu. W raportach IBE wskazano, że dotychczasowe edycje monitoringu nie uwzględniały pełnej informacji o uczniach, którzy uzyskali świadectwa czeladnicze, ani o absolwentach, którzy kontynuują naukę lub pracują na podstawie umów cywilnoprawnych, umów o dzieło, czy też pracują za granicą. Dostrzegając powyższe ograniczenia, należy zauważyć, że w ocenie ogólnej powołano się na dane, którymi dysponował Minister i na ich podstawie dokonano oceny efektów wprowadzonej w 2017 r. zmiany w szkolnictwie zawodowym. Zmiana ta nie wpłynęła na istotną poprawę jakości szkolnictwa zawodowego i nie doprowadziła do nasycenia rynku specjalistami, na co również wskazały organizacje zrzeszające przedsiębiorców. Widząc potrzebę szerszego kontekstu, w załączniku do Informacji o wynikach kontroli przedstawiono dane na temat szkolenia zawodowego w wybranych krajach europejskich, w tym wskaźniki Eurostat dotyczące stopy bezrobocia wśród młodych ludzi.

Należy podzielić stanowisko Ministra o konieczności prowadzenia prac nad poszerzeniem zakresu danych rejestrowych, których pozyskanie pozwoli na pełniejsze odzwierciedlenie sytuacji absolwentów w kolejnych edycjach monitoringu prowadzonego przez Instytut Badań Edukacyjnych. Wyrażana jest także nadzieja, że działania Ministra, wskazane w stanowisku do Informacji o wynikach kontroli, przyczynią się do usprawnienia funkcjonowania systemu szkolnictwa zawodowego.

Wiceprezes NIK

Michał Jędrzejczyk w zastępstwie za Marian Banaś
/podpisano elektronicznie/